

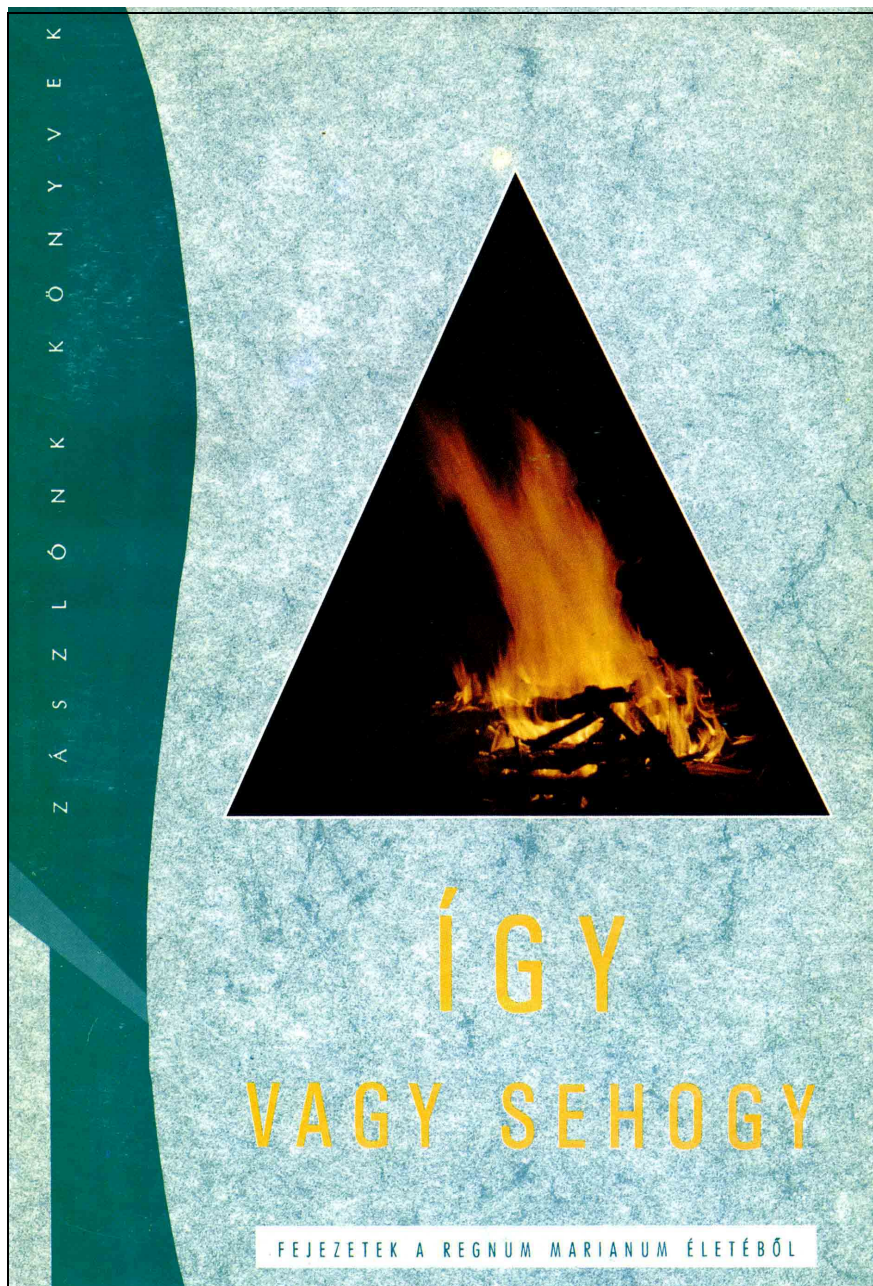
Dobszay János

Így – vagy sehogy!

Fejezetek a Regnum Marianum életéből

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Így – vagy sehogy! Fejezetek a Regnum Marianum életéből

Korabeli dokumentumok, visszaemlékezések, interjúk felhasználásával írta: Dobszay János

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv elektronikus változata. A könyv Budapesten jelent meg, a Regnum Marianum kiadásában, é. n. (1991-ben) a 963 85036 8 8 azonosítóval. Az elektronikus változat a szerző engedélyével készült. A könyvet lekipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más jog a szerzőé.

A könyv lábjegyzeteit és az „Irodalom” fejezetcímmel közölt jegyzeteit egységesen lábjegyzetben közöljük itt. Az „Irodalom”-ból származók elé kapcsos zárójelben megadjuk az „Irodalom” szerinti számát. Megtartottuk az „Irodalom” című fejezetet is.

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
Előszó.....	4
Bevezetés	6
Prohászka nyomdokán	8
Üzenet a végvárból	11
Kongregációk.....	15
Az internátus	18
A Zászlónktól az Élet Nyomdáig.....	23
Békeévek.....	29
Az első világrendés	33
Házi szabadságharc.....	39
Egyetemisták és csibészek	44
A lilium jegyében.....	50
A szakítás	56
Hétköznapok	61
Élet a romokon.....	65
Kiűzetés a paradicsomból	70
A szellemi ház.....	79
Stílus és lélek	84
„Keresztény Front”	89
Rabélet	99
Közös szabadulás	102
Két per között.....	105
„Bomlasztás reverendában”	109
Tárgyalóterem csokrokkal	112
Kint és bent	115
„Ha per, úgymond...”	121
Utószó	126
Melléklet	127
Az 1961-es per	128
Az 1965-ös per.....	145
A „robbantósok” pere	179
Az 1971-es per	182
Irodalom.....	205
Képek	211

Előszó

Akkor történt, amikor már órák óta hallgattam a „BM”-ben. Arra még emlékeztem, hogy a Gyorskocsi utcáról léptem az épületbe. Felkísértek egy emeleti irodába, szembeültettek az ablakkal úgy, hogy a Kacska utca felé bámulhattam a semmibe. Mögöttem a párnázott ajtó kulcsra zárva, előttem az otromba íróasztalon vészjósoló akták. Reggel óta záporoztak a kérdések, hogy ki szolt kinek?, és ki volt a vezetőnk?, meg hogy mit csináltunk?, mire gondoltunk?...

Közben – az idő múlásával fordított arányban – lassan, de biztosan esett a „dráma” feszültsége. Délutánra a „szigorúan titkos” eljárás már határozottan kezdett unalmassá válni. Sajnáltam a körülöttem fontoskodó, egymást váltogató tiszteket. Nehezen tákolták össze ezt az ügyet, az ő ügyüket, amitől a keresetük függött... És akkor – magam sem tudtam, miféle erő szállt meg – váratlanul megszólaltam:

– Szeretnék valamit elmesélni...

Mintha villanyáram érte volna, úgy felelevenedett erre kihallgatóm:

– Na végre! Beszéljen csak!

– Olvastam valahol, hogy az amerikaiak, a II. világháború vége felé navájó indiánokat is besoroztak. Szegénykék az égvilágon semmihez sem értettek. A csendes-óceáni egységekhez osztották be őket, a hírszerzőkhöz... A híreket – mivel még angolul sem tudtak – a saját nyelvükön, a navájón továbbították és csak a célállomáson fordították vissza angolra. A japán kémelhárítás természetesen észlelte az adásokat. A háború végéig megfeszítve dolgoztak, hogy megfejtsék, miféle titkos kódot, milyen jelrendszert használnak az amerikaiak. Nem jöttek rá, hogy nincs titok, nincs trükk, csak az anyanyelvüket beszélik... Na már most – tértem vissza a jelenbe – maguk évek óta lázasan keresik a Regnum „titkát”; lehallgatják a telefonjainkat, felbontják a leveleinket, figyelik minden lépésünket. Ha valaki a világon ismer minket, akkor önök biztosan. Maguk tudják a legjobban, hogy politikával nem foglalkoztunk, valutát nem csempésztünk, és eddig, hála Istennek, semmi komolyabb ballépést nem követtünk el. Egyet azonban nem vettek észre...

– Mi az? – csapott le mohón az én tisztem...

– Csak annyi, hogy hátha azért nem találtak eddig se titkot, se trükköt, mert az nincs. Más viszont van. Hátha mégiscsak van Isten, és mi öbenne mégiscsak hiszünk... és ezért tettük, amit tettünk, mi az „anyanyelvünkön” beszéltünk!

Filmezni kellett volna azt az elképedt arcot, azt az örökkévalóságnak tűnő pár másodpercnyi csendet... Egyszerre csak megrázkódott. Hatalmasat ordítva, ököllel rávágott az asztalra... csak úgy ugrált az üveg hamutartó...

– Ugyan, kérem! Én nem hiszek Istenben, én itt a földön élek, Magyarországon! Itt pedig proletárdiktatúra van. Itt az lesz, amit mi akarunk!!! Érti??

– Értem én – válaszoltam halkán, ismét visszahúzódva melankóliámba –, csak arra gondoltam, hogy a jó detektív az összes lehetőséget végigvizsgálja. Csak segíteni akartam...

* * *

Most, sok év múltán még mindig ámulok, ha erre a jelenetre visszaemlékszem. Mitől döbönt meg ennyire az a derék hivatalnok? Miért volt az a heves reakció?

Amikor a csillagászok a Neptunusz „pályazavarain” töprengtek, hamar rájöttek, hogy kell ott még valami más erőnek is lenni, ami nem látszik, de hat. Így találtak rá az addig ismeretlen bolygóra, a Plútóra. Hasonlóságot érzek az ismeretlen bolygó és a Regnum között.

Ma már nyugodtan bevallhatjuk, hogy mi – bár akaratlanul, de – szemlátomást „pályazavarokat” okoztunk a hatalmas államgépezetnek. Igen ám, de mivel? Én csak játékokra, tábortüzekre, izgalmas akadályversenyekre emlékszem. A hajnali misére a füzéri várkapornában és az éjszakai szentségimádásra a Börzsönyben... Az jut eszembe, hogy a Regnumban tanultam evezni, teniszezni és táncolni; itt kezdtem ismerni magamat és szeretni a másikat. Ezek közül vajon melyik lehetett a „bűncselekmény”? Mi sohasem jöttünk rá, de nyilván a Hatóság sem erre gondolt. A méta vagy a vándortábor nem ütközött paragrafusba. Nem a tetteinkkel volt a baj, hanem a pusztá létünk fájt egyeseknek. Okkal...

Ma már – megilletődve a méltatlanságunk tudatában – tudjuk, hogy az „erő túlradó nagyságát” (2Kor 4,7) hordoztuk. Rajta kívül más titkunk nem volt. Az ő nyelvét beszéltük... és ez volt az a pont, ahol az a régi belügyis feladta a nyomozást.

Amit ő akkor elmulasztott, azt szeretné pótolni most ez a könyv, amely az 1948-ban megszüntetett és 1990-ben újra indult ZÁSZLÓNK, a Regnum Marianum lapja gondozásában jelenik meg. Pótnyomozás ez, a köztünk járt Jézus ügyében. Olvassuk szívesen, hiszen az „anyanyelvünkön” íródott!

Budapest, 1991. Szt. Adalbert ünnepén

Balás Béla

Bevezetés

„Éveken át, ha pesti diákok az utcán találkoztak, az egyik a másiktól azt kérdezte: Hová mégy? – a válasz gyakran ez volt: a Regnumba. Ha a magyar értelmiség fiatalabb generációi befordultak volt a Damjanich utcába, mindenki tudta, hogy a Regnumba sietnek. Fiatal papok, ha az ifjúság nevelésének akarták magukat szentelni, a Regnum ajtaján kopogtak, hogy ott lakhassanak és élhessenek a fogalommá vált regnumi atyák sorai között. S mikor a kerület a mammut plébániák felosztása során a Regnumot kapta meg plébániául, a hívek is bizonyos büszkeséggel vallották, hogy ők regnumiak.

A Regnum valóban fogalom, varázs, bűvölet volt a diákok és öregdiákok, papok és hívek lelkén egyaránt. Egy fogalom, mely jelentette a mélyebb hitéletet, az aktív katolicizmust, az el nem múló ragaszkodást, szeretetet és hűséget az iránt a szellem iránt, amit a Regnum kifejezett...”¹

* * *

Egy olyan lelkeségi mozgalom történetét mutatják be az itt következő fejezetek, amely nem csupán a katolikus egyház, de egész jelenkori történelmünk szempontjából kiemelkedő figyelmet érdemel, noha erről eddig méltánytalanul kevés szó esett.

A Regnum Marianum sajátosan magyar képződmény, mégis szerves része az egyetemes egyházban működő lelkeségi irányzatoknak. Nem beszélhetünk róla anélkül, hogy ne vennénk eközben tudomást mindazokról a változásokról, melyek közel száz éves fennállása óta szüntelen megújulásra készítették. Mert legyen bár szó vallási, politikai eseményekről, egy sem hagyta érintetlenül a regnumista mozgalmat. Éppen ezért, mint cseppben a tenger, történetében ott bujkál az egész huszadik századi magyar történelem.

Regnumi krónikánk sem akar más lenni, mint történeti vázlat erről a máig ható egyházi mozgalmról. Arra sem vállalkozunk tehát, hogy nagyobb összefüggésekben vizsgálva elhelyezzük azt a lelkeségi mozgalmak színes palettáján. Ez egy következő könyv témája lehetne. Viszont – lehetőségeinkhez mérten – igyekeztünk felkutatni azokat a tényeket, amelyek alapján rekonstruálni lehet a történéseket. Így jutottunk hozzá egy eddig elveszettnek hitt dokumentumhoz, a Regnum Marianum házigyűléseinek jegyzőkönyvéhez, amely 1929 és 1951 között a közösséget vezető atyák belső használatára készült. Erről, s a vele együtt talált regnumi internátus anyakönyvéről, valamint a Beresztóczy Miklós érseki helytartó által írott – s a Regnum működését betiltó – határozatról mindenki úgy hitte, hogy megsemmisültek. Véletlenszerűen bukkantunk rájuk a Segítő Szűz Lelkészség raktárában, Szép Zoltán és Kosztolányi István regnumi atyák hagyatékában, ahol régi könyvek és folyóiratok közé rejtve vészték át a házkutatásokat, a rendőri razziákat.

A regnumi ház megszüntetésétől, 1951 ősztől kezdődő időszak történéseinek megörökítésében elsősorban Emődi Lászlónak, a Regnum Marianum egykori vezetőjének visszaemlékezése volt segítségünkre. Ennek szerzője pusztán saját emlékeire és a rendelkezésére álló dokumentumokra hagyatkozhatott Regnum-története megírásakor, így azt könyvünk elkészítésekor kiindulási alapnak tekintettük csupán. Igyekeztünk viszont minden értékes részt átmenteni e lapokra, ezzel magyarázható, hogy könyvünk irodalomjegyzékében meglehetősen sok jelzetben szerepel Emődi László neve.

¹ [1] Nyisztor Zoltán: Ötven esztendő (Bécs, 1962. Verl. Opus Mystici Corporis) 184. 1.

A visszaemlékezést, s a föllelt dokumentumokat interjúkkal egészítettük ki, így próbálván pótolni azokat az ismereteket, amelyekről írásos forrás nem állt rendelkezésünkre. Külön köszönet illeti a könyv regnumi lektorait, Balás Béla, László Gábor, Somogyi Sándor, és Tompa Nándor atyákat, akik szóbeli és írásbeli kiegészítéseikkel, korrekcióikkal hozzájárultak ahhoz, hogy valóban hiteles krónika szülessék.

Így – vagy sehogy! – hangzott fel a regnumi jelszó immár majd egy évszázada. Az eltelt évtizedek története bizonyíték rá: nem merevség, rugalmatlanság van e három szó mögött, hanem következetes kiállás a jó ügy mellett. Ez az elszántság tette lehetővé, hogy a regnumi közösségek mindig nyitottak tudtak lenni az újra. Regnum-krónikánk olykor hideg-rideg adatai mögött emberi sorsok ezrei állnak, kiknek életét ez a lelkiület hatotta át.

Az ő emléküknék tisztelgünk sorainkkal.

A szerző

Prohászka nyomdokán

Napjainkból visszatekintve talán furcsának tűnhet, hogy a századfordulón, amikor megannyi tanító szerzetesrend működött, hogyan foganhatott meg az ifjúság intenzívebb vallási nevelését szorgalmazó Regnum Marianum lelkeségi mozgalma. A kezdeményezésnek bizonyára már a maga korában is sokan csak tiszavirág életet jósoltak, ám a kilenc évtizedes történet alaposan rácsáfolt a kezdeti kételkedésekre.

Prohászka Ottokár püspök egykori tanítványai közül kilencen, felismerve, hogy a fiatalok lelki gondozásában megannyi fogyatékoság tapasztalható, létrehozták a Néri Szent Fülöpről elnevezett Philippinum papi egyesületet. Ez volt a későbbi Regnum Marianum szellemi elődje. Az esztergomi egyházmegye, fővárosban dolgozó hittanárokat az a közös szándék vezérelte, hogy valamiképpen megújítsák a hitoktatás gyakorlatát, s egy olyan, ifjúságcentrikus tanítási módszert dolgozzanak ki, amely túlmutat a didaktikus kereteken, s az ifjak egész életterére nyújt valláserkölcsei mintát. Az egyesülésnek másik fontos eleme volt a modern nagyvárosi szent papi életforma kialakításának eszméje. Az alapítók a Pál utca 2. számú házban laktak. Céljaik megvalósítása érdekében egy, a szerzetesihez hasonló, de annál lazább kötöttségű közösséget kívántak létrehozni.

A volt spirituális, Prohászka, nem élt együtt a közösség tagjaival, mégis állandó összeköttetésben állt velük. A „lelki mester” figyelt tanítványaira, akik minden alkalmat megragadtak, hogy hallgassák őt. A megújuló katolikus világ kiemelkedő egyházférfia nagyban hozzájárult ahhoz, hogy olyan nagy hatású lelki mozgalom jöjjön létre, mely felül tudott emelkedni a kor, sőt a későbbi évtizedek vallási, politikai és gazdasági krízisein.

Az alapítás idejéről nincsenek pontos adatok, ám ahogyan azt a későbbi regnumi hagyományok is megerősítik, 1896-ra tehető a megszerveződés dátuma. Ezt támasztja alá, hogy a Regnum Marianum 1906–1907-es évről szóló titkári jelentésben Izsóf Alajos tíz éves jubileumról beszél.²

Nehezen lehetne konkrét időponthoz kötni a Philippinum alapítását azért is, mert létrejötté tulajdonképpen egy folyamat volt. A Pál utcai házban lakó kilenc, plébániáktól függetlenül dolgozó pap közös elhatározásával kezdődött, majd csakhamar konkrét terv is született: egy oratoriánus³ mintára fölállítandó internátus megszervezése. A gondolat lelkes támogatóját Sólomos Oszkárnak hívták. A másik csoport – valószínűleg a többség – jobban

² Sinkó Ferenc Izsóf Alajosról, a Regnum egykori titkáráról, a Zászlónk folyóirat neves alapító szerkesztőjéről készített életrajzában is ezt az időpontot jelöli meg: „Egy lelkes gimnazista csoport még 1896-ban azzal a kéréssel fordult az egyik pesti hittanárhoz, Sólomos Oszkárhoz, hogy álljon élükre és létesítsen velük kongregációt. Sólomos belevetette magát a munkába. Megszerezte az akkor már tekintélynek örvendő és karrierje küszöbén álló Prohászka Ottokár támogatását, nemkülönben Mailáth Gusztáv Károly, akkor gyulafehérvári segédpüspökét, Fischer-Colbrie Ágostonét, Glattfelder Gyuláét, aki akkor a Központi Papnevelő Intézet tanulmányi felügyelője volt, s még egy sor tehetséges papét és világiét. Ebbe a munkába kapcsolódott be Izsóf Alajos is, aki a polgári iskolás kongregisták praesese lett...”

[3] Sinkó Ferenc cikke Izsóf Alajosról: Egy pap drámája a századfordulón; Vigilia 1972/9. 582–583. l. Az alapítás idejéről, körülményeiről fellelhető információtöredékek között meg kell említeni még Halász Pál levelét, mely 1925-ben keletkezett (megjelent: Zászlónk, XVII. évf. 3. sz. 15. l.); és Dr. Szántó Konrád O.F.M. A Katolikus Egyház története” című művének néhány sorát (Budapest, 1987. II. kötet, 307. és 504. l.), ahol viszont nem az 1896-os dátum szerepel az alapítás éveként, hanem az 1898-as.

³ Fogadalmat nem tett, „világi” papi közösség.

számításba vette a realitásokat, vagyis hogy nincsen semmijük. Ennek a csoportnak szellemi vezetője dr. Krywald Ottó volt. A hagyomány úgy tartja, hogy ő volt az alapító házfőnök.⁴

Adatok találhatóak annak bizonyosságául, hogy az atyák 1899-ben fölkerestek egy bresciai oratoriánus kolostort, vélhetően az internátus létrehozásában való közreműködés reményében. A tárgyalás azonban – nem tudni, miért – eredménytelen maradt.

Az internátus ügye röviddel ezután mégis megoldódott. Az alapítók 1900-ban elhagyták a Pál utcai hitoktató otthont, és bérbe vették a VII. kerületi Damjanich utca 28. számú ház második emeletét. Tíz középkorú fiú számára létesítettek itt bentlakásos intézetet. A válogatott, *kimondottan szegény sorsú* gyermekek nevelését ingyen végezte a papi közösség, mely Philippinum néven működtette internátusát.

Alig telepedett meg a diákokthon az új épületben, még ugyanebben az évben tovább is költözött. Mailáth Gusztáv erdélyi püspök ugyanis megvette, s a közösség rendelkezésére bocsátotta a Damjanich utca 50. számú házat. Noha az erdélyi püspökség nem volt különösebben gazdag, a Mailáth-család megengedhette magának a bőkezű felajánlást. Az éledő közösségnek nemcsak az anyagi, de a mögötte álló szellemi pártfogás is nagy támogatást jelentett, hiszen a nagy tekintélynek örvendő püspök megkülönböztetett figyelmével mások érdeklődő tekintetét is a ház népe felé fordította.

A ház felszereléséhez komoly összegekkel járult hozzá Kanter Károly, ő ugyan nem tartozott az „alapítók” közé, a Várban volt plébános, de segítő közreműködése folytán sokakban úgy maradt meg az emléke, mintha ő is az elsők közül való lett volna. Jó kapcsolatot tartott fenn a ház akkori főnökével, dr. Krywald Ottóval.⁵

Az első munkaközösség kilenc papja közül név szerint ötöt ismerünk. A már említett Krywald Ottón és Sólmos Oszkárón kívül Gabriel Antal, Török Mihály és Baumann atya közreműködéséről tudunk. Az ő körültekintő figyelmisségüknek is köszönhető a ház helyének megválasztása. Az akkor még külvárosnak számító VII. kerület jó működési terepnek bizonyult az ifjúság legrászorultabb rétegeinek evangelizálásában. Ez a körzet volt akkoriban a „pesti Chicago”, ahol munkásgyermek tömegei éltek céltalan hétköznapjaikat.

A múlt század végén, amikor Európa legtöbb országában a hitélet elsekélyesedett, s a válság tünetei mutatkoztak – „a munkásság és az ifjúság elmagányosodása már az égre kiáltott” –, kapott elhívást Don Bosco. Az alsóbb társadalmi rétegekre és a fiatalokra sokáig nem, vagy nem kellőképpen figyelő Egyházban döntő változásokat hoztak a századforduló évei, s az azt követő évtizedek. Róma a reformok lázában égett, s ez jó szellemi háttérrel adott a Regnum szárnybontogatásához. XIII. Leó pápa *Rerum Novarum* néven közismertté vált enciklikája – más lényeges és megfontolandó szempontok mellett – szintén az említett hiányosságokra hívta fel a világ papjainak figyelmét. Szerves folytatása volt e folyamatnak a későbbi évtizedekben Franciaországban megszülető *munkáspapok mozgalma*, melynek követői, illetve a reverendát, belső misszionáriusként „vegyültek a nép közé”. A lelkipásztorok bányákban, gyárakban vállaltak munkát, hogy kezdetben példájukkal, majd amikor ez már értékkel bír társaik előtt, szavaikkal is hirdessék Krisztus megváltó örömhírét.

A Philippinum, majd a belőle kinövő Regnum Marianum is hasonló szellemben tevékenykedett. Az utcán csavargó fiúk szabadidejét céltudatosan megszervező papi társaság

⁴ [2] Emödi László: Regnum Marianum I. kötet 5. l. A kéziratban levő visszaemlékezést írásunk kiindulási alapjának tekintettük. Helyenkénti pontatlanságait más forrásokkal összevetve korrigáltuk. (Időközben az írást – igen korlátozott példányszámban – kiadta a bécsi székhelyű Magyar Egyháztudományi Intézet.) E forrás felhasználási módjáról bővebben szólunk könyvünk bevezető fejezetében.

⁵ [4] Tiefenthaler József, Kanter Károly életrajzírója úgy véli, hogy Kanter atya alapítója volt a Regnumnak (T. J.: Kanter Károly /1853–1920/ a modern pap eszményképe; Papi lelkiség sorozat 1942/43. szám 44. l.). Más források viszont csak erkölcsi és anyagi támogatásáról vallanak (Emödi L.: i. m. I. kötet 13. l.). Valószínű, hogy Kanter nem élt a Damjanich utcai házban, hiszen a várbeli koronázó templom plébánosa volt.

tagjai nem tettek ugyan szerzetesi fogadalmat, mégis az, hogy energiáikat, sőt megélhetésük után fennmaradó pénzüket és együttműködő engedelmességüket a háznak és az ifjúságnak áldozták, fogadalommal felérő cselekedet volt.⁶

⁶ [5] Emódi L.: i.m. II. kötet 235. l.

Üzenet a végvárból

Üzenetet küldünk a haza minden hű fiához mi, a végvárok szerény katonái. Üzenetünk kettős. Egyik magunkra vonatkozik, másik őreájuk. Ami magunkra vonatkozik, az ez: A megtámadott lelki értékek védelmére ezen a ponton – a tanuló ifjúság valláserkölcsi nevelése terén – álljuk, s a nemzetfönntartó erők ezen szűkreszabott, de annál drágább talaját nem vagyunk hajlandók otthagyni mindhalálig.

Üzenetünk a magyar haza fiaihoz, kik hivatva érzik magukat a megtámadott nemzeti értékek védelmére ez: A magyar nemzet története kincseshánya. De lelki koldusság sorvaszt el bennünket mellette, ha annak sem tanítását, sem tanulását nem használjuk föl okulásunkra. Legyen meg kiben-kiben a helyzet mérhetetlen horderejéhez illő komolyság, és ilyen lelki dispozicióval iparkodjék olvasni az idők jeleiből. Ébressze föl önmagában nemzetével szemben tartozó kötelességének tudatát és érvényesítse mielőbb tettvágyát oly módon, hogy a végvárok segítségére siet. Ez most elsőrangú haza fiúi kötelesség.

Azok pedig, akik hivatva vannak ennek a nemzetnek évezredek fönntartó erőit fölszítani, ne halogassák tovább kilépésüket a nagy tettek mezején. Rázzák fölzsibbadásukból ezeket az erőket és gyűjtsék őket harc képes csoportokba a nemzet lelkének megölői ellen mentől előbb. Mert ha most is csak a legutolsó pillanatban fogják a véres kardot körülhordozni, akkor nem egy, de tizenhatsz Tomori sem lesz képes föltartóztatni a II-ik mohácsi vést, melyben a keresztény Magyarország lelke marad a csatatéren.

A történelem megismétli önmagát.⁷

Ez az üzenet a Regnum Marianum első megnyilatkozásai közül való. A Damjanich utca 50-be átköltöző intézet ugyanis már ezt a nevet viselte, noha szerves folytatása annak, amit 1896-ban a Philippinumban megkezdtek.

Az új ház birtokbavételével kapcsolatosan szükség volt a tulajdonos megjelölésére is. Azt azonban senki sem tartotta célszerűnek, hogy a közcélú szolgáló épületet a vásárló, Mailáth Gusztáv püspök nevének nyilvántartásba.

Csak hogy ekkor – 1900-ban – a Regnum Marianum még nem működött bejegyzett egyesületként, így a jogilag nem létező közösséget sem lehetett tulajdonosként megjelölni. A ház lakói célszerűnek látták tehát, hogy a telek és épület gazdájaként az Esztergomi Főegyházmegye neve szerepeljen a dokumentumokban. Annál is inkább logikusnak tűnt ez a lépés, mivel a közösséget vezető papok mindegyike Esztergom irányítása alá tartozott. Igaz, megesett, hogy egyik-másik egyházmegye, ha Pestre küldött valakit, szívesen helyezte el a Regnumban, de ezek a személyek inkább csak vendégnek számítottak. A többség kétségkívül esztergomi volt, így a tulajdonlás is a megyét illette.⁸

⁷ [6] Jelentés a Regnum Marianum Egyesület működéséről 1903–1906, 13. l. (Stephaneum Rt. 1907.) A következőkben csak a „Jelentés” címszót adjuk meg az éves beszámolóik idézésekor, ezen kívül az aktuális évszámot és a kiadás időpontját tüntetjük föl hivatkozásainkban.

⁸ Az egyházmegyei sematizmus az állományba vett Regnum Marianumot a következő szavakkal említi: „Sacerdotes adioec in instituto Regnum Marianum habitantes”, azaz „Főegyházmegyei papok, akik a Regnum Marianum Intézetben laknak”. (Sematizmus 1916.)

A Regnum történetének első éveiben a közösség vezetői közül többen és többféleképpen is meghatározták, milyen tartalom áll a választott név mögött. Egy ilyen, szubjektív hangú megfogalmazás föllelhető Izsóf Alajos titkár írásai között is:

A Regnum Marianum egy természetfölötti célú akció szerve. Ez a cél pedig: a tanuló ifjúság lelkének megszentelése, azaz a legnagyobb nemességre való emelés, mely emberek között a földön elképzelhető. A Regnum Marianum, mint ezen akció szerve, egész értelmét, tartalmát, berendezését, keletkezését és fölállítását ezen cél alapján határozza meg.⁹

A lelki-szellemi közösség mögött jogilag, formailag 1903-tól külön egyesület állt. A Regnum Marianum Egyesület alapszabályzata a célokról már jóval konkrétabban fogalmaz, mint tette azt Izsóf titkár:

Az egyesület célja mindazon föltételek és eszközök előteremtése, melyek által a katolikus ifjúság körében a valláserkölcsei élet emelhető és feléleszthető. (Alapszabályzat II. pont.)

Az egyesület szükség szerint a testületi tevékenységnek megfelelően helyiségeket, iskolákat állít és szerel föl, katolikus könyvtárakat létesít, folyóiratokat és könyveket ad ki, szegény sorsú tanulókat karol fel és képez ki – rögzíti az alapszabályzat *Eszközök és módok* felcímű III. pontja. Ugyanez a bekezdés mondja ki a következőket is: A Regnum Marianum fönntartja és terjeszti a magas püspöki kar által sürgetett Mária-kongregációkat. De mik is voltak tulajdonképpen ezek a Mária-kongregációk? A választ a *Tevékeny szeretet* című könyvecske alapján adjuk meg, mely a Regnum Marianum által kiadott Mária Kongregáció Vezérkönyv kivonataként jelent meg.¹⁰

„A Mária Kongregáció önkéntes vallásos egyesülés, melynek feladata az, hogy tagjait a Mária-tisztelet különösebb gyakorlása által az önmegszentelés és apostolkodó buzgalom magasabb fokára emelje, őket tiszta erkölcsökre és katolikus hitre nevelje.” Azt már a katolikus lexikonokból tudjuk, hogy a mozgalom eredetileg abból az ifjúsági Mária-társulattól indult ki, amelyet először Levis János S.J., a római kollégium tanára alapított buzgóbb tanítványai körében 1563-ban, s amely főleg a jezsuiták tanintézetei révén csakhamar világszerte elterjedt, kivált 1584 után, amikor XIII. Gergely pápa jóváhagyta.

A Mária-kongregációkat az egyházi hatóság által kinevezett áldozópapok vezették: a *praeses* (elnök) és a *magistratus* (tisztikar), mely áll egy *prefectusból* (felügyelő), két *assistensből* (segéd), egy *secretariusból* (titkár), 6–12 *consultorból* (tanácsos), egy *exactorból* (pénztáros), egy *bibliothecariusból* (könyvtáros), egy *janitorból* (háznagy) és egy-két *lectorból* (olvasó).

A kongreganistákra érvényes szabályok közül a legfontosabb: „A boldogságos Szűz Máriát szívből szeretni; hozzá a szív rendületlen bizalmával ragaszkodni, magasztos erényeit utánozni és másokkal is utánoztatni”. Természetesen csak a „szabályban” fogalmazódik meg ilyen látszólagos merevséggel a vezérgondolat, a gyakorlatban mindez igazi tartalommal, melegséggel telítődött ott, ahol a közösség valóban szívvel-lélekkel tette dolgát. A tagok egyik legfontosabb „előírt” gyakorlati feladata, az egyesületi kápolna szépítése, díszítése, sem gyötrő kötelemként jelent meg a mindennapok során, hanem örömteli megbízatásként: Isten házáat ékesíteni, kiválasztottság.

Az imént említett megszorításokkal kell értelmeznünk azt a szabályt is, mely rögzíti napi egy Miatyánk és Üdvözlégy Mária elimádkozását, az „Üdvözlégy mennyország királynéja” kezdetű himnusszal. Ezen kívül havonkénti gyónás, áldozás, évenként egy bűnbánati

⁹ [7] Jelentés: 1903–1906., i.m. 1. l.

¹⁰ [8] *Tevékeny szeretet* – Kivonat a R.M.E. által kiadott Mária Kongregáció Vezérkönyvéből (Brassó, 1920.)

ájtatosság és 2–3 napos lelkigyakorlat tartozott – a kongregációk életének keretét szabó vezérkönyv szerint – a kötelmek közé.

A kongreganisták hetente tartották gyűléseiket. Ezt a lector olvasmánya nyitotta meg. Ennek végeztével egy tized rózsafüzér közös elimádkozása és egy Mária-ének eléneklése következett. A gyűlés ténylegesen csak ezután kezdődött meg, amit szentbeszéd, litániázás, zsolnározás egészített ki.

A nevelés és tanítás kongregációs formája kedvükre volt az alapítóknak. A Regnum Marianum kongregációit Rómában is beiktatták. A kongregációk megalakításához ugyanis nemcsak a helyi egyházi hatóság engedélyére volt szükség, hanem – a búcsúk elnyerése végett – a római főkongregációba is be kellett jegyeztetni azokat. (A felvételt tanúsító okirat a Vatikánban ma is megtalálható, rajta az 1902. szeptember 24-i dátum olvasható. Érdekessége a dokumentumnak, hogy a cím megjelölésnél a Damjanich utca 50. mellett kérdőjel szerepel. Vélhetően ennek az az oka, hogy a háznak ebben az időben még nem volt állandó misézőhelye; a kápolna csak később épült meg az udvaron.) Rómában, a központban úgy határoztak, hogy a regnumi kongregáció „tagfelvételének és kötelezettség vállalásának napja” december nyolcadika. Így lett ez a nap, a Szeplőtelen Fogantatás napja a kongregáció fő ünnepe.

Már a bejegyzést követő évben megtartották az első ünnepélyes tagfelvételt. A későbbiekben is ehhez az ünnephez kapcsolódóan került sor az avatásra. Amolyan születésnap dátumként vonult be a Regnum történetébe ez a nap. (Ha december nyolcadika nem volt munkaszüneti nap, akkor az előtte vagy utána következő vasárnap tartották meg az ünnepi aktust.) Ilyenkor a ház főnöke, az ifjúság vezetője, és sokszor egy-egy meghívott vendég mondott ünnepi beszédet. (Az ünnephez kapcsolódott a későbbiekben az a szokás, hogy ezen a napon mindenki „jelentkezett”. Az, aki nem tudott jelen lenni a közös ájtatosságon, levélben vagy táviratban jelezte, hogy lélekben ő is ott van kongreganista társai körében. A történelem viharaiiban sodródó közösség a későbbi évtizedekben is mindig igyekezett megünnepelni a téli jubileumot, még ha csak páran, mostoha körülmények között lehettek is jelen a Szeplőtelen Fogantatás szentmiséjén.)

A kongregációs munkaforma kiválasztása azonban korántsem volt egyszerű. Említettük, hogy a Philippinum az oratoriánus jelleget kívánta követni. A jezsuita ihletettségű kongregációk létezése mégsem jelentette azt, hogy az alapítók a szerzetesi mintát nyújtó Jézus Társaságához akartak volna közeledni. Tény, hogy nagy viták dúltak erről a házban, hiszen voltak olyanok, akik inkább ebbe az irányba szerették volna befolyásolni a történéseket. Bonyolította a helyzetet az is, hogy a jezsuita rend valamiféleképpen magáénak érzett minden kongregációt. Érthetően, hiszen ők voltak az alapítók, nagy bugalommal szerkesztették a központi újságot, a *Mária Kongregációt*, s fenntartották a Központi Otthont. Úgy gondolták, hogy minden helyi kongregáció felügyeletére a Jézus Társasága hivatott. A „fölöttesség” minden áron való érvényesítése miatt a regnumiak érthetően nehezteltek.¹¹ Ez a későbbi évtizedek hányattatásai közepette természetesen csitult. A Regnum Marianumban végül is az egyéni szabadság megőrzése mellett kardoskodók győzedelmeskedtek, s éppen e történelmi súlyú döntésnek köszönhető, hogy a bel- és külpolitikai viharok ellenére nagy hatású lelkeségi mozgalommá tudott válni majd fél évszázaddal később.

¹¹ [9] Emődi L.: i.m. I. kötet 21. l.

* * *

A Regnum Marianum közösségi tevékenységének már a megindulás pillanatában három élesen elkülönülő ágazata alakult ki. Ezek közül a domináns kétségkívül a kongregációs élet volt; míg az internátusnak és a lapkiadásnak ugyancsak önálló története van a lelkeségi mozgalom egészén belül. Még az épület felosztásában is megjelent ez a tagozódás: a ház harmadik emeletén az internátus kapott helyet, míg az első emeleti nagyterem és a kápolna a kongregációs élet központja volt.

Kongregációk

Már az első időkben közel ötszáz tanuló gyűlt össze rendszeresen a házban, hogy a kongregációs összejöveteleken részt vegyenek. A fővárosnak majd minden részéről jöttek diákok. Volt közöttük szegényebb és gazdagabb családból származó gyermek, gimnazista, realista, polgári- és kereskedelmi iskolai tanuló. Igaz, a különféle iskolákban délelőtti hittant oktató atyák általában csak három-négy gyermeket hívtak meg személyesen az egyes osztályokból, de a többség magával hozta barátait is. A ház amolyan „iskolapasztorációs centrummá” vált.

A fiatal kongreganisták hét külön csoportba voltak beosztva, lehetőleg oly módon, hogy a korra és műveltségre nézve egymáshoz közel állók egy helyre kerüljenek. Így az első és második osztályos gimnazisták és realisták külön kongregációt alkottak, mely az őrzőangyalokról kapta nevét. Az első és második osztályos polgári iskolások a Szent Alajos kongregációt, a harmadik, negyedik osztályos gimnazisták és realisták a Szent Szaniszló kongregációt, a hasonló osztályba járó polgári iskolások pedig a Szent István kongregációt alkották. Az ötödik és hatodik osztályos gimnazisták és realisták a Szent Imre kongregációba, míg velük egykorú kereskedelmi iskolás társaik a Szent László kongregációba tömörültek. A hetedikesek és nyolcadikosok a Szent József kongregációba toborozták tagjaikat az 1903–1906 közötti időszakban.¹²

Létezett ezen kívül úgynevezett *urak kongregációja* is, mely 1904-ben alakult, de erőteljesebb kifejlődésére nem került sor. Ellenben rövidesen kinőtt belőle egy igen aktív kongregáció, melyben az egyetemi ifjúság foglalt helyet.

A kongregációk – noha mindegyik közös cél felé törekedett – erősen különböztek egymástól. Minden csoport autonómiát élvezett: különálló magisztrátusokat választottak maguknak, üléseiket egymástól függetlenül tartották, önálló könyvtárral rendelkeztek, sőt azt lehet mondani, hogy különböző tradíciókat ápoltak. Az elkülönülés annak szellemében történt, hogy mindenkor alkalmazkodni kellett a különféle életkor és érdeklődési terület szerint változó lelki igényekhez.

A központi ház valóságos diákplébániaként működött. A krónika erről így ír:

„Zajtalan, kifelé keveset mutató munka ez, de egyike a legreményteljesebbeknek, melyet a lelki élet terén csak elgondolni is lehetséges.”¹³

A későbbi történéseket vizsgálva egyértelmű a következtetés, hogy a kongregációk valamiféleképpen a cserkészlet előfutárai voltak; alkalmas talajt teremtettek a nagy nevelési módszer későbbi befogadására. Ám érthetően magukon viselték a kezdeti esetlenségeket. Nem véletlen, hogy fennmaradtak olyan, a kongregációs munkára nézve nem túlságosan hízelgő visszaemlékezések, mint amilyeneket például Emődi László, a Regnum későbbi vezéralakja is papírra vetett:

„A kongregációs gyűlés úgy tűnt nekem, mint valami alakított hittanóra. De az a hittanóra abból állott, hogy valaki előadott. Az idők távlatán át megértem az atyákat, akik elkezdték izesíteni a kongregációt, először a Zászlónkkal, később a cserkészettel... A kongregációs gyűlésen csak egymás mellett ültünk, imádkoztunk vagy előadást hallgattunk. Ezzel szemben a cserkészgyűlést »együtt csináltuk«.”¹⁴

¹² [10] Jelentés: 1903–1906., i.m. 2–8. l.

¹³ [11] Jelentés: 1903–1906., i.m. 8. l.

¹⁴ [12] Emődi L.: i.m. I. kötet 47. l.

A kongregációk elnevezési rendszere sem felelt meg mindenben a kívánalmaknak. Az a szokás, hogy az egyes korosztályoknak más-más védőszentje volt, amelyet minden újabb év megkezdésekor át kellett engedni a következő „generációnak”, igencsak helytelen gyakorlatnak bizonyult. A tagoknak nem mindig volt könnyű beletörődni, hogy az egy éven át viselt név idegenné kell, hogy váljék számukra, mert az már nem őket, hanem egy másik korosztályt jelöli. Nem lett volna ilyen gond, ha – mint az iskolában – a különböző életkorú gyermekek közösségét csak egy szám jelöli. Ám a nevek megválasztása feltételezte a támogatóul választott szenttel való szorosabb kapcsolatot is. Az állandó változás miatt azonban erre kevés remény maradt.

De más baj is volt. A kongregációk, az internátus és a lapkiadás mellett gyakran nem kapták az őket megillető figyelmet. Rontotta a helyzetet az is, hogy Shvoy Lajos atya 1904-ben olyan súlyosan megbetegedett, hogy a munkából egy időre ki kellett állnia. Pedig a két legintenzívebb kongregációnak – az Őrzőangyaloknak és a Szent Szaniszlónak – ő volt a vezetője.

Azt nem mondhatjuk, hogy a kongregációs munka eleve rossz lett volna, de éveknek kellett eltelniük ahhoz, hogy az atyák is és a diákok is rájöjjenek arra, miként lehet az adott kereteket jó tartalommal megtölteni. Arra azonban, hogy a helyes módszerre rátaláljanak, szükség volt a cserkészlet pedagógiájának elsajátítására.

* * *

Az első évtized krónikájához tartozik még egy másik jelentős esemény. Amikor Prohászka Ottokárt kinevezték a pesti teológiai egyetem dogmatika tanárának, lehetséges nyílt arra, hogy megválassza lakását. Szívesen költözött föl egykori növendékei közé a Damjanich utcai házba. A fiatal papok, káplánok mindig lelkesen hallgatták prédikációit. Megörültek hát annak, hogy Pestre került, méginkább, hogy havonként vagy negyedévenként lelkigyakorlatos beszédet, rekollekciót mondott nekik. Nagy vonzerőt jelentett ez a háznak, ahol ilyentájt egybegyűlt a fiatal pesti papság java.¹⁵ A ház csakhamar közvetítő intézménnyé lett a főváros és az ország ifjúsággal foglalkozó lelkipásztorai számára.

Dacára a nagy közismertségnek, s hogy olyan nagy formátumú egyéniség is lakója lett a háznak, mint Prohászka, az épület felszerelése meglehetősen egyszerű volt. Még a „püspöki szobában” is csak néhány bútor és négy faragott karosszék kapott helyet. Ha egy ma élő pap lakásához hasonlítanánk, bizony szegényesen éltek az alapítók – emlékezik vissza a krónikás, majd hozzáteszi –, az internátus felszerelése is szedett-vedett volt.

A ház külsejét, felépítését Emödi László a következőképpen írta le visszaemlékezésében: *„A Ház¹⁶ homlokzata beillett a többi Damjanich utcai ház közé. Díszes, nehéz kovácsoltvas kapuja volt. Amint beértünk, négyszögletes, keramitos udvarra értünk. Ezt a kis udvart latinok szerint kvadrumnak neveztük. A kvadrumban állva kiderült, hogy a Ház háromemeletes és »U« alaprajzot képez. Ennek az U-nak nyitott részét beépítette a kápolna. A kápolna szép épület volt, a századvég kevert stílusában. A főoltár és a két mellékoltár azért volt szükséges, mert a közösség máshol el nem foglalt papjai mind ott miséztek. A kápolna homlokfalának jobb szélén, kis ajtón át, ki lehetett jutni az udvarra. Ez emlékezetem szerint elég nagy volt, mert még métát is tudtunk játszani benne... Az udvar végén, később földszintes, de terjedelmes házacskát építettek. Ennek »cserkészház« volt a neve. Így*

¹⁵ [13] Emödi L.: i.m. I. kötet 11., 2. l.

¹⁶ A visszaemlékezés során a Damjanich utca 50. számú házat minden esetben nagy kezdőbetűvel írja Emödi László, a tisztelet és megbecsülés jeleként.

gondolom, a húszas években épült. Itt voltak a cserkészotthonok. A kongregációs gyűléseket leginkább a nagy Házban tartottuk.”¹⁷

¹⁷ [14] Emődi L.: i.m. I. kötet 49. l.

Az internátus

Mint azt előző fejezeteinkben írtuk, a Regnum kezdeti története tulajdonképpen a Philippinum papjai által létrehozott diákotthon ügyéhez kapcsolható. Furcsa, hogy mégis épp ezen a téren szenvedte el első kudarcát a mozgalom. De nézzük sorjában az eseményeket!

A kezdetben kevés diákkal és költségtérítés nélkül működő internátusról rövid időn belül kiderült, nem tartható fenn eredeti formájában, mert a vele járó anyagi terheket a ház nem bírja elviselni. A kiadások ellensúlyozására született meg az a kényszerintézkedés 1903 és 1906 között, hogy térítés ellenében, majd pedig fölemelt díjért juthattak be a tanulók az egyre jobb hírűvé váló internátusba. Ily módon a ráfizetést időlegesen sikerült elkerülni, de a titkár szavait idézve: „amit az anyagiakban nyertünk, szellemiekben elvesztettük. Pedig csak olyan internátus tartható fenn, mely beleilleszkedik a Regnum Marianum természetfölötti akciójának egészébe. Az internátusnak nem szabadna idegennek éreznie magát a kongregációk légkörében” – mondta Izsóf Alajos a Regnum 1905. január 8-i közgyűlésén.¹⁸

1905-ből maradt ránk az a kis füzetecske, mely az internátusba készülők szüleinek tájékoztatásul szolgált.¹⁹ Ennek alapján rekonstruálhatjuk, hogyan is működött az intézet.

A Regnum Marianum Fiúnevelő-intézet feladata középiskolai tanulók különlegesen magas színvonalú nevelése – katolikus elvek alapján – abból a célból, hogy az onnan kikerülő vallásos szemléletű fiatalok tevékeny részt vállaljanak a társadalom jobbításában. Ennek érdekében a nyilvános tanításon kívül szélesebb körű kiképzésben részesítették az intézet lakóit, akiket szellemiekben és testiekben egyaránt nagy gonddal irányítottak a vezető lelkipásztorok. E tekintetben afféle szerzetesi iskolához volt hasonlítható az intézmény, azzal a különbséggel, hogy itt nem foglalkoztak magával a tanítással, pusztán az azon kívül eső időszak eltöltésének megszervezésében vállaltak szerepet az internátus nevelő papjai. Iskolai előadásokra a növendékek a közeli – magyar királyi állami – főgimnáziumba jártak.

Az intézetbe csak olyan katolikus szellemben nevelt gyermekek nyerhettek felvételt, akik – az előírás szövegét idézve – „kifogástalan erkölcsi magaviseletükkel és tanulásban kifejtett szorgalmukkal a nevelhetőség magasabb fokát biztosították”.²⁰

Az intézeti oktatás tematikájában az ének elméleti és gyakorlati elsajátíttatása mellett az egyéni fejlettséghez mért művészeti képzés, valamint a kézimunkázás egyaránt helyet kapott. Ezek a tárgyak mindenki számára kötelezőek voltak. Lehetőség nyílt emellett zenetanulásra, valamint angol, francia és német nyelvórákon való részvételre is, de ezekért külön kellett fizetni.

Az ismeretek bővítése végett fővárosi tárlatokat, kiállításokat, színházakat, tudományos, szórakoztató és zenei előadásokat is gyakran látogattak az intézet diákjai, – természetesen lelkipásztori irányítással. De nagy súlyt fektettek az atyák arra is, hogy saját előadások, ünnepélyek, nyilvános szereplések megrendezésével és lebonyolításával is megbízzák a gyermekeket, serkentve őket a szerepléssel járó önbizalom megszerzésére.

¹⁸ [15] Jelentés: 1903–1906., i.m. 6., 9–10. l.

¹⁹ [16] A Regnum Marianum Fiúnevelő-intézete (Stephaneum Nyomda Rt., 1905.)

²⁰ Kutatásaink során – a Bevezetés című fejezetben említett módon – megtaláltuk az internátus anyakönyvét, ám csak csonka formában. A könyv közel egyharmadát – 45 oldalt – kitépték, vélhetően éppen azokat a lapokat, amelyeken az internátusi beírások szerepeltek. A megmaradt oldalak üresek. (Az anyakönyvről mellékletünkben közlünk felvételeket.)

Az erkölcsi, szellemi nevelés mellett ugyancsak nagy gondot fordítottak az internátusban a test fejlesztésére is. Rendszeres edzések, kirándulások, séták, szabadtéri játékok segítették az egészséges életmód kifejlődését. Az intézet játszótere és futballpályája a tanulók paradicsoma volt. De arról is gondoskodtak az atyák, hogy ki-ki eljusson az uszodába és a korcsolyapályára.

Az intézet rendszeres orvosi felügyeletet is biztosított. Naponta kereste fel a házat a felfogadott doktor. Hetente legalább egyszer minden gyermek egészségi állapotát ellenőrizte, három havonta pedig felméréseket végzett a növendékek testi fejlődéséről. A megbetegedett diákok számára külön betegosztályt rendeztek be.

A szülők havonként kapták meg az intézet hivatalos értesítését, mely gyermekük erkölcsi, magaviseleti, szorgalmi és egészségi állapotáról szolgált pontos felvilágosítással.

A taníttatás, nevelés díját a szülők három részletben fizethették be. Az első részlet megküldése a felvétel napján, a második december elején, a harmadik március első hetében volt esedékes. Az évi díj fedezte az ellátás, a fürdés és az esetleges gyógykezelés költségeit.

A növendékek intézeti felszerelését is pontos előírások rögzítették. Az egyenruha egy őszi és téli sötétkék zubbonyból, egy téli és egy őszi szürke nadrágból, felső tisztí köpenyből, egy világoskék, aranyzsinóros atillából, egy fekete dísznadrágból, tisztí sapkából – az intézet rózsájával díszítve –, és két házisapkából állt. Az egyenruha előállítási költségeit az első esztendőben kellett kifizetni a nevelési díjon felül. Ez az összeg közel egynegyedét tette ki az egy éves taníttatási költségeknek.

Az előírások meghatározták azt is, mennyi és milyen minőségű fehérnemű kell egy intézeti neveltnek: nyolc gallér nélküli nappali ing, nyolc alsónadrág, négy éjjeli ing, huszonnégy (!) zsebkendő, tizenhat pár harisnya, két – előírás szerinti – világoskék tornaing, egy hasonló színű korcsolyázó ing. Ehhez jött még a megkívánt lábbeli: két pár „czúgos” cipő, egy pár korcsolyázócipő és ugyancsak egy pár hálócipő.

„*Regnum Marianum (Internátus)*” címmel 1906-ban megjelent egy kis imakönyv. A kézirat gyanánt közreadott piros fedeles könyvecske az intézet tanulói számára készült, s különféle imádságokat tartalmazott a hét minden napjára, s az egyes napszakokra. Számunkra azért is érdekes, értékes ez az imakönyv, mert utolsó lapjain pontosan megtalálható az intézeti napirend. Mai szemmel nézve talán túlságosan szigorúnak tűnik a középiskolás fiúktól megkívánt feszített életrend, de a maga korában bizonyosan nem számított mindez egyedinek.

Hétköznapi

1/2 6 órákor	felkelés
6 órákor	reggeli ima, stúdium
3/4 7 órákor	reggeli
7 órákor	szenzmise, szabadidő
8 óra előtt	indulás az iskolába
12 – 1/2 1 óra között	jelentkezés
1/2 1 órákor	ebéd, játékidő
3 órákor	stúdium
1/2 5 órákor	uzsonna
5 órákor	stúdium
3/4 7 órákor	vacsora, szabadidő
8 órákor	esti ima

Vasár- és ünnepnap

6 órákor	felkelés
1/2 7 órákor	reggeli ima, stúdium (szentáldozás)
1/2 8 órákor	reggeli
8 órákor	szentmise, szabadidő
10 órákor	tízórai, stúdium
1/2 12 órákor	szabadidő
12 órákor	ebéd, játékidő
3 órákor	olvasmány
4 órákor	uzsonna
1/2 5 órákor	vespera
5 órákor	stúdium, olvasmány
3/4 7 órákor	vacsora, szabadidő
8 órákor	esti ima

(Ünnep és vasárnap előtt 1/2 9-kor esti ima)

Bár az internátus anyagi problémái egyre nyomasztóbbá váltak, ennek ellenére többen hangoztatták az atyák közül, hogy a szegényebb családok gyermekeivel szembeni jótékonykodást az intézet adósságaival dacolva is gyakorolni kell. „Nem egy szegény, de jó magaviseletű és jóelméjű tanuló köszöni éveken át tartó neveltetését a Regnum Marianumnak” – emlékezett vissza a titkár a már említett közgyűlésen. Volt olyan esztendő, hogy 12–14 fiú nevelkedett itt a legkitűnőbb szellemben, teljesen díjtalanul. S habár ezek száma idővel fogyásnak indult, azért mindig voltak olyanok, akikkel az intézmény a legnagyobb jótékonytságot gyakorolta. A kevés számú ingyenes növendék mellett több, kedvezményes ellátásban részesülő, számos bejáró és kosztot élvező diák fordult meg az internátusban.

Az elmondottak illusztrálására álljanak itt a korabeli kimutatás számszerűsített adatai:

1904 – 1905: az ingyenes és kedvezményes, támogatott diákokra 8617 korona és 57 fillért költöttek az internátus fenntartói. 1905 – 1906. tanévben ugyanerre a célra kiment 7114 korona és 39 fillér. 1906 – 1907-ben 5581 koronát biztosítottak a szegényebb sorsú tanulók támogatására. Személyekre bontva: az 1907. augusztus 1. és 1908. július 31. időszakban az intézet 29 növendékéből 12 egész fizető, 14 kedvezményes és 3 ingyenes bentlakó volt.²¹

* * *

Az internátus problémáit látva egyre többen tették fel a kérdést: mi ad létjogosultságot az intézet, és egyáltalán a Regnum létezésének. A választ az egyesület működéséről szóló, 1908-ban megjelent beszámolóból ismerjük:

„Ki akarjuk gyógyítani az ifjúságot a lelki sorvadásból, a kétely, a hitetlenség, életúntság, kétségbeesésből. Éjjelünk-nappalunk, imáink, prédikációink, ünnepélyeink, színdarabjaink ennek a célnak a szolgálatába vannak állítva. Ez a mi életünk és gyönyörűségünk... Ha valaki úgy gondolná, hogy ez a fejtegetés kevésbé kielégítő általános jellegénél fogva, szükségesnek vélem figyelmét fölhívni arra, hogy amily általánosnak látszik a Regnum Marianum céljainak

²¹ [17] Jelentés: 1903–1906., i.m. 11–12. l., Jelentés: 1907. augusztus 1. – 1908. július 31., 10. l. (Stephaneum, 1909.)

*ilyetén megjelölése, épp oly mélyenjáró meghatározója az a keretében folyó élet egész értékének és tartalmának. Vagy így– vagy sehogy! Ez volt a jelszó tíz esztendő óta. Ez marad ezután is.*²²

A kételkedésekkel szemben ellenkező előjelű vélemények is napvilágot láttak. Hangoztatói épp amellet kardoskodtak, hogy az internátust tovább kellene fejleszteni, s szerte az országban további diákotthonokat, sőt Regnum vezette gimnáziumokat is létre kellene hozni. A felvetésre adott válasz azonban jogosan hűtötte le a kedélyeket:

„A Regnumra nézve nem a gimnázium a fontos – mondta Izsóf Alajos titkár -, hanem ami vele jár. Nem engedhető meg, hogy a kitűzött törekvésbe *belegravitálódjon* egy gimnázium létrehozása a maga terheivel. Ez a megkezdett pályáról való letérést eredményezné.”²³ Az új terv megvalósítására azonban már az internátus számára végzetessé váló pénzügyi helyzet miatt sem kerülhetett volna sor.

Pontos dokumentumok, információk híján ismét a hagyományokra és utólagos következtetésekre kell hagyatkoznunk. Valamikor 1909–1910 táján kiderült, hogy az állandó ráfizetések miatt az internátus nem tartható fenn többé. A diákotthonnal együtt összeomlott Sólymos Oszkár is, aki annyira ragaszkodott az internátus működtetésének gondolatához, hogy annak elvesztését nem tudta elviselni. Elköltözött a házból, kivándorolt az országból és – az 1938-as házigyűlés jegyzőkönyvében leírt visszaemlékezés szerint – a Regnumtól távol, Kanadában fejezte be életét.

A Regnum Marianum Egyesület életéről készített éves titkári jelentések minden esztendőben pontos pénztári kimutatásokat is közöltek. Az 1910. augusztus 1. és 1911. december 31. között eltelt időszakról szóló beszámolóban már nem szerepel a kiadások felcímű rovatban a korábbi évekből jól ismert, *internátusi költségek* megjelölés. Ebből következtethetünk arra, hogy 1909 második felében vagy 1910 első időszakában számolhatták fel ténylegesen az internátust. Hogy mi az oka annak, hogy minderre a beszámoló szöveges részében nincs utalás, csak ezt válaszolhatjuk: bizonyára annyira közismert volt mindez a ház lakói előtt, hogy a felszámolás körülményeit a titkár nem tartotta szükségesnek taglalni.

„Úgy tűnik, dr. Krywald Ottó házfőnök atya gyakorlatias józansága tette helyére a dolgokat. Sólymos álomkergetésével szemben ő volt a realista. Ha Krywald mégis lehetőséget teremtett volna arra, hogy az internátus tovább éljen, az első világháború véget vetett volna minden próbálkozásnak. Így, utólag, azt kell mondanunk, hogy az idő Krywald atyát igazolta. Mégis, megmaradt az internátus nosztalgiája. Az utódok később sokat gondoltak arra, mi lett volna, ha megmarad. Lehetett volna-e segíteni rajta? Az évtizedek távolából nézve mostanra minden azt igazolja, hogy a belefektetett sok anyag és energia kárba veszett volna. A kongregációs élet túlélte az internátust. A »csodálatosan meglelt Ház« otthont adott a kongregációknak és az internátusnak. Kétségtelen, hogy egyik is, másik is pénzigényes volt. A kongregáció létezéséhez csak a házat kellett fenntartani, az internátushoz azonban ennél több, komolyabb tőke lett volna szükséges.

A házat azok a papok tartották fenn, akik benne laktak. Ha meggondoljuk, hogy egy háromemeletes bérház milyen karbantartó munkát igényel, akkor megérthetjük, hogy a házban lakó hitoktatók fizetése időnként ráment egy-egy nagyobb javításra. De a házat fenn lehetett tartani! Sőt, azok az időnkénti segélyek, amelyekre az államtól, egyházmegyétől szert

²² [18] Jelentés: 1906. július 1. – 1907. július 31., 6. l. (Stephaneum 1908.)

²³ [19] Jelentés: 1907–1908., i.m. 9. l.

lehetett tenni, biztosították a kongregációk otthonainak fenntartását. Az internátust azonban ilyen módon nem lehetett továbbvinni.”²⁴

Az internátus működtetése sok időt és energiát emésztett fel. Most mindez felszabadult. Ennek megfelelően a házban folyó munka is átalakult. Az internátus helyét átvette a cserkészlet és a kongregáció.

²⁴ [20] Emődi L.: i.m. I. kötet 8., 22., 46–47. l.

A Zászlónktól az Élet Nyomdáig

Nem beszéltünk eddig még a Regnum Marianum harmadik ágáról: a lap- és könyvkiadásról. Pedig igen nagy jelentősége volt – és van – mindennek, nemcsak a regnumista mozgalom, de az egész magyar katolikus ifjúsági hitélet szempontjából.

„Budapesten a pesti oldalt nézve a gimnáziumokban, reál- és polgári iskolákban, kereskedelmi és egyéb szakiskolákban a statisztika átlagos adatai szerint 9–10 ezer katolikus tanuló él. Ez a sok ifjú lélek naponta szívja egy nem közönséges romlottságú világáros erkölcsi levegőjét. Ahová érzékei és sokszor saját szülei, rokonai, barátai viszik, ott száz eset közül kilencvenkilencben a romlottság diadalát látja az ártatlanság fölött, a becstelenséget az erény fölött, az állati önzést az önmegtágadás fölött” – írja a korabeli helyzetértékelés. „Tele vannak a szülők panasszal, hogy mennyi a rossz könyv, mely pestisnél pestisebb befolyást gyakorol az ifjúságra. Nincs elég, jó szellemi táplálék.”²⁵

Ezeket a megállapításokat Izsóf Alajos, a *Zászlónk* című folyóirat szerkesztője fogalmazta meg. A lap tízéves jubileuma idején született visszaemlékezésében a kezdetekről így ír: „A játszótéren a labdázó, sportoló diákok figyelése közben született meg bennem a gondolat: lapot kell adni a magyar katolikus fiatalságnak”. A tervből tett született, melynek bizonyítéka a *Zászlónk* majdnem húsz évfolyamának megjelenése.

„Itt vagyok! Lobogok! Csattogok! Buzdítok. Tanítok. Mosolygok. Szórakoztatok. Tanácsot adok. De mindig föl!– az Ég felé mutatok. Ebből nem engedek. Ebben nem alkuszom.

Vagy így – vagy sehogy.”

Ezekkel a szavakkal mutatkozott be „ifjú barátainak” a *Zászlónk* 1902. szeptember 15-én. A lap programadó vezércikkét nem kisebb személyiség írta, mint maga Prohászka Ottokár.

„Magyar ifjúság! Egy szavam van hozzád: Neked élned, virágoznod, boldogulnod kell; elhervadnod, elpusztulnod nem szabad. – Igen, élned kell!”

A cikk nemigen mondott többet lelkes hangon, cifrán megfogalmazott általánosságoknál. Prohászka emelkedett szózatát nem is követte hasonló szellemben fogant szerkesztői magatartás, és ez volt a jó. A lap sikerét tulajdonképpen Izsóf Alajos alapozta meg. Nem a katedra, nem a tanári, papi, szülői tekintély magasságából, hanem valóban a játszótéri pajtás közvetlenségével közeledett az olvasók felé, mint egyenrangú, bizalmas jóbarát. Elutasította ugyanakkor a komolytalan álközvetlenséget, az erőltetett „jópofaságot”, a megjátszott fiatalságot.²⁶

A szerkesztő igyekezett a fiatalság érdeklődését a legmagasabb színvonalon kiszolgálni. Nem tett engedményeket pusztán azért, mert az ifjúság „úgysem ért meg mindent”. Lehetőleg tökéleteset, teljes értékűt akart nyújtani a magvas elméleti, a szórakoztató és vidám írásokban, játékokban, rejtvényekben, versenyekben egyaránt. Ebben segítségére voltak azok a tehetséges szerzők és illusztrátorok, akik a fiatal olvasók megbecsülésének szellemétől áthatva, magas színvonalon szolgálták a lapot.

A *Zászlónkban* helyet kaptak a színesen, változatosan megírt természettudományi és technikai jellegű cikkek. Földrajzi, néprajzi tárgyú riportjai ugyancsak megállták volna helyüket más, országos lapokban. Irodalmi programja azonban elég hézagos és egyoldalú volt: a hazai katolikus szerzők közül Kincses István, a külföldiek közül Sienkiewicz írásaiból közöltek legtöbbször. Megteremtette viszont a maga ifjúsági irodalmát. Donászy Ferenc és Orbán Dezső regényei, amelyeket folytatásban adtak közre, az egész ifjúság feledhetetlen

²⁵ [21] Jelentés: 1906–1907., i.m. 8. l.; Jelentés: 1903–1906., i.m. 8–9. l.

²⁶ [22] Sinkó Ferenc: i.m. 583. l.

élményeivé váltak. A diákéletről készített írásokban olyan remek figurák születtek meg, mint Horog Karcsi, Záp Feri, Uppman kapitány. Történeteiket mohón falták a diákok, amelyet későbbi visszaemlékezők is meleg szavakkal elevenítettek fel.²⁷

A *Zászlónk* röviddel megjelenése után már fényes karriert futott be. Első évfolyama hétezer példányban jelent meg, ami előbb 12, majd a harmadik év végére 14 ezerre emelkedett. A negyedik évfolyamot ismét magasabb példányszámban nyomtatták ki, ugyanis további háromezer diák kuporgatta össze pénzecskéjét, hogy hozzájusson a laphoz. Az ötödik évben már az ország összes jelentősebb középiskolájába járt a *Zászlónk*. Elsősorban persze a hittanárok buzgóságán múlt, hogy hova, mennyi jutott az újságból, hiszen ekkoriban tulajdonképpen ők töltötték be a „terjesztők” szerepét. Bizonyára gyakorlatlanságuk számlájára is írható, hogy kezdetben az ipari és kereskedelmi iskolákban jóval kevesebben fizettek elő a lapra, mint a többi oktatási intézményben, s így a IV. és V. évfolyam megjelenése között pusztán ezerrel nőtt a vásárlók száma. A következő években azonban ezt a területet is meghódították a lapnak, így a VI. évfolyam már a 20 ezres, a X. pedig a 26 ezres példányszámot is elérte.

Ide kívánczik Prohászka Ottokár „Tíz év múltán” című cikke, mely a jubileumon ekképpen emlékezik vissza a kezdetekre, méltatva a Regnum érdemeit az ifjúság evangelizálásában:

„Régen volt az, mikor tárcát írtam az újságba arról a bizonyos Damjanich utcai akácfáról, mely beleereszti gyökereit a városligeti homokba, s kiterjeszti az ágait nemcsak a főváros-végre, hanem sok-sok utcájára, s valahogy egész Magyarországra. Az a bizonyos akácfa tele volt az én szememben fehér, fürtös virággal télen-nyáron, s annyi volt a méze, hogy jutott belőle mindnyájunknak, elsősorban sok-sok ifjúnak, szülőnek, sok-sok iskolának és otthonnak, és maradt belőle elég még az ég angyalainak is. Ez az akácfa a Regnum Marianum Intézet...

Azóta úgy tetszik nekem, hogy az akácfa egyik vaskos ágából hatalmas zászlórúd lett, s azon leng a mi »Zászlónk«...»²⁸

* * *

Csakhamar újabb lapok, könyvek is napvilágot láttak, azzal a céllal, hogy a katolikus magyar intelligencia neveléséhez megfelelő lelki-szellemi irodalom álljon rendelkezésre. Ezek sorában elsőként az *Élet* című folyóiratot kell megemlíteni. Első száma 1909. január 3-án jelent meg Andor József szerkesztésében, Prohászka Ottokár karácsonyi hangulatú vezércikkével. A lap tulajdonképpeni programját mégsem ez az írás, hanem a Kultúra rovat „A régi jó Magyar Szemléről” című cikke adta meg:

„Hálátlanság volna, ha meg nem emlékeznénk e jelentős pillanatban a már megszűnt, de egykoron sokunknak annyira szívéhez nőtt első keresztény szépirodalmi lapjáról, a Magyar Szemléről... Nem szakadtunk el a Magyar Szemle irányától. A régi gárdából sokan összetalálkozunk e lap hasábjain. Mindaz, ami abból hiányzott, itt megvan. És körülöttünk az új író nemzedék is, amely a forrongó úttalanságban itt találja meg a teret... Az új küzdelemre kilépő harcos, az Élet, tisztelettel hajtja meg zászlóját immár csaknem feledésbe merült ősének, a Magyar Szemlének emléke előtt. Fel akarja újítani nemes tradícióját. Meg akarja mutatni, hogy a magyar keresztény talajban életrevaló kultúra sarjad és hogy azok az eszmék,

²⁷ [23] Sinkó Ferenc: i.m. 584. l.

²⁸ [24] Prohászka-sorozat 20. kötet 211. l. (szerk.: Schütz Antal; Budapest, 1928.)

amelyek közel ezer éven át lendületet adtak a nemzeti irodalomnak, ma sem veszítették el varázsukat.”

Az *Élet* nemcsak kiállításában, de szellemi célkitűzéseiben is a *Magyar Szemle* által megkezdett úton haladt. Igyekezett összefogni annak régi gárdáját azokkal a fiatalokkal, akiket Izsóf Alajos indított el az irodalom felé, mint Sík Sándort vagy Harsányi Lajost. A szerkesztőség, a szerzők tehát korántsem alkottak zárt tábor; sőt a maga korában az egyik legnyitottabb irodalmi orgánumnaként tartották számon. Elsőként ismerték fel és adtak hangot abbéli véleményüknek, hogy a *Nyugat* megalakulásával egy értékes szellemi műhely jött létre.²⁹

Számos „Nyugatos” író erős támasza volt az *Életnek*. Móricz Zsigmond például hosszú regényt publikált itt „*Harmatos rózsza*” címmel. Állandó munkatársa volt a lapnak a *Nyugat* gárdájából: Krúdy Gyula, Kosztolányi Dezső, Kárpáthi Aurél, Hevesi Sándor. Többször jelentkezett írásaival, verseivel az *Életben* Juhász Gyula, Móra Ferenc és Lányi Sarolta is.

A nagy lendülettel beindult *Élet* anyagi ereje azonban a második évfolyam végére kifogyott. Az a veszély fenyegette a lapot, hogy ugyanarra a sorsra jut, mint elődje, a *Magyar Szemle*. Kézenfekvő megoldásnak látszott, hogy a lap alapítói közül Prohászka Ottokár és Glattfelder Gyula azt a munkatársat kérjék föl a folyóirat megmentésére, aki oly nagy diadalra vitte az ifjúsági lapot, a *Zászlónkat*. Andor József helyét 1910 augusztusában Izsóf Alajos veszi át. Először mint felelős szerkesztő, majd 1912. július 7-től mint főszerkesztő irányítja az *Életet*. A lap tartalmában hamarosan megjelenik személyes hatása: a szigorú szépirodalmi jelleg feloldódik, témaköre változatosabb lesz, kibővül; megjelenik a színes riport, a kül- és belpolitikai elemzés, a természettudomány és a sport. Változatosabbá, időszerűbbé válik a képanyag is.

Izsóf Alajos egész szervező tehetségét beveti a küzdelembe, hogy biztosítsa a lap anyagi függetlenségét. Sikerül elérnie, hogy az állandó áremeléseivel lehetetlen helyzeteket produkáló Stephaneum Részvénytársaság nyomdája helyett saját nyomdát létesítsen. Az *Élet Nyomda* sikeres vállalkozásnak bizonyul. Itt állítják elő az *Élet* folyóiratot kívül a *Zászlónkat*, sőt a kör rövidesen tovább bővül.

1911 szeptemberétől kezdve átveszik a Győrben megjelenő leánylapnak, a *Nagyasszonyunknak*, továbbá a *Kis Pajtás* című gyermeklapnak a szerkesztését és kiadását, melyek addig Pelikán Krizsó tulajdonában voltak, s aki ezt halálos ágyán adta át a Regnum Marianumnak. Az új lapok közül a *Nagyasszonyunk* előfizetőinek száma hamarosan duplájára emelkedett, ám az első esztendőben így is csak épphogy elérte a négyezres példányszámot. A *Kis Pajtás* viszont csak kétszáz példánnyal gyarapította ugyanennyi idő alatt előfizetői számát. A szerkesztők az okokat keresve megállapítják: az előfizetési díj a többi ifjúsági laphoz viszonyítva túl magas. Míg a serdülő ifjúság és a lányok 2–4 koronáért vehetik meg a nekik szóló újságot, addig a legkisebbek 8 koronát fizetnek a *Kis Pajtásért*. Az aránytalanságon az sem enyhít, hogy ez a gyermeklap hetenként, míg amazok havonként jelennek meg.

Kézenfekvő megoldásnak látszott, hogy a *Kis Pajtás* árát leszállítják 4 koronára, de ezzel együtt áttérnek a havi kétszeri megjelentetésre. Az *Életnél* megjelenő lapok egyébként hasonló kaliberű országos versenytársaikkal szemben jóval olcsóbbnak bizonyultak. Az ez idő tájt népszerű *Én Újságom*, a *Jó Pajtás* vagy a *Magyar Lányok* 10–12 koronás árával szemben a regnumi kiadványok 4 koronáért kerültek az olvasókhöz. Ráadásul a kiállítás tekintetében is jóval előbbrevalónak bizonyultak. „A Nagyasszonyunk olyan előkelő, szép és üde, hogy a Magyar Lányokkal egy napon említeni alig lehet. A Kis Pajtásért úgy rajonganak

²⁹ [25] Az *Élet* Kiadó működéséről szóló elemzésnél felhasználtuk: Sinkó Ferenc: i.m. 586. l.

a gyerekek, hogy a posta valósággal ezrével hozza a bájosabbnál bájosabb leveleket” – írja Izsóf Alajos.³⁰

Ugyancsak 1911 szeptemberében indult meg a *Zászlónk Diáknaptárának* első kötete, mely a tanuló ifjúság könnyen kezelhető zsebenciklopédiájának szerepét kívánta betölteni. Az *Élet* könyvsorozatának nyitánya is erre az évre esik. A sort Prohászka Ottokár, P. Ábrahám Ernő, Erdős Renée, Pethő Sándor, Sárányi István, Harsányi Lajos, Gerenday Gusztáv és Szalay Mátyás egy-egy könyve nyitotta meg.

1920 tavaszán jelent meg a *Zászlónk Diáknaptár* továbbfejlesztett változata, a *Zászlónk Diákkönyvtár-sorozat* első darabja. Prohászka Ottokár „*Iránytű a magyar diákok számára*” című írása a székesfehérvári püspöknek azon diákpédagógiai tárgyú cikkeit foglalta egységes kötetbe, amelyek 1902 és 1918 között a *Zászlónk* évfolyamaiban jelentek meg. Ez a tény is jelzi: a két világháború közötti magyar katolikus pedagógia gyökerei a század első másfél évtizedébe nyúlnak vissza, s egyebek mellett éppen az egész hazai katolikus nevelést gyökeresen megújító, korszerűsítő, ugyanakkor elmélyítő, modern lelkiséggel telítő diáklelkipásztori központba, a Regnumba.³¹

Prohászka jól ismerte a századforduló polgári nevelési áramlatait, elsősorban John Dewey cselekvés-pedagógiáját, Eduard Claparede gyermek-megismerési mozgalmát, Georg Kerschensteiner munkaiskola-felfogását, a korszak érték- és morálpédagógiai tanulmányait. Az 1920-ban megjelentetett cikkgyűjteményben mindezek szintézisét olvashatjuk; belőlük egy huszadik századi modern magyar katolikus pedagógia körvonalai bontakoznak ki.

Milyen pedagógiai elveket állított a püspök a korszak katolikus iskolái, a nevelőmunkát végző katolikus pedagógusok elé?

Prohászka szerint a modern katolikus pedagógia „*vagy–vagy pedagógia*”, azaz teljes elkötelezettséget követel meg Krisztus mellett, s nem ad teret az oldalt-kacsintásoknak. Mindebből következik: *közösségi pedagógia* ez, hiszen az egyén azért fejleszti általa magát, hogy mások javára eredményesebben tevékenykedhessen, így téve tanúságot Krisztusról. Mindez természetesen fáradságot követel, a *munka, a küzdelem pedagógiáját*. Nem lehet tehát másként járni ezt az utat, mint *szenvedély-pedagógiával*, hiszen, aki ismeri és átéli az előtte álló nemes célt, az ön- és közösségfejlesztés távlatait, az már nem muszájból teszi, amit tesz, hanem meggyőződésből, belső tűzből, szenvedéllyel.

A modern, huszadik századi pedagógia azonban nem csupán a jelent tekinti: „*történelmi-empátiás pedagógia*” ez, mert erőteljesen tanulmányozza és átéli a múltat, a magyar történelem nagy emberi mintáit, egykori nagy katolikus magyarjait; átélt példájuk ugyanis hatalmas ösztönzést képes adni a huszadik század diákjainak helyes magyarságtudatuk kialakításához. Ugyanakkor széles körben értékesíti, építi magába a legújabb gyermek- és ifjúságkutatások eredményeit, miközben a gyermek- és ifjúkor természettől adott nagy energia-válságára koncentrálna: a serdülőkorra. Ez a pedagógia tulajdonképpen a *serdülőök pedagógiája*, jól ismeri az ide vezető gyermekéveket, s az itt kezdődő fiatal felnőtté válás távlatait. Ebben a pedagógiában éppen ezért fontos szerepet kap a kamaszfiú (lásd *Zászlónk-történetek hősei*), a bakfislány (lásd Nagyasszonyunk írásai) kirobbanó cselekvési vágya, romantika-igénye, érzelmi élete s a többi életkori sajátosság. S ebből egyenesen következik: a *derű pedagógiájával* párosul mindez. Végezetül az áramlatok egy, közös mederbe futnak

³⁰ [26] Jelentés: 1913. január 1. – 1913. december 31. 10. l. (*Élet* Irodalmi és Nyomda Részvénytársaság, 1914.)

³¹ [27] „Katolikus iskoláink nevelőmunkája 1920–1948 között” címmel jelentetett meg egy tanulmányt Mészáros István. Ebből kölcsönöztünk – a szerző hozzájárulásával – néhány gondolatot e hivatkozási szám alatt. (In: *Iskolatörténeti kaleidoszkóp*; Artemis, Budapest, 1989. II. kötet 127–137. l.)

össze: az ideálpedagógia, a szeretet- és a kegyelem-pedagógia folyamába, s így teljesebbé válik a katolikus nevelési szempontrendszer a teljesség pedagógiájában.

Prohászka Ottokár könyvének szerkesztését Sík Sándornak a cserkészetről írott műveiben találjuk meg. Minderről részletesebben is szólnunk későbbi fejezeteinkben.

* * *

Joggal vetődik fel a kérdés: ki fedezte a könyv- és lapkiadás nemes célú, de – mai szóval élve – nem „piacorientált” lelki vállalkozását? Valóban szépen csengő mondat volt Izsóf Alajos szerkesztőtől, hogy „a mi előfizetőink nem fizetési alanyok, hanem a mi kedves intim társaságunk, reményünk hordozói, dicsőségünk és koronánk”³² – csak hogy erre korántsem alapozható olyan nagy költségekkel járó nyomtatott misszió, mint amit a *Zászlónk* és társainak közreadása jelentett. Az imént feltett kérdés megválaszolásához kissé távolabbra kell tekintenünk, s az egész Regnum pénzügyi alapjairól kell néhány szót ejtenünk.

Korábbi fejezeteinkben éppen ott szakítottuk meg a Regnum Marianum Egyesület alapszabályzatának ismertetését, ahol az a tagokról tesz említést (Alapszabály VII. pontja). Ebből idézünk:

„Rendes tagok: azon férfiak és nők, kik az egyesület céljaira évenként 3 koronát adnak. Ezen kötelezettség 3 évre terjed.

Katolikus egyesületek testületileg csatlakozhatnak a Regnum Marianumhoz, s annak rendes tagjai lehetnek évi 10 korona tagsági díj mellett...

Alapító tagok: azon férfiak vagy nők, kik az egyesület javára 50 koronát vagy egyszerre vagy egyenlő 5 éves részletekben lefizetnek.

Alapítványos tagok: azon férfiak vagy nők, kik 20.000 (húszezer) koronányi tőkét tetszés szerinti alakban állítanak az egyesület szolgálatára, avagy annak 4 %-os kamataiból egy jóerkölcösű és előmenetelű növendéket tehetségéhez mérten kiképzésben és teljes ellátásban részesítenek...”

Ha ezeket a számokat nézzük, könnyen beláthatjuk, vajmi csekély szerepe lehetett az egyesületi tagoknak abban, hogy az intézmény fennállhatott, a lapkiadás beindulhatott. 1906–1907 között a *Zászlónk* esetében mintegy 40 ezer koronás ráfizetést mutatott ki az év végi mérleg. Ha hozzávesszük ehhez, hogy félezer kongreganista koptatta ekkoriban a házat, fogyasztotta a villanyt és a szénét, használta a fölszereléseket, láthatjuk, hogy a kiadások pusztán a tagdíjakból aligha lettek volna fedezhetőek.

Majdnem hogy hiábavalónak bizonyult 1905-ben a taggyűjtés megszervezésére indított akció is. Az 1500 gyűjtőívre csak 99 új rendes tag és 72 alapító tag jelentkezett. Igaz, ezzel az alapító tagok száma 259-re, a rendes tagoké 338-ra emelkedett. (Ez az arány az első évtizedben lényegesen nem is változott.) Az összesített adatok szerint a tagok együttes száma a következő években is hat-hétszáz fő körül alakult.

„Fenn bírná-e tartani a katolikus társadalom ezt a kegyelmi akciót, ha nem állna mögötte Mailáth Gusztáv erdélyi püspök személyében az a férfiú, aki már bölcsőjénél is ott állt” – teszi fel a kérdést a titkár. S a kérdésben már ott van a válasz is: bizonyára meg kellene szüntetni a nagy hatású Regnumot, hacsak az említett püspök, herceg Eszterházy Miklós, gróf

³² [28] Jelentés: 1913. január 1. – 1913. december 31.: i.m. 10. l.

Károlyi Sándor, özvegy Mailáth Györgyné nem áldozna olyan sokat a házra. Az ő nagy összegű hozzájárulásai mellett szerényebb – ám nem elhanyagolható – támogatások is érkeztek. A pénzügyi stabilizációt nagyban segítette az is, hogy a Damjanich utcai ház ebben az időben olyan kedvezményeket is élvezett, mint az adómentesség.

Az 1905. január 23-án megalakult hölgybizottság – Zichy Aladárné grófnő elnöklétével – szintén nagy buzgóságot fejtett ki a taggyűjtés terén, és számos erőforrást nyitott meg a Regnum javára. Mindezek persze korántsem jelentettek teljes biztonságot, s a ház egész fennállása alatt folyamatos küzdelem folyt a terhes anyagi kihívásokkal szemben.

Békeévek

„Eddig majd minden esztendőben volt valami nevezetesebb jelentenivaló, most nincs” – írja az 1912-ből származó regnumi beszámoló.³³ „A Regnum Marianum eljutott arra a kilátópontra, ahonét megálmodott, megóhajtott, leimádott nagy céljait, mint Mózes az Ígéret földjét tisztán és világosan megpillanthatta.”

A Regnum céljainak megfelelő organikus kiépítettsége valóban közel járt ahhoz a határhoz, amelyet alapítói kijelöltek számára. Kialakult szervei: kongregációi, lapjai, nyomdája, háza immár töretlenül működtek. A legnagyobb feladatnak bizonyult, hogy mindez továbbra is megmaradjon, az egyes területeken szabályos, biztonságos és kitarató munka folyjon, a katolikus tábor szimpátiájával övezve.

A látszólagos eseménytelenség éveiben mégis olyan változásokat élt át a mozgalom, melyek meghatározóvá váltak további sorsának alakulásában. Ezek mozgatórugóit azonban ezúttal nem a Regnum, mégcsak nem is az ország, hanem a kontinens szigetországának, Angliának történetében kell keresnünk.

Az 1907 augusztusában a Dorset partvidéki Brownses szigeten megtartott ifjúsági táborral új fejezet kezdődött a pedagógia történetében: hódító útjára indult a cserkészlet. A huszadik század legzseniálisabb és legsikeresebb nevelési mozgalmának szellemi atyja Baden-Powell gyarmati ezredes volt. A katonaságnál szerzett tapasztalatainak és ifjúságnevelő eszméinek ötvözetéből született meg a „Scouting for Boys” (Cserkészlet fiúknak) című könyve. Nyomában sorra jelentek meg szerte a világon a különféle cserkészszervezetek. Magyarországot is hamar elérte az új áramlat. A Budapesti Református Ifjúsági Egyesület, dr. Szilassy Aladár orvos kezdeményezésére már 1910-ben létrehozta az első magyar csapatot. A következő években a II. kerületi Katolikus Főgimnáziumban alakult újabb cserkészközösség.

A regnumi atyák, akik maguk is gyakran jártak külföldön, és mindig értékes, modern újításokat hoztak onnan, az 1910-es évek elején azzal a tervvel tértek haza, hogy a kint látott cserkészmozgalmat nálunk is meghonosítják.

A *Zászlónk* folyóirat is lelkesen támogatta ezt a gondolatot, s számos ismeretterjesztő írásával nagyban hozzájárult a cserkészlet hazai népszerűsítéséhez. Sík Sándor költő, piarista szerzetes, Radványi Kálmán dr. civil gimnáziumi tanár, Tóth Tihamér és társai publikációi meggyőzően emelték ki a cserkészlet eszmei és gyakorlati értékét. Ezeknek az elhivatott lelkű embereknek, s a *Zászlónk* gárdájának is köszönhető, hogy a magyar cserkészlet mély erkölcsi tartalmával, vallásos világnézetével, fegyelmezettségével a világ élvonalába került.³⁴

Többek között így ír a cserkészetről Sík Sándor: „A cserkészlet korunknak elemi pedagógiai szükségletéből született. Közhellyé vált frázis; a mai iskola nem nevel az életre. Anélkül, hogy ezzel a kérdéssel behatóbban foglalkozni akarnánk, senkitől sem vitatott tényként megállapíthatjuk, hogy mai iskolarendszerünk minden ellenkező kísérlet és a pedagógusok legjobbjainak szinte kétségbeesett erőfeszítései ellenére is lényegében intellektuális oktató intézmény, amely az ismeretek közlése után idejének, energiájának aránylag elenyészően csekély részét fordítja a test fejlesztésére, de talán még ennél is kevesebbet arra, ami minden idők nagy pedagógusainak szemében e kettőnél is sokkal fontosabb volt: az erkölcsi nevelésre, a jellemképzésre. Tegyük ehhez hozzá, hogy az életre szükséges vagy hasznos apróbb-nagyobb gyakorlati ügyességének egész világa pedig jóformán mindenestől kívül esik a mégolyan szélesen elgondolt iskolai munka keretein is.

³³ [29] Jelentés: 1912. január 1. – 1912. december 31. (Élet, 1913.) 3. l.

³⁴ [30] Bodnár Gábor: A magyarországi cserkészlet története (New Brunswick, 1980.)

A cserkészletben nincs külön jellemnevelés: nevére méltó cserkészcsapatban minden a jellemnevelést szolgálja... A minden irányú nevelői törekvéseknek ez az egysége különbözteti meg a cserkészletet a legtöbb pedagógiai reformtörekvéstől. A cserkészlet az egész fiút igénybe veszi, leköti, foglalkoztatja, fejleszti. A maga szolgálatába állítja annak minden erejét, képességét, értelmét... Keretei közé vonja a fiú minden tevékenységét: vallási életet és iskolai munkát, családi kapcsolatokat és barátkozást, egyéni hajlamokat, olvasási és játék kedvet. Mindezeknek új indítékot kölcsönöz, érdekesebb színekbe, elmélyített felelősségtudatba, romantikus cselekvési vágyba állítja őket...

A cserkészlet egész munkája voltaképpen abban merül ki, hogy egy sereg fiú, néhány magához hasonló idősebb fiú vezetése és egy fiatal lelkű férfi irányítása mellett, de azokkal együttesen; éli a maga fiú-életét. Otthonban, szobában, táborban, akárhol nézünk bele ebbe az életbe, kedélyes, vidám, mégis tudatos és komoly szervezett mozgást, életet fogunk látni... Sehol olyan szembetűnően meg nem látszik a cserkészlet pedagógiájának ez a merőben gyakorlati jellege, mint a cserkészlet jellemnevelő programjának konkrét alakulásában. Ez a rendszer abból a megfontolásból indul ki, hogy az úgynevezett erkölcs-prédikálás körülbelül semmit sem ér. A törvény kifejtése önmagában csak az értelemhez szól, a törvény megtartása pedig nem az értelemnek, hanem az akaratnak a műve és ha a nevelő meg nem építi a hidat az értelemről az akaratig, akkor alig tett valamit a cél elérésére.”³⁵

Talán kissé hosszán idéztük Sík Sándor szavait, de mentségünkre legyen mondva, hogy a nagy pedagógus szerzetes mélyen átlátta a cserkészletben rejlő értékeket. Ezért is állt be e munkába oly nagy lelkesedéssel. Cserkészpedagógiájára – minden kétséget kizáróan – nagy hatással voltak Prohászka Ottokár pedagógiai munkái.

* * *

Az 1912-es esztendő döntő jelentőségű lett a magyar cserkészlet szempontjából. Még ebben az évben megalakult a Regnum cserkészcsapata, s december 28-án létrejött a közös cserkészszervezet: a Magyar Cserkészszövetség. Vezetői között Sík Sándor, Megyericsy Béla, Papp Gyula társaságában ott találjuk Izsóf Alajost is.

A Regnumban alakuló cserkészletet azonban nem kísérte minden oldalról egyértelmű helyeslés. Kivált a jezsuiták nézték rossz szemmel a dolgot, mondván: miféle Mária-kongregáció az, amelyben olyan világi jövevény is helyet kaphat, mint a protestáns Baden-Powell által indított cserkészmozgalom. (Egyes elmondások szerint ezt később sem igen bocsátották meg a Szív lovagjai. Ezt a helyzetet Tompa Nándor regnumi atya egy kis epizód felelevenítésével illusztrálta: Amikor kispapok voltunk, jött a szemináriumba egy páter Tornyos nevű jezsuita atya, aki előadásában kissé rosszalló megjegyzést tett a cserkészletre. A neves jezsuita páter hangsúlyozta, hogy az új Mária-kongregációban is táboroznak, ott is van őrsvezető, tehát egy lemásolt cserkészlet, ami mégis hangsúlyozottan kongregáció. Mert

³⁵ [31] Sík Sándor: A cserkészlet (Magyar Szemle Társaság, 1930.)/Idézi Emódi: i.m. I. kötet 32–34. 1./; Sík Sándornak több könyve is megjelent e témakörben; izelítőül: „A cserkészlet nevelő értéke” (Magyar Középiskola, 1916. év. 1. sz.; „A piarista cserkész kis kátéja” (1915.); „Magyar cserkészvezetők könyve” (1922., 1925., 1934. és további kiadásai); Lásd e fejezethez még: Gergely Ferenc „A magyar cserkészlet története 1910–1948” című összefoglaló könyvét (Göncöl Kiadó, 1989.)

választani kell – mondta az előadó –, hogy Mária lovagja vagy-e, vagy pedig Baden-Powellé!³⁶⁾

Kézírtos formában ránkmaradt a Regnum Marianum cserkészcsapatainak szervezeti és szolgálati szabályzata.³⁷ Sok mindent elárul ez a rövid, géppel írott füzetecske.

A csapat szervezőtestülete a Regnum Marianum Egyesület, pecsétjének jelképe a Szeplőtelen fogantatás, melynek körirata: Regnum Marianum, Budapest. A szervezőtestület a Magyar Cserkészszövetség tagja, s mint ilyen, érvényesek rá annak rendelkezései, szabályai. A csapattest neve: 3. számú Regnum Marianum Cserkészcsapat. Azt is tudjuk, hogy ezt egyszerűsítve, „hármás Regnum Marianum”-ként emlegették a házban.³⁸

A regnumi cserkészcsapat közepén cserkészliliomos, ovális alakú pecsétjének lenyomatát őrzi az idézett szabályzat borítólapja. Köriratán a csapat teljes neve és alakulási évszáma olvasható („3. sz. Regnum Marianum csapatai 1912.”).³⁹

A regnumi cserkészjelvény egy 5x5 centiméteres, pajzs alakú melljelvény volt, melyet 2 milliméter széles sötétkék csík szegélyezett. A pajzson égszínkék mezőben három szál fehér liliom látható, amelyek közül a középső egyenes, a két szélső jobbra és balra kissé szétnyílik. A három szál Szűz Mária nyitott, kilenc ágú, arany színű koronája fogja össze. A mező alsó felében, az összefogott liliomszárak két oldalán – a pajzsot szegélyező sötétkék színnel egyező árnyalatban – nagy betűkkel az R. M. felirat áll.

A jelvényt az előírásoknak megfelelően a cserkész bal ingzsebén viselték, oly módon, hogy a pajzs hegyének éppen érintenie kellett a zseb alsó varrását, míg középvonalának a zseb középső varrásával kellett egybeesnie. (A Mária-pajzs képe a kápolna szentélyének falára is fölkerült. Nagyistók István festménye alapján később többszáz méteres szalagra szőtték a regnumi szimbólum mintáját. Ebből lehetett vagdosni, s kinek-kinek ingére varrni a melljelvényt. – Az 1990-ben újraindult *Zászlónk* hátlapján is látható a Mária-pajzs, csak némileg keskenyebb formában, mint amilyen az eredeti volt.)

A csapat közös zászlója egy 110 x 75 centiméteres nagyságú selyem lobogó volt, melyet a széleken ezüst zsinórozás díszített. Egyik oldalán zöld selyemből ezüst szegéllyel a római kereszt, alatta – ugyancsak zöld színben – R.M. monogram volt látható. A másik oldalt ezüst szegélyű zöld cserkészliliom ékesítette.

Az első nagy cserkész összejövetelt a pesti csapatok 1913 tavaszán rendezték meg a Múzeumkertben. Bár a cserkészlet népszerűsége napról napra növekedett, még mindig sokan idegenkedtek tőle. Nem bíztak benne. Ezek számára kellett döntő bizonyítékot adni, hogy hiteles mozgalomról van itt szó. Ezért szervezte meg a *Zászlónk* szerkesztősége a *Vági*

³⁶ Az eset után voltak olyan szeminaristák, akik vissza akarták adni cserkészigazolványukat. Marcell Mihály okos érvelése azonban meggyőzte őket arról, hogy a cserkészletet is lehet keresztényi módon művelni, sőt a hitélet elmélyítésének is hasznos eszközévé lehet tenni.

³⁷ [32] 3. sz. Regnum Marianum cserkészcsapatainak szervezeti és szolgálati szabályzata (Kézirat, Bp. 1939. – Országos Széchényi Könyvtár)

³⁸ A hármás szám – a hagyomány szerint – onnan ered, hogy a Magyarországon elsőként megalakult öt cserkészcsapat sorszámozása egy sorshúzáson dőlt el. Az egyest kapta a református KIE egyesület, a kettést a piaristák, a hármast a Regnum, a négyest az újpesti plébánia, az ötöst pedig egy királyi katolikus gimnázium a fővárosból. A sorszám tehát semmiképpen sem jelent minőségi vagy más szempontú besorolást. A felsorolás jól mutatja, hogy a Regnum sajátos alakulatnak számított a cserkészcsapatok között, hiszen atyák parancsnoksága alatt működött, de mégsem egyházintézményi jelleggel.

³⁹ A Regnum szerepéről így írt a *Cserkészélet* 1918 februárjában: A Regnum „egyike volt azon tényezőknek, akik a cserkészmozgalom fontosságát legkorábban felismerve, az első magyar cserkészcsapatok megteremtésével annak úttörőivé lettek, és akik az eszme mellett – nem törődve kicsinyeskedéssel, meg nem értéssel – a belső lelki munkát mindenek fölé helyezte, mindmáig biztosította.”

Tutajutat, mely Kralovántól Komáromig tartó vízi- és mozgó táborozás volt egyszerre.⁴⁰ Jelentősége abban állt, hogy megelőzte a minden ifjúsági mozgalmat elborító cserkészvilágot, s így példát mutatott egy újfajta nevelési-életfelfogási rendszer hasznosságára és életképességére.

„Első volt. Azelőtt soha, senki nem gondolt arra, hogy ilyesmit meg lehet csinálni. Utazni, táborozni, szabadban főzni, később természetes dolog lett. De ez előtt senki sem gondolt ilyesmire. – Mi magunk se gondoljunk tizenéves kamaszokra. A Zászlónk szerkesztősége utazott: inkább huszonévesek. – De első volt! Soha, ezelőtt senki sem rendezett ilyesmit. Mindenki a Vági Tutajútról mesélt... Sajtó kísérte a Vági Tutajutat. Már a megszervezés is az ólombetűk nyilvánosságánál történt. Az úti beszámolót több ezer fiú olvasta. Felgyulladtak a fantáziák! Mindenki, mindenről értesült. Mindenki mindent sejtett. Mindenki »ott volt«.” – Így emlékezik vissza a nagy túrara Emödi László, aki ugyan csak 16–17 évvel a nagy esemény után került a házba, de a még ekkor is eleven, élő hagyomány annyira magával ragadta, hogy írásában szinte a szemtanú hitelességével rögzítette az 1913-ban történeteket.

A tutajút 105 résztvevőjének zöme a Regnumból került ki (4 tutaj), míg a piarista gimnázium kisebb létszámmal (1 tutaj), de képviseltette magát. Sík Sándor is ott volt. Született is egy versciklusa, „A Vág rigmusai” címmel.

A tábor tizenhét napig tartott, július 4-től 21-ig. Minden tutaj egy-egy madárnevet viselt (sas, vadgalamb, sólyom stb.), s ez a későbbi csapatok névválasztásánál is szokás maradt. (Az első regnumi cserkészcsapatok: a „Sas”, vezetője dr. Szabó János; a „Fecske”, dr. Marcell Mihály irányításával; a „Galamb”, a fiatal hittanár, Shvoy Lajos védő szárnyai alatt alakultak meg.)

A Vági Tutajút nemcsak legendás, romantikus, mesélhivő teljesítmény volt, hanem egyben időjelző is. Végleg lezárult a Regnum történetének első korszaka, melyben az internátus-kongregációk kettősségében zajlott az élet. Ez az esemény ugyanakkor határjelzője volt a cserkészvilág beköszöntének is. Igaz, „jövevénynek” számított az új irányzat a Regnum életében, de befogadásával kétségkívül gazdagabb lett ez is, az is. A kezdeti lendületet mégis hamarosan megtörte egy nem várt és nem kívánt esemény.

⁴⁰ [33] Bodnár Gábor: i.m.

Az első világrengrés

Megérkezett. Eddig csak képekből ismertük, most íme itt van. Mint gyilkos fergeteg száguld át határainkon. Már az előszele sarkaiból csavarja ki házunk ajtaját, fölkotorja tűzhelyünket és arcunkba csapja hamuját. Mire szétnézünk, már nincs apánk, testvérünk, oltalmunk, kenyérkeresőnk. Jaj a földnek, amelyet rettentő ereje megérint. Fekete lovai letipornak mindent: harmatos virágot, gyermekálmot, szerelmet, kultúrát, eszméket, fájdalmakat, szentséget...⁴¹

Ezekkel a szavakkal kesereg Izsóf Alajos a *Zászlónk* 1914-es szeptemberi számában az első világháború kitörésének hatása alatt. A következő években is számos cikkben szól mély fájdalommal a változásokról (*Privát jegyzetek a békéről, Zászlónk, 1916. február*), mígnem elkeseredetten hagyja el a házat, az országot és Európát, hogy az Új Világ kontinensén keressen magának új hazát.

A háború nemcsak a jó emlékü titkár személyes sorsát, de a ház életét is nagyban befolyásolta. Nem csoda, hogy ebben az időben még a hagyományos éves beszámolók sem készültek el a maguk megszokott rendszerességével. Így csupán az 1918-ban kiadott, összevont 1914–1917-es szám ad némi képet arról, hogyan is zajlott az élet a Regnumban a kritikus években:

„A háború alatt a Regnum Marianum élete sokban hasonlított a természet téli életéhez. Télen az élet árama ugyan nem áll meg, de ritmusa meghalkul... A Regnum világa is valahogy így fest. Nem halt meg, csak meghalkult a szívünk ritmusa. Szigorúbb tél, mint aminő ez a világháború, a szellem világára nem is képzelhető. Maga az, hogy négy esztendő óta tart... mennyi lecsukott léleklendület.”⁴²

A regnumi atyák valóban minden szándékukkal őrizgetni igyekeztek a kontinuitást. Nem is rossz eredménnyel. A kongregációk a háború alatt is a régi számban és keretben működtek; a lapok, ha kissé soványabb formában és felemelt árral is, de mindig megjelentek. Az elveken, az ideákon, a pedagógián a háború mit sem változtatott.

A Regnum összetettsége azonban hiába maradt meg a béke évekből már ismert szinten, hiszen eközben új atmoszféra töltötte be az őt körülvevő környezetet. Mindez új kihívásként jelentkezett, melyre az atyák időben reagáltak.

„Itt van a nagy változás: a kultúremberiség önmagára ébredt. Véres komolysággal felvetette a sarkalatos kérdést: mi is hát az ember, s mi végre vagyunk a földön?

De hát mi ebben az újdonság – kérdezhetnénk. Hiszen eddig is e szellemben irányította az ifjúságot a Regnum. De tudomásul kell venni: olyan új nemzedéknek beszélünk és írunk, amely új eszmeáramlatok hullámain halad. Az idők szellemi szükségleteivel, mint lelki dispoziációval kell nézni a változások felé”– írja a háború utolsó éveiben keletkezett, programnyilatkozatként is felfogható titkári beszámoló.⁴³

A háborúval járó lelki tehertétel mellett súlyos nehézséget jelentett a háznak a pénztelenség is. A pusztítások nyomában járó inséges időkben elmaradtak a korábbi években oly nagy támaszt nyújtó adományok. Ugyanakkor az épület természetesen javításra szorult, s az épen maradt részek is fokozott karbantartást igényeltek. S épp ekkor, a legrosszabb időben szűnt meg az addig élvezett házadómentesség is, s ettől fogva súlyos adók terhelték a közösséget. A regnumi atyák tiszteletreméltó önzetlenséggel minderről említést sem tesznek,

⁴¹ [34] Izsóf Alajos cikke a *Zászlónk* 1914. szeptemberi számában jelent meg.

⁴² [35] Jelentés: 1914. január 1. – 1917. július 31. (Élet, 1918.) 3. l.

⁴³ [36] uo.

s nemcsak hogy ingyen végzik tovább munkájukat, hanem hittanári pályájuk során összegyűjtött szerény fizetségükből még a fenntartásra is igen sokat áldoznak. Ebből a pénzből fedezik a közös termek fűtését, a világítást és a javításokat is.⁴⁴

* * *

Alig indult meg a munka a régi kerékvágásban, amikor 1919-ben a Damjanich utcai házat – vagy annak egy részét – (ezt nem sikerült pontosan tisztázni) lefoglalták egy követség elhelyezésére. Annyi bizonyos, hogy az épületet maga Krywald atya is elhagyta, noha ő volt a házfőnök. Ezt a tisztelet egyébként az alapítás óta ő viselte, ami annál is megtisztelőbb lehetett számára, hiszen három évenként került sor a házfőnök személyének megválasztására. 1900 és 1919 között minden alkalommal érthetően Krywald Ottóra esett a választás, hiszen ő volt a legnagyobb tekintélyű alapító. De nemcsak a házban övezte tisztelet személyét, hanem a magyar katolikus társadalom szélesebb körében is. Jelzi ezt az a tény, hogy amikor Rott Nándor 1917-ben veszprémi püspök lett, ő lépett a helyébe, s a házfőnöki megbízatás mellett elvállalta a hittanárok érseki biztosa megtisztelő, ámde sok teendővel járó feladatkörét. Nagy és tekintélyes egyházi méltóság volt ez. A hittanári testület 80–100 tagból állt.⁴⁵ Hogy ennek élére Krywald atya került, egyben a regnumi munka megbecsülését is jelentette.

Amikor Krywald Ottó elhagyta a házat, s édesanyjához költözött,⁴⁶ az együtt maradt lelkipásztorok úgy gondolták, az idegenben lakó házfőnök helyett újat kell választani. Egyes adatok arra utalnak, hogy a nagy izgalmak közepette megrendezett választáson Shvoy Lajos mellett döntöttek az atyák, aki a házfőnöki tisztelet 1927-ig, püspöki kinevezéséig viselte.

Az 1919-es esztendő azonban más fontos eseményeket is hozott.

Az egykor nagyszerűen felszerelt könyvtárat a Tanácsköztársaság alatt széthordták, elpusztították. A veszteséget hosszú évekig nem heverte ki a Regnum. A pénzügyi helyzet csupán három évtized múlva alakult úgy, hogy ezt a nagy hiányt pótolhatták a ház lakói. Ha meggondoljuk, hogy a különféle kongregációk önálló és egy közös könyvtárral rendelkeztek, s ezt most szinte teljesen elveszítették, megérthetjük a pusztítás felett érzett keserőséget. A regnumi ifjúság lényegében könyvek nélkül maradt.⁴⁷

A legnagyobb hatású változást azonban mégsem a pillanatnyi politikai helyzetből következő történések hozták, hanem egy új egyházigazgatási intézkedés életbelépése.

Az Esztergomi Főegyházmegyei Hatóság ugyanis 1919-ben plébániát alapított a regnumi kápolna körül. A terület szabályos négyzet volt, s a Rottenbiller utca, az István út, az Aréna út és a Vilma királyné út által határolt részek tartoztak ide. Ez korábban az erzsébetvárosi plébánia fennhatósága alá esett. Szokás volt ebben az időben, hogy egy újonnan létrehozott plébánia csak később épített magának templomot, s addig a hívek egy kápolnában húzódtak össze. Így az sem volt szokatlan, hogy a regnumi kápolna képezte a leválasztott új plébániakörzet központját. S noha a hivatalos megnevezés *Magna Domina Hungarorum* lett,

⁴⁴ [37] Erről egy diák visszaemlékezéséből értesülünk, aki ezt az 1937-ben megjelent egyesületi beszámolóban közli. Jelentés a R.M.E. működéséről 1937. (Élet) 9. l.

⁴⁵ [38] Emödi L.: i. m. I. kötet 18–19., 50. l.

⁴⁶ Krywald Ottó kapcsolata a házzal ezután sem szakadt meg, sőt, két évtized múltán – 1940-ben – már nem mint házfőnök, hanem mint a regnumi közösség egy tagja, ismét a Damjanich utca 50. számú ház lakója lett. Elsősorban tapasztalatával, tudásával segítette az ekkorra már némileg más formában, de az eredeti Mailáth-Prohászka szellemiségben működő Regnum Marianumot.

⁴⁷ [39] Jelentés: 1939–1940., 14. l.

mindenki továbbra is csak a „Regnum” nevet használta. A házra mindenesetre új korszak virradt.⁴⁸

Nem tudni, mi volt előbb, a házfőnökség vagy a plébánia vezetésének megbízása, de tény, Shvoy Lajos lett a plébános. A szent életű pap fiatalon került a házba. Hitoktatóként és kongregációs vezetőként hosszú időn át dolgozott itt. Mire elérkezett az 1919-es esztendő, már meggyökeresedett, tekintélyes tagnak számított a közösségben. A kinevezését megelőzően már elterjedt hírnevű, kitűnő ifjúsági oktató és csapatát jól összetartó cserkészparancsnok volt, aki rendszeresen szervezett különféle kirándulásokat. A hagyomány szerint az egyik kiránduláson ő maga mentett ki egy fiút a folyóból, akit elkapott a víz sodra.

De Shvoy Lajos nemcsak regnumistaként, hanem plébánosként is megállta a helyét. Elsőként valósította meg azt a plébániai berendezkedést, amelyik mind a mai napig érvényben van. Az elmélet szerint a hívek közössége képviselőtestületet választ, amely az egyházközség legfontosabb ügyeit intézi. Mivel azonban ez túlzottan nagy létszámú testület ahhoz, hogy hatékonyan dolgozzon, gyakran találkozzon, képviselőket választ tagjai közül. Az így kialakuló kisebb testület alkotja az egyházközség tanácsát.⁴⁹

Az új plébániai berendezkedés a korábbi feudális rendszerrel szemben nagy fejlődést jelentett. Shvoy Lajos pedig a gyakorlatban is bizonyította az elmélet helyességét. Munkájában segítségére volt két káplánja és a hitoktató papok közössége.

A plébániának kétségtelenül nagy előnye volt más, hasonló templomokkal szemben, hogy az ifjúság nevelésére szövetkezett hitoktatók – noha igen sok hittanórát tartottak – tevékeny részt vállaltak a plébániai munkában. Igaz, hogy a délelőtti 4–5 órás tanítás után még ott voltak a kongregációknak szentelt délutánok és cserkészösszejövetelek, de a fennmaradó kis szabadidőt még mindig alá lehetett rendelni a plébániai érdekeknek. Egyéb, házon kívüli munkák elvállalásához – éppen az említettek miatt – a házigyűlés jóváhagyását kellett megszerezni.

Az Esztergomi Sematizmus így írja le a „*4. Budapest–Magyarok Nagyasszonya (v. Regnum)*” plébániát:

„Az erzsébetvárosi plébániának a Városliget felé húzódó részén lakó híveknek csak kis része tud istentiszteleteken résztvenni... a Regnum Marianum ifjúság nevelésével foglalkozó papi egyesületnek a Damjanich utca 50. sz. a. levő, szűkös kápolnájában. Lelkipásztori gondok indokolják az új plébánia felállítását és templom építését. Az esztergomi főhatóság 1919-ben az erzsébetvárosi plébániáról leválasztva megalapítja a Magyarok Nagyasszonya plébániát. Első plébánosa Shvoy Lajos, a későbbi székesfehérvári püspök. Az új templom építésére 1921-ben Templomépitő Bizottság alakul.”

Az új templom, amelyről a Sematizmus beszél, tíz esztendő múlva készült el a Városliget szélén, a Damjanich utca tengelyében. Shvoy plébános még Amerikába is elutazott, hogy a nagyszabású építkezéshez anyagi támogatást szerezzen. Ám időközben jelentős esemény következett be az életében, mely megakadályozta, hogy végig vigye a templomépités ügyeinek intézését.

⁴⁸ A regnumi atyák emlékében úgy él, a kápolnát azért kellett plébániatemplommá minősíteni, mert a kommunisták csak az utóbbiak működését engedélyezték. Ha meg már plébánia lett (kényszerből), Shvoy és Halász Pál teljes erőbevetéssel vitték az ügyeket, olykor a Regnum rovására is. Örültek hát az atyák, amikor később sikerült elszakadni a „Nagy Regnumtól”, azaz a plébániától, s a Regnum Marianum ismét az lehetett, aminek eredetileg indult: plébániáktól független közösség.

[40] László Gábor közlése: 1991. január 31., Nagyborzsöny.; Emödi L.: i.m. I. kötet 50., 53–54. l.

⁴⁹ [41] uo.

1927. április 2-án a belvárosi Egyetemi templom szószékén rosszul lett és meghalt Prohászka Ottokár, székesfehérvári püspök. A megüresedett püspöki széket Shvoy Lajos foglalhatta el.

A püspöki stallum elnyerése nagy megtiszteltetést jelentett Shvoy atya, sőt az egész ház számára. Arra viszont már kevesen gondoltak a hír hallatán, hogy ez a személyi változás milyen nagy viharokat okoz majd a közösség életében.

Fentebb már szóltunk arról, hogy az erzsébetvárosi plébániáról leválasztott regnumi plébánia létrejöttékor a főhatóság Shvoy Lajost nevezte ki plébánosnak. Ugyancsak az ő személyére esett a választás, amikor a közösség házfőnököt keresett a Krywald Ottó távozása után megüresedett posztra. A ház és a plébánia sorsa így néhány esztendőre összekötődött. Csakhogy Shvoy Lajos távozásával ez az egység megbomlott.

Tudnunk kell, hogy ebben az időben igen kényes dolog volt egy fővárosi plébánia személyi ügyeinek intézése. Az természetesnek tekinthető, hogy az esztergomi primás maga kívánta kinevezni a plébánia papjait. A hitoktatókat is ő választotta meg, s ebben nem is volt vita. De Budapestnek – mely igen sok pénzt fordított a templomokra, plébániákra (így aztán fővárosi középületeknek is tekintette azokat) – sem volt közömbös, ki kerül egy-egy plébánia élére. Budapest Székesfőváros vezetősége, mint kegyúri testület, maga óhajtott dönteni a regnumi plébánia utódlásának kérdésében is. Adódott a kompromisszum lehetősége:

Az esztergomi primás három jelöltet nevezett meg, hogy a Székesfővárosi Kegyúri Bizottsága ezek közül válassza meg az új plébánost. A fővárosi tanácsurak között papok is voltak. Abban az időben, amikor Shvoy atyát püspökké kinevezték, köztudomású volt, hogy Bednárz Róbert belvárosi plébánostól, tiszteletbeli kanonoktól és Ludányi apát prelátustól függött valójában, ki, hol lesz plébános Budapesten. A regnumi szóbeszéd úgy járta, hogy a „hangadóknak” nem igen tetszett, hogy egy „kültelki” plébános lett a fehérvári püspök. Ezt az ellenszenvet éreztették az új plébános megválasztásáról hozott döntésükben is.⁵⁰

Erre a korszakra esik a nagyszabású templomépítés befejezése is. A Kotsis Iván tervei szerint, délfranciás stílusban megépített, soklépcsős, kupolás templom nagy belső terével (1820 négyzetméter) már méltón viselte a „plébániatemplom” kitüntető jelzőt. Alapító okmányában a Tanácsköztársaság viszontagságaira történő utalás olvasható: „Hálából a kommunizmustól való megszabadulásért”. Felszentelésére, melyet Serédi Jusztinián hercegprimás pontifikált, 1931. június 14-én került sor.

Meg kell jegyezni: nem volt túlzottan szerencsés a templom helyének megválasztása. A regnumi atyák vallották, a jó templom amolyan „bebukós”, az ember jártában-keltében vonzást érez, hogy belépjen kapuján. Itt azonban egy forgalmas út választotta el a tulajdonképpeni várost a templom épületétől. Problémát jelentett az építésnél az is, hogy a Városliget mocsaras területén nehéz volt stabil alapokat készíteni a felhúzó falaknak. Komoly hidrogeológiai tanulmány is született erről a kérdéstről.⁵¹ A szakértők végül is úgy döntöttek, beton cövekeket helyeznek a talajba, hogy az esetleges süllyedést meggátolják. Ez azonban sok költséggel és munkával járt.

A házban mindenki arra számított, hogy az építkezés fő szorgalmazójának, Shvoy atyának leghűségesebb munkatársa, Halász Pál lesz a plébános. Annál is inkább logikusnak tűnt volna e kinevezés, mivel ő volt ekkoriban a regnumi plébánia adminisztrátora. Csakhogy

⁵⁰ [42] Emődi L.: i.m. I. kötet 59–65. l.

⁵¹ [43] Horusitzky Henrik: A Városligetben épülő „R.M.” plébániatemplom környékének hidrogeológiai viszonyai; Földtani Közlöny 1926. LVI., különnyomat: Bp. 1927.

a Kegyúri Bizottság másként vélekedett, s Ortvy Rudolf személyében „idegen” plébánost nevezett ki.

Kényes helyzet jött létre – írja a visszaemlékezés –, hiszen a Damjanich utcai ház volt a plébánia, a templom és a regnumi közösség központja is. Igaz, a ház jogilag az Esztergomi Főegyházmege tulajdonát képezte, mégis a regnumi közösség lakta, a fiúk otthona volt. Ebbe a sajátos közegbe érkezett tehát a „külvilágból” való Ortvy atya. Nem csoda, hogy az indulatoktól fűtött légkörben az új plébános jövetelekor Halász Pált életető feliratok jelezték a regnumi tagok ellenérzéseit.⁵²

Röviddel később Ortvy atya és két káplánja elköltözött a házból. Így a regnumi közösség és a plébánia elvált egymástól, a kedélyek lehiggadtak, s ha lassan-lassan is, megannyi sérelemmel a szívekben, helyreállt a kölcsönös segítség szelleme. Mindez nem volt gyors és egyszerű folyamat. A regnumiak joggal érezték mellőzöttnek magukat, végtére is fölépítettek egy templomot, melynek irányítását kivették a kezükből. Noha sikerült mederbe terelni az indulatokat, okosan megosztani a feladat- és hatásköröket, sokáig fájlalták az atyák, hogy a templommal csak olyasfajta kapcsolatot építhettek ki, amelyet bármely más plébániával is megteremthettek volna. A későbbiekben azonban megmutatkoztak az előnyei is annak, hogy nem terhelődött rá a házra és népére egy nagy terület egyházadminisztrációs és egyéb kötelezettsége. Elég csak azt az adatot vennünk, hogy miközben évről évre vagy tucatnyi papot adott a Regnum az Egyháznak, a plébániatemplomi segítő szolgálat éveiben csak két-három hivatás nőtt ki a regnumi fészekből.⁵³

A plébánia és a ház kapcsolatának jellegéről hű képet kaphatunk az 1929. október 22-i házigyűlés jegyzőkönyvi bejegyzésének segítségével. A megbeszélés tárgya ezen a napon a Regnum Marianum és a plébánia közötti együttműködés rendezése volt. Az előadó, Takách atya megállapította: „...munkánknak legfőképpen a tanonccserkészzel kapcsolatban van a plébánia munkatervével érintkező pontja. Mindezek ellenére a kapcsolatok megtalálása mégis nagyon nehéz, mert nem igen lehet a plébánia vezetőitől megkívánni, hogy mint kívülálló, a regnumi munka tervezésébe ők is beálljanak”. Ugyancsak kételyének adott hangot Takách, amikor a megszervezendő regnumi Leánykőrrel esett szó. Ez – mint mondta – elvonná a plébánia tevékeny nőtagjait. A problémákat a Regnum által választott új házfőnök, Witz Béla, s a plébánia élére kinevezett Némethy Ernő közti egyezkedés oldotta meg. Ennek értelmében sem a Leánykör, sem az egyéb regnumi munka nem okoz bonyodalmat a plébánia életének megszervezésében, mivel az abban résztvevő ifjúság már annyira odaszokott a házhoz, hogy azok elbocsátása semmiképpen sem hozná meg a plébánia híveinek gyarapodását. Ellenben, amikor például – Takách atya áthelyezése miatt – néhány tanítvány nevelő nélkül marad, szívesen átengedik az ifjakat az egyházközség káplánjának, Budai Jánosnak az irányítása alá.

A kapcsolat ilyenformán tehát helyreállt, s annak gyümölcsöző voltáról tanúskodnak a későbbi házigyűlési bejegyzések is. Példa van arra, hogy a ház adott otthont olykor-olykor a plébániatemplom ünnepéyeinek, s a regnumista cserkészek jelenlétükkel emelték egy-egy nagyobb megemlékezés alkalmával a templomi szentmisék pompáját, így amikor Shvoy atya

⁵² [44] Emődi László: i.m. I. kötet 59–65. l.

⁵³ A ház később „elégtételt” kapott. 1929-ben ugyanis Ortvy Rudolfot áthelyezték a Bazilikába. Amikor 1936-ban nyugdíjba ment, s helyére a regnumi Witz Béla került, a házban mindezt sokan úgy értelmezték: „lám-lám, a főegyházmege is tudja, hogy egy regnumista atyát kell kinevezni a Szent István Bazilika élére, hogy a dolgokat rendbe tegye”. Ilyenformán úgy érezték, a ház önértetén esett csorba némileg elvesztette jelentőségét.

egy év múltán látogatást tett a házban, örömmel nyilatkozta: „már nyoma sincs a tavalyi év levert, kedvezőtlen hangulatának; ellenkezőleg, lelkes, lendületes munkát tapasztaltam”.⁵⁴

⁵⁴ [45] Házigyűlések jegyzőkönyve (A következő említésekben: *Hgyj*) 1929. október 22. [Itt jegyezzük meg, hogy a házigyűlések jegyzőkönyve kutatói munkánk során a Budapest, Bécsi úti Segítő Szűz lelkészség raktárából került elő, Kosztolányi István és Szép Zoltán regnumista atyák hagyatékából. A következőkben ezt tekintettük írásunk fő forrásának, mivel ez a dokumentum bizonyult a leghitelesebbnek. A jegyzőkönyvről egyébként megtalálásáig mindenki azt hitte, hogy az idők folyamán megsemmisült.] A házigyűlések jegyzőkönyveinek (*Hgyj.*) idézésénél az ott leírt dátumozási formát alkalmaztuk irodalmi hivatkozásainkban.

Házi szabadságharc

Shvoy Lajos püspöki kinevezésével és távozásával új fejezet kezdődött a Regnum életében. Az újonnan megválasztott házfőnök, Witz Béla személyében széles látókörű, jó szervezőkészséggel megáldott ember került a közösség vezető posztjára, ő kérte fel – a megválasztása utáni házigyűlések egyikén – Bárdos István atyát, hogy az addig eltelt évtized regnumi munkáját értékelendő, készítse egy tartalmas beszámolót, mely egyben utat mutat a jövőbeni munka irányába is. Az előadásra az 1929–30. tanév első rendes gyűlésén került sor. Mivel az elhangzottak számos, ma is megszívlelendő momentumot tartalmaznak, úgy éreztük, nem érdektelen teljes terjedelmében is átvenni e gondolatokat a korabeli jegyzőkönyvből.

Bárdos beszédét két részre osztja. Először visszatekint a múltra, s az eltelt tíz év lelki diagnózisát állapítja meg. Ezután azokat a teendőket fogalmazza meg, amelyek a regnumi atyákra várnak.

Az elmúlt tíz év alatt, észrevétlenül bár, de mégis megkísértett és meg is ejtett a nagy emberi gyöngeség, hogy elsősorban saját magunk erejében bízunk túlságosan, s csak másodsorban támaszkodtunk az Isten kegyelmére. Igaz, hogy ez a hiba öntudatlan volt bennünk, mert hiszen mindnyájan őszintén imádkoztunk mindig az Istenhez munkánk sikeréért. De azért valahogyan ösztönszerűleg mégis inkább a saját erőfeszítéseinktől vártuk az eredményt. Az önszeretet, s a minden emberrel közös egyéni hiúság szinte észrevétlenül húzódott meg munkánk árnyékában. Ez volt az első nagy hibánk.

Ebből szükségszerűen folyt a másik. Az ti., hogy mivel elsősorban önmagunkra támaszkodtunk, az egyéni hiúság nevelési munkánkat is helytelenül befolyásolta, amennyiben e ponton is elsősorban a saját képünkre és hasonlatosságunkra neveltük az ifjúságot és csak másodsorban az Úr Jézus képére és hasonlatosságára. Igaz, hogy ez sem történt öntudatosan, hanem észrevétlen, lassú elferdüléssel nevelésünk módszerében. Sajnos azonban – most látjuk –, mégis megtörtént. Ez volt a második hibánk.

E kettős hibából következett azután a harmadik: munkánk rendszertelensége és ideges kapkodottsága. Rengeteg sokat vállaltunk, a vállalt munkát becsületesen elvégezni képtelenek voltunk, ide-oda kapkodtunk, egymással nem törődünk, mert nem is törődhattünk, ki-ki a saját feje után, majdnem teljesen függetlenül dolgozott és így munkánk elvesztette benső egységét, papi együttlétünk pedig krisztusi melegséggel kitöltött testvéri kölcsönösségét. Dolgoztunk rengeteget, szinte egymás után belebetegedtünk a túlfeszített munkába. Pedig egy kissé többet kellett volna imádkoznunk, és mindjárt kevésbé idegesek és jobban összeszedettek lettünk volna, és munkánk is eredményesebb lett volna.

Ezen hármas gyökérszeti ponton kell elkezdődnie bensőleg a saját magunk megreformálásának.

A konkrét feladatokat öt pontban foglalja össze. Fontos,

1. hogy közösen és előre megállapított program szerint dolgozzunk;
2. hogy a hittanári és regnumi munkán kívül egy atya se vállaljon semmi külső munkát. Nagy szükség esetén legföljebb egyet, azt is csak a házigyűlés engedélyével;
3. hogy a Regnumban magában is egy atya csak egy kongregációt és cserkészcsapatot vezessen;
4. hogy úgy a kongregációban, mint a cserkészletben mindent maga az atya vezessen;
5. hogy a munka egységes irányításáról és programszerű vezetéséről a kongregációban Jandik, a cserkészletben Bárdos gondoskodjék. E célból meg fognak minden társaságot legalább egyszer látogatni, nem ellenőrzésképpen, hanem hogy szeretettel irányítsanak.

Bárdos István azzal zárja előadását, hogy mindez csak keret. A regnumi atyák kötelesek gondoskodni arról, hogy e holt keretet krisztusi szellem töltse ki. Krisztusi szellem nélkül siker nem lehetséges.⁵⁵

A fenti eszme-futtatás alkalmat ad arra, hogy a húszas-harmincas évek házigyűléseinek dokumentumai alapján képet rajzoljunk arról, milyen szellemenben folyt ekkoriban a konkrét regnumi munka. Az eddig oly gyakran felelevenített külső megjelenési formák, történeti események ugyanis csak a felületét mutatják annak a belső életnek, amely egy mély lelki-szellemi együttműködés terméke volt. Az atyák előtt mindenkor ott lebegett a názáreti ház példája, a vir fidelis; Szent József példája: „Engedelmes vala”. Ez jelentette egyfelől az alkalmazkodást a ház szelleméhez, az áldozatvállalást, a „lendületes együttléteket”, másfelől pedig az önművelést. A házigyűlések, melyek egyúttal maguk is a pasztorációs munka műhelyei voltak, nem csupán szervezési kérdések tárgyalásában merültek ki. Rendre előkerültek itt is – s az atyák közös vacsorái alatt is – azok a lelkivezetési kérdések, amelyek a gyakorlati munkához szellemi háttérrel adtak.⁵⁶

Mivel a közösség nemcsak az ifjúság nevelését, de az önművelést is programjába vette, több esetben szinte „szakmai” stúdiummá lett egy-egy összejevetel. A leggyakoribb témák a lelkigyakorlat, lelki beszélgetés és a gyónás voltak. Gyakran születtek az ilyen eszmecserékből hittankönyvek, vagy a kiérleltebb beszámolókból és vitákból komoly szakelőadások valamely országos szintű hitoktatói konferencián.

Érdeemes idézni a lelkigyakorlatok szellemének és módjának megtárgyalásakor elhangzott, Halász atya által tartott előadás néhány részletét. Az önképzés jó példája, hogy miközben egy-egy nagyböjti időszakban – az egykori bejegyzések tanúsága szerint – a regnumi atyák 32–36 lelkigyakorlat megtartására vállalkoztak országszerte, mégsem tartották megalázonak, hogy társuk szeretettel oktassa őket a jó lelkigyakorlat sémáiról.

Nem mindig az a lelkigyakorlat a jó, amely nekünk tetszik – kezdte az előadó, aki három lelkigyakorlatos sémát vázolt fel. A legjobb az, amelyben a hallgatóság műveltségének és igény szintjének legmegfelelőbb beszédek hangzanak el. A mondanivalót megfelelően kell konkretizálni, valamiféle parabolával a hallgatóság számára érthetőbbé tenni.

A lelkigyakorlat felépítése mindig a céltől függ: nem helyénvaló, ha mindig csak a megértést, a Szent Ignác-i célt szorgalmazzuk, mert a fiúk között lehetnek olyanok, akiknek nem ez a fő kérdésük, s így a lelkigyakorlatba nem tudnak elevenen bekapcsolódni. Jól bevált gyakorlat a diáklelkigyakorlatoknál az életrendezést mint célt beállítani. Felnőtteknél inkább az életirány, világnézet-keresés lehet a vezérfonal. A lelkigyakorlat többi beszédében az istenfiúi nagyrahitottság érzését, a bűn és a bűnös állapotok gonoszságát, a bűnbánat szükségességét, a gyakorlati kereszténység eszméjét érdemes átadni a résztvevőknek.

Nagy probléma – mondta Halász atya –, hogy sok az okoskodó tanítás. Ez túl sok emberit tartalmaz, ami távol áll az evangéliumtól. Pedig az apostolok utódainak elsősorban az evangéliumot kell hirdetniük.

A fölvezetett lelkigyakorlatos sémák tengelyében áll a Regnum Dei: az Isten országa, úgy, mint ahogyan azt az evangélium az emberek lelkében megvalósítani akarja – fejezte be elmélkedését az előadó.⁵⁷

⁵⁵ [46] Hgyj. 1929. szept. 6.

⁵⁶ A házigyűlések és a közös étkezések egybeforrásáról tanúskodik, hogy 1934-ben egy közös megállapodás értelmében a házigyűléseket a hagyományos formájában egy időre szüneteltetik, mert azokat a vacsorák előtti, alatti és utáni beszélgetések úgylát helyettesítik.

⁵⁷ [47] Hgyj. 1931. febr. 18.

Nem egy házigyűlés témája volt a gyónás és a vele szoros kapcsolatban lévő lelki gondozás. Egyesek a „divatba jövő” lelki beszélgetések túlzásaira figyelmeztették barátságos módon paptársaikat, mondván: „Föltétlenül túlzás a négyszemközti beszélgetések igen erős hangsúlyozása. Különösen nagyon kell vigyázni a VI. parancs problémáinak megbeszélésénél. Ezt leghelyesebb csak a szentgyónás alkalmával megtenni”.⁵⁸

Mások arra figyelmeztetnek, hogy a gyóntatással nem szabad sietni, annak meg kell teremteni a lelki épülést elősegítő feltételeit. Ezek: a jó hittanár kötelessége, hogy ne csak jól gyóntasson, hanem növendékeit alaposan elő is készítse arra, s a lelkiismeretvizsgálat helyes módját megtanítsa. A gyónásban különösen fontos, hogy a papok intelmei a gyónó szavaihoz, szavaiban megnyilvánuló lelkületéhez igazodjanak, így tehát itt sémát fölállítani nem is lehet. De szükséges, hogy mindenkor törekedjen a gyóntató atya arra, hogy optimista lelkületet teremtsen a gyónóban, s a szentgyóntást számára élménnyé tegye. Rá kell mutatnia, hogy a komoly keresztény élet nem pihenés, hanem munka és áldozat, különösen az elején. De hogy ezeket meg hozza a gyónó, fel kell ébreszteni benne a jóság, a tisztaság győzelmébe vetett hitet.⁵⁹

Többször esett szó a szentáldozásról is, melyről úgy vélekedtek az atyák: nem lehet megelégedni azzal, hogy első pénteken és a hétköznapokon sok áldozó van, mert ezek zöme lány, illetve nő. A mi feladatunk – fogalmazták meg –, hogy kápolnánkban a fiúk többsége járuljon többször is szentáldozáshoz a hét folyamán.⁶⁰

Az ilyen és az ehhez hasonló megbeszélések szinte mindennaposak voltak a regnumi atyák közösségében, ahol egymás segítése, gyámolítása jellemezte a hétköznapokat is. A fiatalok lendületes hite, az idősök tapasztalt, nyugodt munkája így forrott egygé, leküzdvé a papi lélek szomorú óráinak kérdését: lesz-e a munkának eredménye?

De mielőtt bárki egy munkában megfáradt, savanyú társaságot képzelne maga elé, idézzük Jandik József atya szavait: „Az a fontos körülmény, hogy ebben a házban mindenki megbecsülte és szerette egymást, tette valóban érdemessé a Regnumban lakást. Mert a regnumi együttes nem állott sohasem kizárólag komoly beszélgetésekből, de az egymással folytatott, szórakozásra irányuló csevegéseken is mindig átlengett a regnumi atyák egymás iránti nagy szeretete és nagyrabecsülése”.⁶¹

* * *

A fentebb idézett koncepció kereső-megfogalmazó megbeszélés is jelzi, hogy – mint mindig időről-időre – a harmincas években ismét újrafogalmazták, újragondolták az atyák a közösség jövőjét. Ám ezt ekkoriban ugyancsak megnehezítette, hogy a Regnum életét megint csak jelentős mértékben befolyásoló személyi változásoknak kellett elébe nézni. Az 1935. évi november 19-i rendkívüli házigyűlés jegyzőkönyve így írja le az eseményeket:

„Ezen gyűlésünket a rendes szokástól eltérően nem az ebédlőben, hanem Witz házfőnök úr szobájában tartottuk meg. Ez a tény is jelezte a gyűlés rendkívüliségét. A gyűlés célja: megbeszélni, hogy december 1-től kezdve ki viselje a házfőnöki tisztséget. E hó 16-án ugyanis az a meglepetés érte a Regnumot, hogy a hercegprímás őminenciája dec. 1-i hatállyal házfőnökünket a lipótvárosi bazilika Vicarius adjutóra-vá nevezte ki. Ezen megbízatás egyelőre egy esztendőre szól, amikor is majd a körülmények döntenek el, hogy a házfőnök

⁵⁸ [48] Witz Béla: Hgyj. 1930. márc. 19.

⁵⁹ [49] Hgyj. 1931. febr. 24.; Hgyj. 1937. XI. 30.

⁶⁰ [50] Hgyj. 1937. XI. 16.

⁶¹ [51] Hgyj. 1938. IV. 26.

végleg megválnak-e a Regnumtól vagy itt folytatja-e sokminden téren kiterjedő áldásos tevékenységét”⁶²

Witz Béla házfőnök távozásának híre inkább aggodalmakat keltett a házban, semmint örömet a megtiszteltetésért. Mivel a végleges távozás kérdése függőben maradt az egyházmegyei rendelkezés értelmében, a házigyűlés úgy döntött, egyelőre Jandik József helyettesként veszi át a házfőnöki teendőket.

Hogy a regnumi munka zökkenőmentességét a jövőre nézve is biztosítsák, s a hasonló kinevezésekkel járó zavaroknak elejét vegyék, már ekkor fölmerült az az igény, hogy rendezni kell a ház, a közösség és az Esztergomi Főegyházmegye közti kapcsolatot. Ha ugyanis bármikor, bárkit elmozdíthat helyéről vagy oda kinevezhet az előjáróság, akkor az ifjúság nevelése tervezhetetlenné válik. Kosztolányi atya tehát azt javasolta, hogy a Witz Béla helyettesévé kinevezett Jandik József személyéről, s új beosztásáról értesíteni kell az aulát, hogy megelőzzék egy esetleges fentről való kinevezés teremtette kaotikus helyzet kialakulását.

Ettől az eseménytől datálható a háznak az a tudatos törekvése, melynek nyomán végül is megteremtődött a regnum tulajdonképpeni autonómiája. Ám ez, mint a következőkben látni fogjuk, hosszabb folyamat volt.

* * *

A helyettes házfőnökké választott Jandik József már 35 esztendeje hű tagja volt a Regnumnak. Még gyermekként került a házba, majd – ahogy ő mondta – hálából beállt annak munkásai közé. Miután röviddel az előbb említett események után bizonyossá vált, hogy Witz Béla atya távozása véglegesnek tekinthető, maga kérte az atyákat, május folyamán különösen sokat imádkozzanak a Regnumért, mely a házfőnök elköltözése miatt erős megpróbáltatásoknak lesz kitéve.

Ebben a bizonytalanságban telt el a nyár, majd eljött az 1936–37-es új tanév kezdete, amikor már nem lehetett tovább halasztani a döntést, ki legyen az utód. Az atyák egyöntetűen a korábban ideiglenesen megbízott Jandik Józsefre ruházták a felelőséggel terhes házfőnöki megbízatást. Jandik nagy ambícióval látott a korábban megkezdett feladatnak, hogy meggyőzve a jogász hercegprímás Serédi Jusztiniánt, írásos megállapodást szerezzen Esztergomból, mely biztosítja, hogy a ház mindenkor függetlenséget élvez. Ilyen kísérletekre már korábban is volt példa, amikor 1931 végén az egyik legaktívabb regnumi atyát, Simoncsits Lászlót elhelyezték a házból. Ekkor még Witz Béla volt a házfőnök, aki szükségesnek látta, hogy a felettes hatósággal olyan dispoziációs rendszert fogadtasson el, amelynek értelmében az egyházi előjáróság a Regnum érdekeire mindenkor tekintettel lesz. Ám e szándék ekkor még csak szándék maradt, s az atyák röviddel később úgy döntöttek, mégsem keresik fel a hercegprímást, mert arra még nem érett meg az idő.⁶³

A jogi megállapodást ekkor még helyettesítette az a lelkesedés, melyet Kosztolányi atya tanúsított az ügy tárgyalásakor: „A munkát abban az esetben sem szabad abbahagyni, akkor sem szabad ellankadni, ha csak ketten maradnánk is.” Áldozatkészségét kifejezendő elmondta, hogy a házból elmozdított Simoncsits összes munkáját magára vállalja, ha kell.

Tartósan mégsem lehet e lelkesedésre építeni – vélte Witz Béla –, aki taktikusabban látott az egyházmegyei előjáróság „megkönyékezéséhez”. A hercegprímás jogászi mivoltára is apellálva, először a házszabályok módosításának elfogadtatásával készítette elő a terepet. A viták egyik sarkpontja úgy szólt: itt nem egyszerűen egy kongregációról van szó, hanem a

⁶² [52] Az események leírását az 1935. XI. 19-i házigyűlés jegyzőkönyve tartalmazza.

⁶³ [53] Hgyj. 1931. november 24.; Hgyj. 1932. január 12.

Regnum ügyéről. Ezért az ifjúságnevelő feladatot kell a szabályzat első pontjában kidomborítani.

A házszabály felterjesztése előtt Witz Béla arra is nagy gondot fordított, hogy a Regnum működéséről szóló jelentéseket gondosan megküldje a hercegprímásnak. Noha időközben – az előbb említett bazilikái kinevezése folytán – ő már nem a házban élte meg az ügyek rendezését, annak sikerében kétségtelenül nagy érdeme volt.

Jandik József nem sokkal kinevezése után az egyik házigyűlésen bejelentette: elérkezett az idő arra, hogy az egyházi hatóság tisztázza végre a Regnummal való kapcsolatát, viszonyát.⁶⁴ Ezután felolvasta az atyák előtt az esztergomi irodaigazgatóhoz intézett levelét, melyben kihallgatásra jelentkezik. Bő két hónap múlva érkezett meg a válasz, melyben az egyházi felettes hatóság a közösség tudomására hozta, hogy elfogadja, tiszteletben tartja a ház szokásait és szabályzatát. E nagy jelentőségű esemény koronázta azt a több évi erőfeszítést, mely biztosította a Regnum autonómiáját, olyaténképpen, hogy a ház régi jogait is messzemenően preferálta. Mint arról a házfőnök atya beszámolt, a házszabály elfogadtatásában nagy szerepe volt Hamvas Endre irodaigazgatónak, aki nagy jóindulatáról tett tanúbizonyságot az ügy előterjesztése kapcsán.

A levél ismertetése után rögtön megtartották a jóváhagyott házszabályok szerinti házfőnökválasztást, mely megerősítette tisztségében Jandik Józsefet.

⁶⁴ [54] Hgyj. 1936. nov. 10.; Hgyj. 1937. II. 16.

Egyetemisták és csibészek

A ház jogi viszonyainak rendezése tehát kedvező fordulatot vett, de ezen túlmenően más szempontból is jelentős változásokat hozott a Regnum Marianum működésének újrafogalmazása. Az új alapszabályzat egyik pontja például a korábban nem ismert belső szervezet, a Regnumi Egyetemi Szövetség (RESZ) jogállásáról is rendelkezik: „Az egyesület fenntartja a ...Mária kongregációkat; a cserkészcsapatokat; az egyetemi ifjúság számára a RESZ (Regnumi Egyetemi Szövetség) junior csoportját; a főiskolai tanulmányokat végzett volt növendékei részére a RESZ senior csoportját és a szükséghez képest megszervezendő egyéb alakulatokat volt növendékei és az egyesület céljait munkáló egyéb tagjai részére”.⁶⁵

Az ifjúság vallási buzgalmának elmélyítését szolgáló mozgalomnak eleddig egyetlen olyan orgánuma volt, melyben a házból kikerülő, regnumi szellemben nevelkedett nemzedékhez szólhattak az atyák: az *Élet* képes szépirodalmi folyóirat. A regnumi egyetemista és főiskolás csoportok létrehozása éppen abból az igényből született, hogy ezt a hiányosságot pótolja, s több olyan fórumot teremtsen, amely lehetőséget nyújt arra, hogy az úgymond „idősebb generáció” is közösségben maradjon a regnumi alma materrel.

„Közös élmények kellene, hogy a RESZ tagjait ne csak a múlt emléke tartsa meg a lelki mozgalomban, hanem lendületes programok, közös munkavégzés és szórakozás tartsa őket egybe a későbbi évek folyamán is” – fogalmazták meg a szervezők.

A RESZ – ha kissé más formában – már korábban is működött a házban, de igazi fénykorát mégis a harmincas években élte. Az atyák kezdettől fogva nagy gondot fordítottak arra, hogy az ifjabb és az öregebb RESZ-t egybefogják, s ha szabadabb keretek között is, de segítsék a középiskolát kijárt, egykori regnumi ifjak lelki életét. Úgy vélekedtek, arra nincs már erejük, hogy a RESZ ifjait programokkal lássák el – ez amúgy is a saját feladatuk ebben a korban –, de azzal, hogy helyet adnak számukra, s bizonyos mértékig az ellenőrzés jogát is gyakorolják fölöttük, hozzájárulhatnak lelki, szellemi gyarapodásukhoz.

A RESZ tagjai számára csupán egyetlen kötelező érvényű előírást tartalmazott a házat vezető atyák által kiadott utasítás, nevezetesen: az odajáróknak évenként legalább négy lelkigyakorlaton (rekollekción) részt kell venniük, mégpedig a Magyarok Nagyasszonya ünnepén, Szeplőtelen Fogantatáskor, nagybőjtben és pünkösöd táján. Mindezek értelmében csak az a középiskolát végzett regnumi fiú maradhatott a Regnum Marianum tagja, aki ezeknek a feltételeknek eleget tett.

A kötelező lelkigyakorlatokon kívül persze számos más alkalom adódott az összejövetelekre. Havonta egy közös, szentáldozással egybekötött lelkiórát szerveztek számukra az atyák (a hónap első csütörtökére), ugyanakkor a hónap harmadik hetében tartott rendszeres gyűléseiken aktuális – vallási, politikai, kulturális vagy egyéb – kérdéseket tárgyaltak meg, vagy meghívott előadókat hallgattak meg a szép számban egybegyűltek.

Mindezek mellett jelentős klubélet folyt, melynek az idők távolából nézve egyik mulattató eseménye volt az atyák azon vitája, megengedhető-e ott a kártyázás vagy sem. A döntés végül a hazardjátékok kitiltása volt, ám ez alól kivételt képezett a kis tételben folyó kártyázás. Utóbb annyi megszorítást még életbe léptettek az atyák, hogy vasárnap, s a hét másik két napján – erről a klubot vezető felügyelőbiztos döntött – a kártyacsatákat mellőzni kellett.

⁶⁵ [55] Módosított alapszabályzat – Megtalálható a Regnum Marianum Egyesület 1937. évi működéséről szóló jelentésben: i.m. 17–22. l.

A klub ellenőrzésére egyébként egy-egy atya jelenlétén kívül az ifjak közül kiválasztott tíz személy volt hivatott. Ezek közül legalább kettő-három mindig jelen volt a klubesteken és ügyelt a rendre.

A RESZ-klub igazi színfoltját mégis inkább azok a kellemesen eltöltött tánc- és teaestek adták meg, amelyekről még a házigyűlések jegyzőkönyvei s a korabeli jelentések is megemlékeznek. A szövetség 1938–39. évi működéséről például így ír a krónikás:

„Karácsonykor meleg testvéri együttesben ültük meg a legcsaládiasabb ünnepet. Brückner József dr. spirituális úr, a RESZ buzgó tagja tartotta a betlehemi elmélkedést. Jó hangulatú teázgatás közben sokáig együtt volt a fehér asztal mellett a társaság.

A farsangi táncestély ifjúságunkat mozgatta meg. A Britannia nagyszálló hatalmas terme megtelt az előkelő társasággal, hogy nemes jókedvben, regnumi szellemben mutassuk meg, hogy lehet szépen és jókedvűen is mulatni.

1939. március 23–25-ig volt a RESZ lelki gyakorlat. Dr. Halász Pál... világos elmélkedéseit áhítatos lélekkel hallgatták az egybegyűlt férfiak.”⁶⁶

A Regnumi Egyetemi Szövetség szervesen beépült a mozgalom egészébe, amit jelezett azoknak az alcsoportoknak a munkája is, melyekben a közös érdeklődésű egyetemisták és főiskolások gyűltek össze. A munkacsoportok hármass feladatot láttak el: egyfelől az önképzés, a tényleges munka, másfelől az egész Regnummal való kapcsolattartásban nyilvánult meg küldetésük. S hogy mindez összhangban volt az eredeti regnumi gondolattal, jól illusztrálja, hogy minden csoport a nagy elődtől és szellemi irányítótól, Prohászka Ottokártól kölcsönözte programadó irányelveit.⁶⁷

Gazdasági csoport

„Minden oly gazdasági rendszer, mely a társadalmi szervezetet, az összesség megélhetését az egyesnek, az egyes érdekeinek alárendeli, megrontja a szervezetet, egyik részben a társadalomnak túltengést, fölhalmozást, másik részben tűrhetetlen szegénységet, vér- és velőhiányt eredményez.”
(Prohászka: Holt vizeken, 1893.)

A gazdasági csoport célja, hogy a regnumi ifjúságban ismét fölkeltsse az érdeklődést a gazdasági kérdések iránt. Ennek érdekében előadásokat, vitaesteket rendeznek és tanulmányi kirándulásokat szerveznek. Megfogalmazásuk szerint „a középiskolás cserkészek gazdasági érzékének kifejlesztése elsőrendű feladat”.

⁶⁶ [56] Jelentés: 1938–1939., 12–13. l.

⁶⁷ [57] A munkacsoportokról lásd: Üzen a Regnum – Beszámoló a Regnum Marianum Egyesület életéről (Budapest, 1941. kézirat gyanánt, OSZK).

Kulturális csoport

„Megrendülve állunk, s akárcsak rongyok volnának, lefoszlanak lelkünkéről kultúr-álmaink. Búsulunk, hogy úgy hittünk, s annyit csalódtunk, de aztán revideálunk mi is, s látjuk, hogy a jelszavakból mi igaz, mi nem, hogy a kultúr-hitből, s kultúr-reménységéből mi vált be, mi nem, s miután alaposan megrostáltuk a sok törmelékét, keresünk valami új kifejezést gondolatainknak, s valami új, s igaz programba akarjuk foglalni törekvéseinket, s reményeinket.” (Prohászka: A mi kultúrprogramunk, 1918.)

A kulturális csoport feladata az egész Regnum, de elsősorban a RESZ szellemi irányítása, a kulturális fejlődés előmozdítása. Ennek érdekében a két évtizedes kényszerű szünet után ismét működő könyvtár népszerűsítését tűzi ki célul. Kivált abban kívánnak tevékeny részt vállalni, hogy a fiatalság érdeklődését az értékes olvasmányok felé tereljék.

Mindezekén túl közreműködnek az alsós és felsős diáklap szerkesztésében. Ezek válnak aztán a későbbi években a tanulók első irodalmi próbálkozásainak színterévé. Ugyancsak az ő lelki-szellemi fejlődésük előmozdítása érdekében vállalják a kulturális csoport tagjai, hogy olcsó hangverseny-, színház- és mozijegy beszerzésével támogatják a középiskolás növendékeket.

Ezekben az években kezdenek bele ismét a Regnum történetének további feldolgozásába. Előadások szervezésével készítik elő a különféle témáknak szentelt egy éves kurzusokat. Kiemelkedő ezek közül a Prohászka-év kulturális eseményeinek megrendezése.

Külügyi csoport

„Látom a magyar nép hivatását. Ez a hivatás nem az, hogy az egy nagy nemzet legyen terjedelemben, millió számokban, hanem egy nagy nemzet legyen európai kultúrhivatásban. Azért állíttatott oda, arra a mesgyére, ahol találkozója, ütközője legyen a keletnek a nyugattal.” (Prohászka: Hervadt tulipán – örök árvalányhaj, 1917.)

A külügyi csoport a Regnum társadalmi képviselőjének terén vállalt tevékeny részt. Ennek legfontosabb fórumán, a Katolikus Diákszövetség ülésein képviseltette magát. Nem is lehetett azzal vádolni a regnumistákat, hogy elkülönülve a társadalomtól, mintegy elitként tevékenykedtek volna. (A sors iróniája, hogy három-négy évtized múlva épp ezzel a váddal támadták a szervezetet az államvédelmi hatóságok, ürügyet keresve a Regnum likvidálására.) A korabeli diákszövetséggel való kapcsolattartást az is elősegítette, hogy nem egy regnumista diákvezető kapott tisztet ebben az „össz-diáktársadalmi” szervezetben. A Regnum Marianum külügyi csoportja tehát méltón képviselte kifelé is az egyesület belső értékeit.

Pedagógiai csoport

„Szociális érzés tekintetében a magyar népben, s a magyar társadalomban az iskolának sok dolga akad majd; mert ugyancsak messze esünk annak belátásától, hogy bár az önzés nagy mozgató hatalom, de annak törvényt a közösség érdeke, a harmóniája diktál.” (Prohászka: Nemzetnevelő feladatok, 1917.)

A pedagógiai csoport elsőrendű feladata a középiskolás korú gyermekekkel való foglalkozás volt. Ezért tagjainak legnagyobb része regnumi cserkésztsztek közül került ki. Szándékaik között szerepelt az utódok kiképzése is, akik később ugyancsak vezető szerepet vállaltak a regnumista mozgalomban. Ehhez a felkészítéshez több éves programot is kidolgoztak a pedagógiai kör tagjai.

Ez a csoport vállalta magára azt is, hogy a végzős diákokat felvilágosítja, milyen formában vehetnek részt a regnumi munkában az érettségi sikeres letétele után. Tájékoztatásokat tartottak az egyetemista munkacsoportok célkitűzéseiről, a RESZ felépítéséről és munkájáról.

Szervezési csoport

„A társadalom szakít a régi alakokkal, s teremt magának újakat; teremt a szó szoros értelmében új világot... a szétbomlott szervezetek helyébe okvetlenül kell más alakulásokat helyezni...” (Prohászka: Szociális kérdés, 1894.)

A szervezési csoport felállításánál abból a gondolatból indultak ki az alapítók, hogy a komoly, nagyszabású munkákhoz nem elegendő pusztán a jóakarát és lelkesedését, hanem szervezéssel és propagandával is meg kell támogatni. Ennek a csoportnak tehát az a sajátos feladat jutott, hogy bekapcsolódjon a regnumi élet minden olyan megmozdulásába, ahol valamilyen szervezési feladatot kellett ellátni.

Szociális csoport

„Az egyház hivatása, a szociális nagy bajok orvoslása minden kétségen felül áll; rendeltetése az erkölcsiség és vallásosság emelésére, a családi élet szilárdítására és nemesítésére készíti e nagy forrongásban tevékeny részt venni; elveivel és igazságaival a zűrzavarba bevilágítani és az elkeseredés méregpoharába a felebaráti szeretet és az engesztelődés mézét csepegtetni.” (Prohászka: Az új szekta, 1893.)
 „Aki idealizmust akar, s nagy hitet és tiszta erkölcsöket, az segítse az embert először tisztességes életre.” (Prohászka: Kultúra és terror, 1918.)

Amikor megalakult a szociális csoport, egészen új területre léptek a regnumi egyetemisták. Ez volt az első kísérlet arra, hogy a Regnumot is odaállítsák a sorba a nagy szociális munkát végző ifjúsági egyletek mellé: a Szent Vince Szövetség, az Egyetemi Kongregáció, a Központi Jezsuita Kongregáció stb. társaságába. Első feladatuk éppen ezért arra terjedt ki, hogy igyekezzenek felvenni a kapcsolatot az említett szervezetekkel. Gyűléseiken tartalmas előadásokat hallgattak meg. Első találkozásukon például a „*Helyzetkép a főváros szociális helyzetéről*” című vitaindító előadás nyitotta a sort. Az elméleti felkészülést nagy arányú könyvbeszerzéssel, könyvismertetéssel kívánták megszerezni,

melyhez az irányítást a szociális kérdések terén leghivatottabb vezetőtől, P. Tornyos atyától, a jezsuita kongregáció egyik vezetőjétől kapták. Ezen kívül rendszeresen kölcsönözték a Fővárosi Könyvtár e témában írott köteteit.

Munkamódszerük sajátosan alakult: A felkészülés időszakában még nem óhajtottak a különösen érzékeny területeken tevékenykedni – nyomortanyák, -telepek stb. –, hanem csak a tanoncnevelésben működtek közre. Elgondolásuk az volt, hogy a regnumi ifjak egyetemi tanulmányaik első két-három évében a Székesfővárosi Tanoncotthonokban „járják ki” a szociális munkák „iskoláját”, hogy aztán kikerülve a diákéletből, a budapesti szociális szervezetek élén állhassanak munkába, mint képzett vezetők.

A szociális apostolkodás küldetésében Assisi Szent Ferenc, Páli Szent Vince és Bosco Szent János példáit állították követendő mintának a csoport tagjai elé.

Társadalmi csoport

„Az elhasznált idegrendszernek természetesen elhasznált a kedélye is, mint ahogy az elhasznált léleknek kialusznak eszményei, elhasznált levegőben a tűz, a lángész is kialszik, s elpattannak rugói s motívumai is.” (Prohászka: Az ideális embertípus, 1917.)

A társadalmi csoport különféle kirándulások, versenyek, előadások szervezésében jeleskedett. Munkaprogramjáról keveset tudunk. Az első időszakból csupán „*Az Úr katonái*” című darab színreviteléről és különféle összejövetelek lebonyolításában való aktív részvételükről maradtak fent dokumentumok.

A munkacsoportok megalakítása, majd tevékeny működése új szint és erőt hozott a Regnum Marianum életébe. A korabeli dokumentum is erről tanúskodik:

„*Mióta szeretett Mailáth püspök atyánknak, »az ifjúság nagy nevelőjének« a minden magyar iránt, de különösen a Regnum és a regnumisták iránt érzett lángoló szeretetében elhamvadt teste a Regnumban pihen, mintha szíve-lelke újjá éledt volna és szelleme köztünk járna, úgy kapott lendületet a RESz fiatalsága.*”⁶⁸

A Damjanich utcai ház első emeleti kistermének ajtaján még egy új tábla tűnt fel ebben az időben: Regnumi Ifjak Klubja. A név mögött ismét egy jelentős missziós terület tárult fel, hiszen a Regnum ezzel nyitotta meg kapuit a tanoncifjúság felé. A középiskolás diákok, egyetemi hallgatók és végzett urak házában ezentúl otthont kaptak a tanoncok is. „Ez a réteg is értékes csoportja a magyar életnek, egyformán testvér és tagja az Egyháznak. És ott, ahol a jövő társadalmát nevelik, ott nekik is helyük van, ott rájuk is szükség van, ott velük is akarnak foglalkozni, ott belőlük is a Regnum szellemével becsületes és hasznos keresztény és magyar embereket akarnak nevelni” – írja az 1938–39-es jelentés.⁶⁹

A Regnum Marianum létrejöttével kapcsolatban szóltunk már arról a szociális érzékenységről, mely az alapító atyák elgondolását jellemezte. Ez végigkísérte a Regnum történetét, s hol erősebb, hol haloványabb formában ugyan, de mindig jelen volt a lelkeségi mozgalom szellemiségében és gyakorlatában. Korábban Jaszenák atya vállalt ebben nagy szerepet, akinek tevékenysége új szintet hozott a közös munkába, amikor felismerve a tanoncifjak szomorú sorsát, azon kezdett el fáradozni, hogy a Regnum keretein belül segítsen

⁶⁸ [58] uo. 3–4. l.

⁶⁹ [59] Jelentés: 1938–1939., i.m. 13. l.; Hgyj. 1939. dec. 5.

nekik. Nem az intelligens ifjúság felé fordult – ahogy írja róla méltató szavakkal a korabeli megemlékezés⁷⁰ –, hanem a munkásosztály ifjú tagjai felé, mert látta, hogy most az ő sorsuk a legmostohább. Noha Jaszenák atya 1937-ben elhagyta a házat, mert csillaghegyi helyettes plébánossá nevezték ki, elsősorban az ő munkáját dicsérte a regnumi tanoncklub létrejötté.

A felpezsdült regnumi közélet kedves színfoltja volt az ez idő tájt újra virágkorába lépő Leánykör. Mint arról korábban részletesen írtunk, a húszas évek végén létezett már hasonló kör a házban, de a „kék bogárkák” köre hamarosan megszűnt, elenyészett.⁷¹ Most, Luzsénszky Alfonz tanítóképzős hittantanársága idején új erőre kapott a leányok mozgalma. Nem úgy, hogy valaki tudatosan élesztette föl, hanem egyszerűen csak azért, mert a lányok jövet-menet betértek a kápolnába. Hittantanárunk úgy nevelte őket, hogy gyakran térjenek be egy-egy rövid adorációra. Ebből fejlődött ki ismét, öltött szervezett formát a Leánykör. Szolgálatkész tagjai a kápolna „női kezekbe való ügyeit” intézték.⁷²

Nem hagyhatjuk említés nélkül a RECS, a Regnumi Csibészek klubját sem. Igaz, nem áll rendelkezésünkre annyi tényszerű adat, hogy a RECS-nek, ennek a kedélyes baráti körnek a történetét filologikus pontossággal feltárjuk, bemutassuk, de kutatásunk során számos elmondott és/vagy írott regnumi „csibészkedés” emlékével találkoztunk. Ezekről szerencsére ma már egyre többet lehet olvasni, például az újraindult *Zászlónk* néhány írásában is. Bár ezek a „sztorik” nem tartoznak szorosan a Regnum lényegéhez, egy-egy epizód mégis jól illusztrálja a lelkeségi mozgalom „hangulatát”.

⁷⁰ [60] Hgyj. 1937. IX. 7.

⁷¹ László Gábor erre így emlékezik vissza: „Volt két nagy mozgású leánykör. Csöndes iróniával ÖTYE és RÖTYE volt a nevük (Öreg Tyúkok Egyesülete és Rettenetes Öreg Tyúkok Egyesülete). Úgy látszik, érezték az akkori atyák, hogy ez nem a mi profilunk.”

⁷² [61] Jelentés: 1937., i.m. 6. l.; Emődi L.: i.m. I. kötet 93. l.

A lilium jegyében

Jóllehet Regnum-történetünk párhuzamosan futó szálainak némelyikén már a harmincas évekig futottunk előre, most ismét vissza kell nyúlnunk egy félretett szálért. Azzal már korábbi fejezeteinkben is foglalkoztunk, milyen új értéket hozott a Regnum Marianum életébe a cserkészzet. Az első világháború éveiben szétilálódott mozgalom újjászervezésében kimagasló szerepe volt Witz Bélának, akit munkája megbecsülésének jeléül, mint az esztergomi főegyházmegye cserkészügyeinek ellenőrzésével megbízott személyt, a hercegrímás érseki biztossá nevezett ki. A kitűnő szervezési készséggel megáldott regnumi házfőnök – a közösségen belüli teendőkön túl – még arra is képes volt, hogy egy egész egyházmegye cserkészügyeit irányítsa. Munkájának elismerését jelentette, hogy idővel a Cserkészszövetség országos elnökévé is megválasztották, mely tisztséget több mint tíz éven át tölthette be. De még ennél is nagyobb tiszteletet vívott ki magának azzal, hogy Teleki Pál miniszterelnök és főcserkész őt választotta gyóntatójául.

A Regnumban látható jelei is voltak a cserkészzet föllendülésének. A házigyűlések témájának jó részét a cserkészzel kapcsolatos kérdések tárgyalása foglalta le, majd amikor ezek a keretek már szűknek bizonyultak, az atyák – hetente két alkalommal – külön cserkészparancsnoki üléseket is tartottak, hogy a megszorított feladatokat meg tudják oldani.

Valamikor a húszas évek derekán cserkészház is épült a Damjanich utcai ház udvarán. Hat csapat kapott itt otthont, valamint egy nagyterem állt a cserkészenekar rendelkezésére, mely itt tartotta rendszeres próbáit. Utóbbit Keil Emil operaházi zenész vezette nagy buzgalommal. Keil méltó elődje volt Werner Alajosnak, aki néhány évtizeddel később megalakította az országszerte ismertté váló regnumi kórust. Jó talajt biztosított a később kiterjedő zenei életnek a cserkészenekar a maga kicsinyekből álló tagozatával, a javarészt egyetemistákból toborzott fúvóskarával. Nagy érdeme volt, hogy bevitte a zene szeretetét a ház falai közé, emelte a cserkészfelvonulások, ünnepek fényét.

Ekkoriban jöttek szokásba a nagy létszámú hazai és nemzetközi cserkésztalálkozók. Egy-egy ilyen megmozduláson olykor egy-kétezer diák is megjelent. Nem csodálkozhatunk azon, hogy a nagyszabású rendezvényekből a Regnum sem akart kimaradni. A cserkészetet egyszerűen nem lehetett nem művelni, hiszen ez jelentette akkoriban a legrangosabb pedagógiát. Az országos és világversenyeken rendre jól szereplő regnumisták pedig tovább öregbítették a közösség jó hírét.

A cserkészet új megvilágításba helyezte a regnumi munkamódszereket is. Volt, aki úgy vélte, túl sok benne a rendszer, túlzottan megkötötte az ifjakat, s kevés szabadságot hagy nekik. Az ellenérv viszont éppen az volt, hogy a játékos, versengésre ösztökélő módszer a legalkalmasabb az energiától duzzadó fiúk helyes irányba terelésére, s ez nem ellenkezik az alapítók célkitűzéseivel.

A legrangosabb cserkészetelkédőt kétségkívül a Jamboreek, a tulajdonképpeni világbajnokságok jelentették. Már az első alkalmaktól fogva ott találjuk ezeken a magyar csapatokat, így a Regnum cserkészeit is. A legkülönbébb versenyszámokban mérték össze itt erejüket a résztvevők, a táborépítéstől a csónakversenyig, a tábortűzi műsortól az elsősegélynyújtásig. A korabeli szemtanú így emlékezik meg az 1924-es, második Jamboreeről:

„Feledhetetlen látvány volt, amint riadójelre egy szempillantás alatt megélnéült az előbb még oly csendes óriás-tábor. Zúgó méhkas lett egyszerre az egész terület. Mintha a föld

indult volna meg az ifjú seregek lába alatt! Tíz perc alatt a közel 10 ezres létszámú tábor pontosan és feszessen a helyén állt.”⁷³

A tömegfegyelem eme látványos formája persze azzal a veszéllyel járt, hogy az egyéniséggel való törődés olykor-olykor csorbát szenvedett. Ezt felismerve mondotta Witz Béla egy Jamboree után: „A magyar cserkészletben főleg a tömegfegyelem van meg, ami a külföldi csapatokkal szemben látható volt. Pedig a cserkészletben az egyéni felelősségérzet, egyéni önállóság, egyéni fegyelmezettség nevelése épp oly figyelmet érdemel”.⁷⁴

A nemzetközi és a hazai versenyeken induló regnumi csapatok egyébként rendre sikereket értek el. S ámbátor volt mire büszkének lenni, olykor mégis jogos aggodalomra adott okot, hogy egy-egy ilyen versengés alkalmával a Regnumnak számos tehetséges és nagyraihivatott egyéniséget kellett nélkülöznie. Ennek következményeit természetesen a közösségnek kellett viselnie. Éppen ezért az atyák igen körültekintően igyekeztek eljárni annak érdekében, hogy mindez ne váljon a lelkeségi mozgalom hátrányára.

Már a szabályzat is rögzíti, hogy csak az lehet a 3. számú Regnum Marianum Cserkészcsapatának tagja, aki valamelyik regnumi kongregációban is részt vesz. Így kívánták helyreállítani a Regnumon belül a lelkeségi és fizikai nevelés egyensúlyát.

A cserkészttáborok és versenyek így nem csupán a hagyományos értelemben vett cserkészszellem továbbadására adtak alkalmat, de a lelkigyakorlatnak is. A programot mindenkor tartalmaz beszélgetések egészítették ki, melyben szóba került az akaratnevelés, a közösségi életre nevelés kérdése is. Ahogyan az atyák fogalmaztak: „A táborozás lelkigyakorlat, nem a templomban, hanem Isten tenyerén”.⁷⁵ Komoly előkészületek előztek meg tehát minden ilyen eseményt a lelki felkészülés terén is.

Idővel aztán jogi előírások is rendezték, hogy miként kapcsolódhat egymáshoz a cserkészlet és a Regnum Marianum. Mindezt egy kéziratban fennmaradt szabályzatból jól nyomon követhetjük.⁷⁶

A csapat vagyona a kimondottan ilyen célokat szolgáló alapítványokból és adományokból tevődik össze, ily módon a háztól bizonyos mértékig független. Az egyes csapatok és szervezetek vagyontárgyait azok a vagyontárgyak képezik, amelyeket az illető csapat saját erejéből megszerzett. Ezek a vagyontárgyak végsőképpen a 3. számú Regnum Marianum Cserkészcsapatának összvagyontárgyát képezik; a ténylegesen szerző csapatot csupán haszonélvezeti jog illeti meg. A csapat megszűnése után a vagyontárgyak éppen ezért a 3. számú R.M. Cserkészcsapatának birtokába mennek át – írja a szabályzat. Amennyiben maga a „3. számú Regnum Marianum Cserkészcsapatai” szűnnének meg, a vagyontárgyak a Regnum Marianum Egyesület tulajdonába megy át.

Sajátosan alakult a regnumi cserkészcsapatok szervezeti felépítése. Nemcsak az általános cserkészszabályok érvényesültek benne, de maga a regnumi mozgalomból következő alá- és fölérendeltségi viszonyok is éreztették hatásukat.

A regnumi cserkészcsapatok működését közvetlenül irányító, ellenőrző, tanácsadó és határozó szerve a tisztgyűlés volt. Összehívását a főparancsnok megbízásából a főtiszt rendelhette el.

A *főparancsnokot* a Regnum atyái közül választották, előre meg nem határozott időre. Személyében a regnumi cserkészlet legfőbb irányítóját választották meg, aki mind a többi cserkészalakulat, mind a külső hatóságok felé képviselte a regnumi cserkészletet. Később,

⁷³ [62] Bodnár G.: i.m. 38. l.

⁷⁴ [63] Hgyj. 1933. IX. 26.

⁷⁵ [64] Hgyj. 1936. IX. 28.

⁷⁶ [65] 3. sz. Regnum Marianum Cserkészcsapatának szervezeti és szolgálati szabályzata: i.m.

amikor megszűnt a cserkészzet, a főparancsnok megmaradt, mint a sajátos regnumi élet irányítója.⁷⁷

Minden házbeli cserkészcsapatnak pap volt a parancsnoka. Vezetésük alatt rendszerint több tiszt dolgozott. A regnumi tisztek és a cserkészek képviselője a főparancsnokságban a *főtiszt* volt. A választott vezető a főparancsnok mellett állt, mint összekötő a tisztek, a főparancsnok és az atyák gyűlése között. Mivel valamennyi csapat közös tisztjének számított, kötelező volt résztvenni a regnumi közös gyűléseken, kirándulásokon, ünnepélyeken. A belső szervezetek, hivatalok és intézmények rendelkezései csak az ő jóváhagyásával válhattak érvényessé.

A főtiszt – nehogy a regnumi ügyek irányítása háttérbe szoruljon – nem viselhetett tisztséget a cserkészek országos szövetségében vagy kerületi testületeiben.⁷⁸

Ha már szót ejtettünk a belső hivatalokról, intézményekről, tekintsük át őket röviden:

A *titkári hivatal* az adminisztratív ügyeket látta el. Ezen keresztül tartották a kapcsolatot a cserkészkerületekkel és egyéb idegen hatóságokkal. Ellenőrzési és felügyeleti jogot gyakorolt a csapatok felett, amelyről jegyzőkönyveket is vezettek.

A *gazdasági hivatal* a közös gazdasági és pénzügyi akciók intézésével foglalkozott. Nem kis feladat volt ez, gondoljunk csak a különféle táborozásokkal és kirándulásokkal kapcsolatban fölmerülő, anyagi természetű problémák megoldására.

A *múzeum* szorgos tagjai nemcsak a cserkészzel, de az egész regnumi élettel kapcsolatos emlékeket gyűjtötték. Itt állították össze a különféle cserkészkiképző anyagokat is.

A *zenekarról* korábban már megemlékeztünk. Ennek külön parancsnoka volt; sajátos, hogy itt a próbák is cserkészszejjövetelnek számítottak. Azok a zenészek, akik más regnumi csapatnak is tagjai voltak, cserkészkiképzésüket elsősorban a korosztályuknak megfelelő csoportjukban kapták. A zenekar feladata elsősorban a regnumi kivonulások ünnepélyességének fokozása volt, ezért minden más ténykedést a cserkészközösség érdeke után kellett helyezniük a tagoknak.

A *kerékpáros osztag* a regnumi biciklistákat hozta szorosabb kapcsolatba. Évenként legalább két kirándulást tartottak, míg a közös regnumi kivonulásokon külön rajt alkotva nyitották meg a csapatok menetét.

A különféle alacsonyabb szerveződésekéről most nem ejtünk szót, hisz ezek ismertetése elaprózná történeti vázlatunkat. Viszont szólni kell azokról a külső megjelenési formákról, amelyekben a regnumista cserkészzet végül is megmutatkozott a nyilvánosság előtt. Ezek egynémelyikéről részben már fentebb beszéltünk, de a kép csak úgy lehet teljes, ha rendszerezett áttekintést is adunk mindezekről:

Sajátos regnumi cserkészképződmény volt az úgynevezett *azonos gyűlés*. 1932-ben Bárdos István kidolgozott egy, a lelkeségi mozgalom védőszárnyai alatt működő cserkészcsapatoknak szóló programot.⁷⁹ Javaslatáék mellett az volt, hogy az életkor szerinti megosztásban működő csapatok között legyen egy közös, „azonos” érintkezési pont. Ez egy negyedévenkénti periódusban megismétlődő gyűlés, melyen *a korosztályoknak megfelelő megvilágításban ugyan, de mindenütt egyazon témáról* lenne szó.

⁷⁷ Főparancsnokok: Dr. Marczell Mihály 1914–1918; Dr. Halász Pál 1919–1920; Dr. Bárdos István 1920–1943 (Emödi László tévesen 1945-re datálja, de a házigyűlésekről készült jegyzőkönyv 1943. október 5-ét jelöli meg.); Dr. László Gábor 1943–1947; Emödi László 1947–1964; Somogyi Sándor 1964–1970.

⁷⁸ Főtisztek: Ajkay József 1914–1916, Dr. Horváth Béla 1922–1923, Dr. Reichert Róbert 1924–1926, Dr. Vokányi Árpád 1926–1928, Ercsey-Ecker László 1928–1930, Dr. Méhes György 1931–1936, Dr. Darvas Pál 1936–1937, Vinkovich Sándor 1937–1939, Dr. Darvas Pál 1939–1944, Dr. Szauer Richárd 1944–1945, Dr. Varsányi József 1945–1946, Dr. Szirmák Gábor 1946–1948, Kapócsy Mihály 1948–1951.

⁷⁹ [66] Hgyj. 1932. okt. 4.

A regnumi cserkész munka szélesebb kereteit az eddig ismertetteken kívül olyan formákban találjuk meg, amelyek részint visszavezethetők az alapítás utáni évtizedekben kialakult önálló szokásokhoz, másrészt a cserkészlet nemzetközileg elterjedt mintájára honosodtak meg a házban.

A tisztigyűlés minden cserkészev elején bizottságot hozott létre az évközi versenyek megszervezésére. A végső eredmény kihirdetésekor – tavasszal – osztotta ki a főparancsnok az összesítés alapján legjobbra bizonyult csapatnak a nyereséget. A versenyek vándordíja a közös regnumi irredenta zászló volt. Ennek elnyerésével együtt járt az örömteli kötelezettség, hogy az évközi közös kivonulásokon az azt elnyerő csapat tagjai adják a zászlótartó cserkészeket, míg az év többi részében a zászló őrzéséről gondoskodtak.

A hagyományok közé tartozott a két legnagyobb kivonulás, az őszi és a tavaszi szemle.

Az *őszi szemlén* nyitották meg a cserkészevet. Az ünnepséget megelőzően közös cserkész hadijátékban vettek részt a diákok.⁸⁰ A rendezvényhez nagyszabású vízi szemlék is tartoztak. Az ebben résztvevő csapatok a szemle előtti napon hosszabb evezőtúrát tettek, úgy, hogy a közös ünnep előestéjén érkezzenek meg a helyszínre. Közös szentmise után ekkor került sor a csónakok megszentelésére is. Ugyancsak a szemle előtt tartották a hagyományos úszó- és evezősversenyeket, melyet a csónakok lampionos felvonulása kísért, s tett igazi látványossággá.

Testületi kivonulásra más alkalommal is volt példa: nagyobb egyházi ünnepeken, valamelyik cserkésztestet esküvőjén, temetéseken gyakran jelen voltak a csapatok.

A *tavaszi szemlét* ugyancsak a tisztigyűlés készítette elő. Ekkor került sor a fogadalomtétel és az újoncavatás ünnepi aktusára. A tavaszi ünnepség egyben az évközi versenyek lezárása is volt; itt hangzott el az eltelt esztendőről szóló jelentés, s a már fentebb említett módon megtörtént a munka értékelése, díjazása is. A szemlére a csapatok díszesen, zenekari kísérettel vonultak ki, s a közös szentmise után kezdődött meg a tényleges cserkészgyűlés. Ennek végeztével a csapatok gyalog tértek haza a hegyekből, s a Bazilikától a Hősök teréig, végig az Andrassy úton ének- és zeneszóval hangosan vonultak. Az „oszolj” csak a regnumi ház kapujában hangzott el.

* * *

Az 1931-ben megtartott cserkészkonferencia olyan nagy nevű pályázók ellenében, mint az Egyesült Államok vagy Hollandia, Magyarországnak adta a negyedik Jamboree – cserkészvilágbajnokság – rendezési jogát. Két évi kemény előkészítő munka előzte meg a gödöllői összejövetelt, amelyen 54 nemzet 26 ezer cserkésze vett részt. A világvetélkedő eredményesen zárult, ám volt ennek a rendezvénynek árnyoldala is. A szervezők, akik aggódva tevékenykedtek a rendezvény sikeréért, egyre több külsőséget vittek a mozgalomba. Néhányan, felismerve az ebben rejlő veszélyeket, a befelé fordulást sürgették.

A Jamboree túlfeszítettségét viszonylagos tespedtség követte. Ezt a helyzetet próbálták menteni azok, akik új tárgyakat kívántak beépíteni a „túl angolos” cserkészletbe. Az egyik ilyen anyag a magyarságkutató, a regősmunka volt. A műdalízű cserkésznóták helyett a tábortűz mellett egyre többször csendültek fel igazi magyar népdalok.

⁸⁰ A Regnum népe két, egymással szembenálló csapatra oszlott. Már a házban elkezdődött az „ellenségeskedés”. A hadijáték térképe már jóval korábban közszemlére bocsátott, így mindenki kidolgozhatta a maga taktikáját. A főparancsnok harcias kiáltványt adott ki. Mindenki előre készült a küzdelemre. Nagyon jelentős volt a tájékozódás is. Amelyik csapat eltévedt, nem érkezett meg időben a döntő összecsapásra, ami nagy szégyen volt – emlékezett vissza később a regnumi növendékek egyike.

Károsabb volt viszont a másik „tananyag”. Voltak ugyanis, akik a cserkészlet honvédő feladatát hangsúlyozták, mondván: a jellemnevelés mellett a katonás, levente szellemű képzést is meg kell honosítani. A cserkészvilágban egyre nagyobb teret kapott a „szögletes megjelenés”, az alaki kiképzés. A cserkészstudományból az lett a fontosabb, amit a katonaságnál is hasznosítani lehetett. Egyszóval, a szervezet elkatonasodott.⁸¹

Emődi László Regnum-történetében a következőket írja erről:

*„Magam, az eseményekre visszagondolva, ide helyezném a Regnumnak a cserkészettől való elhidegülését. Minden regnumista egyetértett a cserkészlet pedagógiájával. A cserkészképzéssel is. A levente kényszerét senki sem szerette! Még akkor sem, ha ezt a kényszert megkísérelték cserkészpedagógiával ízesíteni. Senki sem gondolt úgy a cserkészletre, mint ami alkalmas lenne sovíniszta gyűlölködés hordozására.”*⁸²

Kétségtelen, maguk a regnumista atyák is felismerték e veszélyeket. Az egyik házigyűlési jegyzőkönyvben olvashatjuk: „A nem középiskolás cserkészek számára kötelezőleg előírt leventemunkát képtelenek vagyunk tisztességesen ellátni, ezért az erre vonatkozó engedélyünket vissza is adtuk”.⁸³

A probléma részben összefüggött egy másik lényeges kérdéssel, mely szintén régóta foglalkoztatta a közösséget vezető papokat. Egyre többen fejezték ki aggodalmukat amiatt, hogy a cserkészlet térhódításával, ha fokozatosan is, de csorbát szenved az a kongregációs munkaszellem, melyet a Regnum életrehívásakor mintegy vezérfonalul választottak az alapító atyák.

Az 1932. január 12-i házigyűlésen Bárdos atya a következő szavakkal ecsetelte a helyzetet: „Nagy súlyt kell helyoznünk a kongregációs gyűlések lelkiismeretes megtartására, mert igazi mély szántás a lelkekben mégiscsak itt történik, s nem a cserkészletben.” Néhány héttel később ugyancsak ő szól e kérdéstről a házigyűlés résztvevőikhez: „A regnumi cserkészlet alapja a kongregáció. A kongregáció minden más elé való”.⁸⁴ Hogy mennyire valós problémát vetett föl Bárdos István, jelezte a következő év januárjában megtartott nyolcadik rendes gyűlés egy látszólag más típusú kérdésfelvetése, mely végül is ismét e témához vezetett vissza. A szikrát ismét Bárdos atya hozzászólása jelentette, aki javaslatot tett a kongregációk vezetésére hivatott magisztrátusi intézmény újbóli meghonosítására. E tekintetben egyébként teljes egyetértés mutatkozott, sőt Fuhrmann Ernő még azt is hozzátette, hogy e szervnek becsületbírósként is funkcionálnia kellene. Az elhangzottakra Kosztolányi István reagált, mondván, hogy nála a kongregáció és a cserkészlet annyira összefonódott, hogy ő mindezen feladatokat őrsvezetőivel intézteti el, s így az irányítása alatt álló csoportokban a magisztrátus létrehozása indokolatlan volna.

A feleletet a kongregációk fő szorgalmazója, Bárdos István adta meg: szerinte a kongregációk égisze alatt minden jobban megszentelődik, mint az őrsvetetői gyűléseken. Ezért Kosztolányi atya csoportjában folyhat ugyan a munka a kialakult formában, de az új csapatoknál mindent a magisztrátusnak kell alárendelni.

A fentiekből is látható, hogy az évek során a hangsúly gyakran hol ide, hol oda tolódott. Néha maguk az atyák sem voltak túlzottan következetesek. Amikor például Jaszenák atya a házigyűlés előtt fölolvasta az őrsvetetői gyűlések munkatervének vázlatát, a ház egyhangúlag úgy határozott: „mivel a cserkészgyűlések anyagát tervezeteiben nagyon szépen átszötte természetfeletti motívumokkal, a külön kongregációs gyűlések elmaradhatnak”.⁸⁵

⁸¹ [67] Emődi L.: i.m. I. kötet 85–89. l.

⁸² [68] uo.

⁸³ [69] Hgyj. 1929. szept. 10.

⁸⁴ [70] Hgyj. 1932. január 12.

⁸⁵ [71] Hgyj. 1934. IX. 25.

E bejegyzés is tanúskodik arról, hogy lényegében hasonló munka folyt a házban a cserkészlet és kongregáció címén egyaránt, így csupán a fiatalokkal való foglalkozás megduplázását jelentette volna, ha mindkettőt eredeti formájában művelik tovább. Sajátos ötvözet jött tehát létre, melynek leírását a Regnum pártfogóinak szétküldött korabeli jelentés is tartalmazza:

„A Regnum Marianum nevelői munkájában azt a pedagógiai irányzatot, melyet cserkészlet neve alatt ismerünk, szintén felkarolja... Nevelési irányzatunkat azonban nem kötjük elválaszthatatlanul a cserkészethez, mert a cserkészlet is csak annyiban érték, amennyiben a lelket képes formálni és tökéletesíteni—a lélek formálásának pedig voltak a múltban és lehetnek a jövőben is igen kitűnő formái... Jelenleg a kongregáció szellemével átszőtt cserkészletet tartjuk a legjobbnak.”⁸⁶

Külső intelmek is sürgették – mi tagadás, olykor jogosan – a befelé fordulást. A Kongregációs Központ jezsuita atyái, akik a cserkészlet tömegmozgalmi jellegét veszélyesnek tartották, többször is elmarasztalták a házat, mondván, hogy az a cserkészlet kedvéért elhagyta a kongregációs munkát, nem műveli kellőképpen a lelkieket. Mások tréfásan „sétáló kongregációnak” nevezték a sajátos regnumi cserkész-kongregációs felépítést.⁸⁷

A Regnum természetesen nem érezte jól magát ebben a külső és belső kihívásokkal teli légkörben. Hirtelenjében olyan hangok is elhangzottak, hogy a cserkészlettel dűlőre kell vinni a dolgot, s azt csak mint mellékest végezhetik a tagok. Kétségtelen, nem lehetett most már elsiklani a kérdés megválaszolása fölött, nem lehetett a problémát pusztán egy-egy csapat sajátos gondjaként kezelni. Újra kellett gondolni a kezdetben kijelölt regnumi célokat, s a megvalósítás módját. Ebben az átalakító munkában – mely másfél-két évtizedes feladatot jelentett – mindenki tevékeny részt vállalt, aki a Regnumhoz tartozott. De ismét, immár ki tudja hányadszor, a mozgalom képes volt önmaga megújítására. Nem úgy, hogy mindjárt feladta a régit; ellenkezőleg, beleszötte az újat, s csak amikor már megerősödve állt a biztos talajon, fosztotta le magáról mindazt, ami a múltból ekkor már csak mint terhes külsőség lett volna továbbvihető. Noha még évekig folytatódott a cserkészmunka, egyre nagyobb teret kaptak más, a későbbi fejlődésben nagy szerepet játszó, intézményesülő formák, melyek többek is, mások is voltak, mint akár a kongregációk, akár a cserkész szellemű nevelés.

⁸⁶ [72] A Regnum Marianumról szóló jelentés részletét itt Gergely Ferencnek a Világosság 1980/4. számában megjelent cikkéből idézzük, mivel kutatómunkánk során e regnumi jelentést nem sikerült fellelnünk.

⁸⁷ [73] Utalás olvasható erre a házigyűlések 1947. IX. 23-i jegyzőkönyvében.

A szakítás

A negyvenes évek derekára-végére a belső változások oda vezettek, hogy a házban tulajdonképpen megszűnt a cserkészmunka. Nem úgy, hogy azt valaki hatalmi szóval betiltotta volna, ellenkezőleg, egy hosszabb folyamat eredményeképpen alakult így. Ennek megértéséhez azonban ismét csak vissza kell nyúlnunk az e témakörben korábban mondottakhoz.

A regnumi atyák, akik maguk is tisztában voltak a cserkészlet elvilágiasodásából eredő árnyoldalakkal, már 1935-ben olyan javaslattal álltak elő, hogy a Cserkészszövetség kebelén belül működő, s a katolikus cserkészcsapatok irányításával megbízott testületet az Actio Catholica égisze alá kell vonni, mert ez az egyedüli biztosíték arra, hogy valóban a katolikus szellem kidomborítását állítják majd fő célként a katolikus csapatok elé. Ugyanezt garantálná – vélték a regnumiak –, ha minden cserkészcsapat alapja valami katolikus hitbuzgalmi formáció lenne: a Regnumnál a kongregáció, a ferenceseknél a harmadrend, némely helyen a Szívőgárda, a tanító rendeknél maga a rendi iskola és így tovább. E javaslat némiképp jelezte már azt a bizalmatlanságot, mellyel a Regnum szemlélte az eredeti cserkészszellemtől már-már eltérni látszó Magyar Cserkészszövetség munkáját.

Idővel az is érezhetővé vált, hogy nem csupán a szövetséggel kell dűlőre vinni a dolgot, de magával a cserkészlettel is. Az 1941–42-es tanév első házigyűlésén már azt latolgatják az atyák, hogy a cserkészlet ellankadásának milyen káros következményei lehetnek. Úgy vélekednek, ha a cserkészlet meg is szűnik a házban, a kongregáció még megmarad. Persze újabb kérdés, miként mélyíthetők el ezek, hiszen a cserkészlet módszereitől megfosztott kongregációk önmagukban túl szikáraknak tűnhetnek a fiúk szemében.⁸⁸

Az 1941-es év vége ebben a felemás állapotban telt el. Külön házigyűlést is egybehívtak, amelyen kizárólag a cserkészlet jövőjéről folyt a tárgyalás. Hogyan tovább? – tették fel a kérdést maguknak a közösség vezetői.⁸⁹

A vezetőség ekkor még azon az állásponton volt, hogy a cserkészletnek azon oldalait kell megtartani, amelyek a kongregációknak komoly vonzást és sodrást adnak. Ugyanakkor viszont el kell hagyni annak fegyelmi gyakorlatait. Az eredeti cserkészprogramhoz kell visszatérni: „Érezzük magunkat jól!”. Ennek szellemében a kirándulást, a játékokat – különös tekintettel a Regnumban közkedvelt méta labdajátékra –, a háziünnepélyeket, törvényeket és cserkész jótetteket kell a kongregációs programba beilleszteni – vélekedtek az atyák.

Különösen érdekes szerepcsere zajlott tehát itt le. Annak idején a cserkészlet vitt természetes lendületet a kongregációkba, hogy utóbbiakat fölfrissítse, míg most a „földhözragadt” cserkészletet itatta át lélekkel a kongregáció, hogy az tartalommal telítődjön a már-már túlzásba vitt külsőségek közepette. Ennek szellemében a következő változtatásokat határozták el a közösség vezető papjai: cserkészgyűléseket már csak havi egy alkalommal tartanak, s ezeken is inkább annak gyakorlati részével foglalkoznak (táborállítás, főzés, elsősegélynyújtás stb.). A nóták helyét ebben az időben a szent énekek foglalták el, a cserkészcsapatok otthonainak berendezése pedig egyre-másra gyarapodott kongregációs motívumokkal.

A következő szűk két-három évben még ezen irányelvek határozták meg a cserkészlethez fűződő viszonyt, ám szinte folyamatosan napirenden volt a kérdés végső tisztázása.⁹⁰ Erre

⁸⁸ [74] Hgyj. 1941. szept. 16.; Hgyj. 1943. okt. 5.

⁸⁹ [75] Hgyj. 1941. november 18.

adott alkalmat Kosztolányi atya 1945 őszén megtartott előadása.⁹¹ Az ő „cserkész” programtervezete szinte alig tartalmazza az eredeti cserkész metódust, annál inkább a regnumi elveket. Az egyes csapatok elé kitűzött éves próbatételek teljesítésében a cserkészet sokadrangú szerepet kap csupán.

„Az I. osztályban első helyen áll a játék, amely a gyermekeket a Regnumhoz köti. (Ének, ordítás, csatakiáltások.) Az elméleti képzés itt a Regnum megismertetése: elemi etikett szabályok: viselkedés Isten előtt, ima, kápolna.

II. osztály: a jótett szellemének kialakítása a cél. Ilyen alapokon kell a ministrálást bevezetni. Romantikának a rovásírás jön. Közös kiránduláson az őrök közötti akadályverseny. A III. osztály próbaanyaga: konkrét példákön bemutatni a törvényeket: előkészület a táborra (sátorverés, csomagolás, ének).

IV. osztály, a második próbaanyag: a Regnum történetét bővebben ismertetni... V. osztály: Őrsvezetőség felé irányítás. VI. osztály: a vízéletbe való bevezetés elméletben, s a legemibb dolgokkal való ismerkedés a gyakorlatban.

VII. osztály: bevezetés a társadalmi életbe. Itt kerül be a regnumi cserkészetbe a tánc, azzal a megfontolással, hogy ebben a korban úgyis elmennének a gyermekek maguktól táncolni, tehát jobb, ha ezt a regnumi atyák irányításával teszik.

VIII. osztályban altruisztikus program. A közületeknek akar a hasznára lenni. Tiszti képzés felé irányítani: ha nem is lesz mind tiszt, megtanul a gyerekekkel bánni, tömeggel szembeszállni. Ezt pályaválasztási felvilágosítás egészíti ki.”

E vázlatos tervből is kitűnik, hogy az úgynevezett cserkészprogram ekkor már inkább nevezhető speciális regnumi munkatervnek, semmint az országos szövetség által elvárt koncepciónak. Ezt a kettősséget az atyák azzal kívánták kivédeni, hogy úgy fogták fel Kosztolányi István tervét, mint ami nem jelenti az általános törvényektől való szakadást, csak azok „regnumi magyarázatát”. De hiába vigyáztak kényszeresen az egység látszatának fenntartására, a ház és a Magyar Cserkészsövetség között röviddel ezután kenyértörésre került sor.⁹²

A Regnumnak nem a cserkészzel volt baja, hanem a szervezetében történt lényeges változásokkal, elhajlásokkal, melyek a kor politikai, militarista elvei szerint meghamisították az eredeti célokat. Eleinte a Regnum csak a Cserkészsövetség szervezeti működéséből vonta ki fokozatosan magát. Az eltávolodást jelezte az is, hogy a házon belül képezték ki a vezetőket, majd a próbákat igazoltatták a központtal, hogy az intézményes előnyöket el ne veszítsék. (A névben, a „3. számú Regnum Marianum Cserkészcsoportai” többes száma is dokumentálta ezt a különállást.)

1946. augusztus 23-án Emódi László bejelentette a közösségnek, hogy a Cserkészsövetség újjáalakulása folytán létrejött Magyar Cserkészfűi Szövetségébe a Regnum egyelőre nem jelentkezik. Mint ismeretes, időközben Jánosi Sándor protestáns lelkész vezetésével tulajdonképpen új országos központ létesült. Érthető volt tehát a regnumiak bizalmatlansága, akik ismét veszélyeztetve látták a szervezet vallásos jellegét,

⁹⁰ Ezekben az években a ház élén is változások zajlanak. Az idősebb Jandik József atya, aki az ismételt megválasztások nyomán 1936 óta viselte a megtisztelő házfőnöki megbízatást, 1943 őszén átadta helyét Fuhrmann Ernő atyának. A ház bizalma annak ellenére fordult Fuhrmann felé, hogy ő e feladat ellátására magát alkalmatlannak tartotta. Idővel mégis elvállalta a ház vezetését, s épp a nagy belső változások idején, 1943 és 1949 között szilárdan állt a képzeletbeli kormányrúdnál.

⁹¹ [76] Hgyj. 1945. szept. 11.

⁹² Az 1946. július 22-én megalakult Magyar Cserkészfűi Szövetsége a belügyminiszter jóváhagyásával jött létre. Alapszabályzatában a vallásos elvekkel szemben hangsúlyozottan szerepeltek „a dolgozók megbecsülése, a népi cserkészeszme ápolása, a köz érdekeinek szem előtt tartása” stb. kissé semmitmondó kifejezések. Míg a baloldali sajtó nagy rokonszenvvel tekintett az új szervezetre, nagy elkeseredést váltott ki az átalakulás katolikus körökben.

szűkebben véve pedig a katolikus szellemiség jövőjét a cserkészeten belül. Az új szövetségbe való belépésnek feltételei vannak – hangoztatták –, mi ugyanis a Baden-Powell-féle cserkészetet követjük. A nemzetközi cserkésziroda sem ismerte még el az újonnan megalakult Magyar Cserkészfiúk Szövetségét, így a csatlakozással csínján kellett bánni.⁹³

Csakhogy ezt a bizalmatlan várakozást az új vezetőség nem nézte jó szemmel. Különösképp azért nem, mert az időközben létrejött, s a katolikus csapatok összefogására hivatott Assisi Szent Ferenc munkaközösség sem igen hajlott az együttműködésre. Heves vita után, amelyben Sík Sándor volt az irányító, 36 *igen* és 12 *nem* ellenében elfogadták ugyan, hogy az Assisi közösség *passzívan* részt vesz a szövetség munkájában, ám ez az eszmecsere is rávilágított arra a tényre, hogy a katolikus csapatok fokozatosan eltávolodtak a cserkészeti új vezető szervezetétől.

A hidegháború újabb állomása volt, amikor 1947 tavaszán a szövetség már meghívót sem küldött a Regnumnak a hagyományos Szent György napi ünnepekre. (A regnumi atyák egyúttal azt is nehezményezték, hogy az új szervezet vezetői – a hagyományokat felrúgva – e találkozót a György nap előtti vasárnapra tették.)

Végül a ház vezetői úgy döntöttek: távolmaradásukkal tüntetnek az őket ért sérelem miatt.⁹⁴

Ez volt talán az utolsó csepp a pohárban, amit egyszerű szövegelemzéssel is bizonyíthatunk, hiszen a következő évek házigyűlési jegyzőkönyvei már csak mint múltat említik a cserkészetet.⁹⁵

Noha a cserkészeti keret megszűnt, azt sem lehet mondani, hogy a kongregációk indultak volna ismét virágzásnak. A lassú átalakulással, belső változással inkább valami más kezdődött. Ha címkézni kellene ezt az új típusú regnumi munkát, leginkább a *kiscsoportos, regnumi módszerű, katolikus ifjúsági életre nevelés* megjelölés illene rá. A kialakult ifjúságpasztorációs módszer némileg nélkülözte már a kongreganista módszereket, mint ahogyan a cserkészeti egzakt magatartási rendjéhez sem ragaszkodott, ám megőrizve, beépítve mindkettő értékeit saját világába, a maga módján mélyen vallásos és mindig színes, mozgalmas volt. Hogy csak egyetlen példával illusztráljuk e változást: a cserkészéletben szorgalmazott „kirándulós stílus” nem maradt el, de hangsúlyosabban szolgálta a keresztény aszkézis gyakorlását. A hagyományos értelemben vett cserkészőtábor is inkább a keresztényi együttlét nagy fórumává vált.

* * *

A változásokat főként az új generáció papjai hozták a házba. Az 1947. január 16-án megtartott házigyűlésen Emödi László terjesztette elő az új regnumi módszer bevezetésére kidolgozandó tervezet munkavázlatát. A sokat alakítgatott, formált anyag nem egy meghatározott időpontban született meg: apránként, alkalmilag, olykor szabad beszélgetések nyomán, az atyák jegyzeteiből épült fel; inkább csak „konceptió” volt, kész mű – mert az étellel együtt folyton módosult – igazából sohasem lett. Ebben a folyamatban több ötlet is felmerült, némelyiket rövidebb-hosszabb ideig egyesek a gyakorlatban is kipróbálták. Szép atya pontozási rendszere vagy az a módszer, amelyben a Szentlélek hét ajándékára épült föl a nevelés logikája (itt a speciális hetes beosztású próbák részletes kidolgozását László Gábor vállalta magára), az idők folyamán saját jellegükben nem maradtak meg, de mint elemek több

⁹³ [77] Hgyj. 1947. III. 12.

⁹⁴ [78] Hgyj. 1947. IV. 16.

⁹⁵ A változást jelzi, hogy az első világháború után épülő cserkészházi is csak mint lelki gyakorlatos háziról tesznek említést ettől az időponttól kezdődően a regnumi dokumentumok.

helyütt is beleszövődtek egy nagyobb, egységesülő folyamatba. Ez is jelezte, hogy az egyéni próbálkozások, stílusjegyek a Regnumban mindig bőséges lehetőséget és teret kaptak.

Mínt hogy a közösség atyái egy emberként vették ki részüket a szüntelen önmegújító munkából, az idősebbeknek bőven volt módjuk arra, hogy az esetleges fogyatékoságokra felhívják lelkes, de olykor talán nem elég körültekintő fiatalabb társaik figyelmét. A regnumi vezetők családias, közvetlen és egymást megbecsülni, segíteni, megérteni akaró légkörében olykor nem is minden temperamentum nélkül hangoztak el azok a baráti kritikusszavak, amelyekről a házigyűlések jegyzőkönyvei is megemlékeznek. 1947 elején, az egyik koncepció tisztázó, egyeztető találkozáson például így szólt a jószándékú figyelmeztetés a fiatal atyákhoz: „mielőtt újításokon gondolkodnának, jó lenne, ha kellő ismereteket szereznének a Regnum eredeti célkitűzéseiről”.⁹⁶ A más körben talán sértőnek tűnő mondatot az érintettek nyitott lélekkel fogadták, nem hogy sértődést nem váltottak ki e kemény szavak, de az intellektus címettel lelkesen folytatták közösségépítő munkájukat.

Már ebben az időben is elhangzott: fel kell készülni arra, hogy átmenetileg házon kívülre kerülhet a közösség. Ez a tény, mint a rendező elvek összeállításának háttérében álló motiváció, nagyban befolyásolta a koncepciók kidolgozóit. Az atyák hozzáálltak egy nagy szintézis-táblázat összeállításához, amelyben a munka, az előrehaladás és a próbák rendszerét a „tudd – tedd – éld” hármas irányultságában rögzítették.⁹⁷

Az átalakulás nyomában a pasztoráció is új formát öltött. Erről tanúskodik Tompa Nándor előadása az 1948. március 31-i házigyűlésekről. Tompa atya elmondta, hogy a kollektív nevelési módszerekbe be kell építeni a „colloquium” metodikáját. Értelmi síkon a nagy, átfogó elveket jobb kollektíve (közösségben) előadni; ennek egyéniesítésére szolgál a meghonosításra érdemes colloquium módszere. Miben áll ennek lényege? Az atyáknak jobban kell törekedniük a kétpólusú kapcsolatok kiépítésére, mert így jobban megismerhetik a fiúk belső világát. Szorgalmazni kell ugyanakkor, hogy minden gyermeknek legyen állandó *lelki atyja*, akivel szorosabb kapcsolatot tart, mert csak ilyen vezetés mellett lehet komoly lelki életet élni.⁹⁸

Manapság már nem tűnnek újdonságnak a lelkivezetés e formájáról mondtak. Ám ez akkoriban úttörő gondolatnak számított. Gondoljuk csak meg, bő két évtizeddel vagyunk a II. Vatikáni Zsinat előtt! Kis pátosszal azt is mondhatnánk: innen datálható a mai értelemben használt bázisközösségi módszerű lelkivezetés kialakulása.

Tompa Nándor élen járt az új elv szerinti munka gyakorlattá változtatásában: mindenki számára nyilvánvalóvá tette, hogy lehet kisközösséget összehozni és együtt tartani. Mivel Tompa atya délelőtt tanított, egész délután azokat fogadta szobájában, akik lelki beszélgetésre vágytak. Maga erről így emlékezett meg egy évtizedekkel későbbi regnumi táborban a múlt föllevenítése során:

„Láttam, hogy minden atyának van valamije, amivel meg tudja a gyerekeket varázsolni. Emődi atya focizik velük, a másik mesével, a harmadik bábszínházzal ejti rabul őket. Mindenkinek van valami, nekem meg nincs... Korábban már kezembe kerültek Tóth Tihamér, Koszter és Marczell⁹⁹ atya könyvei. Sohasem voltam nagy olvasó, nekem elég innen is, onnan is olvasni és már fogom is a stílust. Tehát előttem volt a modell.

⁹⁶ [79] Hgyj. 1947. jan. 16.

⁹⁷ [80] A tervezet kidolgozói: Emődi László, László Gábor és Tompa Nándor voltak. Lásd erről még: Hgyj. 1947. IX. 9.; Hgyj. 1948. jan. 28.

⁹⁸ [81] Üzen a Regnum: i.m. 3. l.; Hgyj. 1936. II. 11.

⁹⁹ Koszterszitz József és Marczell Mihály közismert „becenevei”.

Marczell Mihály a regnumi közösségben, majd a Központi Papnevelő Intézet rektoraként fejtette ki áldásos tevékenységét. Első jelentős pedagógiai műve „A katolikus nevelés szelleme” címet viseli, s 1925-ben jelent

Amikor jött a gyerek, hogy gyónni szeretne, azt mondtam: jól van, de ha akarod, előbb beszélgetünk. Direkt úgy volt két karosszék téve, hogy mellém ülhet és nem muszáj szembe nézni, hanem elnézhet egy irányba, vagy ha úgy akarja, szembe is nézhetünk. Kényelmes karosszékek. A fiú tehát maga választotta, hova ül. Utána mondom neki, hogy elbeszélgetünk arról, hogy milyen bajaid, kérdéseid vannak, és a végén nem is kell külön gyónnod, mert ha mindent elmondtál, akkor a végén feloldozlak.

... Elbeszélgettünk, és a végén azt mondom: most térdelj le, mert akkor ezt egy kicsit összefoglaljuk, és így a gyónási formulába végül mindent belehozunk. Megkérdezem, van-e még valami? Aztán mindent szépen megbán, majd föloldozom. Azt mondja egyszer csak a gyerek: Jó, hogy térdelek, mert legalább a nagy kő nem ütötte meg a lábamat.

Következő héten kip-kop, jön két társával. Szeretnének gyónni, de úgy, karosszékben. Akkor kip-kop jöttek ezek is, azok is, visszatérően. Újak is. Az előszobámban négy-öt gyerek mindig ott van. Végül már be kell írni, sorrendbe. Úgyhogy az atyák mókából– míg nem voltam otthon–kiírták egy rövid időre a szobám ajtajára: »Beteg lelkeknek való füves kertecske«.

Ezekre a bensőséges beszélgetésekre mások így emlékeztek vissza: „Sokszor tértünk be Tompa Pufi bácsi lelki cukrászdájába lelki csemegéért”.

A harmincas évek nagycsoportos Regnumja így formálódott, alakult, hogy aztán az ötvenes évek idején már mint kiscsoportos, főképp lelki életet művelő, katolikus mozgalomként jelentkezzék a történelmi időket élő ország életében.

meg. A szerző írása utolsó soraiban megjegyzi, hogy a Regnum Marianum pedagógiáját írta meg. Ha eredménnyel jár az írás, „akkor ez a dicsőség és tisztesség adassék szellemi édesanyámnak, a Regnum Marianumnak”. Később jelent meg Marczell Mihály nagyszabású könyvsorozata: „A bontakozó élet” címmel. A két világháború közötti katolikus jellemnevelő ifjúsági irodalom emlékezetes darabja volt Marczell és Koszterszitz közös műve: „A kemény parancs”.

Hétköznapiak

Engedtessek meg a szerzőnek, hogy a könyv fő vonalától némileg eltérve, bepillantást adjon azokba az apróbb történetekbe, melyek nem voltak ugyan meghatározó jelentőségűek a Regnumnak mint lelkeségi mozgalomnak a szempontjából, mégis színesítik a Damjanich utcai ház közösségi életéről szóló krónikát. Ezek a hétköznapi események annál érdekesebbek viszont, ha abból az optikából nézzük őket, hogyan is reagált a Regnum Marianum a naponként jelentkező újabb és újabb kihívásokra.

Már eddig is sokszor szóltunk a ház mostoha anyagi viszonyairól, mely gyakran tartotta bizonytalanságban az atyákat, hiszen állandóan ott fenyegetett a kényszerű szétválás, a feloszlás rémképe. A harmincas évek végén csak tovább tornyosultak e gondok, amikor a hatóságok szanálási akciót indítottak az amúgy is ingatag pénzügyi alapokon álló házzal szemben. Regnumista növendékek és szülők, volt kongreganisták és lelkes támogatók siettek a ház segítségére. Előadóművészek vállaltak különféle fellépéseket, hogy a bevételt aztán a közösség javára felajánlhassák. A regnumi teaestek is hoztak némi pénzt, ám mindez elenyésző volt a kifizetetlen számlákhoz, hátralékokhoz képest.

Időközben nagyobb összegű támogatások is érkeztek, a Királyi Belügyminisztériumtól, az Esztergomi Főegyházmegyétől és Budapest Székesfőváros kasszájából. Mindezek ellenére a fellebbezés eszközéhez kellett folyamodniuk az atyáknak ahhoz, hogy a tartozások kiegyenlítésére kijelölt határidőt legalább néhány hónappal, héttel ki-kitolják.

Kisebb-nagyobb „fejlesztésekre” még az amúgy mostoha anyagiak mellett is akadt példa. A főoltár szentségházát átalakították. Az új, páncélozott szekrényt egy régi kongreganista, Nagyistók István, a szentkorona ládájának készítője, az ismert egyházi tervezőművész tervezte. A kivitelezésnél – a közösség nem kis büszkeségére – egy regnumi tanonc is segédkezett. (A szentségtartó megerősítésének később, a háború alatt nagy jelentősége lett, amint azt a későbbiekben még látni fogjuk.) A tabernákulum sötét páncélját réz keret díszítette. Rajta görög betűk voltak láthatók: alfa és ómega, a kezdet és a vég.

Ekkoriban került törhetetlen üveg a kápolna ablakaira, melynek nagy előnye volt, hogy télen is jól tartotta a meleget; s nem utolsósorban az udvaron játszó gyermekekkel szemben is bizonyos védelmet nyújtott a liturgikus térnek.

A legnagyobb szerzemény mégis az a korszerű, két manuális, pedálos orgona volt, melynek építését László Gábor szorgalmazta és szervezte. (Hónapokon, éveken át „adóztatta” e célból paptársait László atya. Az 50–100 pengő azonban lassan gyűlte. Már-már reménytelennek tűnt a vállalkozás, mígnem egy alapítványi támogatás fölhasználásával végre hozzá lehetett kezdeni a korszerűsítéshez.) Míg a régi orgona 285 sípos volt, az új hangszerben már 948 síp sorakozott, s a korábbi 6 regiszterrel szemben 13 regiszter és 18 mellékváltozat gazdagította a hangzást. Az orgonát, melynek tervezője Szokolczay-Riegler Ernő, a zeneművészeti főiskola tanára volt, már villanymotor hajtotta. Megáldására fényes külsőségek közepette 1942. szeptember 26-án került sor. Az ünnepségen Witz Béla, egykori házfőnök prépost is jelen volt, elsőként ő kérte Isten áldását a hangszerre.¹⁰⁰

További büszkeségei is akadtak a kápolna szorgos építőinek: miseruhák vásárlása, gyertyatartók bearanyoztatása, misekönyvek beszerzése, szoborállítás jelezte tevékenységük gyümölcsöző voltát. Az egykori jelentésben büszkén emlékeznek meg arról is, hogy ötven darab új paddal gyarapodott a kórus.

¹⁰⁰ [82] Jelentés: 1941–1942., i.m. 5. l.

A kórus bútorzatának gazdagodása nem volt véletlen. Már az alapító Mailáth püspöknek is régi vágya és eszménye volt, hogy az egyházi előírásoknak megfelelően énekkar, scola cantorum működjék a közösségben. 1942-re elérkezettnek látszott az idő arra, hogy a tervből valóság legyen, s a Scola Cantorum Sabariensis mintájára olyan kórus létesüljön a Regnumban, mely példát és irányt mutat az egyházzene világában.

A scola cantorumoknak kettős célja és rendeltetése volt: 1. liturgikus: az ártatlan gyermekhangok és gyermeklelkek a legméltóbban tolmácsolják az Úr szentélyében a hívők imáit és fohászait, s a férfi hangokkal együtt a legkomolyabb és legáhítatosabb színezetet adják az egyházi énekeknek; 2. kulturális: amennyiben az erre fogékony gyermekeket a lehető legkisebb koruktól fogva vezeti be a zene világába és itatja át lelküket a legszentebb és legmagasabb énekkari művészettel.

A Scola Cantorum Sabariensis megszervezőjének, Werner Alajosnak a nevét országszerte ismerték. 1938-ban katedrát is kapott a Zeneművészeti Főiskolán. Az ő kezdeményezése volt, hogy a fővárosban is működjék klasszikus polifóniát éneklő ifjúsági énekkar. A Regnum alkalmas terepnek látszott e tekintetben, hisz a növendék fiúk százai fordultak meg a házban. Ezért választotta 1942-ben a Damjanich utcai házat lakóhelyül a Zeneakadémia tanára, s hozta létre a regnumi énekkart, ahol a cserkészzenekar korábbi működése bizonyos mértékig már jól előkészített terepet adott a szervezéshez.

A kórus regnumista szellemmel átszőtt életének és munkájának külső keretét a próbák és énektanulások adták. A szent szövegek és dallamok tanulmányozása jó alkalmat nyújtott a lelki elmélyülésre is. A munka – noha a körülmények korántsem voltak kedvezőek – hamarosan megindult. Az énekes fiúk legkülönbözőbb iskolai elfoglaltságai miatt gyakran igencsak körülményes volt az együttműködés megszervezése, de Lojzi atya mégsem hátrált meg.

A kórus bemutatkozására az alapító Mailáth püspök halálának évfordulóján rendezett ünnepség keretében került sor. Ingegneri három klasszikus motettájával lépett közönség elé a Schola Regia.¹⁰¹

Werner atya úgy mondta, ez Mátyás király Scola Regiájának a folytatása. A Regnum királyi kórusa. S valóban az volt, Wernerrel, a hangképzés mesterével az élén – írja több megemlékezés is. Arról is szólnak a történetek, hogy képes volt belenyúlni a gyerekek szájába, hogy beállítsa a helyes nyelvvállást. Egy délután körülbelül tíz gyermekkel foglalkozott. Együtt és külön-külön. Énektanulás és hangképzés volt a feladat. Úgy, hogy mindennek mennie kellett a koncertre. A sok gyakorlás után már mindenki kívülről, kotta (vagy ahogyan Werner mondta: kóta) nélkül is fújta a darabot. De azért a fellépéseken mindenki kezében ott kellett, hogy legyen saját szólamának hangjegyzete. Próbák után rövid adoráció következett a templomban. Végezetül Werner atya az ajtóban mindenkivel kezét fogott, cukrot nyomott a markába, s elismételtette a következő próba, fellépés időpontját.

A kemény munkának meg is volt a látható eredménye. Az évek során szerte az országban nagy sikerrel koncertezett a kórus. Többször szerepeltek a Rádió műsorában is. Egy-egy fellépés külön élmény volt. Tompa Nándor atya erre így emlékezik vissza:

„Száz fiú gyermek! Csupa kisfiúból száz! Amikor mentünk a vidéki koncertekre, mindenkinek csöndben kellett lenni, márcsak azért is, hogy ne strapálják a hangukat. Ilyenkor vagy László Gábor atya, vagy Szép atya mesélt. Esetleg mindkettő, felváltva. Hogy azok mit tudtak kihozni?! Az egy örület. Hát ott mindenki fülelt és kacagott...”

* * *

¹⁰¹ [83] Jelentés: 1942–1943., i.m. 13. l.

A regnumi életnek és diákvilágnak másik újabb hajtása és szerzeménye a mozi volt. A nagyteremben rendezték be a teljesen zártkörű házi mozit. A vetítésekre szombat esténként, valamint vasárnap délelőtt és délután került sor. A regnumi atyák célja volt, hogy ne csupán szórakoztató, de komoly külföldi filmek is szerepeljenek a repertoárban, ezzel is alátámasztva nevelési elveiket.

De nemcsak mozi, céllövölde, rádiólabor, hanem bábszínház is volt. Eleinte spontán indult meg a bábozás. Rövid kis megbeszélés után néhány vállalkozó szellemű fiú előadott egy darabot. Később mindez tökéletesedett. A technikai felkészülés színvonala is nőtt. Csak egy példát hadd idézzünk a korabeli megemlékezések sorából:

„A darab egy kút mellett játszódott. A bábember szivattyúzni kezdi a kút, amelyből valóban víz folyik ki. A hős iszik, majd folytatja szavait. A siker leírhatatlan. A kis teremben összegyűlt közönség tapsa majd szétvetette a falakat”.

A bábszínház legszebb produkciója a nyolc felvonásos passió volt, Emmerich Katalin látomásai alapján. (Rónay Kázmér díszleteivel, Ozorai Imre bábfejeivel, Rév István „Nemzeti bábjáték” technikájának felhasználásával.) A darabot több éven át játszották a nagybőjti időben.

Dicséret illeti László Gábort – írja a házigyűlések krónikása¹⁰² –, aki az ellenkező vélemények és kételyek ellenére nekifogott és megvalósította tervét. A gyakorlat fényesen igazolta, hogy a bábszínházban lehet komoly darabot is előadni. „A bábszínháznak speciális regnumi feladata van” – állapítják meg a közösség vezetői.

Elindult a regnumi filmkrónika is, mely a regnumi élet jelentős eseményeit örökítette meg. A növendékek filmre vették az alapító Mailáth püspök temetését, az újmiséket, de még a légoltalmi gyakorlatokat is. Mindez jó szórakozásnak, de ugyanakkor komoly munkának is számított. A mozi vezetői, László Barnabás és Győri atyák mellett ugyanis az egész kezelő személyzetet a fiúk adták.¹⁰³

Ha már a filmkrónika kapcsán említést tettünk Mailáth püspök haláláról, nézzük meg részletesebben is a Regnum életének e meghatározó eseményét.

Amikor a püspök atya 1940. március 18-án elhunyt, nagy temetési szertartásban emlékezett rá az ország. Igaz, a halála előtti három esztendőben már senkit sem tudott fogadni, hiszen eszméletlenül feküdt egy budai szanatóriumban, mégis igen nagy fájdalommal búcsúztak tőle az emberek. Népszerű főpap volt. Mondják, ha Erdélyből Pestre jött, vagy máshova utazott, a vonaton mindenkit meggyóntatott. Volt egy kupé, amit külön e célra előre lefoglaltatott. Ment a levél az útvonalon lévő kisvárosokba, falvakba, hogy jön a püspök, lehet gyónni. Be volt osztva, ki melyik állomástól melyik állomásig utazik együtt Mailáth püspökkel. Eközben ki-ki meggyónt, majd megkapta a vonatjegyet visszafelé.

A jóemlékű püspök temetésén a hercegprímás szolgáltatta a requiemet, majd a halottas menettől kísérvé helyezték el koporsóját a regnumi kápolnában. Az atyák, akik szinte nekik köszönhették, hogy a közösség egyáltalán létrejöhett, a következő évet Mailáth püspök úr

¹⁰² [84] Hgyj. 1947. IV. 16.; Hgyj. 1947. X. 22.

¹⁰³ [85] Jelentés: 1939–1940., 15. l.

Ehelyütt kellene megemlékeznünk azokról a különféle sportkörökről, melyek a házban működtek. Úgy éreztük azonban, túlságosan szétfeszítené krónikánk kereteit, ha erről is részletesen szólnánk. Így csak címszavakban említjük meg: a cserkészlet tömegsportjának megvalósításán kívül, a Regnum több sportcsapata is szép pályát futott be. Kosárlabdázói például az NB I.-be (Nemzeti Bajnokság I. osztályába) is bejutottak, míg az asztaliteniszezők az NB II.-ben szerepeltek eredményesen a negyvenes évek második felében. A sportsikerek említésekor szólni kellene még az evezőscsapatról és a többi sportágban elért eredményekről, de ezek feldolgozása még várat magára. (Ács Károly, a Regnum egykori sporttisztje írt ezzel kapcsolatban egy rövid visszaemlékezést. A ma még kéziratban lévő tanulmány bővítésre és kiadásra vár.)

emlékének szentelték. Mint arról korábbi fejezeteinkben részletesen is szóltunk, hajdanán az erdélyi püspök vásárolta meg a Regnum számára a Damjanich utca 50. számú házat, s később is anyagi, lelki patrónusa maradt a közösségnek.

A halálát követő emlékében több csoportban indult meg a szervezés: az első csoport a püspök életével kapcsolatos emlékeket gyűjtötte, míg mások a Regnumi Tudósítóban áldoztak külön számot Mailáth Gusztáv emlékének. Voltak, akik a kápolnában felállítandó síremlék pályázatának megszervezésében vállaltak aktív szerepet. Külön csoport alakult az alapító emlékére összeállítandó előadássorozat irányítására.¹⁰⁴ A közösség vezetői pedig úgy határoztak, minden év március 18-án requiemmel egybekötött megemlékezést tartanak.

A Regnumi Egyetemi Szövetség is tovább folytatta tartalmas kurzusait. Kettős, párhuzamos programjából most néhány címszót emelünk ki. Úgy véljük, ebből is érzékelhető, milyen széles spektrumot ölel fel az új regnumi hajtás működési területe.

A magyar föld, nép és kultúra című előadássorozat bevezetőjét Pethő Sándor tartotta, „*A magyarság Jelentősége az európai nyelvek társadalmában*” címmel. Pethő nevének csengése talán nem talált kellő visszhangra a RESZ minden tagjában. Többen kifejezést is adtak ennek. Pedig az előadó nagy műveltségű, széleslátókörű újságíró volt, akinek mélyen szántó gondolatait – a korabeli megemlékezés szerint – sokan magyar érzéseikben megerősítve hallgatták. A másik előadást Dr. Malán Mihály antropológus tartotta „*A magyarság faji és antropológiai egyénisége*” címmel. Marczell atya „*A magyarság és az egyház*”, valamint Dr. Székássy Miklós „*Magyarország nemzetiségi problémái*” előadásait élénk vita követte. Az utolsó előadások egyikén P. Varga László jezsuita hitszónok szólt a közösséghez, ám „*Az új magyar élet szociális felépítése*” című előadása igen nagy hullámokat kavart.¹⁰⁵ Ez volt az előadássorozat záródarabja. Nem így tervezték ugyan a regnumi atyák, de a háború ezúttal közbeszólt.

¹⁰⁴ [86] Előadások: Jandik József házfőnök: *A regnumi kápolna és családi otthon*, Hudyma Emil (a Collegium Medicum igazgatója): *Család és otthon*, Krywald Ottó prelátus, volt házfőnök: *Mit várunk a kongregistáktól?*, Martonyi János nyugalmazott egyetemi tanár: *Erdélyi tapasztalatok*. (Jelentés: 1940–1941., i.m.).

¹⁰⁵ [87] Jelentés: 1939–1940., i.m. 11–12. l.

Élet a romokon

A közösség már a kezdet kezdetén aggodalommal figyelte az eseményeket. Az 1939-es házigyűlések tanúsága szerint a Regnum lengyel menekülteket is fogadott. Igaz, az amúgy is zsúfolt házban csak két hónapot töltött a negyvennégy hontalanná vált lengyel, de a ház ezzel is bizonyítani akarta segítőkészségét.

Az atyák ez idő tájt többször is figyelmeztettek a Mária-tisztelet időszerűségére, mely különösen fontos, amikor a háború eldurvítja az embereket. „A gondviselésbe vetett hittel kell állni a háborús propagandajelszavak közepette” – mondták.¹⁰⁶

Időközben megkezdődtek a behívások, amelyek a javarészt katonakorúakból álló RESZ-t ugyancsak megtizedelték. De még az atyák között is volt olyan, akit tábori szolgálatra rendeltek. Sokan végleg távoztak a regnumi közösségből. A krónika számos regnumi társról emlékezik meg, akik sohasem térhettek vissza a háborúból. Néhány fotó is fennmaradt, mint például Auth Károly „öreg-harkályról”, aki ejtőernyősként halt hősi halált.

Nézzük meg a korabeli adatok tükrében, miként működött a háborút megelőző és a háború alatti években a regnumi kápolna, mekkora volt, s hogyan élt házanépe.

A kápolnában, melyben a regnumista atyák minden nap elmondták miséiket – az ifjúságot leszámítva! – hétköznap közel 70, vásár- és ünnepnapokon pedig 450 hívő hallgatott misét. 1939. szeptember 1-től 1940. augusztus 31-ig kerekén 2700 szentmisét celebráltak itt, míg a rákövetkező évben 2350 istentiszteletnek adott helyet a kápolna. A korabeli jelentés szerint az áldozók száma 33 ezer, a ministránsoké 3500 körül alakult.¹⁰⁷

* * *

1944. július 2-án délelőtt 10 órakor amerikai légiakna söpörte el a kápolnát. Nem ez volt az első légitámadás, ami a Damjanich utcát érte. Szinte minden Budapestet érintő légi bombázásnak szenvedő alanya lett a Regnum. Kezdetben tanácstalanul szemlélték az atyák, vajon miért is lett a ház és a környéke célpont. Később, már a háború után tudták meg, hogy az Andrassy útra és környékére települt német hadvezetőség ellen irányultak az akciók. Persze a célzás fogyatékoságaiból következően a ház jócskán kapott az „égi áldásból”. A nagy, tizkilós bombák a pincéig rombolták a Damjanich utca öt-hatemeletes házait. A kápolna mögötti udvarra hullott légiakna, mely romba döntötte a kis templomot, szerencsére nem okozott személyi sérülést.

A támadásokról élményszerű tudósításban számol be Nemeshegyi Péter regnumi neveltetésű jezsuita atya:

„Éppen a Regnumban voltam, amikor borzalmas szőnyegbombázás kezdődött a Városliget környékén. A repülőök bugása... egy hatalmas dörrenés, közvetlen közelben. A légnymás kivágta az óvóhely ajtaját... Amikor kicsit elhalkult a repülőgépek zúgása, László atya felmerészkedett a szabadba körülnézni. Sápadtan jött vissza néhány perc múlva: A ház áll, a kápolna nincs – mondta megrendülten... A szépen festett falakból, oltárból, padokból, a nagy Mária-képből nem maradt semmi... Úgy látszott, hogy ez a vég kezdete. Néhány héttel később egy újabb bombázás már a házat is lakhatatlanná tette.”¹⁰⁸

Talán a kápolna téglái védték meg az atyákat, akik vagy húsz méterrel odébb, a ház pincéjében húzódtak meg. Úgy volt, hogy fél 12-kor László atya szentmisét mond. Ehelyett

¹⁰⁶ [88] Hgyj. 1942. ápr. 21.; Hgyj. 1943. január 26.

¹⁰⁷ [89] Jelentés: 1939–1940., i.m. 10–14. l.; Jelentés: 1940–1942., i.m. 5. l.

¹⁰⁸ [90] Nemeshegyi Péter: „Egy öreg Sas visszanéz”; Zászlónk XVII. évf. 11. sz. 12. l.

inkább azon igyekezett, hogy a romok alól kimentse a tabernákulum páncélszekrényét. A művelet sikerült, ami részben annak volt köszönhető, hogy – amint arról előző fejezetünkben is írtunk – épp ez idő tájt cserélték ki a fa szentségőrzőt páncélozottra. Ideiglenesen a ház földszintjén rendeztek be egy kis kápolnát, ahol a mentés után nem sokkal már szentmisét is tartottak.

A katasztrófa ellenére Mailáth püspök atya sírja épen maradt. A kápolna oldalfala is méteres magasságban sértetlenül állt. Az udvar viszont, ahol egy hatalmas gödör tátongott, használhatatlanná vált. A fiúk viszont továbbra is bejártak a házba játszani. Máshol nem lévén alkalmas hely a lábteniszre, a bajnokságok helyszínét rövid időre a Mailáth püspök úr kriptája fölötti romok között alakították ki. „A püspök úr jól elviselte, hogy sírja fölött zúgjon a fal romjain ülők biztatása” – emlékeznek vissza többen is ezekre az időkre.

A háború izgalmas napjairól számolnak be az ez idő tájt tartott házigyűlések jegyzőkönyvei is:

„A fogadalomújítás felemelő volt; bár a közlekedés nem volt valami biztonságos, mégis a Regnum majdnem teljes létszámmal jelen volt. Bár december 24-től kezdve minden misehallgatás életveszélyt jelentett, a hívők mégis nagy ragaszkodással, s hősi lélekkel jöttek a szentséges Jézushoz két-három nap kivételével. A házban az ostrom minden napján volt szentmise. Rendszeresítettük a naponkénti litániákat, először magunknak, majd a hívőknek.”¹⁰⁹

A háborús károkról az 1945-ös Sematizmus is megemlékezik. A Regnumról így ír: „Incursionibus aeris domus graviter laesa est.” Azaz: a ház légitámadások miatt súlyosan megsérült.

Pontosabb képet adnak a károkról az atyák által írottak:

„Az ostrom alatt egy belövés érte a házat, a szomszédos ház leomló tűzfala pedig nagy területen benyomta a tetőnket. A kitört ablakok miatt nagy károkat okozott a fagy a vízvezetékben és a mellék helyiségekben. A renoválás nagy anyagi költségeit Bárdos (István) Beresztóczy kamarás úr révén teremtette elő. Élelmészünk nehézségeit is ő oldotta meg, sok utánjárással.”¹¹⁰

Alig múlt el az ostrom, a fiúk és szüleik látogatása ismét a megszokott mederbe tért. A ház újraéledt. A Regnum itt állította föl – a fővárosban az elsők között – népkonyháját. Ebben nagy segítséget kaptak a szervita apácáktól.

Megindult a romok eltakarítása és a helyreállítás is. A fiúk számára persze külön romantikát jelentett például a leomlott udvari felüljáró romjain való közlekedés, ám biztonsági okokból ennek lerombolását határozták el az atyák. Az ablaküvegek pótlására külön terv született: minden csapat vállalja egy-egy ablak rendbetételét, az ahhoz szükséges pénzek előteremtésével. A leginkább sérült, használhatatlanná vált kápolna újjáépítésére pedig külön kápolnaépítő bizottság alakult.

* * *

A második világháború utáni éveknek van még egy fontos, említésre érdemes eseménye a Regnum Marianum története szempontjából. Ennek ismertetésekor azonban egy rövid időre vissza kell tekintenünk a múltba.

Arról már fentebb többször megemlékeztünk, milyen nagy egyéniségek éltek és dolgoztak a regnumi házban. Mégis, érdekes módon, aki valamilyen oknál fogva elhagyta a Damjanich utcai épületet, új működési helyén mégsem kezdett bele a regnumista szemléletű

¹⁰⁹ [91] Hgyj. 1945. szept. 11.

¹¹⁰ [92] uo.

ifjúsági nevelő munkába. Lehetséges, hogy a regnumi ház olyan zárt világot alkotott, amiről azt gondolták, nem viseli el a nyitott, védtelen szabadságot. Így volt ez már a húszas évek végén is. Amikor Shvoy Lajos püspöki kinevezése miatt elhagyta a házat, sokan az egyház vezetői közül attól féltek, hogy valamiféle regnumi püspökséget alapít, ő azonban vigyázott arra, hogy ezzel sohase vádolhassák. Igaz, továbbra is regnumi stílusban folytatta tevékenységét, de regnumi felépítésű közösség létrehozására már nem gondolt. S így voltak ezzel más atyák is, mígnem 1949-ben a házban lakó Rózsavölgyi Lászlót el nem helyezték a kelenföldi plébániára.

Az előzményekhez tartozik, hogy a kelenföldi plébános, Dr. Takách József a háború idején fogságba került. Keletről összetört emberként érkezett haza. Azokban az időkben, amikor egyre-másra vetettek véget a regnumista atyák iskolai hitoktatói munkájának, adódott a gondolat, hogy némelyeket közülük egyes plébániákhoz osszanak be. A ház megléte idején ez persze kényes ügy volt, hiszen a kivívott függetlenséget Esztergom igyekezett tiszteletben tartani. Ám a megromlott egészségű Takách atya kisegítésének szükségességéhez nem fért kétség. Így került Kelenföldre Rózsavölgyi László. A plébános 1954-ben elhunyt, de az újonnan kinevezett Élő József mellett is ott maradt káplánnak Rózsavölgyi, akihez később csatlakozott még két regnumi társa, Keglevich István és Réthy László is. Ez a trió keltette életre Kelenföldön a regnumi közösséget.

Rózsavölgyi atya még a házból hozta gyermekeit, de Keglevich István már a helybéli fiatalokat gyűjtötte maga köré. Réthy László pedig a nevelés későbbi fázisaiban működött aktívan közre. Pezsgő regnumi világot teremtettek az első házon kívüli alapítás színhelyén. Néhány év alatt igencsak nagyra duzzadt a létszám.

A káplánok nem a kelenföldi plébánossal laktak,¹¹¹ hanem külön, a Somogyi út 9-ben. Talán ez is hozzájárult ahhoz, hogy az egyházközség által 1948-ban megvásárolt Bartók Béla út 149–151. szám alatt amolyan „ifjúsági kápolnát” tudtak létrehozni. Ez lett a kelenföldi regnumi közösség törzshelye.¹¹²

Kelenföld igazolta annak az elméletnek a helyességét, hogy lehetséges regnumi életet szervezni a ház falain kívül is. A „röghözkötöttség” felszámolása kifejezett fejlődést hozott a regnumi közösségek életébe. Még később az is nyilvánvalóvá vált, hogy a Regnum „klasszikus” csoportjai is együtt tudnak működni a „külsős” regnumiakkal. A helyszínek közti távolság és eltérő környezet adta különbségeket jól áthidalta a tanítás és a nevelés hasonlósága.

Kelenfölddel sokat nyert a regnumi mozgalom. Számos papot, regnumi szemléletű lelki vezetőt adott a plébánia, s ez a későbbi évtizedekre is megalapozta a lelkiségi irányzat sikerét.

* * *

1947-ben, a politikai fejleményeket látva, a ház vezetősége már tudatában volt annak, hogy a regnumi mozgalomnak a hagyományos formában nincs sok jövője. A június 4-i házigyűlésen Fuhrmann Ernő házfőnök nyíltan is kimondja, hogy szembe kell nézni a tényekkel, „mert a pillanatnyi helyzet olyan, hogy a feloszlásra is készen kell állni”.

¹¹¹ A kelenföldi plébános, Élő József nem volt regnumista, ám örömmel látta a növekvő ifjúsági világot. Mindig meg is védte káplánjait, ha külső támadás érte őket sajátos vezetési módszereik miatt. Később, 1957-ben Rózsavölgyi atyát elhelyezték, de nem sok idő múlva Emödi László került a helyére, s így ismét három regnumi pap működött Kelenföldön.

¹¹² [93] Emödi L.: i.m. II. kötet 58–59. l.

Az iskolai hitoktatás ellehetetlenülése is mind arra figyelmeztette az atyákat,¹¹³ hogy még nagyobb gondot kell fordítani a speciális vezetőképzésre, mely olyan egyének kiművelését segíti elő, akik tovább tudják vinni azt a regnumi szellemet, amely a Damjanich utcai házban mindenkor megtalálható volt. Úgy nevezték később a regnumiak, hogy a „Szellemi Ház” felépítésének korszaka volt ez.

Ilyen baljós előjelek közepette választották meg Werner Alajost házfőnökké 1949 szeptemberében. Tisztét 1963-ig viselte, a három évenként megtartott választásokon ugyanis mindig ő élvezte a közösség bizalmát. Nagy tudású ember volt, teológiából doktorált, majd képességeinek és hajlamainak megfelelően Rómába került, ahol a gregorián ének doktora és „a musica sacra magisztere” lett.¹¹⁴

Werner Alajos nagy népszerűségnek örvendett a házban. Mindent és mindenkit számontartott; meglátogatta azt, aki beteg volt, felkereste skólistáit és azokat, akikről tudta, hogy valamiben hiányt szenvednek. A ház dolgairól neki volt a legnagyobb átlátása. S ami ugyancsak közismert volt: szellemessége. Emlékezetes maradt a házat dicsérő mondása, amely így hangzott: „Nagyszerű intézmény a regnumi ház. Bölcs hagyományai vannak. Főként nagyon jó az a hagyománya, hogy nincs hagyománya.” Ez a remek mondat arra utalt, hogy a közösség szívesen befogadta azokat az új dolgokat, amelyek jók voltak. Ám a szellemes mondás mégsem fejezte ki a teljes igazságot, hiszen a háznak voltak hagyományai. Igaz, ezek nem kötelező érvényű szabályokként jelentkeztek, inkább lelkületnek, alapállásnak lehetne nevezni ezeket.¹¹⁵

Egy ilyen sajátosság volt az *aulikus* lelkület. A fogalom megmagyarázásához idézzük most fel Emödi László atya írásának ide vonatkozó sorait:

„A Ház minden időben együtt akart működni az egyházi hatósággal... Mindenki hitt a Szentlélekben. Még abban is hittünk, hogy a felsőbbség gyengeségei ellenére is a Szentlélek vezetése érvényesül. Hittünk az egyházban is! Nem tartottuk egyszerű, emberalkotta szervezetnek, ami az erők és gyengeségek hatására jól vagy rosszul működik... A Ház fiataljai hamar átlátták az olyan berendezkedés és nevelői módszer előnyeit, amelyekben nincsen helye a hízelgésnek és a besúgásnak... A Ház tagjai mindent »kritikusan« néztek. Tudták, hogy egy-egy intézkedés létrejöttében emberek; titkárok együttérzését és ellenérzését is meg lehet találni. Mindenki ismerte Urunk szavát: »Az írástudók és farizeusok Mózes székében ülnek. Tegyetek meg és tartsatok meg mindent, amit mondanak, de tetteikben ne kövessétek őket, mert bár tanítják, tette nem váltják.« (Mt 23,2–3)

Mindez, és még sok minden benne van ebben a jelzőben: aulikus. Minden reformáló gondolatot szívesen megfontolt a Ház, de forradalomra, lázadásra nem volt hajlandó. Akármilyen egyházi hatóság, akármilyen hercegprimás akármilyen rendelt volna el, a Ház engedelmesen elfogadta és teljesítette volna azt.

¹¹³ Emödi Lászlónak már 1949 márciusában kényszerűen be kellett fejeznie iskolai hitoktatói pályafutását egy utasítás értelmében. Hasonló sorsra jutott Rózsavölgyi László is – ahogyan azt néhány bekezdéssel feljebb említettük már. Idővel az összes regnumi atya – önszántán kívül – búcsút mondott az iskolai hitoktatásnak, s ez alapvetően új helyzetet teremtett a közösséget vezető atyák életében.

¹¹⁴ [94] Szombathelyi Egyházmegye hivatalos közleménye, 1979.; idézi Emödi L.: i.m. I. kötet 107. l.

¹¹⁵ [95] A Werner atya szellemességére vonatkozó példát, majd az azt követő fejtegetést Emödi Lászlótól idézem. Lásd. Emödi L.: i.m. I. kötet 107–113. l.

Mindenki odaadó, engedelmes papja volt a Róma által kinevezett Biboros Főpásztornak (ti. Mindszenty Józsefnek – D.J.). Ez az ilyenirányú lelkület átnyúlott évtizedeken és az eseményeken: a mai napig megvan a Házban. Erős hagyománya a Regnumnak az aulikus lelkület!

Ez volt az oka annak is, hogy a Ház nem fogadta el a Papi Békemozgalmat. Persze nem azért, mintha bármelyik regnumistának kifogása lenne a békével szemben. Még csak azért sem, mintha bárki is a társadalmi változásokkal való ellenállását a Papi Békemozgalom elleni küzdelembe fogalmazta volna bele. Az előbb megrajzolt aulikus lelkület párosult egy megérthető ellenszenvvel.

A Békemozgalom kezdő emberei fellázadtak az ellen a törvényes hierarchia ellen, amit Mindszenty bíboros vezetett. Az a főpap, akit a szabályszerűen megválasztott XII. Pius pápa nevezett ki.

A Házban csakugyan megvolt az a törvénytisztelő lelkület, amelyik nem szívelte az ilyenfajta lázadást. – A későbbiekre utalok itt! Az első perben a Házat elítélő bíró, emlékezetem szerint, hatszor hangoztatta azt a bűncselekményt, hogy a vádlottak egyetértettek a Vatikánnal.¹¹⁶

A »békepapok« lázadásához hozzájárult a lázadóknak az a leplezetlen szándéka, hogy az államhatalom segítségével egyházi hatalomra, rangokra és jelentős javadalmakra tegyenek szert.¹¹⁷

¹¹⁶ A Vatikánnal való együttműködés vádja dominánsan nem az első, 1961-es, hanem a második, 1965-ös perben került elő. (Lásd az 1965. május 21-én kelt ítélet a „Vádlottak cselekményének jogi értékelése” fejezete 4/a pontjának második bekezdését.)

¹¹⁷ Az aulikus lelkületért a későbbi évtizedekben bőségesen bűnhődniük kellett a regnumiaknak. Elég itt az 1965-ös per néhány sorát idézni:

„A magyar katolikus papság igen jelentős része – úgy a felső vezetése, mint az alsóbb papi réteg – megértette az idők szavát, belátta, hogy az Alkotmányban biztosított vallásszabadság papi hivatásuk gyakorlását nem gátolta, népi demokratikus rendszerünk pedig valóban a dolgozó nép érdekeit képviseli, ezért hajlandóan mutatkoztak arra, hogy társadalmi rendszerünkbe beilleszkedve, azzal együtt működve folytassák papi tevékenységüket. Vádlottak (ti. a regnumi atyák) ezen papokat állandóan becsmérelték, árulóknak, megalkuvóknak, karrieristáknak nevezték őket, mint ahogy a Vatikán is ezt teszi évek óta. Ugyanakkor a papi reakció vezéralakját, Mindszenty Józsefet tartják példaképüknek, mártírnak nevezik, aki pedig köztudomásúan a rendszer egyik legádázabb ellensége.”

Kiűzetés a paradicsomból

A ház lakói tisztában voltak azzal, hogy az aulikus lelkületű mozgalom nem maradhat fenn sokáig abban a sztálinista szellemű közegben, mely egyre inkább áthatotta az ország közéletét. Mindnyájan jól tudták: olyan katolikus ifjúságnevelő intézmény, mint a Regnum, semmiképpen sem egyezik az állami- és pártvezetés „nemzetformáló” elképzeléseivel.

A következő évek történéseit meglehetősen nehéz rekonstruálni. Az ide vonatkozó iratok jó része elkallódott vagy más okok miatt vált hozzáférhetatlenné. Voltak olyanok, amelyeket az állami hatóságok koboztak el vagy semmisítettek meg a következő évek persorozataival összefüggésben, míg másokat maguk az atyák mentettek ki a házkutatók kezei közül. Utólag szemlélve a dolgokat, nyilvánvaló, a félelem és gyanakvás reflexei sokszor olyan iratok megsemmisítésére készítették a ház lakóit, melyeknek talán semmi kárát sem láttak volna, ha megmarad, s ma forrásértékű anyagként használhatnánk. (S ekkor még nem is szóltunk azokról a meg nem született írásokról, melyek a következő időszak eseményeiről adhatnának hírt, ha létrehozásukat nem gátolta volna meg a hatóságok zaklatásaitól való rettegés!) A kép teljessé tétele érdekében Regnum-történetünk további részeinek megírásánál – a kevés fellelhető írásos forrás mellett – nagyban támaszkodtunk az atyák által szóban elmondottakra.¹¹⁸

A kiűzetés története tulajdonképpen már 1948 tájától datálódik. Az atyák aggóató várakozását baljós előjelek alapozták meg.

Elsőként Csiszér Ferenc tűnt el a semmiben. Az iskolából vitték el. Nem kapott senki semmiféle értesítést. Rózsavölgyi László volt ez időben a vicerektor, ő megkísérelte, hogy csomagot vigyen a rabnak és hírt hozzon róla. Egyik sem sikerült neki. Örült, hogy ő maga kijöhetett az „Andrássy út hatvan”-ból. Később megtudták, hogy Csiszár Ferencet „belga kémkedésért” ítélték el.¹¹⁹

Később került csak elő. A vizsgálati fogság pincében eltöltött idejét és a dermesztő hideget sohasem tudta kiheverni. Haláláig, 1981-ig, mindig beteg volt. Végül már botal is alig tudott járni, pedig csak hatvan éves volt.

Jókuty Győző atya is hamarosan a vizsgálati foglyok sorsára jutott, ő mint hitoktatási felügyelő került valakivel összeütközésbe. A meglehetősen hosszú nyúlt vizsgálatot nem követte vádemelés. Egy szép napon egyszerűen kibocsátották őt. Nem sokkal utána kocsimosó lett a mentőknél.

A házban izgalmas, de az idők távolából nézve ártatlanabb esete volt László Gábor atyának. Mint korábban már írtuk, a Regnumban működött egy kis házi bábszínház. Ennek volt ő a vezetője. Az egyik héten „A vörös kalóz” című előadásra invitáltak a plakátok. Ez volt az a darab, amiért László atyát felelősségre vonták. Valaki feljelentette, s még újságcikk is foglalkozott az esettel. A „vörös kalóz”-ban ugyanis rendszerellenes izgatást láttak az illetékesek. A darab előadását leállították, s játszási engedélyt kértek. Mivel a báboscsoport

¹¹⁸ [96] Mivel következő fejezeteinket jórészt a regnumi atyák segítségével, illetve a forrásként használt Emődi László-féle írás felhasználásával készítettük el, a gyakori hivatkozásokat megelőzendő, csak a szó szerinti idézetek esetén utalunk a továbbiakban a pontos forrásra.

¹¹⁹ [97] „Sztálin-szobor a templom romjain” címmel jelent meg a Világ 1989. június 29-i számában Emődi László visszaemlékezésének „1951. december 14.-e” című fejezete. Az ott közzétett szöveghű közléstől eltérően itt most némileg átfogalmazott, munkánk irányvonalához jobban alkalmazkodó szerkesztéssel írjuk le a házból való kiköltöztetés történetét.

tagja volt a Magyar Szabad Színjátszók Országos Szövetségének, birtokukban volt egy olyan papír, mely szerint az egész ország területén előadhatnak. Ezt azonban az illetékesek nem fogadták el, s bár kiderült, hogy nem politikai kicsengésű műről, hanem J. F. Cooper XVIII. században írt regényének színreviteléről van csupán szó, a vád átalakult „engedély nélküli rendezvény tartásává”.

A helyzet abszurditását mi sem jellemzi jobban, mint az a tény, hogy még mielőtt az ügyben lefolyt volna a tárgyalás, a Népszavában már megjelent, hogy László atyát a Fővárosi Bíróság 1800 Ft pénzbüntetésre vagy tizenöt napi elzárásra ítélte. Bizonyára a bírák is elolvashatták az előző napi újságot, mert a másnapi ülésen forintnyi pontossággal kiszabták azt a bírságot, melyet az újság előzőleg leközölt. A sértett fél persze fellebbezett, amire a büntetés megduplázása volt a válasz. Újabb fellebbezés után a rendőrhatalóság visszavette a bírságot a korábban megállapított 1800 forintra. Ezt ismét megfellebbezte László Gábor, amit megint csak 3600 forintos büntetés vagy 30 napos elzárás kiszabása követett. Ezt aztán jóváhagyták.

Gábor atyát azonban senki sem tudta rávenni arra, hogy fizessen, így az ítélet 30 napos szabadságvesztésre változott, amit ő le is töltött a fővárosi toloncházban 39 kasszafűró s egyéb bűnöző társaságában.¹²⁰

A bírósági hercehurca idején László Gábort egy újabb akcióval eltávolították a gimnáziumból, ahol a hetedik osztályosoknak egyháztörténetet tanított. Év vége felé érkeztek el az anyagban XIII. Leó pápa Rerum Novarumjához. „Ez a szocializmusnak és a kapitalizmusnak a bírálata” – oktatta László atya tanítványait. A feljelentés nem sokat váratott magára. A vád ezúttal a „demokrácia elleni lazítás” lett. László Gábor éppen Szigligeten volt táborozni a gyerekekkel, amikor táviratban rendelték vissza az iskolába. A hazakényszerített atyát egy főhatósági megbízott fogadta, aki az enciklikát ismertető óra anyagát idézve épp a pápa szavait kifogásolta. László atya ezt felismerve csak ennyit mondott: „Rendben van, ha nem elég jó a pápa, állok elébe!” Azonnali eltávolítás volt a válasz szavaira.

A regnumi munkát ilyen és ehhez hasonló akciók akadályozták. Persze még mindig szerencsésebbnek tarthatták magukat az atyák szerzetes testvéreiknél, akiket a rendszer egyszerűen nem tűrt meg. De éppen ez a sajátos helyzet józan, megfontolt politikát is követelt a ház lakóitól.

„Egyéni és kifelé való életünkben éljünk józanul és ne csináljunk semmi olyan bolondságot, ami megakadályozna bennünket az evangéliumi bolondság folytatásában – mondta Werner Alajos házfőnök az 1950 őszi megtartott tanévnyitó házigyűlésen.¹²¹ Mostanában sokan, főleg egyedül álló papok szent irigykedéssel néznek a Regnumra. Igazságos tehát, hogy a justitia commutativa alapján ne csak a Regnum előnyeiben részesüljünk, hanem a terheket is vállaljuk. A regnumi múltnak, fiaink jelenének és a magyar jövőnek adósai vagyunk.

A Regnum a múltban is számban és tekintélyben az első papi együttesek között foglalhatott helyet. Most azonban első az egész országban. Nagy felelősség ez az egész magyar klérussal és az egész magyar katolicizmussal szemben! Mindenkor, mindenhol és minden viszonylatban ennek a magaslatnak a tudatában éljünk.

¹²⁰ „Ha lett volna pénzem, akkor sem fizettem volna ezeknek. A vagy-ot választottam, pedig sokáig próbáltak pénzt kicsikarni” – emlékezett vissza László Gábor atya a történetekre egy vele készített interjúban. A rendőröknek az irodáról való átkísértetés során komoly gondot okozott, hogy László Gábornak csak reverendája és cserkészruhája volt. Szerették volna, ha az utcán nem veszik észre, hogy egy papot kísérnek. Civil rendőrt rendeltek mellé, hogy ne keltsenek feltűnést, ám csak némi kavargás után sikerült valahonnan az atyának is civilt keríteni.

¹²¹ [98] Hgyj. 1950. szept. 13.

»Elfelejttem, ami mögöttem van, és nekifeszülök annak, ami előttem van« (Fil 3,13–14). Szent Pál élete vége felé írta ezt, római fogságában. Az Úr Isten megkötötte kezét. Szent Pál ekkor nem a múlt szenvedéseire és gazdag apostoli életére tekintett vissza, hanem szinte fokozottabb lendülettel a maga lelkén és tökéletességén dolgozik. Az Úr Isten lassan minket is belső lelkigyakorlatra kényszerít, mindjobban gúzsbaköti kezünket és szorosabbra húzza a hurkot. De ez a »tempus acceptabile« arra, hogy eredményesebben, mélyebben dolgozzunk belső világunkban.»

A következő hetek vitáinak középpontjában az áll, mi legyen a Regnum szerepe ebben a sajátos környezetben.¹²² Jandik József arra emlékezteti társait, hogy a Regnum látszólagos háttérbe szorulásának a század elején az a konzervatív álláspont volt az oka, amellyel szemben ez a közösség a haladó szellemet képviselte. A valóságban mégis a regnum eszméi győztek, mert ezt a szellemet vették át mások is az egész országban. Arról, hogy milyen szerepet kell vinnie a jövőben a Regnumnak, lehet vitatkozni. Ám ezek a viták végül is kifejeződnek abban az elhatározásban, hogy nem szabad nagyozni, hanem szerény, csendes munkával kell építeni az ifjúság jövőjét. Ennek sikere érdekében mindenkinek képességei legjavát kell adnia, s meg kell ragadni minden alkalmat, amit a körülmények föl kínálnak.¹²³

* * *

A szórványos hatósági támadások mellett egyre-másra érkeztek az intelmek egyházi részről is a ház atyáihoz. Előbb csak olyanformán, hogy a regnumi atyáknak újabb munkaterületeket adtak a hagyományos tevékenységük folytatása mellett. Így lett a regnumi hittanárok majd mindegyike kiegészítő káplán valamelyik plébánián. Fuhrmann a Szent Családban, Körmeny és Móder atya Zuglóban, Nagy atya a Szent Rita templomban kapott beosztást. A szándékosan megszorított munkával szinte lehetetlenné vált a lelkiismeretes felkészülés a hittanórákra.¹²⁴

A csapásokra újabb csapások érkeztek: 1951-ben döntés született arról, hogy – városrendezési okokra való hivatkozással (a felvonulási tér kialakítása miatt) – a Városliget szélén álló, húsz éve felszentelt regnumi plébániatemplomot fel kell számolni. A hír fájdalmasan érintette a regnumiakat, az egykori építőket, építtetőket. A ház kápolnája a háborúban semmisült meg, hogy nem is lehetett már újjáépíteni, s most a díszes, nagy kupolás templomtól is meg kell válni...

A regnumi atyák Esztergomot is megjárták, hogy valamiképp megmentésük az ateista uralkodók által bontásra ítélt szent épületet. Ahogy kint várakoztak, a zárt ajtón keresztül többen is hallották, amint Hamvas Endre püspök (Mindszenty letartóztatása után esztergomi főegyházmegyei apostoli kormányzó) és Marosán György szópárbajt vív egymással. Egymást lecsirkefogózva, legazemberezve kiáltoztak. Talán ennek eredményeként, Marosánék megígérték, hogy adnak másik templomot, illetőleg a bontási anyagot oda vihetik, ahová akarják, s ők – mármint az állam – felépítik cserébe az új templomot. Az ígéretből nem lett semmi; csak évek múltán – nem kis bonyodalmak árán – sikerült elérni, hogy az elvett

¹²² [99] Hgyj. 1950. okt. 18.

¹²³ Hogy milyen nagyszabású munka kezdődött el, ahhoz egy adalék: a regnumista atyák, nagyszámú teendőik miatt, a közös ebéd időpontját – megegyezés alapján – délután 4 órára teszik át.

¹²⁴ [100] Hgyj. 1951. ápr. 25.

templomért „kárpótlásul” egy pincekápolna kialakítására lehetőséget kapjanak. (Utóbbiról későbbi fejezeteinkben még bővebben is szólunk.)

A templom bontásának hírére hallva az utolsó vasárnapi szentmisére összesereglettek a hívek. A szertartás után a falnak dőlve sírtak, könyörögtek, imádkoztak, nehogy lerombolják a regnumiak nagy művét. Végül már az átadásáért felelőssé tett regnumi atyáknak kellett őket kiterelniük a templomból, kérlelni, hogy menjenek el – mesélik az egykori szemtanúk.

Isten házának elpusztítása nem ment könnyen. Egyesek tudni vélik, a munkások azt az intelmet kapták, hogy nem szabad robbantáshoz folyamodniuk, nehogy túl nagy zajt csapjon – átvitt értelemben – az akció. Bardon Alfréd építész mesélte, aki annak idején jelen volt a templom építésénél: olyan erős betont kellett keverni, hogy a mocsaras területen megálljanak a falak, amit a kompresszorokkal sem sikerült megbontani. Sorra törtek el az erős munkagépek fűrófejei; a munkások káromkodtak. Jóllehet palánkkal vették körül a „munkaterületet”, a hívek, az atyák be-bekukucskáltak a színfalak mögé: „Lámcsak, beletörik a bicskátok a templomrombolásba” – mondogatták.

Nem kis vállalkozásnak bizonyult a hatalmas kupola ledöntése sem. A munkások mindent megpróbáltak: elvékonyították a pilléereket, mindenütt fagerendákkal dúcolták alá a templom ékes koronáját. Amikor befejezték e műveletet, a fákat meggyújtották. A siker azonban elmaradt: a kupola nem zuhant alá, nem tört darabjaira – ahogyan azt a munkások elképzelték –, egyszerűen csak félrebillent. Ilyen előzmények után nem maradt más választás: robbantani kellett.

Aki járt benne, emlékszik rá, hogy a templomnak nagy altemploma is volt. A robbantás nyomán keletkezett törmelék, a hatalmas faldarabokat ide, az altemplomba borították be. De még így is maradtak pillértömbök, amelyek földarabolása és a terület planírozása hosszú időt vett igénybe. Utoljára már csak egyetlen pillércsonk magasodott ki a földből. A kidomborodó részt végül nem távolították el, ezen magasodik ma a Dózsa György úti Tanácsköztársaság-szobor. Az élet furcsa fintora: a templom, amely – mint említettük korábbi fejezeteinkben – alapító okmányának (és alapköve feliratának) megfogalmazása szerint a kommunizmus (értsd Tanácsköztársaság) alóli megszabadulás, megszabadítás iránti hálából épült, romjain épp annak szimbólumát kénytelen mind a mai napig viselni.

* * *

Egy alkalommal Hamvas Endre püspök hívatta Werner Alajos házfőnököt. A kettejük közt lezajlott tárgyaláson arról folyt a vita, hogy a háznak ki kell mondania saját feloszlatását. Werner atya erre nem volt rábeszélhető. Egy taktikus ellenjavaslatot tett: a Regnum Marianum papi közösségét szüntesse meg maga Hamvas püspök. Ezt a felelősséget nem kívánta magára vállalni az egyházi elöljáró, mondván, „a ház tekintélyes múltja, valamint Róma miatt” ez nem lenne ildomos. Megismételte korábbi kijelentését: „Az volna jó, ha a ház saját belátásából feloszlatná magát”. Werner atya azonban kitért a kérés éle elől: „Amiért olyan nagy ember, mint egy püspök, nem mer felelősséget vállalni, hogyan tehetnék azt magunkfajta kicsinyek?”

A kérdés ilyen formában nem is jött többé szóba. S annak ellenére, hogy a végeredmény végül is hasonló lett, mintha engedelmessé volna a felszólításnak – hiszen a házat rövid idő múlva el kellett hagyni –, a Regnum Marianumot soha, semmiféle egyházi hatóság meg nem szüntette.

Az állami szervek sem voltak tétlenek. Sorra jöttek a szóbeli és írásbeli intelmek, melyek a ház elhagyását sürgették – eredménytelenül. A hatóságok által kényszerhelyzetbe hozott

egyházi vezetők és az illetékes állami szervek tanácstalanul dobálták egymásnak a labdát: az erőszakos felosztatás terhét egyik sem vállalta magára. Végül 1951 nyár elejére megtalálták a közös megoldást.

* * *

Az eddigi munkánk során oly gyakran idézett házigyűlések jegyzőkönyvei ennél a pontnál megszakadnak. A legutolsó bejegyzés 1951. május 30-ról származik. A krónikás megörökítette Werner atya szavait, aki köszönetet mondott az Úrnak, a Szűz Anyának és Mailáth püspöknek, hogy ismét egy évet tölthetett el a közösség e házban, „ami állandó kiáltó és ordító csoda”.

„A gyűlés befejeztével – írja Móder Mihály jegyző – lementünk a kápolnába az utolsó közös szerda éjjeli adorációs órára.”¹²⁵ Talán senki sem tudta ekkor még, hogy ez nemcsak az 1950–51-es tanév utolsó közös adorációja lesz e házban, hanem búcsúzás is egy fényes korszaktól. Igaz ugyan, hogy a nyár folyamán még többször összegyűltek a Damjanich utca 50-ben az atyák, de egyre többüknek kellett előbb csak átmenetileg, majd véglegesen „külső” munkát vállalni, új helyre költözni.

Mindenképpen az látszott célszerűnek, hogy a demokrácia látszatát megőrizve az egyházi hatóság tegyen pontot az ügy végére. Arra azonban még Beresztóczy Miklós kanonok, budapesti érseki helytartó, a papi békemozgalom vezetője sem vállalkozott, hogy rendeletileg szüntesse meg a Regnumot.

Beresztóczy Miklós,¹²⁶ aki egyébként ifjú korában a Regnumban nevelkedett, noha az élet másfelé sodorta, arra azért gondosan ügyelt, hogy úgy is mint kultuszállamtitkár s mint egyházmegyei előljáró, itt-ott pénzt utaljon ki a háznak, vagy ügyes-bajos dolgaikban segítséget nyújtson az atyáknak. Maga, fölszentelt papként ugyan távol került a mozgalomtól, ám mégsem volt könnyű helyzetben, hogy éppen ő kényszerült kimondani a fájdalmas szavakat: be kell fejezni a házban a lelkipásztori munkát, fel kell készülni az épület teljes kiürítésére, elhagyására.

Werner atya megkérdezte: Kinek a parancsa ez? Mire a válasz – kicsit homályosan – csak ennyi volt: nem mondhatom meg.

– Akkor nem megyünk el – folytatta a házfőnök –, írásban kérjük az utasítást! Nekünk a történelem előtt kell felelnünk, hogy nem magunktól, mint a patkányok, hagytuk el a házat.

Beresztóczy Miklós e szavak hallatán leült az írógéphez, s töprengve, keservesen megfogalmazott egy szöveget, miszerint a kapott utasítás értelmében a házban nem folyhat tovább a pasztorációs munka. Maga írta alá a fogalmazványt.¹²⁷

[Ennél a pontnál álljunk meg egy pillanatra, s engedjék meg a szerzőnek, hogy beavassa olvasóit egy nem várt fordulatba. A birtokunkban lévő visszaemlékezések,

¹²⁵ [101] Hgyj. 1951. május 30. (Meg kell említeni, hogy a jegyzőkönyvi dátumozás itt minden bizonnyal téves, ugyanis e megbeszélés írásos dokumentumának fejlécére 1950. május 30-át írta Móder Mihály. Tekintve, hogy a korábbi jegyzőkönyvek már 1951-es keltezésűek, így csakis írni hibára gyanakodhatunk.)

¹²⁶ Beresztóczy Miklós korábban maga is áldozatul esett az egyházüldöző pártállami vezetők támadásainak. Az emlékezetes Mindszenty-perben, 1948 decemberében maga is a vádlottak padjára került. Börtönbéli megkínzásairól több kortárs is beszámolt, akik úgy nyilatkoztak, hogy az egykor délceg férfiből megtört öregembert „faragott” a hatóság. Talán ennek az előzménynek, s az állandó megfélemlítettségnek tulajdonítható, hogy nem jószántából ugyan, de végül is közvetve hozzájárult a Regnum Damjanich utcai működésének felfüggesztéséhez.

¹²⁷ [102] Az esetleírásnál szóbeli közlésekre hagyatkoztunk.

életrajzban elmondottak ugyanis a történet e stádiumánál rendre elakadtak. Senki sem tudta, mit írt Beresztóczy Miklós, mivel a levelet mindenki elveszettnek hitte.

Kutatásaimat így nem a korábban alkalmazott módokon folytattam tovább, hanem a szó szoros értelmében kereső-kutató munkába kezdtem. Annyit tudtam, hogy a regnumi atyákat később különböző plébániákra helyezték az országban. A Bécsi úti Segítő Szűz Lelkészségnek (ahol két regnumi pap is dolgozott a ház feloszlatása után) raktárhelyiségében, szinte romantikus körülmények, hordók, régi újságok között rábukkantam a Regnum egykori jegyzőkönyvére, mely 1929-től 1951-ig kísérte végig a házigyűléseket. A megkopott könyvecske borítója alól egyszerre ölembe hullt Beresztóczy Miklós érseki általános helytartó előbb leírt körülmények közepette fogalmazott levele, így abban a szerencsében részesülhettem, hogy a leghitelesebb forrást közölhetem a következő lapokon.]

Az Esztergomi Főegyházmegyei Főhatóságtól

Nagyontisztelendő Házfőnök Úr!

Az Állami Egyházügyi Hivatal ma közölt rendelkezése értelmében a Damjanich-utca 50. számú ház alatt a bentlakó atyák a házon belül semmiféle pasztorációs tevékenységet nem folytathatnak, e helyen őket világiak összejövetele, megbeszélés, stb. címen nem látogathatják. Beosztásuk szerinti lelkesítő szolgálataikat a házon kívüleső lelkipásztori helyeken a végleges dispozicióig teljesíthetik. A háznak szigorúan magánlakás jellege addig is gondosan megőrzendő, sőt még ezen túlmenően is meg kell szüntetni minden olyan érintkezést a házon belül, mely ifjúsági, vagy felnőtt lelkipásztori működés jellegű.

Az atyák házon kívüli pasztorális beosztásáról a budapesti helynökségre azonnal jelentés teendő, ahonnan az Állami Egyházügyi Hivatalhoz kimutatás küldendő erről, annak jelzése mellett, hogy a további dispoziciókig az atyák a fenti értelemben a Damjanich-utca 50. csupán lakás céljaira való használatát egyelőre engedélyeztem és ennek feltételeire nézve az érdekelteknek a kívánt közlést megtettem.

Őszinte szeretettel maradok

Budapest, 1951. augusztus 1-én

Beresztóczy Miklós
érseki általános helytartó.

Főtisztelendő

Dr. Werner Alajos úrnak,
pápai kamarás, házfőnök

Budapest
VII. Damjanich-u. 50

[Az eredeti fénymásolatát lásd a könyvvégi képek között.](#)

Az atyák fél éjszakán keresztül töprengtek a válaszon. Werner atya fogalmazta meg a legpontosabban a dilemmát: mindkét változatnak – tehát a helyben maradásnak és a távozásnak is – megtalálhatók az evangéliumi megalapozásai, éppen ezért a közösségnek együtt kell döntenie abban a kérdésben, hogy a konkrét szituációban melyik megoldást érzi hozzá közelebb állónak. Végül megszületett a közösen megfogalmazott levél, amelyet a házfőnök vitt el az egyházi eljárásához. Az eredeti szövegre nem sikerült rátalálnunk, de annak tartalmát több forrásból megerősített információk alapján¹²⁸ pontosan ismerjük:

„A Házban is folytatott pasztorációs munkáról– JURE DIVINO–nem mondhatunk le, mert az Egyháztól kaptunk rá felhatalmazást. Természetesen, ha ugyanazon Egyházi Hatóság újabb dispoziációt ad az atyáknak, annak engedelmeskedünk.”

Nagy szó volt az akkori ijedt világban „isteni jogra” hivatkozni, hiszen még az is bátorságnak számított, ha valaki egyáltalán meg mert szólalni. Természetesen a következmények sem maradtak el.

Mint első fejezeteinkben írtuk, a Mailáth Gusztáv püspök által megvásárolt Damjanich utcai házat 1900-ban az Esztergomi Főegyházmegye tulajdonaként jegyezték be. Így most adódott a lehetőség, hogy Esztergom – a közösség feje fölött – úgymond „föjlajánlja” a Regnum Marianum épületét államosításra. Arról nem esett szó, hogy az egyesületként bejegyzett Regnumot megszüntetik, arról azonban igen, hogy mindenkinek el kell hagynia a házat.

A kiköltöztetés hosszabb folyamat volt. A szaporodó egyéni áthelyezések következtében a nyár végére már erősen megcsappant a házban lakók száma. Az ottmaradottak s az estéről-estére hazajárók megegyeztek abban, hogy minden héten tartanak egy hosszabb szentórát, s utána éjfélre rendezik, csomagolják a ház felszerelését, hogy a végső kiköltözésre szóló utasítás megérkeztekor – mely a korszak „szokásainak” megfelelően csak rövid időt hagyott a távozásra – minden készen álljon.

Októberben ismét növekedett a nyomás. Utolsó próbálkozásként a közösség megbízásából Tompa Nándor és Szuchy Béla felkeresték Hamvas püspököt. A történeteket Tompa atya elmondása alapján idézzük föl:

Hamvas püspök a Duna-parton sétálva fogadta papjait. Tudta ugyanis, máshol nem beszélhet szabadon.

– Mi csak akkor hagyjuk el a házat, ha azt a püspök úr maga parancsolja meg – mondták a regnumi atyák. Hamvas püspök barátságosan fordult hozzájuk, s így válaszolt:

– Persze, hogy megparancsolom! Nekem fontos az a tizenkét kiváló pap, nem kell azokat fölöslegesen börtönbe juttatni!

Hozzá kell tenni, felülről nézve érthető volt e reakció, hiszen a szerzetesrendek, lelkeségi mozgalmak megfojtásán fáradozó politikai vezetés taktikája értelmében minden ellenkező lépést börtönrel, internálással kellett megtorolni. Ez pedig értelmetlen véráldozatnak tűnt akkor, amikor már amúgy is sok értékes emberét veszítette el az Egyház. Az éjszakai kiköltöztetések előrevetítették árnyékát annak, hogy a hatóság semmitől sem riad vissza. A bebörtönzések, áthelyezések, felfüggesztések mind ugyanazt a célt szolgálták: lehetőleg gyorsan és végérvényesen szétzilálni az egyházi mozgalmakat. Ez a megfontolás vezette azoknak az utasításoknak a megfogalmazóit is, akik a regnumista papok szétszórásáról rendelkeztek. Így került Werner atya a budapesti szemináriumba, míg mások Óbudától

¹²⁸ A fentebb idézett Beresztóczy-levél hátoldalán piros ceruzával írott szavak, mondatrészletek olvashatók. Vélhetően épp ezen a helyen próbálták megfogalmazni, rögzíteni az atyák a közös választ. Ezen dokumentum és többek beszámolója, visszaemlékezése alapján szinte teljes biztonsággal rekonstruálni tudjuk, mi is került a végső szövegváltozatba.

Györladamérig az ország más-más részein lévő plébániákra. A katolikus egyház értékes embereinek likvidálása így adott végképp teret a politikai vezetéssel együttműködni kész békepapi mozgalom kibontakozásának és megszilárdulásának.

Az áthelyezési, eltávolítási stratégiára jó példa László Gábor esete. Eleinte csak azt mondták neki, helyettesíteni küldik Dunakilitibe, így október 15-én egyetlen csomaggal érkezett meg az eredetileg két hetes tartózkodásra kijelölt állomáshelyre. Egy hét múlva postázták számára a tartós marasztalást jelentő dispozióit. Itt kapta meg később azt a táviratot is, mely tudatta: a ház elhagyására felszólító utasítás miatt neki is sürgősen vissza kell térnie, hogy éjfélig minden holmiját elvigye a Damjanich utca 50-ból.

* * *

A kiköltöztetést elrendelő végső ukáz november 24-én érkezett meg a Regnum Marianumba. A parancs értelmében a házat 24 óra alatt kellett kiüríteni, s mindenkinek el kellett hagynia az épületet. Noha az atyák előre tudták, hogy bármikor bekövetkezhet a búcsú pillanata, fájdalmas volt az éjszakai hurcolkodás.

Többek csomagját – szeminaristák segítségével – a Központi Papnevelő Intézetbe szállították. László atya, aki az éjszaka folyamán már nem tudott – és nem is akart – visszaindulni Dunakilitibe, üres szobája padlóján aludta át az éjszakát. Elmondása szerint a reggel szemlézni jövő Beresztóczy Miklós kissé zokon vette, hogy valaki vette a bátorságot magának, s éjfél után is a házban maradt.

E napok emlékeiről szól Jandik József volt házfőnök szubjektív hangú levele, melyet Krywald Ottónak írt 1951. december 14-én.¹²⁹

„...A Háznak 24 óra alatt kellett kiürülnie. Már hetekkel előtte igen kellemetlen volt az ott lakás. Minden nap robbantották a templomot és azt hallani nemcsak fizikailag volt szomorú és rossz, hanem főleg lelkileg.”

A ház életének utolsó felvonása Mailáth püspök földi maradványainak átvitele volt az egyetemi templomba. Az idézett levél így emlékezik vissza az eseményre.

„Este 10 órakor gyülekeztünk a kiürült és néma Regnumban. Kiemelték a koporsót. Sajnos minden vízben állott. Minden udvari ablakban gyergyát gyújtottunk. Az atyák énekeltek. Aztán a fájdalmas rózsafüzér mondása közben kivitték a furgonra. Néhányan voltak csak jelen a regnumi atyákon kívül. Hiszen titokban és csak éjjel volt szabad az átvitel megcsinálni. Öt autó és furgon suhant aztán végig a csendes Damjanich utcán. Hányszor ment ki a Regnumból sokkal fényesebben és örömmel teljesebben...”¹³⁰

A Damjanich utcai házba a Munkaerő-tartalékok Hivatalának kollégiuma költözött. Nem sokkal távolabb pedig – a felvonulási térré alakított területen – nagyszabású építkezés kezdődött. Az egykori templom romjai közelében állították fel Sztálin hatalmas bronz-szobrát. Amikor 1956 októberében ledöntötték a monstre alkotást, már csak kevesen

¹²⁹ [103] Jandik József Krywald Ottónak (A levél eredetije megtalálható Krywald Ottó levelezésében, dr. Sólyomváry Károly tulajdonában.). Idézi: Emödi L.: i.m. I. kötet 145–147. l.

¹³⁰ [104] Mailáth püspök földi maradványainak átviteléről írt és közölt verset az egyik regnumi civil vezető, „Akác”, a *Zászlónk* 1990. márciusi számában. Az alapítóhoz címzett vers címe: Fohász. Ebből idézünk egy versszakot: „Házából néped elmenekült, / s mint Fótisz atya népe / – ahogy írja Kazantzakis, újjörög író – / menekülve a kősvatagban / nem enni- s innivalót cipelt végkimerülésig / zsákban a vállán, hanem ősei csontjait, / azonképpen mentették először csontjaidat a regnumiak, / s csak azután bográcsot, könyvet, sátraikat.”

emlékeztek arra, hogy a csizmáktól alig néhány száz méterre a sárba tiport egyház mementója nyugszik.

A szellemi ház

A ház elvesztése érthető izgalmakat kavart. Maga egy költözés is sok idegeskedéssel jár, hát még egy kényszerű kilakoltatás. Ráadásul azzal, hogy mindenki új helyre került, s a megszokottól eltérő feladatot kapott, további nehézségek társultak az új helyzet belső feldolgozásához. Az atyák összejövele is kockázatos volt. A hatóságok a találkozókat jogellenesnek minősítették és szigorú megtorlást helyeztek kilátásba, így a gyűléseket izgalommal teli légkörben tartották meg.

1952 tavaszán mégis sikerült egy emlékezetes tavaszi szemlét megszervezni. Jelentősége kétségkívül abban állott, hogy a háznélküliség helyzetében valamiképp kifejezte az összetartás mélységét. A Makkosmárián megtartott gyűlés jól illusztrálta, hogy a mozgalom a megváltozott körülmények közepette is életképes.

Az eredeti elképzelés szerint a 11 órás gyülekezést ünnepélyes munkaév-zárás követte volna, de tekintve, hogy az érkezők egyre-másra adtak hírt a közelben tartózkodó, civilt öltött belügyisek jelenlétéről, az eseményre egy távolabbi tisztáson került végül sor.

Az idők folyamán egyre fokozódó hatósági megfigyelés ellenére senkiben sem vetődött fel olyan gondolat, hogy a megkezdett munkát abba kellene hagyni. Mégis 1953 táján, átmenetileg igencsak bajban érezték magukat a regnumi atyák. Kevesen is voltak, s akik dolgozni tudtak volna a régi szellemben, maguk is nehezen kapcsolódtak be vidéki plébániáikról a fővárosi mozgalomba. Ekkor alakult ki az a gyakorlat, hogy csak egy szűkebb csoport – a vezetők közössége – jött össze rendszeresen, míg a Regnum egésze az ő személyükön keresztül tartotta a kapcsolatot. Mindez a cserkészvilág vezetési hierarchiájának felépítéséhez hasonlított, így hát nem is állt távol a Regnum múltjától.

Kis csoportok alakultak, élükre képzett vezetők álltak. Az atyák gyakran nem tudtak résztvenni az egyes „bázisközösségek” rendszeres összejövetelén, de figyelemmel kísérték azok munkáit. A tulajdonképpeni irányítók továbbra is ők voltak, gondosan felügyelték, hogy a rájuk bízottak hogyan sajátítják el az éves munkatervben foglaltakat.

A körülmények megváltozása szükségképpen magával hozta a vezetőképzés gyakorlatának reformját is. Míg a házban a regnumi atyák is jelen voltak az egyes foglalkozásokon, s így a csoportok vezetői némiképp tehermentesítve voltak, addig az új helyzetben a tényleges munkából sokkal nagyobb rész esett a foglalkozások civil vezetőire. Ez természetesen sokkal nagyobb tudást is igényelt. Bonyolította a helyzetet, hogy ellentétben az 1951 előtti időszakokkal, amikor sok pedagógiai iskolázottságú vezető volt, a háztalan közösségekben inkább a műszaki értelmiségiek kerültek túlsúlyba. Nekik viszont el kellett sajátítaniuk a didaktika, illetve a többi, neveléseméleti és gyakorlati tudomány szakmai fortélyát.

Az új képzésben a Regnum ismét a cserkészlet gyakorlatához nyúlt vissza, nevezetesen a „forgósínpad” módszeréhez. Ennek lényege abban állt, hogy minden szakmai ismeretet az adott terület specialistája oktatott, s így mindenki a legképzettebbtől, a legnagyobb tudású előadótól sajátíthatta el az anyagot. A dogmatikát, az erkölcsant, a keresztény filozófiát, a pedagógiát más-más atya oktatta, míg a térképismeret, a vizek tudománya, sátorverés és táborozási tudnivalók megtanítását általában civil vezetőkre bízták.

Ma gyakran esünk abba a hibába, hogy úgy véljük, egy vezetőnek mindenesnek kell lennie, aki minden területhez egyaránt kitűnően ért. A regnumisták ezzel szemben a specialistákra épülő oktatás mellett kardoskodtak.

Központi ház nem lévén, a magánlakásokon összegyűlt vezetőjelölteknek rövid, de igen kemény kurzusokon kellett részt venniük. A gyakorlati tudnivalók – mint például a

táborvezetéssel kapcsolatos teendők – kissé háttérbe szorultak, hogy nagyobb teret adjanak a hitoktatói tudás elsajátításának. Ez annál is inkább fontos volt, mivel az iskolai hitoktatás megszüntetésével igencsak megnőtt az igény a magas szintű hittani képzettségű vezetők iránt.

Mindenki meg volt győződve arról, hogy a Regnum létezésének záloga a vezetőképzés. Ha ez jól működik, a mozgalom is életképes marad – vallották a közösség tagjai.

A ház nélküli első évek ebben az izgalomban teltek. Mindenki azon fáradozott, hogy a korábbi évekre jellemző szervezethez készüljenek el az éves munkaterv, nevelési programok. Persze mindenki érezte, hogy mindez jó ideig mérsékeltebb színvonalon zajlik, mint annak előtte. Szinte természetesnek tekinthető, hogy egyes közösségek – vagy mert nem volt megfelelő vezetőjük, vagy mert külső kényszerítő erők lehetetlenné tették létezését – feloszlottak, átalakultak. Am akadtak olyan csoportok is, melyek gyorsan talpra álltak, s folytatták a regnumi szellemű munkát. Sőt, ami még ennél is nagyobb eredménynek számított, újabb közösségek is alakultak, például Kőbányán, a Ferencvárosban, később vidéken. Furcsa módon épp a háznélküliség éveiben kezdett el terebélyesedni, szélesebb körben is hatni az addig egy helyhez kötődő Regnum. Nem egy konkrét helyhez kötött közösség volt ez már, mint hajdanán, hanem mozgalom. Mozgalom, melynek ugyan csak szellemiekben volt háza, de ez erősebbnek bizonyult, mint bármilyen köépület.

* * *

Említettük már, hogy milyen nagy súlyt fektettek az atyák a hitoktatásra az új körülmények között is. Nagy jelentősége volt ennek akkoriban!

Köztudott, hogy a negyvenes évek végétől, az iskolák államosításával összefüggésben, milyen tendenciózus harc folyt a vallásosság minden formájával, így a hitoktatással szemben is. Korábban, míg az ország iskoláinak zöme egyházi kézben volt, szinte természetesnek tűnt, hogy a hittantanítás nem a templomokban, hanem az iskolákban történik. Csakhogy az államosítás után alapvetően megváltozott a helyzet. Ettől kezdve az egész hitoktatás felsőbb nevelési szempontokra való hivatkozásokkal szabályozhatóvá, szűkíthetővé vált. Így aki valami jobbat, többet akart gyermeke vallásos neveléséért tenni, nehéz dilemma elé került. A Regnum a szerzetesrendek, hitbuzgalmi mozgalmak megfojtása után is vállalta a hitoktatás szervezését. Papjai, akik szerte az országban a regnumi szellemű lelkipásztori munkát folytatták, komoly részt vállaltak az iskolai kereteken kívüli, magas színvonalú hittan népszerűsítésében.

Ezekben az években, kis ideig, teljesen magában állt a Regnum ezzel a missziós munkával. Ki is alakult a mondás: „illegális hittan”. A legális az iskolában folyt. Volt ennek a helyzetnek valami varázsa. Ezt nemcsak a színvonal tette, hanem az is, amit már említettünk, hogy *egyedüli* volt. A „hittanóra” elnevezést is hamarosan fölváltotta az emelkedettebb „evangelizálás” szó. S ami ugyancsak változás volt a korábbiakhoz képest: egyre-másra jelentek meg a magasan képzett, nem pap regnumi oktatók. Ebben a csendes, de annál hatékonyabb munkálkodásban teltek azok a bizonyos „ötvenes évek”. S jött 1956!

A harcok idején a rendszeres tanítói összejövetelek elmaradtak. Azelőtt, esténként, a magánlakásokon összegyűlve folyt a fiatalok hitoktatói képzése. Ezekben a harcok idejében azonban kockázatos volt a találkozás. A szülők is inkább otthon tartották gyermekeiket, így napközben a papok sorra keresték föl a különböző családokat.

Bármilyen furcsa, röviden ennyi az, ami említésre méltó a Regnum 1956-os történetéből.¹³¹ Elővigyázatosak voltak ugyanis az atyák. A szabadság röpke napjai nem szédítették meg őket, így aztán nem is kompromittálódtak 56 kapcsán. Hiábavalónak bizonyult a későbbi évek regnumi pereiben a hatóságok azon törekvése, hogy olyan bűnöket mutassanak fel, amelyeket ezekben a napokban követtek el „a regnumi atyák befolyása alatt álló fiatalok”.

Emódi László erről a következőket írja:

„Később a börtönben mindenféle minőségben harcoló, »osztályellenségnek« minősített emberrel találkoztunk. Voltak közöttük írók, szakszervezeti vezetők, munkások, katonák, hivatalnokok... Ezek az »ötvenhatosok« az események idején különböző helyeken, más és más szerepet vittek. Így, elbeszélésükből értesülhettünk, mi történt az Írószövetségben, mi az egyetemeken, és mi a harci álláspontokon. Minden papot meglepett, hogy ezek a harcosok, összességükben nem voltak hívő, vallásos emberek. Világnézeti szempontból éppen olyanok voltak, mint a kommunisták. Persze tudtuk, hogy közülük sokan, nagyon sokan Nyugatra menekültek. Mégis, feltűnő volt, hogy az ittmaradtak, ilyen vagy olyan árnyalatú marxisták voltak. Ők, velünk papokkal szemben is, különböző módon viselkedtek. Ez a viselkedési skála az ellenségeskedéstől az elnéző közömbösségig terjedt.

Nagy csodálkozásunkra, ugyanerre az eredményre jutottak a vizsgálatokat végző rendőrtisztek is. Így történt, hogy az 1960–61-es papi pereket nem lehetett összekötni az ötvenhatos politikai mozgalommal. Azokba a papi perekbe valami más politikai jelleget kellett beleépíteni.

*A papokat pedig össze kellett zárni az ötvenhatosokkal. Idegenek voltak egymás számára.”*¹³²

Volt azonban 1956-nak egy nem annyira politikai jelentőségű eseménye, mely ugyancsak említést érdemel. Mint írtuk, a regnumi plébánia néhány röpke esztendő alatt elvesztette két templomát is. Egyiket – mely a ház udvarán állt – bomba vitte el, a másikat a Dózsa György úti felvonulási tér kialakítása miatt bontották el az útból. Így a hívek templomba járását csak egy új, állandó misézőhely kialakításával lehetett volna megkönnyíteni. Ennek volt némi jogi alapja is, hiszen 1951-ben a Magna Domina Hungarorum (Budapest–Magyarok Nagyasszonya) plébániatemplom lebontásakor Kossa István, az Állami Egyházügyi Hivatal akkori vezetője ígéretet tett, hogy cserébe megfelelő istentiszteleti helyet biztosít. Ez már évek óta húzódott, s a környékbelieknek – különösen az időseknek – nagy nehézséget jelentett, hogy a Thököly úton, a Rózsafüzér Királynéja templomban hallgathattak csak szentmisét. A plébánia adminisztrátora – a hívek sürgető kérésének eleget téve – napirendre vette a regnumi plébánia ügyének rendezését. Gyakorlati lépésekről persze október 23-a előtt szó sem lehetett.

A 4045/1956-os számot viseli az a rendelkezés, amelyben Rózsavölgyi László atyát az egyházi eljárás a munka irányításával megbízta:

¹³¹ Még egy apró történet száll szájról-szájra ebből az időszakról. Mondják, a regnumiak közül valaki az októberi zavaros napokban besétált az őrizetlenül hagyott Duna-parti pártépületbe, s ott az egyik szoba falán talált egy tablót, amely „a nép ellenségei” feliratot viselte. Nyolc regnumi atya fényképe szerepelt rajta, igaz a nevek és a fotók néhol felcserélődtek. Ugyanekkor került elő egy iromány arról, „hogyan kell békepapot csinálni”.

¹³² [105] Emódi L.: i.m. II. kötet 44–45. l.

„A Magna Domina plébánia hívei részéről ismételten felmerült a régi óhaj, hogy számukra a lebontott templom helyett megfelelő istentiszteleti hely biztosíttassék a plébánia területén, amelynek lehetőségét annak idején az Állami Egyházügyi Hivatal ígérte is.

Megbízom Főtisztelendőségedet, szíveskedjék utána járni, hogy egyelőre valami szükségmegoldást találjunk a régi Regnum Marianum környékén, s a világi hatósággal is átbeszélve a dolgot, megfelelő istentiszteleti helyet biztosíthassunk. Egyelőre talán valami kápolnaszerű helyen lehetne bemutatni az istentiszteletet.

Buzgó imáiba ajánlottan maradok

Dr. Szabó Imre
bpesti érseki ált. helytartó.

Budapest, 1956. november 3.-n¹³³

Rózsavölgyi atya gyorsan nekilátott a feladatnak. Egy 1957. január 4-i irat bizonyítja, hogy eredményesen. A Munkaerő-tartalékok Hivatalának kollégiuma, mely a volt regnumi házat, a Damjanich utca 50-et lakta, méltányossági alapon ideiglenesen átengedte az egyik földszinti klubszobát az istentisztelet számára. Tette mindezt annak tudatában, hogy a ház szomszédságában, a Damjanich utca 52-ben, a volt VILLÉRT raktárában, színes lámpakörtefestő műhelyében rövidesen hozzálátnak egy új kápolnahelyiség kialakításához.

Január 20-án meg is jelent a falakon az ideiglenes kápolna hirdetménye, mely a hívek áldozatkész támogatását kérte az új misézőhely kialakításához. Az anyagi segítségen túl ács, kőműves, asztalos, vízvezeték- és villanyszerelő munkásokat toborzott a felhívás. A kérés meghallgatásra talált:

„A hívek (14 ezer ember tartozik a plébániához) rendkívül nagy megnyugvással vették tudomásul a hatóságok készséges segítségét. Délutánonként a férfiak önkéntes munkával járultak hozzá a kápolna mielőbbi kialakításához.”¹³⁴

A munkák 1957. január 20. és február 3. között folytak. Az Érseki Helytartóság helyesen mérte fel a helyzetet, amikor regnumi atyát bízott meg a kápolna létesítésének megszervezésével. A hívek szívesen látták a régi ismerős arcokat, hiszen visszajártak segédkezni a ráérő atyák és tanítványaik. Rózsavölgyi atya pedig mintaszerű pontossággal intézte a gazdasági ügyeket. Az iratokat és a számlákat nagy hozzáértéssel vezette, aminek a későbbiekben nagy jelentősége lett.

1957 tavaszára elkészült a kápolna, ám Rózsavölgyi Lászlót már március 6-án őrizetbe vette a rendőrség. A kápolna vezetését az egyházi előjáróság dr. Tóth János plébánosra bízta, aki nem tudni miért, sokáig zárva tartotta azt. A hívek Endrey Mihály püspöknél, az esztergomi egyházmegye kormányzójánál sürgették, hogy a kész kápolnát mielőbb nyissák meg. Ő ígéretet is tett arra, hogy maga fogja felszentelni a kápolnát.

A hónap végén szabadult ki a vizsgálati fogságból Rózsavölgyi, akit vélhetően arról faggattak, nem követett-e el valamiféle szabálytalanságot a kápolna átalakítása során. Endrey püspök úr úgy látta helyesnek, ha sem őt, sem Tóth Jánost nem rendeli a kápolna élére, hanem Döme Jánosra bízta annak vezetését.¹³⁵ Döme maga ugyan nem volt regnumi pap, de jó kapcsolatot tartott fenn velük. Így az indulatok némiképp elcsitultak, s megkezdhette önálló életét az új kápolna és népe.

¹³³ [106] Az Érseki Helytartóság levelét Emödi László közli (i.m. II. kötet 46–47. l.), de megjegyzi, hogy az abban közölt dátum nem helyes, ugyanis Rózsavölgyi László csak 1956. december 24-én kapta kézhez az iratot.

¹³⁴ [107] „A szükségkápolna története” rész Emödi László könyvében olvasható; i.m. II. kötet 49. l.

¹³⁵ Döme János 1961 júniusáig vezette a kápolnát. Működésének letartóztatás vetett véget.

A Damjanich utca 52-ben, a ház pincéjéből kialakított 162 négyzetméteres kápolna a mai napig is működik, noha annak jelene már csak emlékekben kapcsolható a Regnum Marianum történetéhez.

Stílus és lélek

A kápolna megnyitásának évében (1957-ben) született meg a Regnum Marianum lelkiségét hitelesen megfogalmazó konstitúció is. Keletkezésének körülményeit Tompa Nándor idézte föl abból az alkalomból, hogy a Regnum ezen értékes dokumentumának „Vita spiritualis nembrorum” című fejezete a közelmúltban előkerült egy padláson rejtegetett írástalmazból:

„Már hat éve a Házon kívül tevékenykedtünk. Ezt követően még három évig tartott az »Exsilium-idő«¹³⁶ első, megszakítás nélküli időszaka, a Házból hozott életmód, működési módok közvetlen és lehetőség szerinti teljes átvitele, folytatása. Ugyanakkor gyarapodva az idők követelte új elemekkel, például a világiak és főleg a családok nagyobb szerepével, új atyák és népek csatlakozásával. Már jól kialakult, új helyzet szerint éltünk; láttuk a továbbfejlődés főbb irányait.

1957 elején néhány hónapig az egyház számára is enyhültebb légkör volt. Látszott ugyan a visszarendeződés folyamata, de hosszabb távlatra reménykedni is lehetett. Ekkoriban mondta Emődi atya a házgyűlésen: »Lábam kisujjában is érzem, hogy négy-öt év múlva újra házunk lesz«...»

Az atyák kiosztották egymás között a fő témaköröket. Ki-ki a maga feladatát részenként bemutatta a közösségnek, amely azt megtárgyalta, s végül jóváhagyta az így megszülető egyes fejezeteket. Ezekből épült fel az átfogó mű.

Minthogy a „Regnum Marianum Konstitúciójá”-t a hatóságok a „szervezkedés” egyik legfontosabb alapokmányának tekintették, a hatvanas években, a házkutatások során az atyáknál fellelhető valamennyi másolatot elvitték. (Nagy meglepetés volt, amikor a közösség számára oly fontos írásnak legalább egy része megkerült. A regnumi atyák úgy fogalmaztak: „nem kell mindent újra légüres térből, előlről kezdenünk, hanem a jó, időtálló alapokra építkezhetünk ...”)¹³⁷

Nem áll módunkban, hogy e helyen a meglelt dokumentumot teljes terjedelmében közreadjuk, de talán a tartalmi kivonat is érzékeltet valamit abból, hogyan értékelték a közösséget vezető atyák saját feladatukat, munkájukat, milyen lelkiülettel nevelték a rájuk bízottakat. Az írásnak különösen nagy értéke, hogy a fellelhető források közül ez a legkerekesebb – talán mondhatjuk úgy is – szociológiai összefoglalása a regnumi közösség működésének.

Krisztus azért jött, hogy életünkért életét adja; a Regnum célja is ugyanez – szögezi le az írás első pontja. De mint ahogyan az apostolok is egy-egy meghatározott területre, útra mentek – s ott egyéni szavakkal, tettekkel éltek –, a közösségben is differenciálódtak a munkák, kinek-kinek személyisége, egyéni vonásai szerint. A speciális feladatkör és az individuális stílus fölismerésében az adottságokat, tehetségeket és hajlandóságokat, mint az isteni determináció jeleit kell keresni és fogadni – szól az intelem. A következőkben a Regnum lelkiségének három lényeges mozzanatát elemzi az írás.

¹³⁶ Werner atya kifejezése.

¹³⁷ A megkerült fejezet ismeretlen úton-módon eljutott külföldre is, és a Magyar Egyházi Tájékoztató (MET, Köningstein) 1987 szeptemberében „A Regnum Marianum lelkisége” címen szó szerint leköszölte. P. Szőke János SDB írt ajánlást elé, melyben méltatta a regnumiak lelkiületét, szerepét, áldozatvállalását.

A bővebb kifejtés előtt nem kerülhető el a „*regnumi hivatás*” kifejezésének helyes értelmezése. Éppen ezért – önmaguk előtt is – tisztázzák az atyák:

„1. A papság egy és szeletelhetetlen, – tehát továbbra is teljes papságnak kell maradnia a mi papságunknak.

2. Krisztus nem volt személyválogató, – tehát mi is mindenkire küldettünk.

3. Bizonyos papi kötelességek és feladatok kizárhatatlanok, – tehát a regnumi atya mindezekkel is foglalkozik. Vagyis, ha a regnumi speciális hivatásról beszélünk, soha sem értjük ezt leszűkítő és kizáró értelemben, hanem ennek a kifejezésnek csúcs-jellege van.”

A közösségben működő pap nem tesz mást, mint regnumi konkretizálásban végzi feladatát, ami egyszerűen specializálódott papi hivatást jelent. Az is természetes, hogy mindez az Anyaszentegyházzal teljes egységben van; „nem a szent hierarchiától elszakadóan vagy függetlenül (sic.) akarnak a regnumi atyák élni és dolgozni”.

Ennek az elkötelezettségnek és felelősségnek konkretizálását olvashatjuk az írás következő részében:

– Ha valakit máshova szólítana az élet, más specializálódás felé hívnának a lehetőségek, föl kell kiáltania: „Már foglalt vagyok!” Természetes, hogy ebből az aspektusból nézve, a specializálódás a többi speciális terület rovására történik; éppen ezért megfelelő súllyal kell morálisan megindokolni azt, hogy miért helyezi egy pap ezt a fajta elkötelezettséget egy másik elkötelezettségi alternatíva elébe.

A regnumi atya feladatának középpontjában a krisztusi lelkiség kialakítása, a természetfölötti élet minél tökéletesebb kibontása áll. Ezt a célt *totális neveléssel* érheti el, azaz egyaránt nevel test és lélek szerint. A totális nevelés körén semmi sem esik kívül; beletartozik még a családra kiterjedő pasztoráció is. A regnumi atya nemcsak a gyerekeknek, hanem szüleiknek is lelkiatyja és lelkipásztorja. „A rábízott gyermeket miliójébe ágyazva neveli, és annak áldásai egyben kiterjednek a gyermek környezetére is.” A neveltenek egész életével együtt kell haladnia, és ezért bizonyos világi feladatokat sem tarthat idegennek magától. Együtt dolgoznak és küzdenek, együtt örülnek és szenvednek atya és a gyermek. Tehát a gyermek élete minden mozzanatában mindene lesz az atya, és így a *legprofánabb elfoglaltság is papi jellegű hivatás-szolgálattá válik*.

A kapcsolat természetesen nemcsak egy irányban hat: A regnumi atya azokat, akik az ő nevelésére bízzák magukat, a „legpapibb értelemben” saját gyermekeinek tekinti. Tehát ő nem magános ember: háznépe van; azok övéi, viszont mindene azoké. Ebből a megfontolásból kiindulva, a regnumi papnak állandóan magas színvonalon kell tartania lelkipásztori és pedagógiai minőségét; jól kell gazdálkodnia egészségével és erőivel, mert egész energia- és időkészletét a szent cél szolgálatába kell állítania.

Az anyagiak vonatkozásában az írás határozottan leszögezi: A regnumi pap a világtól nem várhat semmit; anyagiaktól függetlennek kell lennie. Régi szállóige volt már a házban is, amit az egyik alapító, Sólomos Oszkár írt ki szobája falára: „Aki morzsákból nem tud megélni, ne nyúljon az ifjúsághoz”.

A regnumi spiritualitás másik lényeges eleme – amelyre szintén kitér az írás – a közösségi élet. „A papi küldetés okvetlen társas relációt jelent.” Az Úr közösségbe rendelte a papot és a híveket, de egységbe foglalta a papokat is egymás között. Az összeadódás és a differenciálódás több erőt ad a munkához. Az egyén védelmet nyer, és segítséget a kibontakozáshoz.

A sajátos regnumi közösséget először negatív meghatározással jellemzi a fejezet szerzője: „Nem szerzetesség – semmi megkötöttség!” A szerzetesség primer célja az egyén megszentelődése oly módon, hogy megkötő erejével akar a gyenge emberi természet gyámolítására lenni. A Regnum primer célja: „*missio ad alios*”. Természetes, hogy ehhez szükséges az egyéni megszentelődés, de a regnumi atya áldozatának mértékét nem írják elő

kötelező szabályok. *A benntartó és összetartó erő egy sajátos kötetlenség, az állandóan önkéntesen megújuló szabad elhatározás.* Mindazonáltal eredeti és teljes értelemben vett engedelmességről van itt is szó.

Mire kötelezi az egyént a regnumi közösség? Az atyák egyéni értékeiket és szellemi kincseiket, mint a közösség tulajdonát, kötelesek gyarapítani és mindenüket a közösség kincseinek tekinteni. Társaik ebből merítenek. Nemcsak az atya és az ifjúság élete fonódik egybe, hanem az atyák élete egymás között is. Az atyák egymás számára is papok, sőt kell is, hogy lelkiatyák legyenek. A házfőnök a közösség lelkeségét irányítja, az egyéneket pedig atyai-testvéri módon gondozza.

Lelki élet terén a közösségben kevés a közös és kötelező dolog. Az atyák, mint világi papok, szent felelősséggel művelik egyéni megszentelődésüket és ebben a közösség erőit is igénybe veszik. Az általánosan kötelező kereteken túl kevés, de lényeges kötelező gyakorlatokat állapít meg a házigyűlés. Ezek egy része közös akció vagy ájtatosság, más része egyéni feladat. Mindezekben a vonalvezetés a házfőnök kezében van.

Mint ahogy minden szervezetben, még egy olyan „laza” szervezetszerű közösségben is, mint amilyen a Regnum, föl kell vetni az utánpótlás kérdését. Erre nézve is fontos elvek fogalmazódnak meg a konstitúcióban:

Az utánpótlásról való gondoskodás olyaténképpen történik, hogy az atyák arra alkalmas és készséges paptestvéreket hívnak meg soraikba, vagy önként jelentkezőket fogadnak be maguk közé. A jövevények az évek során fokról-fokra illeszkednek be a közösségi életbe, ez alatt az idő alatt megtapasztalják az atyák közösségében a regnumi szellemiséget. A folyamatot egy titkos házigyűlés zárja le; itt választják meg az atyák közösségének rendes tagjává a Regnumhoz csatlakozó papot.

A fejezet bevezetésben a témakört kidolgozó Tompa Nándor a regnumi lelkeség harmadik jellemző mozzanataként a stílust jelölte meg. A bővebb kifejtésnél így ír:

„... a Regnum stílusa nem más, mint életének vetülete, lehelete és továbbéltető és élően alakuló lelke. Az analógiát a Szentháromság-tanból a Szentlélekről veszem. Ahol az immanens isteni élet végső kiteljesedését eléri, ott fakad a Szentlélek, árad az Isten személyes, élő és éltető tüzes Lelke. – Talán nem merészség azt mondani, hogy a Regnum stílusa is in Spiritus sancto él, bontakozik ki, éltet és alakul tovább. *Vagyis a Regnum stílusa – természetesen csakis az belőle, ami pozitív és jó – nem más, mint a Szentlélek egy dala és varázslata.*”

Lényeges megállapítás ez, hiszen ami itt stílusként fogalmazódik meg, az nem más, mint *lelkeség*.

E stílus, lelkeség sajátosságainak értelmezésénél ismét a negatív megközelítéssel találkozunk először: „*A Regnum stílusa nem fukarkodás, különcködés, fanatizmus. Ezek a kifejezések azért is bántóak és sértőek, mert pont a lelkeség hiányát tükrözik; ezért folytathatnám, hogy még pusztán naturalis értelemben vett »jópofaság«, jólsikerültség, vagy ügyes összedolgozás sem jellemezheti lényegesen a Regnum stílusát – hanem annak valósággal szubsztanciális mélységein csakis a komoly életszentségre való törekvés lehet, mély kegyelmi kapcsolat Jézussal, a Boldogságos Szűz anyai közbejöttével. Nem lehet uniformizálás sem, mint ahogy a Szentlélek stílusa sem egy.*”

Ennek a lelkületnek az illusztrálására említette László Gábor azt a történetet, hogy amikor bekerült az atyák közösségébe, Jandik házfőnök atya arra figyelmeztette: tartsa meg egyéniségét, ne akarjon hozzászürkülni a többiekhez. Az uniformizálódás veszélyéről szóló intelmet minden jövevény hallhatta, hiszen alapelv volt: a közösség minden papjának meg kell őriznie önmagát, hiszen ez teszi oly sokszínűvé és gazdaggá a Regnum szellemét.

Miben áll tehát a regnumi stílus, mint lelkiség? – teszi fel a pontosító kérdést a konstitúció, majd mindjárt meg is adja a választ: az atyák és ifjak egymásra való kölcsönhatásából. Pontosabban, „az ifjak ihletik az atyákat, az atyák viszont saját lelkükből új és új impulzusokkal oltják az ifjakba az életszentség csírát”.

Kíséreljük meg valamiféleképpen – ha nem is hiánytalanul – egységes gondolatba fogalmazni a regnumi stílus bizonyos vonásait. A fejezet szerzője e pontnál megpróbálja egy szó köré csoportosítani összefoglaló gondolatait; s e szó: *daloló, dalos életstílus*. A dalban fiatalos, fakadó élet van, erő és szépség. „Dalos” szentnek nevezhetnénk Néri Szent Fülöpöt, akit az atyák első házuk védőszentjéül választottak. A kongreganista és cserkész regnumiak élete is „harmonikus – és egész; dinamikus – és fölfelé törő; áhítatos – és dogmatikus; örömteli – és könnyed; komoly – és ügyes; megkapó – és kiáradó; bensőséges – és összetartó; tartalmas – és Istenben örök életet adó” dal volt.

A *harmónia* teljességet, egyensúlyt, szépséget jelent. A Regnum szellemi atyja, Prohászka elmékedéseinek bevezetésében pontosan leírja a minket körülvevő két nagy világot, a természet és a természet fölötti világát. A proházkás lelkületű regnumiak szerint a természetet szeretni, érteni kell; belőle kell élni. A két világ olyan egységben teremtett egymással, hogy az egyik a másikat fölemeli. Hasonlóan teljességre és egyensúlyra törekszik a regnumista a test és lélek harmóniájában, továbbá az egyén és a közösség dinamikájában.¹³⁸

A „dal”-szimbólum kifejtésének minden részletére nem tudunk most kitérni, ám nem hagyhatjuk ki azon részlet ismertetését, mely a „Máriás-lelkületű” Regnum Marianum sajátosságait értelmezi:

„A *pietas* latin szó, amelyet magyarul nem tudunk mondani. Elég kár. Mindenesetre az istengyermek érzülete és alapvető viszonyulása Isten-Atyjához. Bizonyos *gyengédség és finomság* föltétlen benne foglaltatik. Meg kellene találni a *modern, férfias, józan és reális* kivitelezését a *pietas* nagy-nagy erényének... Ide tartozik a hagyományos Mária-tiszteletünk... *Máriás és lovagias lelkületére* jellemző a nő és a család megbecsülése, minden állapotban a megfelelő *szűzies tiszta lelkület és szolgálat* szelleme. Számára Mária a *női eszmény* teljességét jelenti...”

A fentiekben vázolt elveken felépülő program fő állomásainak összefoglalását a konstitúció ismertetett fejezetének végén olvashatjuk:

¹³⁸ „Hogyan és merre tovább?” címmel Emödi László 1973-ban – némileg a konstitúcióhoz is hasonlítható – összefoglalást írt a Regnum „lelki-szellemi-cselekvési programjáról”. Ebben az írásában konkrétan megfogalmazza, milyen szerepet tölt be a regnumi közösség életében a természet, hogyan állítható például a kirándulás, a táborozás az egyén lelki fejlődésének szolgálatába:

„Nem azért járunk kirándulni, mert szép a Természet. Tudjuk, hogy szép. Isten teremtménye. Gyönyörködünk benne, de nem ez elsődleges célunk. Egészséges is a természetjárás. Sok jó eredményt várhatunk tőle. Örülünk ennek. De mégsem ezért megyünk a szabadba. Zavartalanul megbeszélhetünk odakint sok mindent. Magunk lehetünk. De ne beszéljük agyon a kirándulást. Ne tegyük beszéddé a cselekvés lehetőségét... Emberfejlesztő munkánkban a kirándulás aszketikus jellegű. Nem mellékes ügy, nem ráadás, nem szórakozás, nem sport. Legyen bár mindez, mégsem ugyanaz.

Legyen hetenként kirándulás!

Korán hozzá kell szoktatnunk népeinket ehhez az állandó programhoz. Váltogassuk a célokat. Az egyik héten legyen iram-menés, a másikon hallgatás és szemlélődés, a harmadikon sütés-főzés, a negyediken böjt, az ötödiken sátorozás, a hatodikon munka, a hetedikon társalgás: szabadon vagy kötötten.

Mégegyszer hangoztatom: a kirándulás fejlesztő munkánk fele! Nem melléküzemág! Aki ezt nem műveli, ne tegye a másik felét sem.”

Az atya egyéni lelki terápiával igyekszik feloldani a gyermeknek, különösen pedig a serdülő gyermeknek érzékenységből és egyéb lélektani adottságaiból következő gátlásait, előítéleteit, melyek megakadályozzák, hogy bárki is a gyermek lelkébe lásson, vagy aktívan belenyúljon. Sokféle módon segít megtalálni a gyermeknek önmagát... fölkelte benne a vágyat és igényt, a kezdeményezőkedvet és lendületet az igazi értékek keresésére, szolgálataira és megvalósítására.

A hagyományok és az új invenciók szerint az *eszközök* széles skáláját használja föl és nyújtja a természetes és természetfölötti élet kibontására a regnumi atya. „*Vezényli* és egész életén át nem szűnik meg vezényelni neveltje életének dinamikáját: világgal, milióval, hivatással – Istennel, emberekkel és önmagával szemben, az egyén szabadsága és a lelkiatya tekintélye összehangolásával.”

Mire kötelezi a regnumi nevelőt a dalos életstílus? – szól az utolsó, nagy kérdés. A regnumi atya munkája kimondottan kegyelemmel át meg átjárt tevékenykedés. Mindennek, amit áraszt, saját Szentlelkes lelkiségéből kell áradnia. A fiúkra jobban hat az atya élete, lénye, mint szavai, tehát nagyon is kell, hogy az atya az imádság, az Isten-közelség embere legyen. Az atya képeskönyve: az élet, a természet, a kinyilatkoztatás.

„Ha a fiatal atya vagy vezető tanácsot kér az idősebbektől, nagyjából azt a választ kapja: Hja, itt patent (megoldás) nem létezik! Mindenkinek magának kell kiverejtékeznie az ő útját. De igenis van hangcsendítés, élet-képek átadása, s ez az áldozattal együtt elegendő ahhoz, hogy a Regnum stílusa fönmaradjon és tovább virágozzék.”

A regnumi út kiverejtékezésének nagy korszaka köszöntött a regnumi közösségre az 1960-as, 70-es években. Házkutatások, kihallgatások, perek, börtönök tették rögzéssé azt a missziós utat, melyet az atyák maguknak választottak.

„Keresztény Front”

Mind a mai napig sehol nem publikáltak két nagyon fontos dokumentumot. 1958. június 10-én, majd július 22-én, az MSZMP Politikai Bizottságában megbeszélés folyt a vallás elleni harc taktikájáról. Kutatásunk során bepillantást nyertünk a tárgyalási jegyzőkönyvekbe, amelyekből alább szemelvényezünk. Az így kirajzolódó kép is jó történeti háttérrel ad a hatvanas-hetvenes évek egyházellenes pereihez.

1958. június 10. Előterjesztés az MSZMP PB számára az állam és az egyház viszonyáról és az egyház politikai helyzetéről. (Előadó: Sándor József. Meghívottak: Benke Valéria, Szirmai István, Köteles István, Péter János, Aczél György.)

A megbeszélés elején fölvetődik: a legnagyobb gond a papnevelő intézetekkel kapcsolatos, mivel „az egyházak ezeket az intézményeket elzárják és ezek tulajdonképpen a reakció fő bázisai”. Egy hozzászóló szerint „azoknak a papnövendékeknek a felszentelését, akik politikai felelősségüket illetően nem megfelelőek, meg kell tiltani. Ezzel akarjuk az intézeteket arra kényszeríteni, hogy megfelelő politikai nevelést is adjanak a hallgatónak” – vélekedik a PB-tag.

Kádár János közbeveti: célszerű volna az intézkedéseket összehangolni. „Azt mondják, a klérus ne foglalkozzon az ifjúsággal. Ez, mint óhaj, vagy fohász nagyon jól hangzik, de ebbe a papok nem fognak belemenni.” Együttműködés és harc az egyházzal szemben párhuzamos folyamatok – mondja Kádár –, aki a továbbiakban úgy érvel, hogy a vallásgyakorlás illetve a klerikalizmus elleni harc különböző módozatokban kell, hogy folyjék. *„A klerikalizmus elleni harc egységes rendszert képez, amire megvannak a megfelelő eszközeink, egészen a Belügyminisztériumig. A vallásos világnézet felszámolása, a tudományos világnézet elterjesztése rendszeres harcot kíván meg, ami sokoldalú feladat, de ott már a döntő szerep a kulturális szervek. Lehet, hogy a klerikalizmus ellen harcolni kell még öt évig és a vallási világnézet ellen két generáción át”* – szövegezte Kádár János elemzése, majd javasolta, hogy a látszategység fenntartása érdekében akkor is el kell beszélgetni a papokkal, amikor nincs éppen semmi ügy velük: „Meg kell kérdezni, hogy a reumája megvan-e még, stb.”

E megbeszélés hangnemére lehet ráismerni az MSZMP PB 1958. július 22-i ülésének jegyzőkönyveiből is. Témája: „Javaslat a vallás elleni eszmei harc és világnézeti tömegnevelő munka feladatairól”.

Az indító felvetés szerint „az ellenforradalom utáni időkben a pártszervezetek figyelme meglazult, egyes vidékeken, településeken senki sem törődik a vallás elleni harc helyzetével”. A párttagok jelentős része részt vesz egyházi rendezvényeken, de még a pártfunkcionáriusok között is vannak, akik viszik a körmenetben a feszületet, ami „mégiscsak elkerülendő lenne, mert visszalök”.

A korábbi PB-ülés előadója, Sándor József felveti: *Az általános iskolákban hittanra beíratottak száma csökkent, ugyanakkor van olyan általános tapasztalat, hogy az egyházak egyéb irányú tevékenysége, különösen az ifjúság felé, az elmúlt időszakban erősödött. Milyen területeken? – Elsősorban igyekeznek a sport, kulturális téren, különböző rendezvényeken, kirándulásokon keresztül aktivizálódni. (Egyértelmű utalások a Regnum Marianum működésére.) Különösen igyekeznek a nyári szünidőt kihasználni, kórusokat, színjátszó társaságokat stb. szerveznek.*

Kádár János a fő problémának azt látja, hogy az egyház a sport területén is tevékeny. Ez pedig azt jelenti, hogy *nagyon nehéz itt megverekedni, mert a törvények nem tiltják, hogy valaki labdát fogjon, s a gyerekeket játszani hívja.*

A következtetések levonása ekként hangzik: „Az eszmei és politikai harcban a fő tüzet a katolikus egyházzal szembe kell fordítani. Tarthatatlan, hogy miközben 5500 katolikus pap működik szerte az országban, csupán 3600 a párt függetlenített titkárainak száma.”

Aczél György javasolja, hogy a Politikai Bizottság határozata alapján működő iskolai bizottságoknak feladatuk kellene szabni, hogy „*az új tanítóképzőkbe vallásos szülők gyermekei ne kerüljenek, mert az alapkérdés mégis csak a pedagógusoknál dől el*”. Mindez – teszi hozzá Aczél –, vonatkozik az egyetemekre is, ahol a tanárképzés folyik.

A „vita” a továbbiakban ismét arról folyt, hogy meg kell akadályozni a párttagok egyházi ünnepeken való részvételét. Kádár János ekkor még úgy vélekedik, hogy az egyházi temetésen, esküvőn való részvételt nem lehet megtiltani. Egyesek azt hangsúlyozzák, hogy a szertartások veszélyesek, például a körmenet nem más, mint tüntetés, s ezt szigorúan el kell ítélni. *Gondoskodni kell ugyanakkor arról, hogy a szokássá vált egyházi szertartásokat más módon, ünnepélyes állami aktussal helyettesítsék.*

* * *

Miközben a pártállami vezetésben ilyen és ehhez hasonló megbeszélések folytak, a helyi apparátcsikok megkezdték – pontosabban szólva folytatták – a harcot. Az illegalitásban működő Regnumnak is bőven kijutott a támadásból. A lelkeségi mozgalom tagjai az évek folyamán egyre nagyobb rutinra tettek szert a hatóságokkal szembeni óvintézkedések kidolgozásában. Igaz, a magánlakásokon való összejövetelek, a természetjárások és kirándulások még így sem voltak kockázatmentesek.

„*A mikor melegebb lett a helyzet, több atya emlegetni kezdte, hogy oszoljunk szét, és külön-külön mindenki a saját helyén őrizze a Regnumot*– emlékezett vissza erre a jelenségre egy Tompa Nándort méltató rövid írásban az egyik regnumi paptárs.– *Nándi atya is tudta, hogy a szellem, a lélek, test nélkül nem él, ezért félelmét legyőzve, vállalta a Regnum »testét« is: az összejárást, a közös munkát.*”

Időközben Werner atya távozni kényszerült a szemináriumból, s új állomáshelye, a máriaremetei plébániatemplom alkalmas helynek bizonyult a regnumi találkozókra. Itt ünnepelték évente a Szeplőtelen Fogantatás nagy regnumi ünnepét. Egy-egy ilyen találkozó a régi idők őszi és tavaszi szemléljét idézte. Fontos volt ez azért is, mivel felnőtt egy olyan generáció, amely soha nem is látta a hajdanvolt házat, így csak ilyenkor, a nagy összejöveteleken találkozhatott egymással.

1960. október 25-én elhunyt Pantol Márton atya. Temetésén olyan hatalmas tömeg gyűlt össze a rákoskeresztúri temetőben, melyet a hatóságok sem nézhették tétlenül. Pantol atya zenészbartói, -kollégái is szép számban jöttek el a végső búcsúztatásra.¹³⁹ A civil nyomozók természetesen nem tudtak különbséget tenni a résztvevők között. Úgy hitték, az összegyűlt 200–250 ember mind a regnumi közösségből való. A jó emléké regnumi papot, a „Madách-csapat” vezetőjét, az egybegyűltek fényes búcsúztatással kísérték utolsó útjára.

A következményekkel maguk az atyák is tisztában voltak. Az egyik, titokban megtartott házigyűlésen Werner atya megkérdezte, felkészült-e mindenki a börtönre. Az érseki helytartóságról ugyanis olyan információk érkeztek, hogy a rendőrség Pantol atya temetése felől érdeklődött.

¹³⁹ Pantol Márton sohasem lakott a Damjanich utcai házban. Szüleivel élt Harmat Artúr szomszédságában a Szent Domonkos (Cházár András) utcában. A regnumi atyák többségével szoros, jó kapcsolatot tartott fenn. Mint egyházzeneész híres volt arról, hogy megalapította az „Országos Nyári Kántorképző Tanfolyamot”.

Tévedés lenne azonban azt gondolni, hogy ez az esemény váltotta ki a hatóság ellenszenvét. Aligha ismerhették, ki is volt Pantol Márton, de számukra nem is volt a fontos. A nagyszabású megtorló akció forgatókönyvét már jóval korábban megírták. 1960. november 22-én, amikor éjnek idején letartóztatták az atyákat, megkezdődött a tragikus színjáték. De hallgassuk erről a leghitelesebb tanút, Emődi Lászlót, aki maga is a bebörtönzöttek sorsára jutott.

„A vizsgálócsoporthoz egyik gondolkodója, így írnám: »ideológusa«, őrnagyi rangot mondott magának, ő így vélekedett: »Látjuk, hogy maguk szívósak és rászántak. Úgy gondoljuk, tíz perre lesz szükségünk, hogy végezzünk magukkal«. A csinos bók magasra értékelt minket.

Nekünk is úgy kell szemlélnünk ezeket az éveket, mint közösségi életünk mozzanatait. Hosszú vizsgálati fogságunk volt. Ez az időszak volt mindnyájunk számára a legnehezebb. Ebben az időben megtanultuk azt, hogy maga a létezés is milyen kínos tud lenni...

Papok és azok, akik elmélkedni tudnak, jobban elviselik az üresen múló időt. Bizonyos gyakorlat után már napirendet csináltunk magunknak. Délelőtt másról gondolkodtunk, mint délután.

Azt is megkísérelték a vizsgálók, hogy magánnyal büntessenek. Nem vált be: A pap jól tűri az egyedüllétet. Szent Ágostontól való a gondolat: »O BEATA SOLITUDO, SOLA BEATITUDO«. Magyarul így hangzanak: »Ó boldog magány, egyetlen boldogság!«.

Ha fogságunknak társa van, megered a szó. A beszéd mestersége nem könnyű! Napokig lehet egymásnak mesélni »bűncselekményünket«! Óvatosan, mert nem lehet tudni, ki a társunk. A fogság nemcsak a szenvedésnek, a besúgóknak is termő világa. Mégis bizalmatlanság, sértés lenne, ha valaki nem beszélne. Az ilyen a börtön keservét mélyülő ellenségeskedéssel tetéznék. Nem szabad ilyesmit tenni!

Az is jó, ha a meghallgatás művészetében vagyunk jártasak. Igen alkalmas ez az idő arra, hogy meghallgassuk mások életének történetét. Ha jól tudunk figyelni és van néhány résztvevő kérdésünk, hallgatásunkkal segíthetünk az embereken.

Mégis, a süket idő hosszabb, mint a szó. Ilyenkor jó, ha az olvasott ember visszaemlékezik olvasmányaira és el tudja azokat mesélni. Történeteivel mérhetetlenül jobba teszi társainak sorsát. Azt hiszem, az ilyesmi az irgalmasság lelki cselekedetei közé tartozik.¹⁴⁰

Az érdekesnél érdekesebb börtönélményektől nem szeretnénk megfosztani olvasóinkat. Ám a Regnum Marianum történetét fölvezető írásunknak nem célja mindezek pontos átvétele. Éppen ezért csak azokról teszünk most említést, melyek valamilyen módon eltérnek a ma már egyre több helyen olvasható börtönnaplók visszaemlékezéseitől és a sajátosan regnumi vagy papi hányattatásokról adnak számot.

Az éjszakai kihallgatások, zaklatások célja mindenki előtt világos volt: mindenkit és mindent elő kell készíteni a nagy perre. A per ugyanis a kihallgató közegek vizsgálója a világ előtt. Nagyon sok fogva tartott azt gondolta, a hatóságot az érdekli, ami történt. Bizony nagy meglepetés volt számukra, hogy az igazi tevékenység mitsem érdekelté őket, s csak olyan elemek után kutattak, melyből valami politikai jellegű vádat, mint például az összeesküvés, stb. lehetett konstruálni.

Egy százados, aki észrevette a visszásságot, így fogalmazott: „Ha békében hagynák magukat, egy év alatt »bepasztorálnák« egész Budapestet. De mi azért kapjuk a meglehetősen jó fizetésünket, hogy ezt ne engedjük!”

¹⁴⁰ [108] A börtönnaplós visszaemlékezés idézetei megtalálhatók Emődi László írásának II. kötetében a 72. laptól kezdődően a könyv végéig. Jelen közlésünk a 73–75. lapokról származik.

A vizsgálati fogság idejéről, a nyomozati eljárásról számos emlékezetes epizód maradt fenn. Somogyi Sándor atya, akit tanúként idéztek meg ebben a perben, így mesélte el az egyik esetet:

„1961. tavasza. Kihallgatásra visznek. A fogdákból a kihallgatók irodáihoz vezető átjáró mindkét végén ajtó van. Benyitok, és szinte neki ütközöm (Werner) Lojzi atyának. »Laudetur...« – »In aeternum, mokus...« – köszöntjük hirtelen támadt, boldog mosollyal egymást, miközben kísérőink zavartan igyekeznek találkozásunkat meg nem törtéنتté tenni. Atyát az ajtó és a fal közé állítják, engem futólépést parancsolva küldenek át az átjárón. Atya utánam pisszeg, én is visszajelzek... Napsugár a rács mögött!”

Akik börtönben voltak, a hányattatások ellenére úgy érezték, a kintiek helyzete a nehezebb. Emődi atya erről így ír:

„Azoknál, akik szabadlábban maradtak, házkutatás volt. Nem arról volt szó, hogy kerestek valamit... A házkutatás nem is valaminek a felderítését szolgálta. Hiszen nem volt semmi felderíteni való. Írtam már, hogy senkit sem érdekelt, valójában mit művelünk. A házkutatás büntetés volt! A rokonokat, hozzátartozókat, házbelleket kínozták vele. Ugyanaz volt a helyzet később a vagyonekobbzással is. Semmit érő dolgokról volt szó. De szenvedést lehetett okozni a hozzátartozóknak.

Egyetlen, valamit érő vagyontárgyunk Werner atya zongorája volt. Kár lett volna érte! Azt, szerencsére Kodály Zoltán pénzzel megváltotta.”¹⁴¹

Érdekes módon a letartóztatásokkal összefüggésben vált nyilvánvalóvá az atyák előtt is, milyen széles körű a regnumi mozgalom. A nyomozók is csak egy részét tudták földeríteni, így számos csoport fenn sem akadt a rostán.

Erről az időszakról írta a kilencvenes évek elején Balás Béla (közismertebb nevén: Beton) atya a következő visszaemlékező sorokat a fénymásolatban terjedő Galamb című regnumi tájékoztatóban:

„Városszerte keringett néhány alapelv. Például ilyen: »Nem az a bátor, aki nem fél, hanem az a bátor, aki fél és mégis cselekszik«. Természetesen ki kellett dolgozni a kockázatát erkölcsstanát. Csak arányosan fontos dolgokért szabad (és kell!) veszélyt vállalni, s akkor is úgy, hogy a lehető legkisebb feltűnéssel a lehető legnagyobb eredményt érjük el... Leegyszerűsödött az életünk. Képeslapokat nem írtunk, sohasem telefonáltunk, egymás vezetékneveit nem is ismertük, a lakáscímeket fejben hordtuk. Még kívülálló papoknak sem beszéltünk a belső dolgainkról. Az egyik plébánia nem is sejtette, hogy van-e élet a másikon és milyen... Mint ködbe burkolódzó bolygók, róttuk a magunk pályáját. Csodaszép idők voltak. Aztán, egy holdvilágos éjszakán, végetért ez a tánc is. Jöttek a letartóztatási parancsok, meg a »szellemidéző« cédulák. Reggeltől estig tartottak a kihallgatások. Lassanként hozzáedzöttünk ehhez is, mint a rigók a Nagykörút zajához. Még ment a

¹⁴¹ Kodály Zoltán minden tekintélyét latba vetve kísérletet tett arra, hogy a hivatalos hatóságoknál közbenjárjon Werner atya zongorájának visszaszerzése ügyében. 1962. október 20-án kelt sorait a periratok között őrzik ma is. A kérelem egy hosszabb levél utóirata, melyben Kodály így ír: „Werner Alajos szakmájában európai tekintély, nemzetközi kongresszusokon sikerrel képviselte Magyarországot. Minthogy kiszabadulása után képtelen volna zongorát szerezni, a kérését jogosnak és méltányosnak találom”.

[109] Kodály Zoltán levele a periratok között található meg 1962. október 20-i dátummal, 431-es számon (Emődi László írásának II. kötete 81–82. l.).

Markóban az egyik perünk, és a folyosón mi már a majálisunkat szerveztük. Régen volt akkora a jókedv, meg az összedolgozás, mint azokban a vészterhes időkben.”

Bár utólag derűs-nosztalgikus a visszaemlékezők hangja, a hatvanas évek rideg valósága ugyancsak kemény kihívások elé állította a kintmaradottakat. A házigyűléseket egy időre föl kellett függeszteniük, s csak néhányuknak adatott meg, hogy egymás között megosszák információikat a fogvatartottakról. Az ifjúság várt. Eközben sorra jöttek a burkolt támadások: egyetemi kizárások, kihallgatások, rendőri megfigyelés keserítette a regnumi civilek életét.

A szabadon lévők között is sorrendet tartott a hatóság. Volt olyan, akiről úgy rendelkeztek: el kell hagynia a papi szolgálatot, volt akinél megelégedtek egy áthelyezéssel. A régiek jobbnak látták, ha egy időre visszavonulnak a háttérbe. Sokakat a félelem légköre vitt kényszerpihenőre. Ám míg a hatóságok főként a „nagy kaliberű” egyéniségekre koncentráltak, szép lassan új arcok is feltűntek a regnumi közösségben, őket, akik sohasem látták a regnumi házat, akik sosem vettek részt a régi nagy összejöveteleken, talán még az üldöztetés romantikája is ide vonzotta. Nem véletlen a kissé ironikus, de nagyon sok igazságot tartalmazó kijelentés: „az atyák nem tudták volna úgy elterjeszteni a Regnumot, mint ahogyan azt a hatóság megtette”.

* * *

„A Püspöki Kar tudomást szerzett arról, hogy aktív szolgálatban lévő katolikus papok és szolgálaton kívüli szerzetesek ellen államellenes szervezkedésben való részvétel miatt eljárás indult. Ennek kapcsán a Püspöki Kar jövőbeni miheztartás végett a Tisztelendő Papságot az alábbiakban tájékoztatja:

A Magyar Katolikus Püspöki Kar híven az 1950-ben aláírt megállapodáshoz, a leghatározottabban ellene van bármilyen államellenes cselekedetnek. Minden egyházi személyt vagy alkalmazottat, aki államellenes szervezkedésben részt vesz, vagy ilyen tevékenységet támogat, mint a magyar nép ellen vétőt, elítéli.

Nem engedhető meg, hogy felelőtlen elemek a katolikus egyházat – bármilyen formában is – államellenes politikai célokra használják fel. A Püspöki Kar nyomatékosan rámutat arra, hogy azok az egyházi személyek, kik nem elsődleges hivatásukat, a lelkek krisztusi szolgálatát teljesítik, hanem a Magyar Népköztársaság törvényeibe ütköző államellenes szervezkedést kezdeményeztek, vagy kezdeményeznek, illetve abban tudatosan részt vettek, vagy részt vesznek, bárhol is működjenek, bűnös tevékenységükkel a katolikus egyház kárára is cselekszenek. Sajnálatos, hogy az érintett személyek többsége az államhatalom részéről több alkalommal tapasztalt türelem és amnesztiák ellenére újból okot adott arra, hogy ítélet alá kerüljön.

Az Egyházmegyék ordináriusainak eltökélt szándéka, hogy a jövőben határozottan fognak fellépni azon egyházi személyekkel és alkalmazottakkal szemben, akik az állam és a katolikus egyház törvényeit megszegve, hivatásukkal visszaélnek.

A Magyar Katolikus Püspöki Kar úgy magát, mint a hazáját becsületesen szolgáló, törvényeit tiszteletben tartó katolikus papságot elhatárolni kívánja ilyen felelőtlen egyházi személyek cselekményeitől és bízik abban, hogy a jövőben ki-ki a maga területén elő fogja mozdítani a Magyar Állam és a Katolikus Egyház között kialakult jóviszonyt. A Püspöki Kar

*megkívánja, hogy a Magyar Népköztársaság kormánya és a Magyar Püspöki Kar között kötött megállapodást minden egyházi személy és alkalmazott megtartsa.*¹⁴²

Az idézett megnyilatkozást a Püspöki Kar 1961. március 15-én, tehát még azt megelőzően tette közzé, hogy az egyházi perek lezajlottak volna. A kihallgatók nem kis büszkeséggel nyújtották át a szöveget az atyáknak, akik mély megdöbbenéssel vették tudomásul a felsőbb klérus elhatárolódását. A rendőrség pedig újabb fegyvert vehetett be a fogvatartottakkal szemben. Ahogyan ők mondták: a Püspöki Kar is a mi oldalunkon áll.¹⁴³

Csodálkoztak a regnumi atyák. Már csak azért is, mert egykor, még a házban gyakran meglátogatta a közösséget egy-egy püspök, sőt maga Mindszenty prímás is, s a vendégek mind szimpatizáltak az ott folyó munkával. Érthetetlen volt, hogy most miért határolják el egyöntetűen magukat a lelkiségi mozgalomtól.

Persze arra mindenki emlékezett, hogy az állam miként gyakorolt nyomást az egyházi vezetőkre. A püspöki székhelyeken, egyházi hatóságoknál mindenki tisztában volt azzal, hogy lehallgatják tárgyalásaikat. Így aztán a beszélő csak a szemével jelezte, hogy amit mond, az nem az ő szava, hanem kényszer hatása alatt mondja, amit tőle megkívánnak. Mindezek ellenére a bírósági ítélet meghozatala előtt ugyancsak rosszul esett a bebörtönzötteknek az egyházi elöljárók ítélete.

A regnumi papokban azonban megváltozott ez a kellemetlen érzés, amikor a börtönben az idők folyamán egyre-másra tűntek fel az ismerős arcok. Amikor a bencéseket, cisztereket, jezsuitákat, a nagyhírű hitoktatókat és plébánosokat meglátták maguk körül, kimondták a vigasztaló szót: bizony, szégyen lett volna kimaradni ebből a csapatból!

(Később, már csak szabadulásuk után tudták meg az elítélt papok, hogy a Püspöki Kar körlevele úgy került nyilvánosságra, hogy azt a püspökök jó része is már csak megjelenése után látta, tehát nem is írták alá azt. Mindenki tudomásul vette, hogy a megnyilatkozás a magyar állam vezetőinek akaratát fejezi ki, s nem a magyar katolikus egyházét.)

1961. május 29-én a fővárosi főügyész benyújtotta a vádiratot.¹⁴⁴ A nagy egyházi per a *Keresztény Front* nevet kapta. Jól megfértek e pejoratív kifejezés alatt a különféle egyházi irányzatokból, szervezetekből kiemelt vádlottak.

A perek anyagai még ma sem kerültek nyilvánosságra, így bemutatásuk során legtöbbször csak közvetett forrásokra – néhány korabeli MTI (Magyar Távirati Iroda) híradásra, kéziratos és szóbeli visszaemlékezésekre stb. hagyatkozhattunk.¹⁴⁵ Ezek szerint a „kezelhetőbbeket”¹⁴⁶

¹⁴² [110] A Magyar Katolikus Püspöki Kar 700. számú tájékoztatója a papság részére. 1961. március 15. Budapest.

¹⁴³ A püspöki megnyilatkozás nem állt egymagában. A *Vigilia* 1961. májusi számában Mihelics Vid az *Eszmék és tények* rovatban a vallás és ideológia fogalmak tisztázása kapcsán méltatta a körlevelet, amely „anélkül, hogy elébe vágna a bírói jogszolgáltatásnak, a leghatározottabban elítéli, akik ilyen szervezkedésben résztvettek, vagy ilyen szervezkedést támogattak. Püspökeink – írja a cikkszerző –, akiktől mi, hívő katolikusok, hivatott irányítást várunk, összhangban jártak el azzal a kijelentésükkel, amelyet az 1950-es megállapodás tartalmaz, hogy »nem engedik meg a hívők vallásos érzületének, valamint a katolikus egyháznak államellenes, valamint politikai célokra való felhasználását«. Az akkori elvi deklaráció súlyát most tetemesen meg is növeli a Püspöki Karnak az a közlése, hogy az egyházi fegyelem eszközeivel is örködni kíván az állam és az egyház békés együttélésén és jóviszonyán, ennek megsértését úgy tekinti, mint az egyház törvényeinek megsértését is.”

¹⁴⁴ [111] Új Ember 1961. június 18.

¹⁴⁵ Könyvünk megírása idején még nem állt módunkban bepillantást nyerni a nyomozóhatóság jegyzőkönyveibe, az ítéletek szövegébe, a büntetések részletes indoklásába. Mire elkészültünk, megnyíltak előttünk a korábban zárolt anyagok raktárai, ám jelentősen új információt nem kaptunk, mivel az ítéletek tartalmát a visszaemlékezésekből, interjúkból is rekonstruálni tudtuk. A dokumentumoknak természetesen

nyilvános perben, míg a többiek zárt tárgyaláson ítélték el. A „nyilvános” tárgyalásra csak belépővel lehetett bejutni, ahol elsősorban a kivezényelt KISZ-tagok és megbízható hallgatóság töltötte meg a sorokat. Hangulatkeltő bekiabálásaikat a tárgyalást vezető dr. Bimbó István bíró nemhogy leintette volna, inkább láthatóan örült a jól programozott ellenszenv-megnyilvánulásoknak, melyek csak tovább erősítették a nagy per teátrális jellegét.

Az előre koreografált tárgyalás menetéhez tartozott az is, hogy az ügynevezett bírósági megbeszélések során a bíró, két ülnökével folytatott pár másodperces ál-diskurzus után a „társadalmi bírókkal való eszmecsere” eredményét tíz percen át ismertette. Mindez azon kevesek előtt is nyilvánvalóvá tette a per koncepció voltát, akik még ekkor is hitték, *Justitia* szellemében folyik az ítékezés.

A nagy peren belüli kis regnumi per a „*Werner Alajos és társai*” elnevezést kapta. A Fővárosi Főügyészség Werner Alajossal szemben a Tük.B. 035/61. sz. vádiratában a BHÖ. 1. pont /1/ bekezdésben írt, a népi demokratikus államrendünk megdöntésére irányuló szervezkedés vezetésének büntetésében, míg a többi elítélt esetében a BHÖ. 1.pont /2/ bekezdésben foglalt, a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedésben való tevékeny részvétel büntetésében emelt vádat. A vádlottak a regnumi neveltetésű Kósnay István ügyvédet kérték föl védőnek.¹⁴⁷

A tárgyalások során Werner Alajosra mint elsőrendű vádlottra egy bizonyos Zudar Endre tett terhelő vallomást. Zudar korábban olyan terveket ápol, hogy a vezetése alatt álló csoporttal ténylegesen államellenes szervezkedésbe kezd. Ehhez szerette volna megnyerni Werner atya támogatását, aki természetesen elzárkózott ettől. Így a kikoszorózott Zudar elégtételt vehetett a személyét ért sérelem miatt. Csakhogy a védőügyvéd Kósnay kérdései nyomán kiderült, a tanú rágalmozásért éppen ez idő tájt tölti büntetését, tehát tanúskodása sem lehet perdöntő bizonyíték.

Az ítélet mégis olyan súlyos volt, mintha a bíróság elfogadta volna a terhelő vallomást. Werner Alajos 5 év 6 hónapi szabadságvesztést kapott, mint elsőrendű vádlott – noha az általa vezetett nagyhirű Scola Cantorum énekharán kívül nem is foglalkozott közvetlenül az ifjúság nevelésével, míg az igen szép számú kisközösséget vezető Tompa Nándorra „pusztán” négy évi börtönbüntetést szabott ki a bíróság. (Zudar Endre ellen hamis tanúzásért ugyanakkor semmiféle eljárás nem indult.)

A regnumi közösségből megidézett tanúk a tárgyalásokon részletesen beszámoltak arról a hitoktatói munkáról, melyet papjaik vezettek, s amelyben ők semmiféle politikai szempontból elítélhetőt nem tapasztaltak. Segítő szándékuk mégsem javított a helyzeten, s a bíróság ekként összegezte kihallgatásuk eredményét: „a megidézett 42 tanú egybehangzóan alátámasztotta a vádat”. Az, hogy mindez teljes ellentmondásban volt a valósággal, a jegyzőkönyvekbe vett vallomásokkal, nem befolyásolta az ügy kimenetelét.

A Fővárosi Bíróság a vád és a védelem meghallgatása, valamint az állítólagos bizonyítékok alapján arra a megállapításra jutott, hogy a „Keresztény Front” papjai a Magyar Népköztársaság megdöntésére szervezkedtek. Részlet az ítélet MTI által közölt indoklásából:

kétséget kizáróan komoly forrásértékük van, hiszen általuk megismerhetjük a koncepció per néhány részletét: hogyan lehet apró tényeket tendenciózusan egymás mellé állítani, felnagyítani úgy, hogy abból egy összeesküvés vádját lehessen megszerkeszteni. Könyvünk mellékletében ezért minden kommentár nélkül közöljük a perekben született ítéletek szövegét.

¹⁴⁶ Emődi László kifejezése.

¹⁴⁷ Kósnay a későbbi perekben is részt vett, mint a regnumi atyák egynémelyikének védőügyvédje. Am időközben kiderült, túl jól látja el ezt a feladatot, így aztán meg is vonták tőle azt a jogot, hogy a továbbiakban védő szerepet töltsön be dupla nullás, azaz szigorúan titkos ügyekben.

„Rendkívüli eseményre várva, egy általuk remélt háborús konfliktusra építve, a Magyar Népköztársaság belső rendjének megváltoztatására és a burzsoá társadalmi rend visszaállítására készültek fel. Programba vették a termelőeszközök magántulajdonba való visszajuttatását, az egyházi birtokok visszaszerzését. Céljaik között szerepelt a királyság visszaállítása, ennek vezető gárdája nevelésével, felkészítésével foglalkoztak.

Létrehoztak különböző, főleg fiatalokból álló illegális szervezeteket. Nagymennyiségű ellenforradalmi propaganda anyagot készítettek és terjesztettek, több illegális sokszorosítót és könyvkötészetet létesítettek. Az illegális csoportokat rémhírek terjesztésére és más, népi demokratikus államrendszerünket bomlasztó munkára utasították...

A szervezkedés vezetői ellenséges tevékenységük lefedésére felhasználtak néhány társadalmi egyesületet és egyházi intézményt. Az általuk irányított szervezkedés egyszerű tagjai, különösen a fiatalok előtt eltitkolták végső politikai céljukat, az illegális csoporttagok egy részét vallásos hiszékenységre építve vezették félre.

A szervezkedés vezetői külföldön élő disszidens személyiségekkel és külföldi állampolgárokkal létesítettek kapcsolatot... Ezekről politikai utasítást, nagy mennyiségű propaganda anyagot, pénzbeli segítséget kaptak.”¹⁴⁸

Tekintve, hogy az az állami törekvés, mely megkísérelte a hitoktatást iskolai keretek közé szorítani – hogy ezáltal is felügyeletet gyakorolhasson az egyház fölött –, részint kudarcot vallott, kívánatosnak látszott a hatóságok számára a plébániai hitoktatás olyan elterjesztőivel szemben, mint amilyen a Regnum is volt, a kemény leszámolás. Ehhez viszont meg kellett találni a megfelelő jogi alapot. Mi sem volt kedvezőbb erre, mint a politikai összeesküvés vádjának hangoztatása, a restaurációs papi törekvések bizonyítása.

A regnumi atyák perének egyik – nyilvánosság kizárásával folyó – tárgyalásán például (jegyzőkönyvek tanúsága szerint) a következő álláspontra helyezkedett a bíróság:

„A vallási oktatás leple alatt politikai jellegű nevelő munkát végeztek. Hangoztatták, hogy a népi demokratikus államrend csak átmeneti jellegű. Felhívták a csoport tagjainak a figyelmét, hogy tartózkodjanak a szocialista ifjúsági szervezetektől, azokba ne lépjenek be. Hirdették, hogy a keresztény emberek ne vállaljanak olyan hivatást (mint pl. pedagógus), ahol feltétel nélkül ki kell szolgálni a fennálló társadalmi rendet.”

Az ítékezés során elhangzott továbbá: *Az „Illegális Regnum” célja az volt, hogy egy elitet neveljenek a fiatalokból, részben a mostani időkre, részben pedig arra az időre, ha a társadalmi rend megváltozna, hogy az általuk nevelt fiatalok kulcspozíciókat foglaljanak el. Jelenlegi célkitűzéseik közé tartozott sejtyszerűen csoportokat alakítani ...ebben látták annak lehetőségét, hogy ha az erőviszonyok részükre kedvező irányban eltolódnak, nagy mértékben tudjanak befolyást gyakorolni.*¹⁴⁹

¹⁴⁸ [112] Az ítélet itt közölt indoklását lásd az Új Ember 1961. június 25. számában (az MTI híre); vö. még Gergely Jenő: A katolikus egyház Magyarországon 1944–1971, Kossuth 1985. 170–171. l.

¹⁴⁹ [113] Az ítéletek *Mellékletben* közölt hiteles szövegei az illetékes bírósági irattárakból származnak. Közülük eddig csak egy publikáltatott A „Regnum Marianum” – *per ítélete* címmel a Jel 1990/6. számában (II. évf. 6. szám; 46–47. l.), de ez csupán egy tendenciózusan szemelvényezett változata az eredeti 1961-es ítéletnek, melyben egyes részek fölcserélve jelentek meg. Az ehelyütt közölt idézetek pontos feltalálási helye az 1961/2., 1961/7. sz. ítéletekben kereshető vissza.

„Konceptiós perek 1961-ben – A hittanóra államellenes összeesküvés” címmel jelent meg Havass Géza visszaemlékezése az Új Ember 1991. április 21. számában (2. l.). Részletes leírást olvashatunk itt is arról, hogyan kapcsolták össze a szerzetes és regnumi vádlottak ügyét a hatóságok.

A koncepcióhoz olyan színpadi kellékek is szükségeltettek, mint amelyeket a BM kiállítótermében közszemlére bocsátottak: Emödi László és más regnumi vezetők állítólagos „fegyvereit”. Közöttük szerepelt például egy írógép a következő tájékoztató tartalmú szöveggel: „Bizonyíték ugyan nincs arra, hogy az írógépen államellenes iratokat sokszorosítottak, de az írógép erre alkalmas volt”. A vitrinbe került az egyik OMC kiadvány, mint bizonyíték arra, hogy a regnumiak Nyugatról propaganda anyagokat csempészték be az országba. Látható volt még Keglevich atya magnója, amit – a hatóságok szerint – eszközül használtak föl az ifjúság „megmételtyezésére”.

Hogy kit győztek meg és miről ezek a tárgyi bizonyítékokként felsorakoztatott eszközök, nem lehet tudni, annyi azonban bizonyos, az igen kemény ítéletek kísértetiesen hasonlítottak azokra, amelyeket korábban az 1956-os forradalomban való tényleges fegyveres szereplésért szabott ki egyes személyekre az akkori ítélkező hatóság.¹⁵⁰

Emödi Lászlót nyílt tárgyalás keretében ítélték 7 évi börtönbüntetésre. A vádlottak „származásának” figyelmen kívül hagyására, az összemosásra jó példa, hogy a regnumi vezető büntársaiként dr. Havass Gézát, Ikvay Lászlót és Lénárd Ödönt említette a bíróság, noha Emödi őket – elmondása szerint – csak látásból vagy még úgy sem ismerte.¹⁵¹

Tabódy Istvánt, akinek ügyében zárt tárgyalást tartottak, hűtlenség büntetésében is elmarasztalándónak találták. Megállapították, hogy 1954 óta „kémkapcsolatot tartott fenn külföldi állampolgárságú személyekkel, és azoknak több alkalommal kémanyagot juttatott el”. Mindezen súlyosbító tényezők figyelembevételével Tabódy Istvánt 12 évi szabadságvesztésre ítélték.¹⁵²

¹⁵⁰ A már említett Werner Alajoson és Tompa Nándoron kívül Rózsavölgyi Lászlóra 3 év 10 hónapi, Keglevich Istvánra 5 évi, László Gáborra 1 év 6 hónapi, Hagyó József 2 évi, dr. Orosz Ferenc regnumi ifjúsági vezetőre 1 év 6 hónapi, Opálény Magdolnára (rendi nevén Vicentia nővére), aki leánycsoportot vezetett, 1 év 4 hónapi szabadságvesztést róttak ki. (A fellebbezések tárgyalásánál a Legfelsőbb Bíróság László Gábor és Hagyó József börtönbüntetését 3-3 évre emelte föl.)

¹⁵¹ Ebben a tárgyalássorozatban egyébként a következő ítéletek születtek: Emödi Lászlón kívül Havass Gézát 5 év 6 hónapi, Lénárd Ödönt 7 év 6 hónapi, Merényi Gyulát 4 év 6 hónapi, Nobilis Gábort 4 évi, Hontváry Miklóst 3 év 6 hónapi, dr. Gáldy Zoltánt 2 év 6 hónapi, Barlay Ödönt 8 évi, dr. Ikvay Lászlót 6 év 6 hónapi, Földy Endrét 6 év 6 hónapi, Kölley Györgyöt 3 évi börtönnel sújtotta a bíróság.

¹⁵² Szomorú mementója a korszak megfélemlített katolikus sajtójának Mihelics Vidnek a Vigilia 1961. szeptemberi számában megjelent cikke. Az *Eszmék és tények* rovatban a Magyarországról elszármazott Thomas Schreiber könyvét ismerteti, amelynek címe: *A kereszténység Kelet-Európában*. A recenzió egyben kemény kritika is, s alkalom arra, hogy a szerző vádbeszédet mondjon az elítélt magyar papok ellen „*A Havass Géza és társai ellen lefolytatott büntetőperben napfényre kerültek ennek a reakciónak olyan szélsőséges formái is, amelyek tudatosan folytatott állam- és társadalomellenes tevékenységnek minősülnek. Akadtak a papság körében – ha nem is nagy számban, de mégis akadtak –, akik tíz évvel a megállapodás után (az 1950. augusztus 29-én az államhatalom képviselői és a püspöki kar tagjai által aláírt megállapodásról van szó – D.J.) sem az építő tényezőt mérlegelték, hanem ahelyett, hogy konstruktív módon papi munkájuk előnyére, egyházuk és híveik javára éltek volna a megállapodás nyújtotta lehetőségek kihasználásával, folyvást csak a réseket keresték, s ezek kihasználásával olyan cselekedetekre ragadtatták magukat, amelyek az államhatalom tételes törvényeibe ütköztek. A bírósági tárgyaláson beigazolódt, hogy egyesek illegitim szervezkedéseket hoztak létre különböző fedőneveken. Voltak, akik az engedélyezett ministráns-oktatást használták fel a fiatalok olyan politikai célzatú befolyásolására, amit a szocialista államhatalom nem nézhetett közömbösen. Mások ugyanilyen célzattal ifjúsági összejövetelek és társas kirándulások olyan formáját teremtették meg, amely már önmagában is törvényes tilalom alá esik. Vagy ami még súlyosabb: külföldi vallásos mozgalmak, mint a »Mária-légió«, lemintázásának ürügyén nemcsak politikai tervezetésekbe bocsátkoztak, de akciócsoportokat is helyeztek készenlétebe...*

... Maga a per ezzel le is zárult, de nem tekinthetjük elintézettnak vagy éppen befejezettnak az egész egyházi reakció ügyét... Végére is lássuk meg világosan, hogy minden ilyen reakciós magatartás, megnyilatkozás, ténykedés, amely vallási mezbe öltözik és papi szerepkörhöz vagy funkcióhoz társul, elsősorban egyházunk, kihatásaiban azonban népünknek és hazánknak érdekeit és értékeit veszélyezteti.

... Miként az Új Ember oly világosan kifejtette szeptember 3-i számában, az egyházi reakció fogalma ma már az eligazodáshoz elegendő pontossággal meghatározható. Nem reakciós az a pap – szögezte le az Új Ember-, aki egész héten készült szentbeszédére, aki hívek tömegét vonzza átélte és átgondolt igehirdetésével, aki a hitet őrzi és táplálja. Ellenben reakciós az, aki a dolgok könnyebb végét fogja, szentbeszédét rögtönzi, s igehirdetésébe olyan mellékszólásokat vegyít, hogy a hallgatóság inkább ellenséges politikai hangossággal, semmint hitében megerősödve távozik... Reakciós az a pap, aki a hittanórákra csak tessék-lássék készül, s alig leplezett ellenséges megjegyzésekkel csinál hangulatot a hittanra járó ifjúság körében; a templomi katekézis-órákat lealacsonyítónak tekinti, s azzal áltatja magát, hogy neki az egyesületesdi és a cserkészdi való...
...A marxista világnézettel szemben mi kritikusan viselkedünk, s ezt módunkban is van kifejezésre juttatni. Kritikánkban azonban tartsuk szem előtt, hogy államunk kormányzata nem azt kívánja az egyháziaktól és a hívektől, hogy hitbéli meggyőződésüket feladják... Az emberek a végső dolgokra vonatkozó eltérő nézeteik ellenére is együttesen munkálkodhatnak az őket közösen érintő dolgokban...”

Rabélet

Bár a Regnum Marianum szorosán vett története szempontjából nincs különösebb jelentősége annak, hogy az atyák hogyan vészelték át a börtönöveket, mégsem szeretnénk megfosztani az olvasót attól az érdekes és színes beszámólótól, amely ezekről az időkről tesz említést Emódi László immár többször idézett visszaemlékezésében.¹⁵³

„Azoknak, akik az elsőfokú bíróság ítéletére várokoztak, a Markó utcai börtön adott helyet. Az elítélteket a katonai fogházban gyűjtötték össze. Azt tapasztaltuk, hogy a másodfokú ítéletet legtöbben már a büntetésvégrehajtó intézetben várták.

Az elítélt sokaságot a katonai börtönben zsúfolták össze. Mindenki itt kezdte elviselni a fogvatartás szenvedéseit. A tisztátalanság, a férgek sokasága, a hely szűkös volta és a nevelő tisztek tevékenysége mérgezte rabbá az elítélteket...

A katonai fogház az a hely, ahol tájékozódhatik az ember. Az ott összegyűjtött rabok, rendszerint találkoztak más-más csoportokkal. Van idő arra, hogy mások vizsgálatának, perének híreit, tanulságait meghallgassuk. Ha szerencsénk van, társainkról is hallhatunk híreket.

Itt már az is kiderült, hogy sok pap van a börtönben. Az is, hogy a magamfajtaikat Márianosztrára viszik. Ezt nevezték ki szigorított »osztályidegen« börtönnek. Az természetesnek tűnik, hogy minden pap osztályidegen.

Márianosztra mégis örömet okozott!

Ott találkoztam először az egész bezárt papsággal. Fokozódott az öröm, amikor papokkal, sőt társaimmal is egy zárkába kerültünk. Hozzávetőleg hatvanan voltunk. Mindjárt összeigazítottuk az elmúlt idők eseményeit. Sok időnk volt. A kép összeállott. Fény derült a »konstrukciós per« szerkezetére és részleteire.

Aki, akárhol, akármilyen katolikus életet igyekezett fenntartani, börtönbe került. Valódi, általános, magyarországi keresztényüldözés tárult elénk.

Azt is Márianosztrán fogtuk fel, hogy nem alkalmi hiba, vagy a »titoktartás fegyelmének« elhanyagolása juttatott minket ide. Az államhatalom tervszerű kiválasztása minden olyan társaságot kiszemelt, amelyik élt. 1960-ban, minden élő katolikus közösséget meg akartak semmisíteni...

Szunyogh Xavér kiemelkedő alakja az együttesnek! Ismeretlen rabok, papok és nem papok, versenyeznek azért, hogy egy zárkába kerülhessenek vele. Xavér roppantul tudós ember. Sok nyelvet tud. Ő a rejtvényfejtők bajnoka.

Mégis, azt értékelik benne, hogy heteken át szünet nélkül mondja az anekdotákat. Nincsen megállás, hiszen egyikről másik jut az eszébe. Még nem akadt olyan zárkatárs, aki ismétlésen csípte volna őt rajta. Nem; ilyen nincsen. Ha egy hónap után Xavért más zárkába teszik, biztosan tudhatjuk, hogy félbe kellett szakítania valami ízes történetet. A társak sajnálják az esetet és a munkahelyen kikövetelik a történet befejezését.

A hatalmas Xavér ott, Márianosztrán csakugyan szűnyog volt. A vizsgálati fogságban 40 kilót fogyott. A nyolcvan kilójával szinte soványnak tűnik a kedélyes, szelíd óriás.

Zsigmond Lóránd volt a nagy nyelvtanár. Párizsban tanult. Sokáig ott is élt. Öröm vele lenni. Bár, kockázatos is, mert a zárkában idegen nyelven beszélni tilos.

Halász Pius másként vonzó. Élményt jelentenek Rómából való történetei. Nemhiába mestere a lelki életnek, minden pap boldog, ha egy-egy hónapot a társaságában tölthetett. Pius úgy mondta: ládászámra foglalták le írásait, elkészült köteteit. Úgy gondolta, élete

¹⁵³ [114] A Rabélet és közös szabadulás c. fejezetek megtalálhatók Emódi L.: i.m. II. kötet 106–123. l.

műveit vették el tőle. Ha ezután mindig írni fog, és sokáig él, nem lesz ideje ahhoz, hogy pótolhassa a veszteséget.

Lénárd Ödön lett a börtönviselt papok neszтора. Végülis, több részletben, tizennyolc és fél évet töltött börtönben. Nagy volt a vétke! Szerzetesrendet alapított és fenn is tartotta. Ez volt az ő roppantul súlyos, politikai vétke. Ödön is tanár volt. Sokat és sokfélét lehetett tanulni tőle. Persze ő is a Vatikán jóváhagyásával »tévelyedett el«. Róma ugyanis engedélyezte az általa alapított új szerzetesrendet.

Róma ebben az időben nagyon tevékeny volt. A Központi Papnevelőből kidobott kispapokkal is törődött. A Pápa intézkedett arról, hogy azok, akik nem mentek el a békegyűlésre, fel legyenek szentelve.

Tabódy István intézte az esetet. Úgy ítélték el őt, mint aki idegen állam javára kémkedett. Hatvanhárom kispapot szenteltetett fel István. Ezért töltötte büntetését. Csajkájára fel is karcolta a hatvanhárom nevet, hogy mindennap emlékezzék rájuk.

Márianosztra gyönyörű tájon épült. Hegykoszorú vette körül az intézetet. Élveztük a füstmentes levegőt és a ragyogó napfényt. A börtön, az eddigi tapasztalatokhoz képest, tiszta volt. Annak ellenére, hogy nem volt csatornázva és »kübli-rendszer« volt benne. Valaki mégis törődhetett azzal, hogy sem piszok, sem féreg ne borítson el minket. Emlékszem, egyszer még a szalmazsákok tömését is kicserélhettük.

Az ételünk, tekintve, hogy »szigorított« börtön voltunk, kevés volt. Nem koplalósan kevés, csak nagyon mértékes. Az viszont igaz, hogy minden étel ízes és jó volt. Talán ezért is tűnt kevésnek.

Márianosztrán szőnyeget csomóztunk. Szép, tiszta és nagyon nekünk való munka volt ez! Igaz, hogy kezünknek jól, pontosan és gyorsan kellett mozognia. De eközben nagyon jól lehetett beszélgetnünk. Erre volt mindenkinek a legnagyobb szüksége. Persze, magának ennek a munkának is volt varázsa. Szép volt a pontosan és jól készített szőnyeg! Még bajnokok is voltak közöttünk! Mindenki megcsodálta Tompa atya csomózását. Remekmű volt! Szép és pontos. Az is igaz, hogy senki sem dolgozott olyan lassan, mint ő. Rózsavölgyi atya gyorskeű volt. A magas normát, a napi 10.000 csomót, ő már ebéd előtt teljesítette. Hogy ne tűnjön fel gyorsasága, ezután a lassúbbaknak segített.

Szigeti Imre, a dominikánus teológiai tanár, fejből tudta szent Tamás Summáját. Csak azt kellett mondani: kérjük a XXX. caputtól, ő már mondta is. Aki körülötte dolgozott, élt is ezzel a lehetőséggel. Szigeti atya halkán, duruzsolva mondta Szent Tamás fejezeteit, környezete pedig tanulva hallgatott és csomózta a szőnyeget.

Elég keveset volt köztünk Strecke Ernő atya. – Nagyon kárpáltuk őt! A nevelő tiszt, időnként elővette őt: »Sigmond – erre a névre magyarosított Strecke atya – maga már megint gyóntatott. Igaz?« – »Igen« – felelte Ernő. »Őt napi sötétzárkára büntetem« – hangzott a zord ítélet. Hibáztattuk Sigmond atyát. Mondtuk neki: »senkinek semmi köze ahhoz, gyóntatsz-e?« A feltett kérdésre »nem« a helyes felelet. Aki ismerte Sigmond atya konok macacosságát, tudja, hogy mindez a szó hiábavaló volt.

Jól éreztük magunkat a szigorított börtönben! Négy pap lakott egy-egy zárkában.¹⁵⁴ Az első időben mindenki elmondta ügyét. Azt is, mit, hogyan ítélték róla. Azt is, milyen közegben, milyen módon élt. Mindez nagyon érdekes volt.

¹⁵⁴ Más visszaemlékezések szerint Márianosztrán hármass zárkák voltak, nem négyesek.

Kialakult, hogy ki miben jártas. Abból órákat adott a többieknek. Olyan zsúfolt volt a napirendünk, hogy sajnáltunk minden időt, amit nem tölthettünk együtt. Még a legtöbb bajunk az Eucharisziával volt.

Tudták rólunk, hogy módot találunk arra, hogy misét mondjunk. Becsületügyet csináltak abból, hogy rajtakapjanak ezen minket. Ha ez nem sikerült nekik, betegek voltak. Mivel tudták, hogy mindegyik pap misézik, szívesen és szigorúan megbüntették őket, valami mondvacsinált ürüggyel. Jelezték is valamiképpen, hogy ez nem azért a névlegesen szereplő esetért van, hanem a misézésért.

Egyikünk, akit ilyen módon büntettek, rájuk is bizonyította, hogy bár ateistáknak mondják magukat, mégis ők hisznek leginkább az átváltoztatásban. Hiszen, ha nem hinnének, egy darabka kenyérért és egy csepp szőlőléért nem büntetnének, nem kínoznának minket. Az így kitörőnek néhány nappal felemelték a büntetését.

Egyébként, ez a szigorított börtön tűnt ki, hogy gyakran és szigorúan büntetett mindenkit. Tabódy István egy alkalommal megmutatta, hogy mindez hiábavaló. Egyszer, amikor néhány napi koplalóra ítélték, így szólt: »a maguk könyvtárából való könyvben úgy dicsekednek, hogy valamelyik „kommunista nagyság”, hősiesen, kilenc napig éhségstrájjal tiltakozott a fogva tartói ellen. Megmutatom, hogy ez a hősiesség semmi. Én húsz napig nem eszem«. – Meg is csinálta. Csontváz soványán került abba a zárkába, amelyikben voltam. Mindenki nagyra becsülte őt!

A regnumi papok jól beilleszkedtek a többiek közé. Megbeszéltük mindazt, ami történt. Mindenki elmondta a maga élményét. Igen felemelő volt, hogy senki sem sajnált semmit. Mindenki meg volt győződve arról, hogy helyesen tettünk mindent. Úgy gondoltuk, hogy akik nem kerültek rabságba, rendszeren folytatják azt a munkát, amit örökségül kaptunk és magunk is teljes mértékben helyeseltünk. Senki nem is említett, de nem is gondolt olyasmit, hogy kiszabadulva nem ugyanazt a lelkipásztori munkát folytatja. Talán éppen a per és a börtön nyomatékozta, milyen fontos az az ifjúságnevelő munka, amit jól végeztünk. Szó nélkül is mindenki tudta, hogy kiszabadulás után folytatnia kell a regnumi munkát.

1962-ik év végéig maradtunk Márianosztrán.

Közös szabadulás

„Már ősszel híre járt annak, hogy nem leszünk sokáig Márianosztrán. Tél elején határozottan tudtuk, hogy megszűnik ez a kategória: »osztályidegen börtön«.

Télen kerültünk át a Budapesti Gyűjtőfogházba. A hatalmas épületcsoport rengeteg embert tartalmazott. A két csillag három szárnya bizonyos módszer szerint lett felépítve. Humánus szempont irányította a munkát. Úgy kellett építeni, hogy mindegyik zárka a nappal bizonyos szakaszában kapjon valami napfényt. Összehasonlításképpen meg kell jegyezni, hogy a márianosztrai börtön akkora lehetett, mint a budapesti jobb csillag egyik szárnya.

Az új helyen rengeteg emberrel találkoztunk. A jobb csillagban laktak azok, akik nem dolgoztak. A bal csillag a dolgozóké volt. Márianosztrának az volt a varázsa, hogy minket papokat együvé zártak. Tulajdonképpen itt a Gyűjtőfogházban elegyedtünk valóban a civilek közé. A politikai rabok zöme »ötvenhatos« volt.

Itt találkoztunk azokkal, akik az ötvenhatos események főszereplői voltak. Igaz, sokukat kivégeztek. Mások külföldre távoztak. Akik itt maradtak, úgy vélték, nem műveltek olyasmit, amiért megbüntetik őket. Politikai ellenfeleknek tartották magukat. Párbeszédet igényeltek volna; párbeszédet kaptak és börtönt.

Örültek nekünk, mint értelmes hallgatóságnak. Bennünk meg is volt a figyelés készsége, így azután megértettük azokat az eseményeket, amiket annak idején csak külsőleg láttunk.

Hamarosan munkába kerültünk. Tornacipőket gyártottunk. Összetolt asztalsornál ültünk és munka-szalagot képeztünk. A cipézsasztalt »pangli«-nak mondták. Valószínűleg a német »bank«-ból származott a szó. Úgyesen kiképzett asztalka volt, jól lehetett dolgozni mellette. Olyan munkánk volt, hogy közben jól lehetett beszélgetni. Éltünk is az alkalommal.¹⁵⁵

A papok már Nosztrán megbeszélték azokat az ügyeket, ami a maguké volt. Itt, most, szívesen meghallgatták mások ügyeit. A gyűjtőfogházban feltűnően sok hívünk lett.

Igaz, Márianosztra szigorított börtön volt. Egy szál grafit birtoklásáért büntetést kapott a rab. Érdekes, hogy abban a világban mennyire kitágult az emlékezet. Egész zsoltárokat hoztunk össze. Istvánunk le is írta azokat. Olyan módon, hogy W.C. papírra tűhegygel írt. Minden betűt kiszúrkált. Módszere olyan jól rejtett volt, hogy el tudta »Zsoltárkönyvét« hozni Márianosztráról Budapestre. Sőt, a végén, még ki is tudtuk hozni »írásait« a börtönből. Nos, ehhez az állapothoz képest, a Gyűjtőfogház enyhe hely volt. Híreink forrásaként nemcsak az őrség szolgált. A rabok rádiót is hallgathattak. Nem mintha a Kossuth Rádió hírei bejöhettek volna. A börtönrádió nevelési feladatot volt hivatva teljesíteni. Pimasz, megalázó és ostoba előadásokat közvetítettek. Persze nem figyelt azokra senki sem. Igaz, egy időben megkísérelték kötelezővé tenni a csendes figyelést. De nem volt olyan közeg, amelyik érvényesíthette volna a parancsot.

Börtönújság is volt. Abban az időben, amikor ceruzánk sem lehetett, olvashattuk belőle, hogy Mexico Cityben fellázadtak a rabok, mivel városi telefonjaik beszélgetéseit az őrség

¹⁵⁵ Noha a hatósági emberek mindent megtettek annak érdekében, hogy az atyák életét megkésérisék (például úgy, hogy a több nyelven beszélőket osztották be a cipézműhelybe a kaptafa mellé, míg azt, aki csak egy nyelvet tudott, a fordítókhöz küldték), mégis jól érezték magukat a regnumiak ebben a környezetben. Az 1965-66-os második perben fel is rótták nekik: „Vádlottak büntetésüket 1963-telén az Országos Börtönben töltötték, ahol valamennyien a cipézműhelyben dolgoztak, így módjuk és lehetőségük nyílt arra, hogy kicseréljék gondolataikat. Vádlottak egyikére sem volt a bírói ítélet nevelő hatással, sőt valamennyien egyetértettek abban, hogy ártatlanul ítélték el őket és a bírói ítélet célja lényegében a magyarországi vallásüldözés volt. Elítélésük tehát nemhogy józan, reális gondolkodásra készítette volna őket, hanem fokozta bennük a népi demokratikus államrend elleni gyűlöletet.”

kihallgatta. Ilyen és hasonló hírekkel táplált minket a börtön. Legjobb rovat a keresztretjvény volt. Ezzel mindenki szívesen fáradozott.

Az a rádió, amit igyekezett mindenki hallgatni, technikai csoda volt. A rabok mindenféle rejtekúton mágnes-forgácshoz jutottak. Hajszálvékony huzalból tekeracet készítettek. Mindezt beleszerkesztették húszfillér nagyságú tokba. Lefekvéskor párnájukra tették, úgy hallgatták a híreket. A rádió készítőit nagyon szigorúan büntették. A tulajdonosait is. Nem lehetett az, hogy valaki úgy tartson rádiót, hogy a zárkatársaik ne tudjanak róla. Ezért rádió csak megbízható társak között üzemelhetett. A besúgóknak fő foglalkozásuk volt az ilyen titkos rádiók bejelentése. Nem volt könnyű mesterség ez sem. Mert, ha kiderült a besúgó személye, az ilyen hátralévő börtönélete roppant kínos lett. Mindenki igyekezett ütni-rúgni az ilyen »wamzer«-t...

Valami nagy besúgás remek rejtek helyet leplezett le. Falbavésott üregben tartottak több rádiót. Titokzatoskodó »mesterdetektívek« nevelőtiszttel az élükön kibontották a falat, megtalálták a hírközlő eszközöket. Felhangzott a vészeli kérdés: »Kié ez a sok rádió?« Keglevich István nyomban jelentkezett: »Az enyém!«. A hatóság igyekezett őt lebeszélni: »Keglevich, mi tudjuk azt is, kik használták ezeket a rádiókat. Tudjuk, hogy maga nem rádiós.« A vádlott kitartott vallomása mellett. »Enyém az összes rádió.« A börtönparancsnok majdnem elárulta a besúgót. »De Keglevich, tudjuk kié a rejtek hely. Azt is tudjuk, kié a rádió.« István makacs: »Enyéme a rádiók«. Kénytelenek voltak húsz napi koplalóra büntetni őt. Furcsa és szokatlan módon, a rabtartók szokása ellenére, meg voltak győződve arról, hogy ártatlant büntettek. Az egész börtönben híre terjedt az esetnek. Nagyon megnövelte a papok megbízhatósági tekintélyét.

Az egyik ór benézett egy zártába. »Maga van itt? Maga pap. Nem besúgó. Szüret volt nálam tegnap. Berúgtam. Álmos vagyok, alig állok a lábamon. Leülök ide a lépcsőre. Ha lépéseket hall, zörögjön ki, hogy felébredjek.«

A rabok voltak leginkább kritikusok. Az őrszemélyzet hamarosan meggyőződött a papok végtelenségéről, őket csak a vizsgálatokat vezető tisztek előzték meg ebben. Nem kellett sok idő ahhoz, hogy a legkritikusabb rabok is elismerték: »ezekben a papokban meg lehet bízni«.

A Gyűjtőfogház rejtett rádiói egyre javuló híreket sugároztak. A munkahelyen kevesbedett a munka. Állandó beszélgetéssel cserélgettük a sebesen röpködő híreket. Végül is, a nevelőtisztek kihirdették, hogy amnesztia rendelet készül. Mihelyt megérkezik az írás, azonnal végrehajjták azt. Szabadon bocsájtják mindazokat, akikre az amnesztia vonatkozik. Addig is, amíg várakozni kell, mindenki őrizze meg nyugalma.

Az izgalom nem nagyon lepte el a papokat. Azok a civil politikai rabok, akiknek pörébe annak idején igyekeztek valami köztörvényes paragrafust belekeverni, most izgatottan méregették, mi lesz velük. Hiszen volt közöttük olyan is, aki már hat-hét esztendő rabságban töltött.

A mi népünk életéről aránylag kevés hírünk volt. Sajnos, a látogatók a maguk ügyeivel foglalkoztak. Hajlottak arra a szóra, amivel a nevelő tisztek fenyegették őket. Az volt a varázsszó: »a hozzátartozó rab érdeke azt kívánja, hogy csak családi dolgokkal foglalkozzanak«. Így azután a gyakorlatlan és nagyon engedelmes rokonok, a rendelkezésükre álló csekély időben szélesen elmondták, mi van a családdal. Nem mertek a minket érdeklő világról hírt adni. Azt hitték, hogy jót tesznek nekünk, ha óvatosan, tartózkodnak azoktól a hírektől, amik csakugyan érdekelték minket. Persze az igaz, hogy csak úgy lehetett jelentős híreket közölni, hogy a két beszélgető megértette egymás rejtett nyelvét. A hírhozónak le kellett írnia, meg kellett tanulnia a maga szövegét. Még az sem volt fontos, hogy a látogatott azonnal megértsen mindent, ő is elraktározta a szöveget és később volt arra idő, hogy kihüvelyezze a szövegbe beletakart jelentést. Mindebből érthető, hogy az ilyen

látogatás nem volt könnyű dolog. Nem is csinálták sokan! Úgy emlékszem, hogy a papok hozzátartozói közül kettő volt olyan, aki használható híreket hozott. Szerencsénkre, az egyik ilyen éppen Keglevich István édesanyja volt. Így lett némi fogalmunk arról az életről, ami a börtönön kívül volt.

Valamiképpen írást kaptam az amnesztiáról. Meg is maradt ez az írás. A következő számozást viseli: 1963. évi 44. törvényerejű rendelet 1. §-a 1. bekezdés d. pont: ... »az elítélt mentesül a szabadságvesztés büntetés végrehajtása alól, ezért (a Budapest Fővárosi Bíróság) egyidejűleg elrendeli azonnali szabadlábra helyezését.«

A dátum: 1963. március 29. napja.

Nekünk, magunknak nem nagyon kellett készülnünk. Mindegyikünk kezdettől fogva meg volt győződve arról, hogy mindent jól csináltunk. Azt is tudtuk, hogy népünk nagyobb része kint maradt.

Nem maradt más feladatunk: szabadulásunk után be kellett állnunk a sor végére.”

A nagy amnesztiával a legtöbb pap szabadlábra került, ám azok, akikre nem terjedt ki a közkegyelmi rendelkezés hatálya, bentmaradtak. Werner atya tiltakozásként visszautasította büntetése felfüggesztését: amíg a többi pap nem szabadul, nem megyek ki – mondta. Valahogy mégiscsak kitétték a börtönből; szabadulása után megírta a Mercedes-misé: B. Maria de Mercedes (Fogolykiváltó Boldogasszony) tiszteletére.

Két per között

Bár az általános amnesztiával – még jóval az egyébként előírt büntetés letöltése előtt – szabadlábra kerültek a bebörtönzött papok, a hatóságok még korántsem tekintették lezártnak az ügyet, s csak újabb alkalomra vártak, hogy végérvényesen leszámolhassanak velük.¹⁵⁶

Az eltelt évek tanulságait leszűrve a regnumi vezetők arra a következtetésre jutottak, hogy a korábbiaknál szigorúbban kell ügyelni a titoktartási fegyelemre. Az eljárások során elkobzott nagyszámú irat túl azon, hogy nagy veszteséget jelentett, egyben arra is figyelmezteti: az írásos anyagokat úgy kell kezelni, hogy azok hollétéről, tartalmáról minél kevesebb információ jusson ki. A meglevő dokumentumok szétoasztása is azt a célt szolgálta, hogy az esetleges hatósági razziák során még a legrosszabb esetben is csak kisebb számú anyagtól kelljen megválni. Éppen ezért mindenkinél csak maximum 8–10 ilyen irat lehetett, ami – ironikus kifejezéssel élve – biztosította a regnumi *anyagmegmaradást*.

A munka tehát újraindult, noha mindenki tudta, a veszély nem hárult el, s csak kevés idő van arra, hogy a mozgalom újra talpra álljon. Ismét megtartották a szokásos heti házigyűléseket a lelkeségi mozgalom vezetői. Ezen a fórumon születtek meg a közös döntések, s itt dolgozták ki az atyák az éves nevelési programot. A házigyűlések megszervezése természetesen igen nagy körültekintést igényelt. A korábbi helyszínek – Máriaremete, Kelenföld – már korántsem látszottak biztonságosnak, így az összejöveteleket egy időre Hagyó József atya zuglói, albérleti lakásán, majd pedig Emődiék Molnár utcai otthonában tartották meg.

Az 1963. április első keddjén megtartott házigyűlésen terítékre került a lelkeségi mozgalom jövőjének kérdése. Az éppen kiszabadult lelkipásztorok és a kinnmaradottak hosszas eszmecsere után folytattak arról, nem lenne-e célszerű az intenzív hatósági ellenőrzés miatt rövid időre szüneteltetni a működést. A közösen meghozott döntés egyértelműen a folytatás mellett szólt: „Az elődöktől kapott feladatokat folytatni kell, még oly mostoha körülmények közt is, amelyhez hasonlót nem ért meg a regnumi közösség. Az ifjúság nevelését nem lehet megszakítani azzal a lapos indokkal, hogy nem-működésünk oka a félelem” – váltók a mozgalom vezetői. Ebben a szellemben indultak neki a következő, rövidre szabott, de annál értékesebb időszaknak.

„A legjobb másfél év” – írja ezekről az időkről Emődi László két évtizeddel későbbi visszaemlékezésében. S valóban, a börtönök alatt nem, vagy alig működő csoportok, vezetőik szabadulásán és lelkesedésén felbuzdulva, ismét nekiláttak a regnumi szellemű közösségi munkának. A korábbi idők hanyattatásai nyomán megcsonkult csoportok összevonásával, gyarapodásával új bázisközösségek alakultak, míg másutt a nagylétszámú népek elosztásával továbbiak kezdték meg működésüket szerte a fővárosban.

A regnumi közösség immár annyira megszaporodott, hogy a vezetőség által közösen összeállított anyagok sokszorosítása komoly nehézséget jelentett. Rózsavölgyi atya vállalta az

¹⁵⁶ A körülmények ismeretéhez tudni kell, hogy 1963–1964 folyamán újra napirendre került a magyar-vatikáni kapcsolatok helyreállításának kérdése. Egy hosszabb tárgyalássorozat – melynek során mind Budapesten, mind Rómában találkoztak egymással Vatikán és a Magyar Népköztársaság képviselői – eredményeként 1964. szeptember 15-én egy soványka megállapodás született. A jegyzőkönyv tizenhat témakört sorol fel, amelyet a tárgyalófelek a megbeszélések során érintettek. Szó esik itt az Elnöki Tanács előzetes hozzájárulását igénylő egyházi állások betöltésének kérdéséről, az alkotmányra teendő hűségeskürről, sőt a letartóztatott és felfüggesztett papok ügyéről is. Konkrét eredményekről – kivált ez utóbbi pontot nézve – nemigen szólhatunk, ám kétségtelen, maga a kapcsolatfelvétel is jelentősen befolyásolta azt, hogy a hatóságok miként viszonyuljanak a lassanként ismét virágkorát élő regnumi mozgalomhoz.

ezzel járó terheket, ennek köszönhetően a következő perben már igen előkelő helyet foglalt el a vádlottak sorában.

A megelevenedő lelkeségi mozgalom programjába tartozott a fiatalítás is. Werner Alajos és Tompa Nándor meggyöngült egészséggel került ki a börtönből, ők – a többiek megértésével találkozó – kissé hátrahúzódtak a közösségben, s noha szellemükben nem távolodtak el a Regnumtól, a következő idők konkrét munkáiból már nem vették ki annyira a részüket, mint korábban. De Emődi Lászlónak is megterhelő volt már a főparancsnoki tisztséggel járó megpróbáltatás, így a fiatalítás jegyében helyét az ifjúsági vezetés e magas posztján Somogyi Sándor vette át. 1963 augusztusában, az egyik titkos házigyűlésen házfőnökké választották Hagyó Józsefet. Hozzá kell tenni azonban, hogy Emődi és Werner atya személyes tekintélyével, munkájával továbbra is a közösség motorja maradt.

* * *

Említettük már, milyen nehézséggel járt a regnumi összejövetelek megszervezése. Az atyák jól tudták, egy-egy templomi találkozó nagy veszélybe sodorhatja az adott plébánia lelkipásztorait. Nem egyszer áthelyezést vont maga után az ilyen „renitens” szervezkedés. A Szeplőtelen Fogantatás nagy regnumi ünnepének, a Regnum „születésnapjának” megülésekor is épp ezért kellett a klasszikus konspiráció módszereihez folyamodni.

Az atyák úgy tervezték, hogy 1964. december 8-án a máriaremetei kegytemplomot övező ligetben tartják meg összejövetelüket. A találkozó este hat órára volt megbeszélve a hűvösvölgyi villamos végállomásánál. A résztvevők úgy igyekeztek, hogy elvegyülve a munkából hazatérők között, kijussanak a csendes ünnep színhelyére. A templom környéke elhagyatott volt. A szentély mögött, a kertben húzódott meg a 8–10 főből álló kis csapat, s a rózsafüzér elimádkozása, majd a *Mária édesanyánk* eléneklése, az áldás után mindenki szétszéledt.

Még aznap éjjel jelentkezett a rendőrség a koraesti megemlékezésben résztvevők lakásán. A csodálatos másfél év végére ismét letartóztatási parancs tett pontot.

A második kivizsgálásról adjon számot ismét Emődi László írása.¹⁵⁷

„A házkutatás formasága megszokott volt. Könyveim sokasága állandó nehézséget jelentett. Pedig nem voltam könyvgyűjtő. A gyakori költözködés hozzátartozott a beosztott-papi életformához. Ez mindig alkalmat nyújtott arra, hogy az ember selejtezést végezzen. Csak azokat a könyveket vittük tovább, amik szükségesnek látszottak. A lexikonok, szótárak, a szakkönyvek nem voltak nélkülözhetők. A szépirodalomból a versek maradtak meg. A regények közül csak azok költöztek, amikről feltételezhető volt, hogy még egyszer elolvasom azokat. Még így is sok könyv maradt.

A hatóságnak azokat mind kezébe kellett vennie. Sőt, át is kellett lapoznia, bele kellett tekintenie. Az írások, iratok, méginkább igényelték a betekintést. Minderre, persze, kevés volt az idő! Nem figyeltem ugyan az órát, de úgy gondolom, éjfél lehetett, talán több is, amikor elindultunk a vizsgálati börtön felé. Ez a Fő utcában van. A hely, az előző börtön miatt, ismerős volt. Sőt, a személyzet tagjaira is ráismerni véltem.

Nem volt olyan hiú reményem, hogy bevettem volna esélyeim közé a közeli szabadulást. A nemrégén elhagyott börtön benne élt idegeimben. Értelmem rögtön kikapcsolta az időt. Nem érdekelt, mi meddig tart. Mindenre bőven ráértem.

¹⁵⁷ 115. Emődi L.: i.m. II. kötet 164–172. 1.

Valami ősi törvény valósult meg abban, hogy az elfogottat mindjárt ki kell hallgatni, így még aznap éjszaka elővezettek. Nem alhattam, de nem is kívántam azt. Előadóm, egy alezredes halkán, csendesen és fáradtan fogadott. Felvette személyi adataimat. Mindjárt engedélyt adott dohányzásra, olvasásra és állandó fekvésre. Előző alkalommal mindezzel kínozták az embert. Nagy-nagy kedvezmény volt, ha olvasni engedték a rabot, vagy napközben lefeküdhettek. Megértéssel vette tudomásul, ha nem kívántam válaszolni. Egy alkalommal így nyilatkozott: »Tudom, hogy önök, papok, nálunk magasabb képzettséggel rendelkeznek«. Más alkalommal valaki ilyet mondott: »Nézze! Az mindegy, hogy maga mit mond. Az is, hogy én mit gépelek. Ítéletük készen van.« – Így nyugodt is voltam. Senkinek sem árthattam.

– Alapelveimül azt választottam: magamról hajlandó vagyok valamit mondani. Főleg olyasmit, amiről írás is szól. Másokról nem nyilatkozom.

Az adottságoknak és a körülményeknek az emberibbségének volt köszönhető, hogy ez a második rabságom kiegyensúlyozottabb és elviselhetőbb lett. A rabság, persze, rabság maradt. Mégis, valami nyugodtság töltött el: meg voltam győződve, hogy fogságunk ügyünk javára válik. Nemcsak abban voltam biztos, hogy mi magunk kikerülünk a börtönből, de arról is meggyőződtem, hogy jó intézményünket az elmúlt ragyogó másfél év és a rákövetkező második per megerősíti és lendületbe hozza.

Nem tudom, miért: izgalmas »detektíveskedés« keletkezett, valamelyik előadásom körül. Tudtam, melyikről volt szó. Úgy gondolom, 1964-ik év nyarán, nagyon lényeges, jól megfogalmazott előadást tartottam. Újra elmentek a Molnár utcai lakásomra. Kétségbeesetten keresték. Nem találták. Magam nem tulajdonítottam nagy jelentőséget annak a keményfedelű, pepita, kockás füzetnek. Magam dolgáról lévén szó, készségesen elmondtam írásom tartalmát. Munkánk folytatásáról volt szó benne. Semmi olyant nem írtam benne, ami személyes jellegű lenne. Jól megindokoltam abban a füzetben azt a tevékenységet, amiért letartóztattak minket. Ezt nem titkoltam, nem is szégyeltem! Kissé büszke is voltam rá, hiszen előre elterveztem azt a ragyogó Másfél Évet. Mégis, nagyon keresték az én kockás füzetemet. Nem találták. Figyelemmel kísértem a folyamatot és megnyugtatót, hogy nem találták meg.

A vizsgálati fogság idején, kiderült, hogy ki van lefogva. Mindjárt az elején, egész jegyzőkönyv készült Rózsa Elemérről.

– Ha visszagondolok az eseményekre, szégyellnem kell magamat. Annyira benne éltem a Regnumban, hogy ki sem láttam belőle. –

Nem ismertem Rózsa Elemért! Egyáltalán nem ismertem. Pedig neves személy volt ő a jezsuiták között!

Később tudtam meg, hogy a hírlapokból a közvélemény is úgy értesült, hogy Rózsa és Emődi, vagy Emődi és Rózsa vezette ezt a »nagy összeesküvést«.

– Később kiderült, hogy Rózsa Elemér élreállításával, hat-nyolc jezsuitát ítéltek el és Emődi vezetésével a regnumistákat. Közülük, tulajdonképpen csak Mócsy Imre atyát ismertem. –

Sokszor megkérdeztek Rózsa Elemérről és a jezsuita-per tagjairól. Csakugyan, tájékozatlan voltam mind a személyekről, mind a »büntetteikről«.

Később, a börtönben, kiderült, hogy hozzánk hasonlóan, semmiféle politikai cselekedetet nem műveltek.

Persze, 1950-től kezdve szakadatlanul mondták minden hatóságnak, hogy egy világméretű rendet a csöppnyi magyar állam nem oszthat fel. Azt megteheti, hogy házaikat, intézményeiket elveszi. Maga a Rend azonban, más dolog! Azt, maguk a Rendnek magyar tagjai sem oszthatják fel. A Rend élő világjelenség! Nos, ezt az »állampolgári engedetlenséget« büntetni szükséges volt! A »büntethetőséget« a jogászoknak kellett kidolgozniok. Ezt magyarul így mondhatjuk: olyanná kell alakítaniok a jezsuiták emberi jogoknak megfelelő cselekedeteit, hogy a korrektül viselkedő Rendet büntetni lehessen.

A tények és a jog szégyenletes csavargatására lett szükség, hogy kiderüljön: a jezsuita rend a Magyar Állam megdöntésére törekedett! A jogászi karnak vállalnia kellett ennek a lebonyolítását! Még súlyosbította feladatukat, hogy nem tanulatlan emberekről volt szó! Mócsy Imrének például három római doktorátusa volt. Ő volt Magyarországon abban az időben a legképzettebb biblikus.

Ami a magunk világát illeti, voltak sikereink és kudarcaink. Sikerült Tompa atyának kimaradnia ebből a perből. Ügye nagyon tiszta és közösen megbeszélte volt. Mindenki egyetértett azzal, hogy kár lenne rozzant egészségével belevágnia az újabb börtönbe. Hiszen ebbe az életbe azok is belebetegedhetnek, akik egészségesek. Jobb, a Közösségnek is jobb, ha Tompa atya kimarad ebből és megmarad.

Érdekes volt László atya helyzete! Mindig a Házon kívül, vidéken volt. A szíve, esze, mégis mindig velünk volt! Az első perben megállapítást nyert az ő állandó fizikai távolléte. Szégyenletes dolog volt elítélni valakit olyasmért, ami, bizonyítottan, távollétében történt. Úgy látszik nem akarták ezt a hibát mégegyszer elkövetni. Így eltekintettek attól, hogy Gábor atyát újra börtönnel büntessék. Igazuk is volt! Annyian csinálták ezt a Csodálatos Másfél Évet, hogy még a résztvevőkben is válogatni kellett. Szükségtelennek látszott, hogy távollévőket is bevonjanak ebbe a perbe. Ne tévedjünk! László atya világunkról és életünkről mindig mindent tudott. Amennyire tudott, részt is vett benne. Mégis, úgy alakult élete, hogy vidéken élvén, sok mindenből ki kellett maradnia. Így ebből a perből is.

Werner atyát is szeretnénk volna kívül hagyni. Az első börtönbüntetés nagyon megviselte őt. Egészsége megromlott. Azt a bizonyos Másfél Évet Celldömölkön töltötte. Így, még messzebb járt tőlünk, mint László atya. Ő csakugyan semmiféle ifjúsági munkát nem végzett. Semmi okát nem láttuk annak, hogy a vádlottak padján üljön. Azt hiszem, a kivizsgálók is szégyenkeztek, amikor az utolsó helyre mégis leültették őt. Talán bántotta a Hatóságot, hogy el kellett ejteni az Első Per hamistanús, súlyos vádját. Mivel nekik mindig igazuk kell, hogy legyen, Werner atya is részt vett abban a perben, amihez a valóság szerint semmi köze nem volt.

Új rabtársunk volt Thiry István, ő az első perünk idején is rabtársunk volt. Akkor, az egymagában művelt ifjúsági munka, valamint az irodalmi tevékenysége juttatta börtönbe. Mivel a Másfél Évben velünk dolgozott, el is ítélték őt velünk együtt. Úgy tűnik, neki is alaposan beszámították az első perének anyagát. A bekövetkező amnesztia alatt nem tudták ezért »kellőképpen« büntetni őt. Ezzel az új perrel alkalom nyílott arra, hogy Istvánt megbüntessék. Alaposan éltek is ezzel a lehetőséggel.

Nem számítható annyira új embernek Somogyi Sándor. Gyermekként ő is, mint öccse, megfordult a Házban. Tagadhatatlan, hogy maga ez a tény jelentős volt. Sándor jobban és könnyebben megértette az eseményeket. Azt is jól tudta, hogy az van a világban, amit megcsináltunk. Eddig már doktorátusába került helytálló keménysége. Most arra került sor, hogy szabadságával fizessen azért a néhány gyermekévért, amit a Házban töltött. Persze, mind Házi-, mind Házon kívüli jelenléte mögött munka volt.

A többiek, az Első Perből ismerősök, gyakorlottan vették ezt az újabb akadályt. Emődi László izgalomtól mentes, nyugodt volt. Elméletben már a jövő munkát szervezte. Keglevich István hasznos harcot vívott minden mondatért, minden írás-jegyért. Rózsavölgyit sok gond terhelte. Nem csodálható, hogy tönkrement a vegetatív idegrendszere. Hagyó József jól bírta a börtönt, a társak körében is népszerű volt...

Az életünk apró események, jelenségek görgőin haladt. Már a vizsgálati fogságunk idején felsejlett, hogy másik börtönbe érkeztünk, mint amit elhagytunk. Maga a fogság, a rabtartás emberségesebb lett. A vizsgálók is megértették, hogy nem kell nagy energiát belefektetni egy konstruált per vizsgálatába. Hiszen a tények egyáltalán nem befolyásolják az ítéletet.”

„Bomlasztás reverendában”

Ezzel a címmel jelent meg a bírósági tárgyalást megelőzően a rendőrség belső kiadványában az „Emődi-féle összeesküvést” bemutató írás.¹⁵⁸ Ennek alapján rekonstruálhatjuk, mi is volt az igazi vád a lelkeségi mozgalom vezetőivel szemben. A K. M. aláírással szignált cikk hangneme, állításai kísértetiesen emlékeztetnek az ötvenes évek sajtóiból jól ismert „leleplező írások” kellékeire:

„Napjainkban az ellenséges tevékenység legjellemzőbb vonása az eszmei, ideológiai bomlasztás, s ennek révén a kommunista eszmékkel szemben álló, vagy közömbös, a szocializmus építését akadályozó réteg kialakítása és szélesítése. Ez a tevékenység különösen veszélyes az ifjúságra, mely nem rendelkezik kellő élettapasztalattal, koránál fogva rendkívül fogékony, s különösen alkalmas a téveszmékkel való megfertőzésre. Erre épített Emődi László római katolikus pap és hat – ugyancsak egyházi személy – társa is.

Az ifjúság soraiban folytatott ellenséges tevékenységük komoly múltra tekinthet vissza. Mint az illegális (!) Regnum Marianum vallásos szervezet tagjai, már több évvel ezelőtt létrehoztak egy vallásoktatás leple alatt meghúzódó klerikális jellegű államellenes ifjúsági szervezkedést, melyet szerveink 1960–61-ben felszámoltak...

Emődi László és paptársai már a börtönben megállapodtak, hogy szabadulásuk után a félbeszakított ellenséges tevékenységet óvatosabb formában és más módszerekkel, de folytatják. Megállapodtak abban, hogy kiszabadulásuk után tovább ápolják a Regnum Marianum illegális szervezetét és ellenséges tevékenységüket az ifjúság mind szélesebb rétegeire kiterjesztik.

Emődi László – aki a korábbi szervezkedés eszmei irányítója és egyik vezetője volt... rendkívül nagy aktivitással rövid időn belül mind az általános, mind a középiskolás fiatalok soraiban kisebb-nagyobb csoportokat hozott létre, elsősorban vallásoktatás leple alatt. Hat paptársából kollektívát alkotott az ifjúsági csoportok irányítására, s újabbak létrehozására.

Céljuk az volt, hogy az ifjúság soraiban létrehozott csoportokat elsősorban vallási jellegű kérdések megvitatásának leple alatt politikailag a rendszer ellen befolyásolják, s kialakítsanak egy olyan elit bázist, mely alkalmas lesz az ellenséges bomlasztás kiszélesítésére. Módszerük rendkívül színes és változatos volt. Kirándulások, sátorozások és lakásokon rendezett csoportos összejövetelek tartották össze a kis csoportokat. A megbeszélések, viták témája és hangneme sohasem irányult nyíltan a fennálló társadalmi rendszer ellen, de éppen megtévesztő jellege miatt volt rendkívül veszélyes (kiemelés tőlünk). Ugyanis ezeken a megbeszéléseken Emődi László és hasonszörű (!) társai különféle vallástörténeti és filozófiai kérdéseket oly módon értelmeztek, hogy azok alkalmasak voltak a fiataloknak a kommunista eszmékkel való szembeállítására, továbbá a szocialista társadalmi rendszer iránti bizalmatlanság kialakítására. Illegális propaganda anyagokat is felhasználtak. Egy ilyen jellegzetesen bomlasztó hatású propaganda anyag körmönfont módon egy kommunista fiatalnak a kommunista eszmékből való »kiábrándulását és az egyházhoz való megtérését« mutatja be... Megállapításaiban, következtetéseiben áltudományos eszközöket alkalmazott, s ez alkalmassá tette a marxizmusban nem kellően jártas fiatalok megtévesztésére.

...Nem riadtak vissza attól sem (!), hogy a vallásos nevelés leple alatt a kis csoportok tagjait távoldartsák az ifjúsági tömegszervezettől, s a marxista irodalom tanulmányozásától...

¹⁵⁸ [116] Magyar Rendőr: Bomlasztás reverendában, 1965. május 6., XIX. évf. 19. sz. 7. l.

...Különféle papi személyeknek megbízásokat adtak, hogy idealista filozófia és teológia szempontjából megalapozott és a fiatalok számára élvezhetően összeállított könyveket írjanak...

A fiatalok érdeklődésének fokozására az illegális csoportokban a cserkészszellem kialakítását és ápolását is bevették, a kirándulások alkalmával ismertetve a cserkész táborok szellemét, romantikáját...

Emődi turistaként beutazókkal üzeneteket küldött több nyugati emigránsnak, továbbá nyugaton élő volt regnumistának, s biztosította őket arról, hogy Magyarországon »ébred tarja« a Regnum Marianumot, s annak szellemében dolgozik.

A politikai-ideológiai sarkításoktól sem mentes cikk visszasságait még az a Saád Béla is szóvá teszi, aki, mint az Új Ember felelős szerkesztője egyébként hitet tett a hatóság mellett. A *Leobeni levél* című cikkében így ír:

„A Magyar Rendőr cikkírója mellőzi a megkülönböztetést, amely a vallásos magyarok lojalitásának alapja, nevezetesen azt, hogy nemet mondanak az ateizmusnak, de igent a szocializmus társadalmi és gazdasági programjának, s hazájuk törvényeinek, s éppen ezért leegyszerűsítve azzal magyarázza Rózsa, Emődi és társai elítélését, hogy »kommunista elvek ellen izgatták a fiatalokat«.”¹⁵⁹

Az államvédelmi hatóság vizsgálatát és következtetéseit azonban a bíróság is magáévá tette, mely 1965 kora nyarán kezdte meg az ügy tárgyalását. A Magyar Rendőr cikkének utolsó előtti bekezdése szinte teljesen azonos a bíróságon elhangzó ügyészi vádbeszéddel.

„Ellenséges tevékenységük (ti. Emődi László és társai) nem az államrend közvetlen, erőszakkal történő megdöntésére irányult, hanem elsősorban az ifjúság ideológiai bomlasztására, a népi demokratikus rendszerrel való fokozatos szembeállásra, ellenséges bázis kialakítására.”¹⁶⁰

Ide tartozik azon módszerek ismertetése, amelyekkel a rendőrség ekkoriban dolgozott. Besúgás és lejárátás címmel cikket közölt egyik hetilapunk az egyházi elhárításban alkalmazott eljárásokról. Ebből idézünk:

„Az Állami Egyházügyi Hivatal megmaradt nyilvántartása alapján kiderült, hogy a Belügyminisztérium III/III-as, állambiztonsági főcsoportfőnöksége külön osztályt működtetett az egyházi elhárításra, szorosan együttműködve az Állami Egyházügyi Hivatallal.

A belső elhárításon belül a III/III-1-es jelzést viselte az egyházügyi osztály. Ez három alosztályra oszlott: az A jelű a római katolikus, a református és az evangélikus egyházra állt rá; a B jelű a feloszlatott szerzetesrendekkel, hivatásuktól eltiltott papokkal, hitükért bebörtönzöttekkel ügködött; míg a C jelű a kisebb egyházakkal és az államilag el nem ismert szektákkal foglalatalkozott.

A III/III-1-es osztályt egy alezredes irányította, segítségére volt még 3 fő az osztály vezetésében. Az A alosztály közvetlen személyi állománya 18, a B alosztályé 7, a C alosztályé pedig 20 főből állt. Ehhez minden megyében hozzájött még egy 2–4 fős egyházügyi csapat. Ezek a megyei egyházügyesek a helyi rendőrkapitányság épületében székeltek. A mintegy 60 főnyi megyei egyházügyi apparátushoz, a BRFK-n belül, még mintegy tucatnyi egyházügyi elhárító csatlakozott. Az egyházügyi létszám azonban csak azokat foglalta magában, akik – legalábbis belügyi szempontból – nyíltan foglalkoztak az ügygel.

SZT, azaz »szigorúan titkos« belügyi tiszt az egyházak sorába csak elvértve volt beépítve, ez eltért más területek gyakorlatától. A III/III-1 leginkább hálózati személyekkel, magyarán

¹⁵⁹ [117] Saád Béla: *Leobeni levél*, Új Ember 1965. szeptember 5., XXI. évf. 36.

¹⁶⁰ [118] Magyar Rendőr, i.h.

spiclikkel dolgozott. Csupán a III/III-as főcsoportfőnökség Néphadsereg utcai központjában működő osztály mintegy 50–70 besúgóval – a legfontosabbakkal – tartotta a kapcsolatot. A teljes egyházi besúgóhálózat létszáma mintegy 150 volt. Ezek az egyházi témában információkat szolgáltató személyek részint papok voltak, részint közvetlen környezetükből kerültek ki.

Természetesen technikai módszerekkel is folyt az egyházi adatgyűjtés: telefonlehallgatással, levéllenőrzéssel, szobalehallgatással, videofelvételek készítésével. Ilyen úton-módon gyűjtöttek például egyházi személyekről olyan kompromittáló adatokat, életvitelükről szóló adalékokat, amelyek segítségével – szükség szerint – az érintetteket rá tudták bírni információk szolgáltatására, vagy más együttműködésre a BM III/III-1 osztályával vagy az Állami Egyháziügyi Hivatallal.

A legaktívabb beépülés és megfigyelés tárgya a római katolikus egyház volt. Mindemellett a »munka« oroszlánrészét az adta, hogy a szabadegyházak (az államilag el nem ismert kisegyházak, szekták) tevékenységét próbálták megfigyelni. Elsősorban ezek tagjainak külföldi kapcsolatait figyelték, illetve azt, hogy milyen forrásokból jutnak anyagi eszközökhöz.

Az egyházi elhárítás területén is alkalmazták a klasszikus titkosrendőrségi módszereket, tehát az akadályozást, a korlátozást, a tevékenység megelőzését és megszakítását. E módszerek arra irányultak, hogy a »szocialista államrendre veszélyes« egyéneket, csoportokat, mozgólódásokat, közösségeket valamilyen módon megosszák, lejárassák, befeketítsék, illetve működésüket lehetetlenné tegyék. Ennek módszere lehetett például a különféle dezinformációs hírek, anyagok, művi bizonyítékok szisztematikus terjesztése. Módszer volt az is, hogy valakit beépítettek ezekbe a közösségekbe, s az illető bomlasztó tevékenységet végzett.

Az egyházi elhárítás is, mint a teljes elhárítás egésze, totális jellegű volt. Eszerint mindenféle egyházat folyamatosan, módszeresen megfigyeltek. Ez csak egy átfogó szűrő volt. Amikor a szerv figyelmét valamilyen jelenség felkeltette, elkezdtek az ügygel külön is foglalkozni. Politikai döntés, vagy az Állami Egyháziügyi Hivatal megkeresése kiválthatta a megkülönböztetett bánásmódot. Ez állhatott passzív megfigyelésből vagy aktív befolyásolásból, de leggyakrabban e két módszer valamilyen kombinációjából. »¹⁶¹

¹⁶¹ [119] Besúgás és lejárata, 168 óra II. évf. 41. sz. 1990. október 16.

Tárgyalóterem csokrokkal

A második per hasonló külsőségek közepette zajlott le, mint az azt megelőző. A fogadott ügyvédeknek ezúttal sem volt különösebb befolyásuk a döntésekre, de legalább megkísérelhették az enyhébb elbírálás kicsikarását. Emődi Lászlót védője csupán azzal biztatta, hogy a politikai összeesküvés vádjával szemben talán sikerül a „gyülekezési joggal való visszaélés” esetévé minősíttetni a történeteket. Persze a Bimbó István által vezetett bíróság, valamint az ugyancsak az első papi perből ismert Schönherz Zoltánné (!) ügyész mindent megtett annak érdekében, hogy a súlyosabb vádpont, az „összeesküvés” ügyében marasztaltassanak el a vádlottak.

Nehezítette az elítéltek helyzetét, hogy tanulva az első per tapasztalataiból, miszerint a védelem tanúinak szava egyáltalán nem befolyásolja a bíróság döntését, ezúttal egyetlen tanút sem hívtak segítségül, akik bizonyították volna ártatlanságukat. Jól tudták ugyanis, hogy vallomásuk, még ha cáfolhatatlan bizonyítékul is szolgál az atyák vétlensége mellett, sem lehet enyhítő tényező; ellenben a vallomástevők kiteszik magukat a hatóságok zaklatásainak. Így tehát 1965-ben a vád negyven tanújával szemben a védelem egyetlen tanút sem idézett meg.

A perben elítélt Somogyi Sándort is eleinte csak mint tanút idézték meg. Maga erre így emlékezik vissza:

– *A 65-ös perben én voltam a legfiatalabb. Magam csak januárban kaptam házkutatást és kihallgatási behívást. 1960-tól eltérően most nem gyanúsítottként, hanem tanúként hallgatták ki a kintlévőket. Ez jogilag könnyebb minősítést jelentett, viszont lélektanilag jobban ki tudták használni a tanúk vallomási kötelezéseiről szóló szabályokat. (Valaki közülünk azonban megmagyarázta nekik a visszás helyzetet: „Ha nem tudok a dolgokról, nincs mit mondanom; ha tudok róla, érdekelt vagyok, s így nem vagyok vallomástételre kötelezhető.”)*

– *Eleinte kerültem az emlékezést, csak egészen általánosságokról beszéltem. Később, egy erőteljesebb pszichikai ráhatással dolgozó tiszt hatására visszavontam minden addig mondottat és megtagadtam a tanúvallomást...*

A nyomozati hatóság látván, hogy Somogyi Sándor nem hajlandó vallani, nyomban vádlottat avanszált a tanúból. Január 26-án tartóztatták le az akkor még csak három éve felszentelt fiatal papot:

– *Bent egy igen nyájas tiszt azzal fogadott, hogy a társaim vallomása alapján tartóztattak le. Utóbb kiderült, hogy a többieknek azt mondták, magam kéredzkedtem be. Később, az 1970-es per kapcsán alkalmilag ismét találkoztam a fentebbi agresszív tiszttel, aki azt magyarázta: kár hallgatnom, mert csak magamnak ártok; 65-ben, ha kezdetben vallok, megúszom egy figyelmeztetéssel. Ebből azt a következtetést vontam le, hogy a tanúvallomás megtagadásáért, a maximális ezer forintos bírság helyett két és fél évet kaptam. Az illető tiszt erre találva érezhette magát, mert roppant ideges lett, és azt mondta, hogy vagy rosszindulatú vagyok, vagy félreértettem szavait. A békesség kedvéért megegyeztünk a félreértésben...¹⁶²*

* * *

A magyar bíróság történetében egyedülálló módon zajlott a tárgyalás. A termet az egyik pesterzsébeti közösségi tag ötletén felbuzdulva, a rokonszenvezők jóvoltából színes

¹⁶² [120] A következőkben többször is idézünk Somogyi Sándor 14 oldalas visszaemlékezéséből, amelyben a regnumi atya feljegyzett néhány fontos eseményt, emléket az 1965–1975 közötti időszakból. (Kézirat)

virágkavalkád töltötte meg. Amikor a bíróság belépett a felékesített tárgyalóterembe, szemtanúk szerint szinte hátrahőkölt a váratlan látványtól. Az elnök elbizonytalanodva tekintett körül a mindent elborító virágözönön. A sajátos „díszítést” nem minősíthette rendbontásnak, így csupán asztaláról rakta le a virágcsokrokat. Csak ezután idézte be a kihallgatásra a vádlottakat: Emődi Lászlót, Keglevich Istvánt, Rózsavölgyi Lászlót, Hagyó Józsefet, Thiry Istvánt, Somogyi Sándort és Werner Alajost.

Emődi László így emlékezik vissza a tárgyalásra: „*Már a második tanúnál feltűnt a bíróság elnökének a vádló tanúk törvényszéknél szokatlan viselkedése. A belépő »Jó napot kívánok«-kal köszöntötte a bíróságot. Azután a vádlottak felé fordult, meghajolt és így üdvözölte őket: »Laudetur Jesus Christus!« Ilyen még nem fordult elő! A vád tanúja tisztelettel köszöntötte a vádlottakat és imádságként használt, hitvalló »Laudetur Jesus Christus«-szal kezdte a szót. – Bimbó István dicséretére kell mondani, hogy megértette a latin-nyelvű köszöntést. A válaszul felelő: »in aeternum amen«-t is... Mindössze azt szerette volna megtudni, ki volt az, aki megszervezte az egységes belépőt. Azt nem mondta meg neki senki.*”¹⁶³

A rendhagyó bírósági tárgyalás szokatlanságát csak tovább fokozta, amikor a vád tanúi elmondták, hogy hamis tanúzásra kényszerítették őket a kihallgatást végző tiszték. A törvénytelen eszközök hatására némelyekkel ugyan sikerült aláíratatni a valótlan állításokat tartalmazó jegyzőkönyvet, de ezeket utólag semmisnek nyilvánították, vallomásaikat visszavonták. Az egyik tanú egyúttal feljelentette az őt vallató tisztet, mivel az a nyomozószobán megfenyegette és leköpte őt. A bíróság a panaszt nem fogadta el, sőt a visszavonásokat sem vette figyelembe. („Ennek a pernek a tanúk voltak a hősei” – mondták később a regnumi atyák.)

Szinte komédiába illő volt a tárgyi bizonyítékok felvonultatása is. Bimbó István például olyan dokumentumokra hivatkozott, melyek nem is voltak a bíróság birtokában, tehát nem is minősülhettek bizonyítéknak. (Emődi László visszaemlékezéséből fentebb már idéztük, miként kereste a hatóság azt a kockás füzetet, melyben a Regnum jövőjéről volt szó. Noha nem tudták megszerezni, s csak hallomásból tudtak az írás létezéséről, a bíróság mégis megpróbálta azt bizonyítékként kezelni. Amikor erre a visszásságra figyelmeztették az ítélezőket, mégsem rendítette meg őket a nem várt lelepleződés.)

A tanúkihallgatások és tárgyi bizonyítás kudarcaira az ügyész vádbeszéde tette fel a koronát. Új koncepcióval állt elő az első perben elhangzottakhoz képest, ami persze kísértetiesen összecsengett a hatóságok által sugallt állásponttal:

*Az atyák nem tettek semmit annak érdekében, hogy megdöntsék a rendszert, de kiképezték azt a réteget, amely vezetőül szolgálhat egy esetleges államrend változás esetén. Jóllehet külső, más erőktől várták a rendszerváltást, ám tevékenységük így is kimeríti a politikai bűntény fogalmát. A szervezet célja a népi demokratikus államrend társadalmi rendjének gyengítése és aláásása volt.*¹⁶⁴

Hogy a tekervényesen megfogalmazott vád súlyosságát jelezzék, ismét több évi börtönbüntetések szabott ki a bíróság. Természetesen megfelelő indoklást is adtak a két év hat hónap és öt év között ingadozó időtartamú szabadságvesztések megállapításához:

„A bíróság a büntetés mértékének megállapításánál mindenekelőtt a vádlottak személyében rejlő fokozott társadalom veszélyességet tette vizsgálat tárgyává. Vádlottak népi demokratikus államrendünknek ellenségei, s a proletárdiktatúra létrejötte óta nemhogy

¹⁶³ [121] Emődi L.: i.m. II. kötet 176. l.

¹⁶⁴ [122] Vö., mint fentebb; Magyar Rendőr: i.m.; Ítélet 1965. május 21. (T.B. XVI. 9824/1965)

szolidárisak nem voltak társadalmi rendünkkel szemben, hanem állandóan bűncselekményeket követtek el a rendszer gyengítése céljából.”

A büntetés indoklása közben a bíróság többször is hangoztatta, hogy a vádlottak a Vatikánnal való egyetértésben működtek, ami már önmagában is elegendő lenne elítélésükhöz. A papok természetesen nem is tagadták, hogy a hierarchia előtt fejet hajtva, engedelmességgel figyeltek mindenkor a pápa szavára. Az viszont, hogy mindez nem politikai, hanem vallási természetű kapcsolattartás volt, ebben a felállásban nemigen számított.

Az ítéletnek rendkívül nagy sajtóvisszhangja volt – Nyugaton. Az Osservatore Romano például úgy emlékezett meg a perről, mint ami fényes bizonyítéka annak, hogy valakiket elítélhetnek Magyarországon pusztán azért, mert nem osztják a kommunista ideológiát, azaz nem ateisták. S noha valóban ez állt a dolog hátterében, a korabeli egyház- és sajtópolitika úgy kívánta, hogy még a katolikusok hetilapja, az Új Ember is szembeszálljon a nyugati kommentárokkal és hűségnyilatkozatot tegyen a magyar állam döntése mellett. Ennek egyik ékes bizonyítéka a már korábban idézett *Leobeni levél* című cikk szeptember elejéről. A felelős szerkesztő Saád Béla ebben így ír:

„...az utolsó napok bécsi beszélgetései megmozgattak. Osztrák katolikus újságíró barátaim előszedték archívumukból az ügyek sajtódokumentációját, amelyet úgy őriztek, mintha valami nagy jelentőségű eseményről volna szó, amely további fejleményeket ígér. Persze vitatkoztam velük, igyekeztem a valósághoz igazítani felfogásukat.

...A konkrét ügyben ugyanis a kommentárok – s ez, mint láttam nemcsak az Osservatoréra vonatkozik, de más nyugati lapokra is – úgy siratták az Emődi–Rózsa-csoport elítélését, mintha velük a magyar katolikus egyház pasztorációs lehetősége szenvedett volna súlyos csapást. Mintha nem is annak a kerekben 5000 papnak – akik egyházmegyei beosztásban működnek – volna szerepe abban, hogy a magyar katolikus templomok látogatottsága – ami a hívek vasárnapi szentmiséken való részvételi arányszámát illeti – elbírja az összehasonlítást az osztrák, német, francia, sőt az olasz templomokéval is.”

Cikkét a szerző a következő analógiával zárja:

„Aki pedig nem érti a mozgást, s nem keresi annak törvényeit, az nem is tudja követni.”¹⁶⁵

A regnumista papok valóban nem „követték a mozgást”. Legalábbis, ami a politikát illeti. Nem igazították munkájukat az éppen érvényben lévő politikai érához. De talán éppen ezért tudtak közel egy évszázadon át életben maradni.

¹⁶⁵ [123] Saád Béla: *Leobeni levél*, i.h.

Kint és bent

A per idején az atyákat a Markó utcai börtönben tartották fogva, majd az ítélethozatal után a betegeket Tökölre, míg a többieket a Kozma utcai Gyűjtőfogházba szállították. Az atyák 1962 óta már ismerték ezt a helyet.

A második fogságról is számos érdekes élményt rögzítenek a visszaemlékezések, ám – mert korábban ezekből már ízelítőt adtunk, s mert a Regnum egészének története szempontjából a korábbi börtönövekhez képest új fejleményeket nem hozott –, elhagyjuk a pontos átvételüket.

Ezúttal két külön ágon kell folytatnunk krónikánkat, ugyanis a raboskodók történetének rögzítése mellett nagyobb teret kell szentelnünk a kint maradottaknak.

A második perrel korántsem zárult le a Regnum tevékenysége. 1964 decembere után a Hagemann Frigyes köré csoportosuló közösség vitte tovább az elődöktől kapott küldetést. Frigyes atyát a második per „börtönének kapujában” kérte föl vezetői feladatra az előrelátó Hagyó József házfőnök. Hasznosnak és helyesnek bizonyult e döntés, amit jelez az a tény is, hogy Hagemann Frigyes 1964. december 8-tól egészen 1970-ig viselte a házfőnöki megbízatást. Az ő lakásán gyűltek össze ebben az időszakban rendszeresen az atyák.

„Frici atya” rokkant egészsége ellenére teljes energiával vállalta a fiatalok vezetését, akik szívesen is jártak hozzá. Nagy érdeme volt a házfőnök atyának abban, hogy „leolvasztotta” a Regnumról a katonás réteget, ami a múltból még megmaradt, s így minden családiasabb szint kaphatott.¹⁶⁶ Komoly figyelemmel kísérte a zsinat utáni teológiát, és beleásta magát a lélektanba is. Ezzel az akkori magyar viszonylatban az élen járt. Sikerült is a Regnum stílusába és nevelésébe beépíteni a fejlődés józan eredményeit. Vezetésével elsőként próbálták ki lelkigyakorlatok, táborok során a közösségi bűnbánati liturgiát, egyéni gyónással és közös, ünnepélyes feloldozással. Ennek menetét és szempontjait az állami hatóságok által félreállított Endrey püspök nézte át.

A másik jelentős irányító a regnumi ifjúsági vezető, Somogyi Sándor volt. Ő szabadult leghamarabb a börtönből (1966. december 11-én), így ismét munkába állhatott. Somogyi atya 1965 előtt Felsőgödön működött. Ottani csoportját, ministránsait azonban nem akarta bajba keverni, így nem is kapcsolta a Regnumhoz. Igaza is lett; senki sem fedezte fel őket. Csakhogy az elszigetelés olyan jól sikerült, hogy letartóztatása után senki sem vette át a gondozásukat. Ezt a „szervezetlen” lelkipásztori munkát – az esetből okulva – szabadulása után már nem akarta tovább folytatni.

Először is jelentkezett Schwarz-Eggenhofer Artúr esztergomi apostoli kormányzónál, s megköszönte, hogy a perköltségeket – az aulisták ellenkezésével dacolva – kifizette.¹⁶⁷ Részletesen beszámolt a börtönben maradottakról, s kérte, próbálja meglátogatni őket. (Ezt persze a hatóságok nem engedték meg.) A kormányzó szabadkozva említette az őt megkereső

¹⁶⁶ Hagemann Frigyes komoly pedagógiai, pszichológiai ismereteit jól kamatoztatta a regnumi nevelésben. A bíróság 1971-ben fel is rőtta, hogy – idézem – jól ismeri a személyiség faktorait és wektorait”.

¹⁶⁷ Komoly összegekkel járult hozzá a perköltségek kifizetéséhez Vajda József, aki teljes titoktartás mellett 15 ezer forintot bízott Balás Bélára, hogy juttassa el a pénzt három fogvatartott édesanyjához.

regnumi atyának, hogy diszpozíciót adni nem tud, hiszen „még egy rablógyilkost is könnyebb elhelyezni, mint egy börtönviselt papot”.

Éppen ebben az időben üresedett meg a budakalászi kántori állás, így Somogyi Sándor ott talált munkát magának. Mellette – félállásban – a Szolidaritás Háziipari Termelőszövetkezet Csángó utcai csomagoló részlegében dolgozott, ahol Hagemann volt a vezető. Többségükben a felosztott női és férfi rendek elbocsátott tagjai, kereten kívülre szorított papok dolgoztak itt együtt. Bár a közös munkahely jó alkalmat adhatott volna arra, hogy az atyák a Regnum ügyes-bajos dolgairól beszélgessenek, a józan megfontoltság óvatosságra intette őket. A besúgóktól, beépített BM-esektől joggal kellett tartani, így csak amikor már három főre csökkent a részleg személyzete, mertek néhány szót váltani.

Mivel a második per érvelésének veleje az volt, hogy a vádlottak az egyszer már elítélt Regnum munkáját folytatták, most a kintlévők azt a taktikát választották, hogy a Regnum szót kerülik, a múltra nem hivatkoznak. Elhagyták a korábban oly honos madárneveket; a népekről, a csoportokról már senki sem beszélt úgy, mint „harkályokról, kispulykákról, sasokról” stb. A vezetőképző rövidítésének betűit (VK) a kényszerű konspiráció miatt fölcserélték (KV). Eztán már csak úgy emlegették az atyák egymás között: „Megyek KV-zni”.

A Regnum nevének elmosása hibás elgondoláson alapult. A hatóság így is kimutatta a folytonosságot, viszont az újabban csatlakozottak körében a hagyomány megtartó gyökerei nem tudatosultak megfelelően, később újra kellett magyarázni nekik a Regnum múltját és mivoltát.¹⁶⁸

* * *

A mostoha körülmények ellenére a nép magja különösebb zavar nélkül folytatta életét; kezdett már akklimatizálódni a börtönös világhoz, az üldöztetéshez. Az utánpótlás, az általános iskolás korosztályú csoportok viszont erősen megcsappantak. Az atyák szorgalmasan keresték tehát a kapcsolatot azokkal a keresztény családokkal, ahol a szülők a kockázatok ellenére is igényelték gyermekeik intenzív vallásos nevelését.

Komoly nehézséget jelentett, hogy a perben el nem ítélt, tapasztalt civil ifjúsági vezetőket az egyetemekről, főiskolákról eltávolították, katonai szolgálatra behívták vagy munkahelyükön tették lehetetlenné, hogy energiájukból ne futhassa felelősségteljes feladatuk ellátására. Így újakkal kellett kezdeni, akik nagy lelkesedéssel vállalták mind a feladatot, mind a kockázatot, de mégis úgy, mint akit egyenest a mélyvízbe dobtak. Megindult az intenzív vezetőképzés, de ez a hamarosan következő újabb per miatt csak próbálkozás maradt.

A nagyobbak körében szokássá lett, hogy az esztergomi papszentelésekre éjszakai túra keretében zarándokoltak át a Pilisen. A csobánkai plébános pedig vállalta a kockázatot, s helyet adott a szentkúti kápolnában, hogy a regnumiak csöndben összegyűlve, közösen vehessenek részt az újmiséken. A múltó évek megmutatták, miként érnek be az előző korszak gyümölcsei: egyre-másra csatlakoztak a közösség atyái közé a regnumi neveltetésű, fiatal

¹⁶⁸ [124] A Regnum-név elmosásáról szóló részeknél, s a hatvanas évek közepének történései rögzítésénél több írásos és szóbeli információ alapján dolgoztunk. Ide kívánczik Hagemann Frigyes kiegészítése. A közösség akkori vezetője – aki a hetvenes években pápai engedéllyel elhagyta a papi köteleket –, ma úgy emlékszik vissza akkori elgondolásaira, hogy szándéka a papok és fiatalok baráti közösségének fenntartása volt, minden „cégjelzés” nélkül, lehetőleg minél kevesebb formai kötöttséggel. „A BM-es urak persze szándékaiknak megfelelően nem hitték el nekem, hogy nem »Regnumot« akartam csinálni, vagyis folytatni; kicsit mintha ők vitték volna még a tagok tudatába is, hogy ez csak csel volt, kissé ügyefogyott ravaszkodás.”

papok, valamint azok, akiket szemináriumi tanulmányaik alatt kötött barátságukkal vonzottak a lelkeségi mozgalomhoz. Csak néhány név, a teljesség igénye nélkül: Katona István (szentelése: 1964), Balás Béla (szent.: 1965), Györgydeák Márton (szent.: 1965), Bajcsy Lajos (szent.: 1968), Müller György (szent.: 1969); s a sort még folytathatnánk... A regnumi papok szentelése által szinte foghatóvá vált a kegyelmi közösség a börtönbenlévőkkel, imáik érezhetően hatottak a közösség életének alakulására. Valaki kiszámolta: ha elosztanánk a regnumi papokra kiszabott büntetéseket, minden újmisére két és fél év börtön jutna. – Így élte napjait a megcsontított közösség, melyben mindig előlépett valaki, aki továbbvitte az elődöktől kapott stafétabotot.

* * *

Visszatekintve e korszakra, többen úgy értékelik, az öröme okot adó események mellett szaporodtak a gondok, az intő jelek is. A regnumi kicsinyek nevelése ugyanis amolyan „háborús gyerekek” módján sikerült. Ennek következményeit leginkább a hetvenes években lehetett érezni. De kétségtelen, számos olyan, az aktuális helyzet hozta új típusú megoldás is meghonosodott ekkoriban, amely a közösség gazdagodását eredményezte.

Új jelenség volt például a regnumi csoportokban, hogy míg korábban a fiúk és lányok külön foglalkozásokon vettek részt, addig ez a perек idején megváltozott, s elterjedt a koedukált forma. Kialakulásáról így ír a visszaemlékező:

„A lányok nagyobb teret kértek a közösségben. Táborozásukhoz mindig kellett néhány kiségitő nagyfiú. Idővel egyre furcsább lett a vegyes környezethez szokott világban megjelenni és mozogni egy felnőttnek és néhány fiúnak egy sereg lánnyal. Talán ez adhatott gyakorlati lökést annak, hogy koedukált közösségek kezdtek kialakulni. Két módját próbáltuk: testvérnépek, amelyek azután kirándulni, táborozni együtt mennek, vagy vegyes népek. Mindez egészségesen segítette elő a családiasabb légkör kialakulását.”¹⁶⁹

1970 júniusában, a felnőtt fiatalok nyáreleji találkozóján a következőképpen fogalmazta meg az ifjúsági vezető az addigra kialakult helyzet sajátosságát: „Eddig az atyák voltak a felnőttek, a többiek tőlük várták az irányítást. Most már vannak olyan korú népek, amelyek tagjai egyidősek vagy idősebbek a fiatal atyáknál. Nem várható el az atyáktól, hogy ők találjanak ki mindent: együtt kell keressük, hogyan tovább. A felnőtt közösségek dolgában mindnyájan kezdők vagyunk.”

* * *

Nem kis eredmény volt, hogy a Regnum, melynek vezetői börtönben voltak, továbbra is megtartotta nagyszabású táborozásait, versenyeit. Az emlékezetes alkalmak sorából külön ki kell emelnünk egyet, mert ennek ismét korszakjelző szerepe van.

1969-ben Hagemann Frigyes, Duskár Balázs és Konzili Pál (a Központi Szemináriumból eltávolított és felszenteléstől eltiltott 75 kispap egyike)¹⁷⁰ vezetésével a Vértesben táboroztak a regnumi ifjak. Az egyik nap fölkereste a közösséget az erdész egy rendőr társaságában. Arra hivatkozva, hogy a környéken huligánok garázdálkodnak, igazoltatták és fölírták a táborozók nevét. Ehhez az időponthoz lehet kötni a rendszeres hatósági megfigyelés újrakezdését. Később, a börtönben hosszú fényképsorozatot mutattak az atyáknak, amelyet

¹⁶⁹ [125] Somogyi S. visszaemlékezése.

¹⁷⁰ [126] Lásd erről: Titkos papszentelés – a pápa áldásával, Zimányi Ágnes interjúja Tabódy Istvánnal; Új Ember 1990. október 7.

a társaság után lopakodó nyomozók készítettek a táborba indulásról. Volt közöttük olyan felvétel is, amely a vonatfülkében csomagjait rendező regnumi atyát mutatta. A kép talán másfél-két méteres távolságról készülhetett, természetesen korszerű, titkos fotózási technikával. Ugyanilyen sorozatot készítettek az 1970-es zádorvári táborozásról is, ahová az általános iskolásokat vitték az atyák. A harmadik perben igazolódott, a hatóság 1969 körül vette észre, hogy a Regnum mégiscsak létezik. Egy nyomozó így mondta Somogyi Sándornak egy kihallgatás sorozat végén: „Nagyon sok a munkánk, mert kevés előzetes adatot gyűjtöttünk. Nem gondoltuk, hogy két febbeverés után még talpra állnak”.

Itt érdemes szólni a Regnumnak e korszakban megfogalmazódó filozófiájáról:

„Életünk olyan jellegű volt, amit nehezen rejthettünk el. Nem voltunk partizánok. Még csak »illegális« alakulatnak sem ismertük el magunkat. Életünknek semmi jelentős részét nem kívántuk rejtőzködni, illegális csoportok »játszadozására« fordítani. Csupáncsak nem »kiabáltunk«. Csendben, feltűnés nélkül, katolikus jellegű ifjúsági életet akartunk biztosítani azoknak, akik maguk is kíváncsiak utána. Tudtuk, hogy gyermekes méretű titkolózásunk a helyzet komolyra fordulásakor mitsem számít. Azt akartuk elérni, hogy a hozzánk tartozók csendesen és feltűnés nélkül éljék életüket. Így is lett. Aki nem kutatott utánunk, nem talált ránk... Úgy kívántunk ártalmatlanul élni, hogy aki megismer minket, örüljön, hogy vagyunk. Inkább vonzani akartunk, mint bújni.”¹⁷¹

A „hétköznapi izgalmak” sorába tartozik egy említést érdemlő eset. A történetet Emődi atya könyve is ismerteti, mi most mégis az ügyben érintett Somogyi Sándort szólaltatjuk meg:

„A budakalásziak Regnumhoz való kapcsolásán fáradtam, amit megzavart és lebénytott 1970 tavaszán egy rám vonatkozó feljelentés körüli ijedtség. A szentendrei Móricz Zsigmond Gimnázium egy diákja könyvet kért tőlem a kereszténységről. Jobb híján Szabó Ferenc: Isten barátai című könyvét adtam neki. Ezt ő segítő szándékkal továbbkölcsonozta KISZ-titkár osztálytársának, aki az öngyilkosság gondolatával foglalkozott. A lány egyből az igazgatóhoz vitte a könyvet, aki túlbuzgóságában fegyelmi ügyet és feljelentést kerekített belőle, mintha az »az iskolában régóta körözött és véletlenül elkapott ellenséges tartalmú irat« lett volna.”

Az ügy jó ideig témát jelentett a járásban, majd – annak jeleként, hogy készül egy nagyobb per, amelyben mindez kártyaként kijátszható – rövid idő múlva „elaltatták”.

Az 1970. szeptember 9-i házkutatások és letartóztatások jelezték, megkezdődött a több hónapon át előkészített, eltervezett hatósági számonkérő és megtorló akció. Igaz, ezúttal nem éjszaka, hanem nappal jelentek meg a rendőrök, de a tényeken ez nem sokat változtatott. Az első fordulóban magukkal vitték Hagemann Frigyest, Doskár Balázs fiatal mérnököt, Hegyi Verát és Tury Lajost. Utóbbi ugyan nem tartozott szorosan a közösséghez, de ez az apróság nem befolyásolta a hatóságokat.

Tury Lajos ugyanis csak 2 évig volt regnumista, 1946 és 48 között, majd önszántából elhagyta a Damjanich utcai házat. Igaz ugyan, hogy a későbbiekben is jó kapcsolatot tartott fenn a közösség tagjaival, de más utakon járt. Maga köré gyűjtött fiataljait egyébként hasonló módon nevelte, mint amit a Regnumban látott, de nem vallotta magát közéjük tartozónak, noha Hagemannál az atyagyűlésen szívesen látott, rendszeres vendég volt. A hatóság tévedett, amikor Tury Lajost is, mint regnumi papot tartóztatta le. Később rájöhettek erre a tévedésre, de mivel ezt beismerni nem lehetett, a vádlottat kellett a tévedéshez igazítani. Olyasmit szuggeráltak neki, hogy: „csak nem tagadja meg a barátait?” Tury atya pedig nem tagadta. Így „vallotta be magát” a regnumi perbe. – Később soha egyetlen szóval nem említette, hogy vele valami méltánytalanság történt volna. Nagy jót tett a Regnumnak, mert a

¹⁷¹ [127] Emődi L.: i.m. 215. l.

„darabszámhoz” ragaszkodó hatóság, ha nem őt, akkor mást idéztetett volna a bíróság elé, hogy elítéljék.¹⁷²

Nem véletlenül írtuk az imént, hogy a hatóságok előre eltervezték, hány közösségi tagot tartóztatnak le. A két napig szabadlábban védekező Somogyi Sándornak az egyik kihallgatást végző tiszt mondta: „Ezt a pert négy bentlakóra és két szabadlábos vádlottra terveztük”. Az már csak részletkérdés, hogy végül mégsem Somogyi atya és Katona István, hanem Duskár Balázs és Hegyi Vera védekezhetett szabadlábban. A tervet a hatóság minden vonatkozásban pontosan betartotta.

* * *

A hetvenes évek elejére szerencsétlen helyzet alakult ki. A második perben hosszabb fogságra ítélték még nem szabadultak, a harmadik per vádlottjai pedig már börtönbe zárva várták sorsukat. A Regnum szinte teljesen papi vezetők nélkül maradt. S épp ekkor történt egy önmagában nem túl jelentős, ám igencsak rosszul időzített „bal-eset”.

Az egyik regnumi csoport híres-hírhedt alakja volt „Prof”. A becenév játékoskedvű kémikus-ezermester gyermeket rejtett, olyasvalakit, aki apró csínytevéseivel a kirándulások mókamestere volt. Különféle porokat kevert össze, amely jókorát tudott durranni. Tudvalevő, hogy a harmadik per idején sem maradtak el a közösségi összejövetelek, s az egyik találkozóról hazafelé menet néhányan – természetesen a patron-gyártó fiú vezetésével – kisebb tölteteket helyeztek el az út mentén itt is, ott is. Tisztos távolból szemlélték és élvezték, miként robbannak fel a petárdák. Így jutottak el a Margitsziget lejárójáig, ahol tovább folytatták a mulatságosnak ítélt pukkantgatást. Egy szemétládát szemeltek ki újabb célpontul, mely a robbanás hangját igencsak fölerősítette, a fémdoboz oldalát pedig kinyomta.

Pillanatokon belül megtermett férfiak fogták körül a kis csapatot. Néhány pofon elcsattanása után kiderült, a szigetet megerősített rendőri védelemmel látták el, mivel az MSZMP Pártkongresszusának otthont adó Nagyszállóban nem kisebb személyiség lakott, mint a rendezvényre hazánkba érkezett Leonyid Brezsnyev. (Állítólag a szovjet pártvezető merényletet gyanítva még aznap éjjel haza is repült.)

A nem várt fordulatól megrémült fiúkat bekísérték a kapitányságra, ahol vallatóra fogták őket, kifélék, mifélék. Az ütések hatására hamarosan kiderült, honnan hova tartottak a görbe estén. A rendőrök kapva-kaptak az alkalmon, hogy az éppen őrizetben lévő regnumi papokkal szemben kijátsszák ezt a kártyát. Bányász Ákosnál, annak a kisközösségnek a vezetőjénél, amelynek fiai a rossz véget ért játékot kiagyalták, az eset után – arra való hivatkozással, hogy az ő hatására keltettek zavart – házkutatást tartottak. A kihallgatáson pedig leütötték, megfenyegették: „Lelövöm” – mondta a tiszt, s kirakta fegyverét az asztalra. Máskor: „Kidobom az ablakon, és azt mondom, hogy öngyilkos lett.” Meg kell jegyezni, a három regnumi per során ebben az estben történt az egyetlen tetteges bántalmazás.

A robbantós ügyet rövid úton lezárták volna, ha elkövetői nem tartoztak volna a Regnumhoz. Annak ellenére, hogy mindenki elítélte a történeteket a regnumiak közül, a nyomozók nagyon szerették volna mindezt a perhez kapcsolni. Éppen ezért mindent megtettek annak érdekében, hogy kimutassák a kapcsolatot a „Hagemann-féle államellenes összeesküvés”-sel. Már-már politikai ügyé kezdett nőni a „kamasz-balhé”, de talán abból a megfontolásból, hogy mégsem jó reklám fiatalkorúakat is bevonni a perbe, külön tárgyalták a négy fiú ügyét. Ott a szakértői jelentés egyértelműen tisztázta, hogy a szemétládba helyezett vegyületek nem minősíthetők robbanószernek, következésképp az elkövetőket sem lehet

¹⁷² [128] Somogyi S. visszaemlékezése; Emódi: II. 213., 231. l.

valamilyen politikai megfontolásból elkövetett bűntett miatt felelősségre vonni.¹⁷³ A harmadik perben így már éppen csak megemlítették ezt a sok izgalmat kiváltó esetet.

Noha a Regnumot bajba keverő fiúk is rendkívül szégyellték amit tettek, intő jel volt mindez arra, hogy ismét komolyabban kell ügyelni a fegyelemre, mert azok a tettek, szavak, amelyek más közegben legföljebb csak szépséghibának tűnnek, az egész közösség életét sodorhatják veszélybe.

¹⁷³ 1971 februárjában tartották meg a „robbantósok” ügyének többfordulós bírósági tárgyalását. Az elhangzottakról – a bíró többszöri figyelmeztetése ellenére – pontos feljegyzéseket készítettek az ott jelenlévő regnumi fiatalok. E dokumentumerejű írások alapján állítottuk össze könyvünk Mellékletében a tárgyalás „jegyzőkönyvét”.

„Ha per, úgymond...”

A harmadik per kísértetiesen hasonlított a korábbiakra. A hittan oktatását, a fiatalok vallásos életre való nevelését most is rendszerellenes tevékenységként kívánta feltüntetni a bíróság. Ennek érdekében megint elővették az „elit nevelés” vádját. Az atyák nem tagadták, hogy a fiatalokat azért oktatták, hogy bölcsebbek, az élet dolgaiban jártasabbak legyenek. Ilyen értelemben csakugyan elitet neveltek, bár – mint azt hangoztatták is – ez korántsem politikai értelemben vett elitet jelent.

A kereszténység már önmagában véve is kiválasztottság, ilyenformán a vád által használt „keresztény elit” kifejezés tautológia – érvelt Somogyi atya. A bíróság az ésszerű fejtegetés ellenére összemosta a vallásban képzettekre vonatkozó elit, és a politikai elit fogalmát, mely egy adott helyzetben a politikai hatalom megragadására alkalmas emberek csoportját jelöli. Igaz, utóbbiról semmilyen bizonyíték sem tanúskodott, sőt még a megidézettek sem vallottak semmi olyat, ami ilyen vádakot megalapozhatott volna, de a bíróság értelmezésében minden dicséret, mely a tanítók munkáját minősítette, súlyosbító tényezőként szerepelt. Ezek voltak ugyanis az egyedüli fogódzópontok arra, hogy a regnumi pasztorációból politikai vádat lehessen konstruálni.¹⁷⁴

A tanúk határozott fejlődést mutattak ebben a perben. Igaz, a korábbi tárgyalásokon már volt elég lehetőségük arra, hogy tapasztalatokat gyűjtsenek arról, milyen alapállásban kell közelíteni az ítélelhozókhoz. Fel is róttá a bíróság, hogy a kihallgatottak nem vallottak a vádlottak ellen. A tanúk, mint korábban is, sorra visszavonták első ijedtségükben aláírt vallomásaikat, melyekben sok mondat vád-jellegét csak a tárgyaláson ismerték föl.

Az ügyész türelmét vesztítette. Az egyik sikertelen szembesítés és vallomás-visszavonás után indítványozta: a per befejezése után a bíróság terjessze fel az iratokat hozzá, hogy bizonyíthassa, hamis tanúzásra való felbújtás történt. Miután az egyik ügyvéd megmondta neki, hogy a nyomozás során túlkapások történtek – fiatal gyermekeket nem egyszer este 11-ig vallattak –, az ügyészi fenyegetőzés abbamaradt, a megígért kivizsgálásból nem lett semmi.

Ha körülményesen is, de megszületett az elsőfokú ítélet. A közösség vezetőjét, Hagemann Frigyest a bíróság öt évi szabadságvesztésre ítélte, mint elsőrendű vádlottat; a „tévedésből” regnumi atyák közé sorolt másodrendű vádlott, Tury Lajos három és fél évi, Somogyi Sándor négy évi, Katona István két év hat hónapi börtönbüntetést kapott. A bíróság államellenes összeesküvés büntette miatt találta elítélendőnek a négy vádlottat.

Doskár Balázst, valamint az ugyancsak szabadlábbon védekező Hegyi Verát – egyesületi joggal való visszaélés címén – tíz, illetve hat hónapi felfüggesztett büntetéssel sújtotta a Bimbó István vezette bíróság.¹⁷⁵

¹⁷⁴ Somogyi Sándor a tárgyaláson írásban is benyújtotta az utolsó szó jogán elmondottakat. Ez az írás volt az, amely tisztázta, hogy a bíróság logikai csúsztatást követ el, amikor kettős értelemben használja az „elit” szót. A vallomások csak vallási elitről szóltak, az ítélet mégis politikai elitet értett. A regnumi vádlott mindezek alapján felmentését kérte. Úgy látszik, a világos megfogalmazás annyira izgatta a bíróságot, hogy az írásos szöveget „elfelejtették” a hivatalos aktákhoz csatolni, s csak a tárgyaláson írt, de el nem viheto piszkozatos magánjegyzetek közé tették be az anyagot.

¹⁷⁵ A hatvanas-hetvenes években közismert név volt az egyházellenes perekben oly gyakran ítélező – majd kétszáz év igazságtalan börtönt kiosztó – Bimbó István bírőé. Városszerte tréfásan csak Fővárosi Bimbóságként emlegették a Markó utcai intézményt. Egy forró augusztusi napon adták közre az újságok a „hírneves” bíró halálhírét. Mondják, a közösség atyái megdöbbenve olvasták a gyászjelentést. No, nem azért, mintha nosztalgia fogta volna el őket, hanem, mert éppen nem sokkal a haláleset előtt határozta el egy belső indíttatásra Werner

Az elsőfokú ítélet kihirdetését meglehetősen sokára követte csak másodfokú tárgyalás. Jóllehet 1971-ben hozta meg a bíróság döntését, a fellebbezések ügyét már csak a rákövetkező évben tűzte napirendre. A késlekedésnek – egyebek mellett – az volt az oka, hogy a magyar állam épp ez idő tájt folytatott tárgyalásokat Rómával, amely tárgyalásban a regnumi papok sorsa is aduként szerepelt. Nem kisebb kérdések merültek fel ekkoriban az állam és a katolikus egyház képviselőinek megbeszélésein, mint Mindszenty József félreállítása, a bíborosi szék betöltése. A tárgyalások függvényében érezhetően változott a hatósági emberek hangneme, stílusa. A vádlottak reménykedtek, hogy esetleg felülről belenyúlhatnak az ügyükbe, de nem így történt.

A rabság idején Szabó Imre, majd Kisberk Imre püspök is kérelmezte a látogatási engedély megadását, ám azt – „a szokásokhoz híven” – egyikőjük sem kapta meg. Kisberk, aki – ismét csak az aulisták ellenkezésével dacolva – kifizette a perköltségeket, Szentírást is küldött be a börtönbe, de azt a címzettek nem kapták meg. Csupán biztató üzenete juthatott el a fogva tartottakhoz: szeretettel és tisztelettel gondol a raboskodó atyákra, s imádkozik értük.

Még az ügy végleges lezárása előtt született meg a Büntető Törvénykönyvnek azon új paragrafusa, mely bevezette a politikai bűntettek szótárába a „szervezkedés” fogalmát.¹⁷⁶ Ennek értelmében az olyan cselekmény, mely nem megdönteni, hanem gyengíteni akarja a fennálló társadalmi rendet, szervezkedésnek minősül. Az új jogszabály premierje a regnumi papok másodfokú tárgyalása volt, amikor is helybenhagyva az első fokon hozott ítéletet, a bíróság az új jogi minősítéssel illette a vádlottak tevékenységét.

* * *

A jogerős ítélet után ismét a Gyűjtőfogház várta a regnumiakat. Hagemann és Somogyi a fordítókhoz, Tury¹⁷⁷ és Katona a cipésműhelybe kerültek. 1973 végén tartották meg a kedvezmény-tárgyalást (akivel nem volt fegyelmi baj, büntetésének negyedét elengedhették). A vádlottak egy részétől – ellentétben azzal, hogy 1966-ban ezt nem várták el – megkívánták, hogy nyilatkozzanak arról, bűncselekményüket megbánták. Somogyi Sándor a felszólításra azt felelte: „a múlttal nem foglalkozom, azon változtatni már nem lehet”. Azt is elmondta, tiszteletben kívánja tartani a törvényeket. A válasszal a hatóság nem elégedett meg, komolyabb önkritikát vártak volna. Így aztán nem is adták meg a kedvezményt Somogyi atyának. Az indoklásba még az a rágalom is bekerült, hogy az elítélt nem ismeri el

atyá, hogy minden miséjében megemlékeznek a pereket vezető bíróról. Alig pár imádságos nap telt el így, amikor megérkezett a hír: telefonálás közben hirtelen rosszul lett és elhunyt Bimbó István. Ma már csak mosolyogva emlékeznek a társak: Werner atya alig győzött mentegetőzni...

¹⁷⁶ [129] A Btk. módosításáról és kiegészítéséről szóló 1971. évi 28. sz. tvr. 34. §-a és 35. §-a a Btk. 116. § /1/ bekezdésébe foglalt *összeesküvés bűntettének* törvényi kritériumait újrafogalmazta. A Btk. 116. § a körében hagyta azokat az eseteket, amelyekben a bűncselekmény célja az állami, társadalmi vagy gazdasági rend megdöntése. Ugyanakkor a Btk. 119/A. §-a megalkotásával bevezette a „szervezkedés” fogalmát. Minden olyan esetet ezzel minősít, melynek során az „erőcsoportosulás” működése az állami, társadalmi vagy gazdasági rend *aláadására, gyengítésére irányul.* (Azóta már törölték a jogszabályok sorából.)

¹⁷⁷ Tury Lajos ügyében az Amnesty International bonni szekciója külön levélben kereste meg a Fővárosi Bíróságot. A beérkezett felmentési kérelemmel kapcsolatban Stefanits József bírósági tanácselnök a következő tájékoztató levelet írta Turynak: „Értesítem, hogy »Amnesty International Sektion der Bundesrepublik Deutschland« jelzéssel az Ön ügyében egy beadvány érkezett a bírósághoz. Közlöm, hogy azzal – tartalma ismeretében – a bíróság nem kíván foglalkozni.”

törvényesnek a Magyar Népköztársaság Bíróságát, noha ő volt olyan óvatos, hogy ilyen kijelentést soha ne tegyen.

Decemberben került sor Hagemann Frigyes kedvezményének tárgyalására. Az előzmények után ő is felkészült az elutasításra, de meglepetésre, nála szóba sem hozták a megbánás kérdését; a kedvezményt megkapta és 1974. január elején szabadult.

Néhány héttel később, január 30-án Tury Lajossal és Somogyi Sándorral közölték, hogy az Elnöki Tanács egyéni kegyelemben részesítette őket. Szabadulásuk másnapján mindketten felmentek Esztergomba Kisberk Imréhez. A püspök tárt karokkal fogadta őket, majd elmondta, hogy éppen távozóban van. Ezen a napon hozták nyilvánosságra az új kinevezéseket, amelynek értelmében ő maga Székesfehérvárra, Lékai László pedig Esztergomba kerül.

Hadd idézzünk itt ismét Somogyi Sándor rövid visszaemlékezéséből néhány idevágó gondolatot:

„Az egyházmegye kormányzói végig együttéreztek velünk, és ami gúzsbakötött állapotukból tellett, azt meg is tették. Néhány évvel később Budakalászon bérmált Kisberk püspök. A szertartás után a templomkertben kedvesen belémkarolt és megkérdezte:

– Mit rosszakodsz itt?

– Nem rosszakodom – válaszoltam mosolyogva.

– Dolgozz, de vigyázz, mert nem tudlak megvédeni! – figyelmeztetett négy szemközt.

...Megértettem, és elég is volt nekem. Hogy egy hasonlaltal éljek: a fronton, a lövészárokból lévő katonát sem tudja megvédeni a tábornok. Bizonyos helyzetekben el sem árulhatja véleményét. Beosztott és vezető – egy csapatban küzdenek, ki-ki a maga helyén, összedolgozva a lehetőségek szerint...

Négy szemközt többekkel kicseréltük véleményünket, ha kellett. Sokszor még azt is mondta egyik-másik: Ne mondd, jobb ha nem tudok arról, amit csináltok, így jobban tudlak védeni. Azt viszont soha nem tettük, hogy nyilvánosan provokáljuk olyan állásfoglalásra őket, amire körülményeik vagy alkatuk miatt nem képesek. Lelkiismeretük túlterhelése – mint később megmutatkozott – visszaütött volna.”

Annak, aki nem ismeri e kort, talán furcsák e gondolatok, mégis, a hatvanas-hetvenes évek Magyarországon ez volt a realitás. Nem véletlen, hogy Rómában fölítették a kérdést: miért van az, hogy a magyar egyházmegyéik kormányzói az idegösszeroppanás határán élnek?

* * *

A második, majd harmadik regnumi perben elítélt papok szabadulásuk után először is tájékoztak arról, hová kapcsolódhatnak be. A legjobban „hízó” korosztály – amint a Regnum életében korábban is – a harminc év körüliek generációja volt. A fiatal papok legtöbbször persze eldugott kis helyre került, ám mindez nem gátolta meg, hogy megkezdődjék az újbóli virágzás korszaka.

1970-es években vidékre szorított papok folytatták az ifjúság nevelését falun is. A közösségek létrejöttétől féltő hatalom voltaképpen öngólt lőtt, mert minél több helyre dobta szét büntetésből az »ifjúsági papokat«, annál több helyen gyűjtöttek emberi közösségeket maguk köré. Azok a kis csoportok, amelyeket »bázisközösség« néven emlegetnek, jelentős részben regnumi ihletettségűek. Alapelveik között tartották számon, hogy nem vélik önmagukat »egyedülvaló« jónak lelki téren sem. Ezek az ifjúsági csoportok figyeltek a többi

»lelkiségi iskolára«, sőt a regnumi mozgalom volt az egyik kezdeményezője a lelkiségi mozgalmak találkozájának is.»¹⁷⁸

A hetvenes évekre, a három per végén úgy tűnt, a Regnum létezésének minden egyes esztendejéért egy-egy évi börtönt kapott. Hetvenegynéhány élő évért hetvennégy év ítéletet számolhatott el a krónika. A „romeltakarítás” hosszú évekig tartó munkája eltartott talán a hetvenes évek végéig is. Ugyanakkor a kor követelményeihez, a teológiai, pasztorális, pedagógiai kívánalmakhoz való felfejlődés újabb erőfeszítéseket, sokszor úttörő vállalkozást kívánt. A korábban kifejtett regnumi szimbolikával és Ady szavaival élve: új idők új dalainak korszakát hozta a hetvenes évek közepétől napjainkig terjedő időszak.¹⁷⁹

Az üldözések – a Gondviselés kegyelméből – a közösség javát és fejlődését szolgálták. Több lényeges változás eredt belőlük: kiszabadították a Ház szűk keretéből a közösséget, s egyre újabb helyeken gyökerezhetett meg a regnumi lelkiség. A növekedés Budapest határait is túllépte.

Eredetileg – mint írtunk róla – 10-18 éves fiúkkal foglalkoztak az atyák. A közösség élete időközben leányokkal, majd idősebbekkel, családokkal bővült. Mostanra pedig olyan mozgalommá alakult, amelyben születéstől halálig „elférnek” azok, akik hozzá csatlakoznak.

A papok bebörtönzése során szükségszerűen adódott, hogy a világi vezetők felelős partnerré nőttek ki magukat. Így az eredetileg papi közösség átalakult testvéri felelősségben osztozó papok és laikusok közösségévé. – Amit világszerte a lelkiségi mozgalmak a II. Vatikáni Zsinat után tudatos megfontolásból tettek, azt a Regnum Marianumban a Gondviselés irányítása hozta elő, az „idők jelei”, a történelmi események erejével.

* * *

Befejezésül, mintegy összefoglalásaként is az eddig írottaknak, hadd idézzük a Regnum konstitúciójának néhány sorát:

„Az az első gyertyaláng, amely valamikor a századforduló körül egy Damjanich utcai hitoktató egyszerű otthonában kigyúlt, immár történelmi szimbólummá vált. Nem volt ez tulajdonképpen más, mint a papi hivatás tüzének egy lángja; talán még kifejezőbben így mondhatnánk: krisztusi küldetés az ifjúsághoz, vagyis a nagy krisztusi küldetés egy iránya, Krisztus átfogó nagy céljából egy külön feladat. A dolog természetéből azután következett, hogy ez az egy szál gyertya nem maradt egymagában: lángja folyton új és új papi lelkekben

¹⁷⁸ [130] Deme Tamás: Ifjúságnevelő ország, avagy ki rehabilitálja a papot; Hitel, 1989. II. évf. 16. sz., 1989. aug. 9. 54. l.

¹⁷⁹ [131] A hetvenes évektől kezdődő regnumi történéseket nem őrzi egységes mű. Emődi László úgy fogalmazott: „túlságosan is szereplőjévé lettem az eseményeknek ahhoz, hogy folytathatnám a Regnum Marianum történetével foglalkozó, szűkre szabott írást. De minden készen áll, hogy kétezerig folytassuk azt. Az elem gördülő kérdésekből úgy vélem, a munkát tőlem várjátok. Erről nem lehet szó! Viszont el sem maradhat a munka!” A művet Emődi atya már nem akarta, de nem is tudta befejezni. 1988. december 24-én bekövetkezett halálával nem csak a Regnum vezetősége lett szegényebb, de a nagy krónikás is eltávozott a közösségből. Örökül hagyta viszont, hogy a történetet folytatni kell, „tárgyilagosan, de mégsem minden érzelem nélkül”. („Galamb”, a R.M. tájékoztatója, 1989. február, 3. sz.) Horváth Árpád egykori regnumista, jelenleg filozófiaprofesszor a teológiai karon Luzernben, az Egyházfórum 1989/1. számában írt méltató sorokat Emődi László munkásságáról. (Magyarul megjelent: „Galamb”, a R.M. tájékoztatója, 1989. július) „Emődi László és a regnumi papok magatartása élesen szemléltetik azt az abszurd drámát, ami a hivatalos és a földalatti egyház között negyven éven keresztül lejátszódott” – írja cikkében Horváth Árpád.

fogott tüzet, és az is természetes, hogy ezek a kis tüzek együtt égtek, együttesen alkottak egy nagy tüzet. Tehát megszületett egy papi közösség. Ez a közösség – lévén élő közösség – megtalálta és kitermelte a maga sajátos stílusát. Ez szabad volt és szabad is maradt, mint maga a tűz. Sok mindent felolvasztott magába. Ő maga is alakult a föltételek, a szükségletek és a lehetőségek szerint, a korok, a feladatok és az egyéniségek szerint. Látott ez a tűz hűtlenséget is, átélt válságokat és viharokat – de soha sem aludt ki. Nekünk most egy a fontos: az a tény, hogy a láng ég; azt is mondhatnám, hogy él. És amíg ez a láng él, továbbra is égni akar, és tüze továbbra is alakul. A mi feladatunk pedig időnkint átvizsgálni tüzét; tisztogatni, rendezgetni környezetét; szabályozni, tovább táplálni, gondozni égését.”¹⁸⁰

¹⁸⁰ [132] Részlet a Regnum Marianum 1957-ben megfogalmazott konstitúciójának „Vita spiritualis nembrorum” fejezetének bevezetéséből (kézirat).

Utószó

A Regnum történetének felidézésében a hetvenes évek közepéig jutottunk el. Kis túlzással azt is állíthatnánk, eddig tart a *történelem*, s ami innentől kezdve a Regnummal kapcsolatos esemény, az már a *jelen*. Komoly fordulatot hozott a Regnum Marianum életébe a nyolcvanas évek politikai oldódása. Igaz ugyan, hogy a Regnum Marianum szervezett, nevesített formában csak később léphetett ismét nyíltan színre, ám tény, az üldöztetések korábbi formáját felváltotta az indirekt üldöztetés korszaka. Szabad működésről azonban – a pártállami irányítás megszűnésével összefüggésben – csak 1989–90-től beszélhetünk.¹⁸¹

Komoly dilemmát okozott a könyv szerkesztésekor, hogy meddig kövessük az eseményeket. Ha az elmúlt száz év krónikájához hozzátesszük a jelent, féltő, az a vád érhet, hogy történelemmé avatjuk azt az időszakot, amely megítéléséhez még nincs meg a kellő távolság, nincs kellő rálátás. Az eddig alkalmazott forrásközlő, dokumentumszerkesztő, időnként szociotörténeti módszereket fel kellett volna váltanunk egy ettől merőben különböző, szociografikus, empirikus megközelítéssel. A stílus-törést elkerülendő maradtunk tehát a krónika lezárásánál. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ne lenne folytatása a Regnum Marianum történetének.

Időközben – igaz csak erősen korlátozott példányszámban – a bécsi Magyar Egyházzociológiai Intézet kiadásában megjelent Emődi László, általunk többször idézett visszaemlékezése. Úgy hisszük azonban, hogy sikerült számos olyan dokumentumot közölnünk e könyvben, mely mindenképpen teljesebbé, pontosabbá teheti a képet.

Kíváncsnak tűnik, hogy idővel megszülesessen egy, a korabeli lelkiismereti mozgalmak összehasonlító vizsgálatát tartalmazó mű is. Reméljük, egy ilyen kutatáshoz is segítséget nyújtanak az itt leírtak. Ugyancsak történeti adaléknak szántuk a könyvünkhöz csatolt korabeli fotókból álló összeállításunkat, mely bepillantást enged abba a miliőbe is, mely a Regnum Marianumot mindvégig körülvette.

¹⁸¹ [133] A regnumi perek elítélteit csak 1991-ben rehabilitálták. Előbb az 1961-es és 1965-ös koncepciók perkeit nyilvánította törvénysértőnek a Legfelsőbb Bíróság (1991. január 14-én), majd – a Somogyi Sándor által benyújtott törvényességi óvás nyomán – az 1971-ben meghozott ítéleteket is hatályon kívül helyezte (1991. május 9).

Melléklet

Az alábbiakban az ítéletek teljes szövegét adjuk közre, csupán a történeti feldolgozás szempontjából kevesebb jelentéssel bíró adatok egy részét hagytuk ki – terjedelmi okok miatt – a dokumentumokból. A bürokratikus eljárás folytán számos olyan ismétlés került az okiratokba, melyek kihagyása – megítélésünk szerint – nem csorbítja a forrásközlés alapvető célját: a hiteles tájékoztatást. A visszakereshetőség kedvéért természetesen mindenütt jelöltük, ha néhány mondatot „ugrottunk” a szövegben (...). Többször is éltünk ezzel a gyakorlattal a fellebbviteli tárgyalás ítéleteinél, melyeknek jó része a korábbi ítélet ismertetése.

Itt jegyezzük meg, hogy az ítéletek leírásánál az eredeti helyesírást követtük; a különlegesen „furcsa” írásmódnál a (sic.) jelölést használtuk. Megítélésünk szerint „dokumentum értéke” van annak is, mennyire igénytelen helyesírással, megfogalmazásokkal tarkított ítéletek születtek a perek során.

Az 1961-es per

BUDAPESTI FŐVÁROSI BÍRÓSÁG
TB. V. 9228/1961, –7. szám

(pecsét)
SZIGORÚAN TITKOS

A NÉPKÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN!

A Budapesti Fővárosi Bíróság Budapesten 1961. július hó 3., 4., 5., 6. napján megtartott tárgyaláson meghozta a következő

ítéletet:

Az 1961 május hó 29-e óta előzetes letartóztatásban lévő;

I.r. Dr. Werner Alajos vádlott:

– aki: 1905 július 24-én Újkécskén született...

Az 1960 november 22-e óta előzetes letartóztatásban lévő;

II.r. Tompa Nándor vádlott:

– aki: 1919 augusztus 6-án Kispesten született...

Az 1960 november 22-e óta előzetes letartóztatásban lévő

III.r. Keglevich István vádlott:

– aki: 1929 október 27-én Budapesten született...

Az 1960 november 22-e óta előzetes letartóztatásban lévő;

IV.r. Rózsavölgyi László vádlott:

– aki: 1919 március 15.-én Nagylókon született...

A szabadlábon levő;

V.r. Dr. László Gábor vádlott:

– aki: 1913 május 16-án Budapesten született...

Az 1961 július hó 6-tól előzetes letartóztatásban levő;

VI.r. Hagyó József vádlott:

– aki: 1932 március 16-án Jászberényben született...

A szabadlábon levő;

VII.r. Opálény Magdolna vádlott:

– aki: 1917 július 31-én Budapesten született...

Az 1961 február 6-a óta előzetes letartóztatásban levő;

VIII.r. Orosz Ferenc vádlott:

– aki: 1929 december 30-án Budapesten született...

vádlottak

bűnösök:

a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedésben való tevékeny részvétel büntetében.

A Budapesti Fővárosi Bíróság ezért:

I.r. *Werner Alajos* vádlottat:

5 /Öt/ évi és 6 /Hat/ hónapi börtönre,

mint főbüntetésre, 5.000.–/Ötezer/ Forint részleges vagyonekbobzásra, valamint 5 /Öt/ évi időtartamra az egyes jogoktól való eltiltásra, mint mellékbüntetésre

II.r. *Tompa Nándor* vádlottat:

4 /Négy/ évi börtönre,

mint főbüntetésre 2.000.– /Kettőezer/ Forint részleges vagyonekbobzásra, valamint 5 /Öt/ évi időtartamra az egyes jogoktól való eltiltásra, mint mellékbüntetésre

III.r. *Keglevich István* vádlottat:

5 /Öt/ évi börtönre,

mint főbüntetésre, 3.000.– /Hármezer/ Forint részleges vagyonekbobzásra, 5 /Öt/ évi időtartamra az egyes jogok gyakorlásától való eltiltásra, mint mellékbüntetésre

IV.r. *Rózsavölgyi László* vádlottat:

3 /Három/ évi és 10 /Tíz/ hónapi börtönre,

mint főbüntetésre, 3.000.– /Hármezer/ Forint részleges vagyonekbobzásra, 4 /Négy:/ évi időtartamra az egyes jogoktól való eltiltásra, mint mellékbüntetésre

V.r. *dr. László Gábor* vádlottat:

1 /Egy/ évi és 6 /Hat/ hónapi börtönre,

mint főbüntetésre 1.500.– /Egyezeröttszáz/ Forint részleges vagyonekbobzásra, 2 /Kettő:/ évi időtartamra az egyes jogok gyakorlásától való eltiltásra, mint mellékbüntetésre

VI.r. *Hagyó József* vádlottat:

2 /Kettő/ évi börtönre,

mint főbüntetésre, 1500.– /Egyezeröttszáz/ Forint részleges vagyonekbobzásra, 2 /Kettő:/ évi időtartamra az egyes jogok gyakorlásától való eltiltásra, mint mellékbüntetésre

VII.r. *OpálényMagdolna* vádlottat:

1 /Egy/ évi és 4 /Négy/ hónapi börtönre,

mint főbüntetésre, 1 /Egy:/ évi időtartamra az egyes jogok gyakorlásától való eltiltásra, mint mellékbüntetésre

VIII.r. *Orosz Ferenc* vádlottat:

1 /Egy/ évi és 6 /Hat/ hónapi börtönre,

mint főbüntetésre, 3.000.– /Hármezer/ Forint részleges vagyonekbobzásra, 1 /Egy:/ évi időtartamra az egyes jogoktól való eltiltásra, mint mellékbüntetésre

ítéli.

A bíróság a bűnjeljegyzék 1. tétele alatt felvett és dr. Werner Alajos tulajdonát képező írógépet a 2.–3. tételszám alatt felvett és Tompa Nándor tulajdonát képező táskairógépet és magnetofont, a 4–6 tételszám alatt felvett és Keglevich István tulajdonát képező 2 drb. táskairógépet és magnetofont 7–12 tételszám alatt felvett és Rózsavölgyi László tulajdonát képező írógépet, filmfelvevőgépet, fényképezőgépet, nagyítót, diavetítőt, sátorlapot, a 13–15 tételszám alatt felvett és az illegális „Regnum”-tól lefoglalt vitorla árbocot és tartozékait, sátorlapokat (4 és 6 személyeset) a 16. tételszám alatt felvett és Orosz Ferenc tulajdonát képező gúla sátorlapot, a bűnjeljegyzék 17–20 tételszáma alatt felvett és az illegális „Regnum”-tól lefoglalt sátorlapokat, valamint bűnjeljegyzékben nem szereplő, de a házkutatások során lefoglalt, a szervezkedés célját szolgáló mindennemű írásos anyagot (Magnetofonszalagot, igazolványokat) elkobozni rendeli.

Elkobozni rendeli továbbá az V. kötet 25. oldalán bűnjelként lefoglalt 1 db. kétszemélyes vitorlás csónakot az összes tartozékaival.

A házkutatások során lefoglalt vádlottak személyes szükségleteit szolgáló ingóságokat a bíróság vádlottak részére kiadni rendeli.

Indoklás:

I.

A Fővárosi Bíróság a vádlottak beismerő vallomása, valamint a kihallgatott tanúk vallomása alapján és az ismertetett okiratok alapján a következő tényállást állapította meg...¹⁸²

Az ügy tényállása

II.

I. r., *Werner Alajos* vádlott 1951-ig a „Regnum Marianum” vallásos szervezet házfőnöke volt. A szervezetet 1951-ben feloszlatták és tagjait különböző plébániákon, egyéb helyeken helyezték el munkában. A „Regnum Marianum” tagja volt Emődy László,¹⁸³ akit a Fővárosi Bíróság a TB. XVI. 9220/1961. sz. ítéletével jogerősen 7 évi börtönbüntetésre ítélte.

A Regnum tagjai már feloszlásuk előtt számoltak ezen intézkedéssel, már ekkor elhatározták, hogy feloszlásuk esetén eddigi munkájukat tovább fogják folytatni illegálisan.

Később Werner lakásán jöttek össze és ekkor konkrétan leszögezték, hogy további tevékenységüket az eddigieknek megfelelően illegálisan folytatják.

Céljuk volt, minnél (sic.) több csoportnak a létrehozása, mely csoportok összetételét illetően az általános iskolákból, középiskolákból és felső iskolásokból tevődtek össze. E fiatalok nevelését a volt „Regnum”-i közösség tagjai hozták létre és a további oktatásukat is ők látták el. A csoport létrehozásánál a kiválasztást igen nagy körültekintéssel végezték, csak megbízható személyeket vettek a csoportba be, olyanokat, akiket vagy régi csoporttagok, vagy azoknak szülei ajánlottak. A fiatalságot a vallásos nevelés mellett politikai oktatásban részesítették, kihangsúlyozták azt a csoportok vezetői, hogy tevékenységüket illegálisan folytatják, éppen ezért a legnagyobb titoktartásra van szükség.

A politikai nevelésen belül valamennyi oktató rendszeresen arra hívta fel a csoport tagjainak figyelmét, hogy tartózkodjanak a szocialista ifjúsági szervezetektől, oda ne lépjenek be, de ha már valaki benn van, azt passzív magatartásra intették.

A fiatalokkal ismertették a vezetők között kialakult nézetet és álláspontot, hogy a népi demokratikus államrendünk átmeneti jellegű.

Hogy a fiatalokat eredményesen társadalmi rendünkkel szembe tudják állítani, pápai és püspöki körleveleket szereztek meg és ismertették azoknak tartalmát. Ezek közé tartozott pl. a Kelet-Német (sic.) püspök körlevele, mely foglalkozott azzal, hogy keresztény hívőknek milyen hivatást lehet vállalni és a társadalmi rendünkben hogy lehet tevékenykedni. Ez a körlevél határozta meg azt, hogy keresztény emberek lehetőleg ne vállaljanak olyan hivatást mint pedagógus, mert azoknak feltétel nélkül ki kell szolgálni a fenn álló társadalmi rendet.

A fiatalok nevelése irredenta, nacionalista, sovinszta szellemben folyt. Hogy milyen hatással volt a fiatalokra az általuk adott nevelés bizonyítja az, hogy a csoporttagjai (sic.) közül többen komoly szervezkedésben vettek részt, mely szervezkedésen belül a fiatalok fegyvereket gyűjtöttek és diverzáns cselekményeket kívántak végrehajtani.

A fiatalok neveléséhez tartozott, hogy a csoport vezetők kirándulásokat, túrákat, táborozásokat rendeztek. Tették ezt azért, hogy ellensúlyozzák a KISz (sic.) és Úttörő szervezeteken belül rendezett hasonló megmozdulásokat. Ez is azt célozta, hogy a fiatalokat lehetőséghez képest minnél (sic.) jobban maguk mellé állítsák. Minthogy cselekményük minden vonatkozásban illegális volt, azzal kívánták legalizálni és úgy, hogy a csoport tagjai, vagy azoknak hozzátartozóin keresztül nagyobb Sport Egyesülettől, mint pl. a Vörös Meteor,

¹⁸² A vádlottak személyi adatainak megisméltését tartalmazó rész közlését ezúttal elhagyjuk.

¹⁸³ Az ítélet szövegében y-nal írják a nevét, noha Emődi László mindig is i-t használt, amikor önmagáról írt.

Ferencváros és a Vasas Sportkörétől turista igazolványokat szereztek be, eltitkolva azt, hogy ők hittanárok. Ezt azért is tették, hogy a turista igazolvány felmutatása mellett költségeik is kisebbek legyenek, kedvezményes utazásba részesüljenek. A csoportvezetők rendszeresen összejártak, beszámolót tartottak és ők ennek megfelelően az általuk vezetett csoporton belül is hetenként – két hetenként megbeszélést tartottak. Úgy a vezetők, mint a fiatal csoportoknak tartott megbeszélést a tagok lakásain tartották meg, lehetőleg minden találkozás más helyen volt.

A csoportvezetői megbeszélésük eredményeként a találkozókra civil ruhákban mentek el, hogy a feltűnést elkerüljék.

A szervezkedés tagjai költségeik fedezésére fizetésük 5%-át adták le, ennek kezelője Rózsavölgyi László volt. Ebből fedezték a kiadásokat, sőt ezekből a pénzekből vásárolták a vitorláshajókat, hogy a fiatalság részére még több kedvezményt tudjanak nyújtani.

Végül a fiatalság részére 1959–1960-ban két éven keresztül szellemi olimpiát rendeztek, mely olimpia részére feldolgozott anyag alkalmas volt a fiatalokban már egyébként is elültetett irredenta, sovinizta, nacionalista nézetek elmélyítésére. Vádlottak fentieket, mint azt alapszabályuk is leszögezte, azért tették, hogy a fiatalságból egy megfelelő magot, elitet neveljenek ki, mely elit alkalmas már most is újabb csoportok létrehozására és vezetésére, részben pedig egy távolabbi cél érdekében, amelyet egy adott időben a társadalmi rend megváltozása során az általuk neveltek vezető szerephez jutnának, a vezetésre alkalmas személyek kerüljenek ki.

A szervezet illegális működését bizonyítja az is, hogy 1954-ben Emődy által készített „Labor Kommunis” leszögezi, hogy a „Lex”-t nem az ő számukra készítették és ha csak annyit működnek, illetve ha csak abban beleférő módon működnek, „Regnum”-i hivatásuknak nem tesznek eleget, éppen ezért működésüket ki kell terjeszteni, „Lexen” kívül kell folytatni.

I.r., dr. Werner Alajos tevékenysége:

Dr. Werner I.r. vádlott a „Regnum Marianum” felosztatása előtt is házfőnök volt. A felosztatás után miután elhatározták, hogy munkájukat illegálisan tovább folytatják és ez az elhatározás Werner lakásán született meg, – továbbra is őt választották meg házfőnöknek. A későbbi időkben a „Regnum”-nál szokásos három évenkénti választástól eltekintettek és így Werner volt 1951-től letartóztatásáig illegálisan a házfőnök. Az első megbeszélés alkalmával elhatározták, hogy havonta tartanak megbeszélést, sőt a későbbiek folyamán e megbeszélést két hetenként hívták össze, tartották meg. E megbeszéléseken határozták meg a feladatokat és a feladatok megvalósítását célzó rész-munkát.

Werner 1957-ben négy hónapon keresztül Párisban tartózkodott. Onnan 1957 év közepén tért vissza. Az ellenforradalom ideje alatt a Központi Papi Szemináriumban 1956 Október 31-re hívtak össze egy megbeszélést, melyen Werner felszólalt és követelte a „Regnum” rehabilitálását.

1957 októberében megemlékezett az ellenforradalomról. Ebben az időben az óbudai Szép Ernő¹⁸⁴ által vezetett kápolnában tartottak egy óras „szent órát”, melyet Werner Alajos vezetett és beszédében dicsőítette az ellenforradalom során elesetteket. A Petőfi által írt Szeptember végén c. verset használta fel beszédében. Úgy magyarázta, hogy az 1956-ban elesett hősök megmutatták, hogy hogyan kell meghalni a hazáért, az eszméért, mi pedig mutassuk meg azt, – mondotta, – hogy az eszméért hogy kell élni és dolgozni. Még ugyanebben az évben a megbeszélés során azt állapították meg, hogy a fiatalok nevelése nem kielégítő, s ezért elhatározták azt, hogy egy éven keresztül fokozottabb munkát fejtenek ki, s

¹⁸⁴ Nyilvánvaló elírás: Szép Zoltán atyáról van szó.

az egy év elteltével kiértékelik a munkát, határozzák meg újabban a feladatokat. Az egy év elteltével eredményesnek ítélték meg a munkájukat, sőt Werner Alajos az elkövetkezendő időkre még fokozottabb munkára hívta fel a figyelmet serkentette a csoport vezetőit.

1957-ben a „Regnum” tagjai elhatározták, hogy egy körlevelet készítenek azzal, hogy Grösz érsek e körlevelet a templomban hirdesse ki, mely szerint a hitoktatást végző személyek egyöntetűen vonuljanak ki az iskolából, ezzel is kifejezésre juttatván azt, hogy az állami hitoktatásban nem kívánnak részt venni. A körlevelet Emődy készítette és Werner vitte el személyesen Gröszhez, aki annak tartalmával nem értett egyet és a körlevél nem is került kihirdetésre.

A „Regnum” tagjai nem értettek egyet a béke-papok működésével, sőt állást is foglaltak abban, hogy senki nem megy el békepapok által tartott misére, sem az általuk adott körlevelet, de egyáltalán olyan körlevelet a templomban nem olvasnak fel, amely a társadalmi rendünk eredményeit hirdetné.

Dr Beresztóczy Miklóst helytartó helyettesévé kívánták kinevezni s a kinevezést kérők ellensúlyozására ők maguk is két személyt küldtek (:Emődy és Tompa:), hogy Beresztóczy mint békepap e tisztségre kinevezést ne nyerjen.

Werner Alajos I.r., vádlott Emődy Lászlóval a csoportot közösen irányították 1951-től végig egészen letartóztatásukig. Előtte is világos volt az, hogy egy új társadalmi rendet várnak, amely a magántulajdonon alapuló burzsoá társadalmi rend lett volna. Az összehívott értekezleteken, megbeszéléseken vélemény eltérés esetén Werner szava volt a döntő. Tisztában volt azzal és tudott arról, hogy a fiatalokat milyen nevelésben és milyen módszerrel részesítik, illetve végzik a vezetők. (sic.) Ő maga hagyta jóvá a szellemi olympia anyagát is, mely anyagot a csoport tagjai egymás között felosztva választották ki, illetve dolgozták fel.

I.r., Werner Alajos 1951-ben, vagy 1952 év tavaszán kapcsolatba került a más ügyben elítélt dr Zudar Endrével. Zudar Endre egy szervezkedésnek volt a tagja, sőt ő mint vezető szerepelt és minthogy a „Regnum” egyik tagja, – akivel addig a kapcsolatot tartotta, – 1951 évben disszidált, a disszidáló személy Wernert jelölte meg olyannak, aki lelki problémáiban segítségére lesz. Zudar kapcsolatot is teremtett Wernerrel és egy-egy találkozón felvetődött szervezkedési céljuk és ellenséges tevékenységük. Egyikeként vetette fel dr Zudar Wernernek, hogy a kormány tagjaira, vezetőire, gazdasági vagy politikai vezetőkre, a rendőrségnél, bíróságnál, ügyészségnél, valótlan tartalommal feljelentést tesznek. Werner ugyan gyerekes dolgoknak tartotta az egészet, de Zudar vallomásából az állapítható meg, hogy azok ellenforradalmi, illetve szervezkedési tevékenységeikről tudomással bírt.

II.r. Tompa Nándor tevékenysége:

Vádlott 1946 óta volt tagja a „Regnum”-nak, s mint hittanár 1951-ig tevékenykedett legálisan. A ház feloszlata után ő is kapcsolódott az illegálisan tevékenykedő csoport tagjaihoz. Jelen volt azon a megbeszélésen, ahol az illegális működést elhatározták. Ebben egyet is értett. Egyetértett a tevékenység módszereivel, és azzal, hogy a későbbiek során különböző lakásokon gyűléseket fognak tartani vacsora keretében.

Szerinte is az illegálisan működő „Regnum”-nak vezetője Emődy volt, a fiatalok oktatását egy személyben irányította és vezette.

Tompa a célkitűzéssel teljes egészében egyetértett és a későbbiek során ennek megfelelően működött. A vezetőképzés, amely a korábbiakhoz hasonlóan folyt, két irányú volt. Részben a régi tagok, részben pedig az új tagokból állították össze a csoportokat. E vezetőképzői csoportoknál előadásokat tartott. Az előadásoknál mindig azzal a céllal igyekezett közreműködni, hogy a fiataloknál elmélyítse a társadalmunkkal szembeni nézetet, azokat szembe állítsa társadalmi rendünkkel. Ő maga is csoportokat vezetett az „Öreg Sirály” csoportot, később Nagy Jánostól átvette az „Ifj. Sirály” csoportot. Ebből az „Ifj. Sirály”

csoportból négy csoportot hozott létre, amely a későbbiek során lemorzsolódott. Egy csoportja maradt nyolc fővel, amelyet letartóztatásáig vitt.

Ő maga is a fiatalság körében a csoport tagjait a KISz. és az Úttörő mozgalommal igyekezett szembe állítani, azoktól távol tartani. Összesen 50-60 fiatallal foglalkozott. Hogy működését fedezze Berhida nevű személyt kérte fel, hogy az Építők Sport Egyesületétől, Opalényi testvérét pedig, hogy a Vasas Sport Clubtól szerezzenek turista igazolványokat.

II.r., vádlott részt vett a szellemi olympia előkészítésében az anyag kidolgozásában mint vizsga-bizottsági tag szerepelt.

1958-ban a Beresztóczy kinevezése ellensúlyozására ő és Emődy a közösség hozzájárulásával Esztergomba utazott.

Korábban 1957 évben a Werner által tartott „szent órán” részt vett s az ott elhangzottakkal teljes egészében egyetértett.

1958-ban Emődy felkérésére a programtervezet elkészítésének - 1/- pontjának kidolgozására vállalkozott.

II.r., Tompa vádlott is egyetértett azzal, hogy kerestetüknek 5%-t a közös kasszába leadják.

Egy karácsonyi rádió játékot készített, amelyet magnetofonra vettek fel és ezt a fiatalok előtt több esetben is lejátszották. Ennek tartalma az volt, hogy Erdélyt és Felvidéket már visszacsatolták és hogy 1960 évben 120 magyar misszionárius utazik a Szovjetunióba.

II.r., Tompa Nándor vádlott bejárónője volt VII., Opalény Magdolna, akit arra kért fel, hogy foglalkozzon leányokkal és később Opalény Magdolna a megbízatásnak megfelelően a kérésnek eleget tett, sőt három csoportot is létrehozott. Munkáját Tompa irányítása alatt végezte, akinek rövid időközönként be is számolt. Megbeszéléseket Tompa irányításának megfelelően, különböző lakásokon tartották meg.

III. r. Keglevich István tevékenysége:

Keglevich István 1954-től lett tagja az illegális szervezkedésnek. Ekkor került a Kelenföldi Plébániára. Keglevich ugyanis ezt megelőzően, de a későbbi idők folyamán is Emődyvel rendszeres kapcsolatot tartott. A keddi összejöveteleken rendszeresen megjelent. Ezek az összejövetelek mindig más-más csoporttag lakásán történtek. Rendszerint az összejöveteleken, a feltűnés elkerülése végett, civilben jelentek meg.

A csop. tagjainak a célkitűzése, – melyről Keglevich is tudomással bírt, – a későbbi időben várt rendszerváltozásra, elit kinevelése volt. Arról is tudomása volt, hogy a fiatalokat úgy neveli, hogy már most csoportok vezetésére alkalmasak legyenek, később pedig önálló gazdasági vezetőként szerepeljenek az új gazdasági rendszerben.

Vádlottnak hat csoportja volt, melyből kettő „ministráns” és kettő „bibliás” csoport volt. Az összlétszám 50–60 fő körül mozgott. Összetételüket illetően általános iskola alsó és felső tagozatából, középiskolás tanulókból és felnőttekből tevődött össze.

Oktatásuk anyagát úgy választották ki, hogy azok ellenséges tartalmán keresztül az ifjúságot szembe tudja állítani népi demokráciánkkal, ifjúsági szervezeteinkkel. Ennek érdekében több ellenséges brossúrát, könyvet olvasott fel, ismertette annak tartalmát.

Hogy az ifjúság előtt lejárassa a KISz. szervezetet, azokról úgy nyilatkozott, hogy az önfegyelem és az erkölcs terén az említett szervezeteknek semmi céljuk nincsen.

Arról beszélt, hogy a KISz. csoport tagjai a táborozásuk alatt paráználkodnak, közösjenek.

A fiatalok sovíniszta, nacionalista és irredentista nevelése érdekében ő maga javasolta a szellemi olympia megtartását és azokra tételeket dolgozott ki. Ilyen volt Zrínyi és Szent Gellért élete és még más kérdések.

1957-ben részt vett azon az értekezleten, ahol Emödy a fiatalokkal való foglalkozás eredménytelenségéről beszélt és később azon az értekezleten egy év múlva, ahol az eredményeket megfelelőnek tartották és egymást továbbra is buzdították.

Egyetértett a csoport tagjaival abban, hogy a békepapok ellen foglaljanak állást és azzal is, hogy a békepapok által tartott misékre nem járnak el és az olyan körlevelet, amelyben a népi demokráciánk eredményei is szerepelnek, nyilvánosság előtt fel nem olvassák. Maga is azon az állásponton volt és jelenleg is azon van, hogy a békepapok az egyház árulói és ezt a nézetét mindenhol ki is nyilvánította. Ilyen értelmű felszólalása volt 1956. október 23-án a papi szemináriumban megtartott értekezleten.

1957-ben az Óbudán megtartott „Szent órán” ő is jelen volt amikor Werner I.r, vádlott az ellenforradalmat dicsőítette és azzal minden tekintetben egyetértett. Ugyanabban az évben szó volt arról, hogyha ismét fakultatív vallás oktatás lesz, a papok egységesen lépjenek ki az iskolákból és ne oktassanak ott hittant. Erről egyébként körlevelet is készítettek (Emödy) és Wernerrel keresztül Grósz érsekhez juttatták el, hogy az hirdesse ki a templomban amire azonban sor nem került.

Résztvett az illegális csoport szervezkedés alapszabályainak kidolgozásában, annak megvitatásában.

Emödy által beterjesztett „Labor Kommunis”-t ismertette, mellyel kapcsolatosan véleményt is nyilvánított, nevezetesen, hogy ateista szervezetekben keresztény embernek helye nincs.

A „Lex” fejezettel kapcsolatban olyan álláspontot foglalt el, hogy a magyar törvények reá csak akkor és addig vonatkoznak, amíg az az egyházi törvényekkel nem ütközik össze. Ha ilyen összeütközést lát, mindenesetre az egyházi törvénynek veti magát alá.

III.r, Keglevich vádlott letartóztatásának ideje alatt összeismerkedett Harangi Zoltán nevű cellatársával. Miután megtudta, hogy nevezett szabadlábra kerül, levelet írt és arra kérte Harangit, hogy a címzettek részére továbbítsa a részére átadott leveleket. A levelekben a címzetteket a letartóztatottak ellen folyó vizsgálatról, az eddigi illegáció felfedéséről és felszámolásáról az eddigi módszerek helytelenségéről, újabb módszerek szükségességéről tájékoztatta. A levelek között külföldi címzett is volt.

IV.r., Rózsavölgyi László tevékenysége:

A „Regnum” feloszlata után 1951-től ő is tagja volt az illegális szervezkedésnek. Az illegális működésben kezdettől fogva részt vesz, mely szervezkedésben az ifjúsági vezető és a szervezkedés vezetője Emödy volt, a házfőnök pedig Werner.

A szervezkedés célkitűzéseivel teljes egészében egyetértett, mely szerint rövidebb, vagy hosszabb idő alatt külső, vagy belső erők folytán társadalmi rendünk megfog (sic.) változni. Arra számítottak, hogy a megváltozott társadalmi rend részükre kedvezőbb lesz. Ennek megfelelően határozták el, 1953–1954 évben, hogy VK. (:Vezetőképző:)-t szervezzenek.

A „VK”-val céljuk az volt, hogy a megváltozott társadalmi rendben vezetőként tudjanak működni, de közelebbi céljuk is volt az, hogy hasonló képen mint vezetők csoportot tudjanak alakítani. A fiatalságot úgy nevelték, hogy világnézetük sajátjukkal megegyezzen.

Három csoportot vezetett. Egy általános alsós, egy felsős, és egy középiskolai gimnazista csoportot. A csoportokkal hetenként találkozott. A vezetőképző tanfolyamokon rendszeresen előadást tartott.

1956-ban ő is részt vett az október 23-án papi szemináriumban tartott gyűlésen, ahol felszólalt. Sőt ezt megelőzően pár nappal megtartott értekezleten is felszólalt.

A fiatalokkal történt foglalkozás során több esetben felolvasta a „Sziklavár a viharban” c. regény két fejezetét, amely arra volt alkalmas, hogy összehasonlítást tegyen a régi és a mostani rendszer között. Ez volt egyébként a célja is.

A KISz. tagsággal kapcsolatosan az volt a véleménye, hogy a csoport tagjai attól tartsák magukat távol. Határozottan kijelentette, ha valaki oda be akart volna lépni, úgy arról lebeszélte volna.

Annak érdekében, hogy a fiatalok részére vitorlást tudjanak venni és egyéb kiadást fedezni tudjanak kezdetbe 100.– Ft-t később a fizetésének 5%-t adta le. Ebből a pénzből 1958 év őszén vásároltak 6.200.– Ft-ért egy vitorlást, egy keskeny filmfelvevőt és sátrakat.

Emődy által felvetett szellemi olimpiával teljes egészében egyetértett és ő maga is két tételt dolgozott ki.

1958-ban ugyancsak Emődy vetette fel az alapszabály elkészítés gondolatát. Ugyanis Emődy a „Labor Kommunis”-t kidolgozta, ismertette majd egymás között felosztották, hogy mindenki dolgozzon ki egy tételt, így Rózsavölgyi László vádlott a „Titoktartás és fegyelem” c. fejezetet dolgozta ki.

Vádlott társaihoz hasonló álláspontja volt a békepapokat illetően, azokat nem tartotta egyházhűnek, a Beresztóczy kinevezésével kapcsolatban elhatározták, hogy tiltakozni fognak az ellen, hogy őt helytartó helyettesé kinevezzék. E célból Emődy Tompával együtt Esztergomba utazott. Rózsavölgyi a békepapokkal kapcsolatban elfoglalt álláspontját csoportján belül is kinyilvánította.

Rózsavölgyi Tabódit Endrődivel összehozta annak érdekében, hogy a kispapokat illegálisan felszenteljék.

Rózsavölgyi László IV.r. vádlott 1959-ben VI.r., Hagyó vádlott Esztergomba helyezésekor tőle egy csoportot átvett.

V.r., László Gábor tevékenysége:

Vádlottat még a „Regnum”-i ház feloszlata előtt röviddel vidékre helyezték. 1955-ben került Esztergomba s minthogy ez elég közel volt Pesthez a ház tagjaival felújította a kapcsolatot. Tudomással bírt arról, hogy a „Regnum”-iak illegálisan tovább folytatják működésüket és hogy felváltva más-más lakáson tartják meg megbeszéléseiket. A kapcsolat felvétele után a gyűlésekre ő is rendszeresen eljárt. A találkozókát előre beszélték meg, ha egy találkozón nem volt ott, úgy VI.r., Hagyó József vádlottal üzenték meg a megbeszélés időpontját, vagy I.r., dr Werner a ház illegális főnöke értesítette ki.

Tudott az illegálisan működő csoportok célkitűzéseiről arról, hogy csoportokat szerveztek, azokkal rendszeresen foglalkoznak és arról, hogy azokat milyen nevelésben részesítik. Ő maga csoportot nem vezetett, csak 1951-et megelőzően.

1955-ben illetve ezt követő időben egy értekezést készített a néhai „Regnum”-i atyák életéről, életstílusukról és működésükről. Ennek lényege az volt, hogy a papság milyen legyen a mai időben.

A társadalmi rendünkről különböző (sic.) elképzelése volt, így többek között, hogy nálunk nem mondják meg mindig az igazat a napi eseményekkel kapcsolatosan egy másik véleménye pedig, hogy az a társadalmi rend, aki az atheizmust magáévá teszi, úgy az atheizmus bukásával a társadalmi rend is bukik. Ez utóbbit azzal hozta összefüggésben (sic), hogy 1957-ben az Óbudai Kápolnában Werner által tartott szent órán az elmélkedés keretében Werner az ellenforradalomról megemlékezett, ahol (sic.) az ellenforradalmat dicsőítette és az akkor meghalt személyeket, ellenforradalmárokat hősöknek nevezte. Ezzel teljes egészében egyetértett, csupán annyi különbség lehetőségét látta volna, hogy „enyhébben” is lehetett volna csinálni.

Emődy a tárgyaláson tanúként lett kihallgatva, ahol az ifjúság nevelését illetően a csoporttagok felfogását illetően határozottan állást foglalt. Dr László V.r., vádlott a tárgyalás során kijelentette, hogy Emődy Lászlónak az álláspontját ismerte és azzal minden tekintetben

egyetért. Már pedig nem vitás, hogy Emődyék a fiatalságot a rendszerváltozás idejére vezető pozíció betöltésére nevelték, beismerése szerint is a fenn álló társadalmi rendünk ellen.

1958-ban Emődy Esztergomban volt egy temetésen, ahol összetalálkozott V.r. László Gáborral. Temetés után arra kérte Lászlót, hogy egy általa átadott lezárt levelet juttassa el az „Esztergomi Apostoli Kormányzóhoz”. Ennek eleget is tett. A levélben Beresztóczy személyével kapcsolatosan foglaltak el álláspontot a „Regnum” papjai, amelyről dr László Gábor csak későbbben szerzett tudomást, de mint ahogy azt a tárgyaláson is mondta, ha korábban tudta volna akkor is a kérésnek eleget tenne. Ezzel kapcsolatban kifejtette nézetét és a tárgyaláson is azt mondta, hogy a békepapokat Róma elítélte. „Nincs mese”, nem vállalunk velük közösséget.

Az Emődy által készített „Labor Kommunis”-ről tudomással bírt, amely tartalmával teljes egészében egyetértett. A „Lex” el kapcsolatban azt mondta, hogy minden tekintetben osztozik annak indoklásával, mert ha az állam nem tartja be a megállapodást, akkor az egyház miért is tartsa be.

Beismerése szerint is a gyermeket (sic.) arra oktatta, hogy az atheizmussal mindenkor száljanak (sic.) szembe. Elve az, hogy egyik társadalmi rend sem tökéletes, így a jelen társadalmi rend sem, mert nem a krisztusi elvek alapján épület (sic.) fel.

VI.r. Hagyó József tevékenysége:

Vádlottat 1955-ben szentelték fel. Ekkor kapcsolódott be az illegális szervezetbe. Ezt követően résztvett az összejöveteleken ismerte a programot a célkitűzést, azzal egyetértett és ennek megfelelően tevékenykedett a csoporton belül. Belépése után csoportokat szervezett és két fiú és egy leány csoportot vezetett 25–30 fővel. A fiatalokat hasonlóképen (sic.) társadalmunk ellen igyekezett nevelni, igyekezett távol tartani őket ifjúsági szervezeteinktől, amintegy 25–30 főt.

Hagyó József, II.r. Tompa vádlott ajánlatára került a „Regnum”-ba. Vádlottnak volt olyan időszak, amikor nem három, hanem négy csoportja volt. A csoport tagjait rendszeresen kirándulni, táborozni vitte. S hogy a táborozásnál költséget takarítsanak meg és legalizálja a táborozásukat Sportegyesületektől turista igazolványokat szerzett.

Vádlott a szellemi olimpiára előkészítette a csoportjának tagjait.

A fiatalokból álló csoportokat egészen 1959-ig vitte, ekkor Esztergomba helyezték és a csoportokat leadta. Ezt követően 1960-ban ismét három csoportnak a vezetését vállalta el. Vádlott a fiatalok oktatásánál felhasználta az ellenséges brossúrákat a pápai és püspöki körleveleket. Tizenkettedik Pius pápának „A forradalommal” kapcsolatban két levele volt, mely közül az egyik elismerően nyilatkozott az eseményekről és kifejtette, hogy az szabadságharc, míg a másik egy későbbi, sajnálkozással állapítja meg, hogy a „szabadságharcot leverték”.

A fiatalok részére rendezett szellemi olympia anyagából Hagyó József is több kérdést dolgozott ki, így többek között Dózsa Györggyel kapcsolatos kérdést.

Nyíltan hangoztatta fiatalok között, hogy az állammal és az állami nevelési módszerrel szembehelyezkedő álláspontot foglaljanak el.

1959-ben csoportjának egyik vezetője Tóth Jenő a Mecsekben táborozó KISz. tábort, ahol ők is táboroztak éjjel megtámadta.

Csoportjának egy másik tagja Bercz Sándor fiatalkorú 1960-ban fegyveres szervezkedésben vett részt, amely nyilvánvalóan fent ismertett nevelési módszer eredménye. Amikor Bercz szabadlábra került és a csoportot felkereste Hagyó József volt az, aki a csoportból eltávolította, mondván, hogy felfedi a csoportot.

1957 októberben Werner által tartott elmélkedésen részt vett, aki ekkor az ellenforradalmat dicsőítette, – ezzel ő is egyetértett.

Elismeri, hogy a fiatalok nevelése arra vette az irányt, hogy belőlük vezetésre alkalmas embereket neveljenek.

Fizetésének 5%-t ő is leadta.

VII.r., Opalény Magdolna tevékenysége:

Vádlott 1951-be került Tompáék házához, ahol Tompa édesanyját kezelte, és a háztartást vezette. Tompa édesanyjának halála után a háznál maradt és a további házvezetői munkát látta el. Később 1958-ban Tompa bevonta őt a szervezkedésbe és az ő iránymutatása alapján leány csoportokat szervezett. Összesen öt csoportja volt és a nagyobb leányok egy csoportban külön voltak.

Hetenként tartott megbeszélést velkük (sic.) és a megbeszéléseken ismertette a Kelet Német püspök körlevelét. Nevelési módszer tekintetében Tompa iránymutatása szerint cselekedett, amely nem vitásan beismerése szerint is a fiatalok későbbi időre történő vezető kiképzésük volt.

A csoport tagjait Tompa irányítása szerint világosította fel a tekintetben, hogy a csoport tagjai sem KISz, sem Úttörő szervezetnek tagjai nem lehetnek.

Opalény Magdolna vádlott a szellemi olympia anyagának gépelésében is részt vett és más anyagok gépelésében is.

Tudott a „Labor Kommunis”-ról, annak tartalmát ismerte.

VIII. r. Orosz Ferenc tevékenysége:

Vádlott a Kőbányai Gyógyszerárugyárban dolgozott, mint mérnök. 1943 – 1944 évben hittanára révén került a „Regnum”-ba. Itt 1945 év óta volt tag és rendszeresen részt vett a gyűléseken és kirándulásokon. Később 1950-ben Szép Zoltán vonta be a csoporttal való foglalkozásba, amikor is vádlott a „Harkályok”-nál lett ifjúsági vezető. E csoportot 1953-évig vezette.

A ház feloszlásával kapcsolatban Szép Zoltán úgy tájékoztatta, hogy ez csak a ház elvétele jelenti.

1953-ban rövid időre megszakadt a kapcsolat, majd később Hevesi Jenő megkérte, hogy vállalja-e a „sasok” vezetését.

1953-ban egyébként a „Sirályok” tiszteletbeli tagja volt Tompa által.

1956- november 3-án részt vett Emődy által vezetett értekezleten, ahol arról is szó volt, hogy a több párt közül melyik lesz az, amelyet ők támogatni fognak.

1950-ben került Hagyóval össze ezután együtt működtek.

Tudott arról, hogy a „Regnum” illegális tagjainak célkitűzése a társadalmi rend megváltozása az erőviszonyok eltollódása, csoportok kiépítésén keresztül volt. (sic.) Vádlott ismerte a „Regnum ”-on belül létező ellenséges körleveleket, azokat nagyrészt csoportjának tagjaival ismertette is. Így pl: a Világ Egyház hívei, a kínai egyház helyzetéről, mely utóbbiakkal kapcsolatosan megjegyezte, hogy Magyarországon is egyház üldözés várható. Ezeket az anyagokat Kuti László lakásán ismertette.

Egy alkalommal a Bükkben tartott túra alkalmával Rózsavölgyi is megjelent és felolvasta a Kelet Német Püspöki kar körlevelét.

Ez alkalommal Rózsavölgyi „A katolikus hívek problémája a demokratikus rendszerrel.” címmel előadást tartott.

Vádlott beismerése szerint is céljuk volt, hogy a fiataloknál a szocialista befolyást gyengítsék különösen világnézeti vonatkozásban. Elismeri, hogy az iratoknál lefoglalt ellenséges tartalmú egyházi körlevelek és egyéb brossúrák tulajdonát képezték, melynek nagy részét ismertette és elismeri, hogy az egész „Regnum”-i működése a népi demokratikus

rendszer ellen irányul azzal a céllal, hogy az általuk kinevelt elit egy megváltozott társadalmi rendben kulcspozíciókat töltsön be.

Vádlott ismeretségben volt Pócza József nevű rendőr századossal, aki korábban a „Regnum”-nak tagja volt.

1954 vagy 1955 évben Pócza figyelmeztette Oroszt, hogy a rendőrség tudomással bír a tevékenységükről, hagyják abba a munkát. Orosz vádlott ennek ellenére sem hagyta abba a munkát tovább folytatta, míg nem 1956 év júliusban ismét találkozott Pócza r. századossal, amikor is közölte vele, hogy a Belügyminisztériumban látott egy kiállítást, ahol a „Regnum”-ban résztvevők fényképei szerepelnek.

1957 január, vagy februárban vádlott ismét találkozott Zsiga Gyulával és Pócza Józseffel, majd felmentek Pócza lakására, aki megmutatta a kiállítás anyagából a „Regnum”-ra vonatkozó fényképeket.

Azt, hogy Póczával beszélt és hogy miről tájékoztatta az „illegális Regnum” tagjaival is, közöttük Emódyval is közölte. Sőt 1957 évben Rózsavölgyi 30 napig őrizetben volt. Vádlottak mégsem hallgattak a figyelmeztetésre cselekményüket tovább folytatták egészen letartóztatásukig.

Összefoglalva:

Az „Illegális Regnum” célja az volt, hogy egy elitet neveljenek a fiatalokból, részben a mostani időkre, részben pedig arra az időre, ha a társadalmi rend megváltozna, hogy az általuk nevelt fiatalok kulcspozíciókat foglaljanak el. Jelenlegi célkitűzéseik közé tartozott sejtyszerűen csoportokat alakítani és kiki a maga csoportján belül és munkahelyén minnél több embert maga mellé állítson, illetve minnél több csoportot hozzon létre és ebben látták annak lehetőségét, hogy az erőviszonyok részükre kedvező irányban eltollodik (sic.) és a választásnál nagy mértékben tudnak befolyást gyakorolni.

Cél elérése érdekében minden lehetőséget kihasználtak ellenséges brossurákat, társadalmi rendünkről alkotott ellenséges megállapításokat közöltek a fiatalokkal ifjúsági szervezeteinkkel szemben nevelték és ennek érdekében azokról gyalázkodó hangon beszéltek.

III.

A Fővárosi Főügyészség I.r., vádlottal szemben a Tük.B. o.35/61. sz. vádiratában a vádját a BHÖ. 1.pont /1/ bekezdésében írt a népi demokratikus államrendünk megdöntésére irányuló szervezkedés vezetésének büntetében, míg

II.r., vádlottól – VIII.r., vádlottakig a BHÖ. 1.pont /2/ bekezdésében foglalt a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedésben való tevékeny részvétel büntetében emelte meg a vádját.

IV.

Vádlottak a bűnösségüket, – kivéve Keglevich és László Gábor vádlottakat, – elismerték. Tompa II. r. vádlott, IV.r., Rózsavölgyi és VIII.r. Orosz Ferenc vádlottak beismerésük mellett vallomásuk feltáró jelleggel bírt, s az egész tárgyaláson tanúsított magatartás és kijelentéseik is arra a következtetésre lehetett jutni (sic), hogy cselekményeiket megbánták. Mindhárom vádlott az illegális „Regnum” célkitűzései a fiatalság nevelésének célját a társadalmi rend megváltozását egyöntetűen vallották.

I.r., vádlott tagadta azt, hogy neki bármilyen kezdeményező vagy vezető szerepe lett volna a működés folyamán.

A bíróság a vádlotti védekezést elfogadja. Vádlott jóllehet, a csoportnak nem volt vezetője, de kétségkívül tekintélye volt és nemcsak a csoporttagok között, hanem az egyházi főhatóságok vezetői előtt is. Ez kitűnik abból is, hogy a hitoktatással kapcsolatos levelet ő személyesen vitte fel Grósz érsekhez. A vádlott társai vallomásából az is megállapítható, hogy az összejövetelel vélemény eltérés esetén a vitát Werner I.r. vádlott volt hivatva eldönteni.

Azt a védekezést nem fogadja el a bíróság, mely szerint a csoport politikai célkitűzéséről és tevékenységéről ne tudott volna. Vádlott védekezésével szemben Tompa, Rózsavölgyi és Orosz Ferenc vádlottak határozottan kijelentették, hogy a közösség előtt ismert volt az általuk tárgyalás során elmondott célkitűzés, úgy a fiatalság nevelésével, mint a társadalmi rendünk létevel kapcsolatosan. A bíróság megítélése szerint pedig teljesen kizárt az, hogy mindezekről a csoport tagok tudnak és végeredményben Werner, aki a „Regnum”-nak illegálisan megválasztott házfőnöke volt, ilyenről ne tudott volna. De ellent mond Werner vallomásának az is, hogy ő maga ha csak tehette társadalmunkkal szemben foglalt állást és ilyenre buzdította a körülötte lévöket is, ennek bizonyítéka Grószhoz intézett felhívás és nemutolsó sorban az 1957-ben tartott egy éves évfordulóról való megemlékezéssel kapcsolatos beszéde. De azt bizonyítja az összes általuk készített alapszabályok ismerete is, mellyel szemben sohasem tett észrevételt, márpedig ezeknek tartalmából élesen kiviláglott a politikai tartalom.

Fentiek figyelembevételével tehát a bíróság azt ugyan elfogadja, hogy vezető nem volt, de hogy tekintélye nagyban megerősítette a csoport elhatározását ez biztos.

III. r. Keglevich vádlott bűnösségét tagadta. Tagadta azt, hogy „Márianum Regnum”-nak politikai tevékenysége lett volna és azt, hogy ő szervezkedésben vett volna részt.

A bíróság ezzel kapcsolatban azt állapítja meg, és arra mutat rá, hogy vádlott a tárgyalás során talán egyedül volt az, aki a legkonokabban kitarított ellenséges álláspontja mellett, aki fennen hangoztatta azt, hogy magára nézve az egyház törvényeit tekinti elsődlegesnek és csak ezután az állam törvényeit.

Vádlott kihallgatása során a bíróság II.r. IV.r. sőt VIII.r. vádlottat is nyilatkozatra szólította fel célkitűzést illetően, akik megismételték vallomásaik során tett megállapításait; nevezetesen, hogy a társadalmi rend megváltozását várták és a fiatalság nevelése ennek érdekében történt, hogy az új társadalmi rendben kulcspozíciókat töltenek majd be. Azt is határozottan állították, hogy erről feltétlenül Keglevichnek is tudnia kell.

Vádlott részt vett valamennyi megbeszélésen, márpedig ezeken megbeszéléseken mindenről, így az előbb említettekről is szó volt. Ez is azt bizonyítja, hogy mindazokról vádlottnak tudnia kellett.

Tagadja vádlott a „Regnum” illegális voltát is. Azzal kívánja alátámasztani, hogy a megbeszélésekre reverendába mentek. E védekezéssel szemben a bíróság Tompa, Rózsavölgyi vádlottak vallomását fogadja el, mely szerint konspiráció érdekében reverenda nélkül jelentek meg a megbeszéléseken. S hogy minden esetben máshol tartották meg a megbeszélést, ez a „Regnum” illegális voltát bizonyítja.

De Tompa és Rózsavölgyi vádlottak vallomását támasztja alá a csoport vezetőjének tanúvallomása is, mely szerint az állam és egyház intézkedése során a „Regnum”-ot 1951. évben feloszlatták, mely intézkedés szerinte annak kinyilatkoztatása volt, hogy a további munkájukra nem tartanak igényt. Minthogy azt mégis tovább folytatják az egész tevékenységüket illegálisnak tekintette és állam ellenesnek.

V.r. László Gábor dr vádlott tagadja, hogy a „Regnum”-nak politikai célkitűzései lettek volna, ilyenekről a megbeszéléseken szó esett volna. E védekezésével szemben a bíróság a saját vallomását állítja szemben, mely szerint László Gábor dr határozottan kijelentette, hogy a „Regnum”-i elvekkel, célkitűzésekkel és az ellenforradalmárok dicsőítésével, teljes egészében egyetért. Hogy mennyire tudott mindenről ezt is bizonyítja, hogy a tárgyalás során

határozottan kijelentette, hogy amennyiben az állam nem tartja be a megállapodást, úgy miért tartanak be őket?

Mindent egybevetve dr László Gábor védekezésével szemben a tárgyaláson olyan magatartást tanúsított, amely nemhogy csak alátámasztotta a terhére rótt cselekmény elkövetését, hanem konkrét bizonyítéka volt annak, hogy vádlott osztály helyzeténél, neveltetésénél és hivatásánál fogva társadalmi rendünk ellensége.

VI.r. Hagyó József vádlott bűnösségét őszintén elismerte.

Opalény Magdolna VII.r. vádlott bűnösségét elismerte. Azonban arra hivatkozott, hogy a működése során politikai célkitűzés nélkül a csoportjába levőket iskolai tanulmányaiban segítette csupán.

E védekezését a bíróság nem fogadja el, részben mert Tompa vádlott is elismerte, hogy az általuk kitűzött célnak megfelelő munkára (sic.) kérte fel Opalény Magdolnát, de hogy politikai jelleggel is bírt a foglalkozása mi sem bizonyítja jobban, mint saját vallomása, mely szerint a Kelet Német Püspök körlevelét ismertette a csoport tagjai előtt, márpedig a körlevél egy része azzal foglalkozik, hogy keresztény ember vállalhat-e tanár, egyáltalán pedagógusi hivatást, ahol a társadalmi rendet teljes egészében ki kell szolgálni. Határozottan leszögezi, hogy nem. De ilyen körlevelek ismertetéséről tesz vallomást Alberti Gyöngyi, akit a bíróság tanúként hallgatott ki.

VIII.r. Orosz Ferenc vádlott a bűnösségére is kiterjedő beismerés mellett arra hivatkozott, hogy korábban kiakart (sic.) lépni a közösségből, mert nem értett azok működésével egyet.

A bíróság e védekezést nem találta elfogadhatónak, s itt nemcsak Orosz vallomására, hanem valamennyi vádlott vallomására kíván reflektálni a bíróság azzal, hogy Orosz vádlottat 1954–1956 és 1957-ben Pócza József r.százados részben szóban, részben bűncselekmény útján megszerzett dokumentációs anyagokon keresztül tudatta vádlottakkal azt, hogy a rendőrség tudomással bír működésükről. S hogy vádlottak e figyelmeztetés ellenére sem hagyták abba a működésüket, mutatja a „Regnum” illegális voltát, a kitartó szándékukat, ellenséges politikai céljaikat és mutatja az, hogy amennyiben letartóztatásukra nem kerül sor ma is ezt folytatnák. S hogy még ma is ez az álláspontjuk, mert Keglevich és László Gábor vádlottak határozottan így nyilatkoztak.

De nemcsak ez a figyelmeztetés volt vádlottak felé, hanem Rózsavölgyi 1957-ben történt letartóztatása is azonban ezt is semmibe vették.

V.

A Fővárosi Bíróság I.r. vádlottat kivéve II.r., VIII.r. vádlott bűnösségét a vádiratban foglaltakkal egyezően állapította meg a népi demokratikus államrendünk megdöntésére irányuló szervezkedésben való tevékeny részvétel büntettségében.

Nem vitásan vádlottak nemcsak egyszerűen a csoport tagjai voltak, hanem azon belül csoportokat szerveztek, vezettek a politikai célkitűzéseiket igyekeztek a csoport tagjaiban átültetni s ha ilyent nem tettek /:csoportvezetés:/ a gyűlésen mint V.r. dr László Gábor vádlott is rendszeresen megjelent általa készített téma megírásával és jelenlétével annak kifejezésre juttatásával, hogy a „Regnum” munkájával teljes egészében egyetért nem vitásan a fenti bűncselekményt valósították meg.

Éppen ezért azok a védői álláspontok, amelyek esetleg V.r., és VII.r. vádlottnál a feljelentési kötelezettség elmulasztását kérik megállapítani, vagy az a védői álláspont, mely szerint a Btá. 14§-ának megállapítása lehetséges a bíróság nem tette magáévá ugyanis a vádlottak a fentiekből is megállapíthatóan nemcsak egyszerű tudomást szereztek arról, hogy ilyen csoport létezik és hogy a fenti működést fejtik ki, hanem azoknak tevékeny tagjai voltak messze meghaladva a feljelentési kötelezettség körébe vonható magatartást.

Az, hogy valamelyik vádlott is arra gondolhatott volna, hogy a cselekményük a társadalomra nem veszélyes a bíróság megítélése szerint kizárt.

A bíróság azonban I.r. vádlott minősítésével kapcsolatosan az ügyészi álláspontot nem tette magáévá. Az ügyben kihallgatott Emődy László határozottan vallotta, hogy I.r. Werner a háznagyi szerepet töltötte be. Ez pedig csak arra korlátozódott, hogy egy-egy összejövetelről értesítést küldött azok számára, akik az időpontról nem tudtak, vagy megbízásukból valamilyen ételféleséget szerzett be a gyűlésre. Azt is vallotta, hogy a „Labor Kommunis”-t ő maga egyedül dolgozta ki márpedig ez volt hivatva megszabni az illegálisan működő „Regnum” programját. Azt is vallotta, hogy a fiatalság nevelése területén mindennemű irányítást ő végzett és sok esetben erőszakosan kényszerítette ki az általa elgondoltakat. Emiatt egyébként többször nézeteltérésre is került sor, ami a vádlottak vallomásából is megállapítható.

A Legfelsőbb Bíróság gyakorlata szerint a vezető tevékenysége megállapításához az szükséges, hogy az irányítást végző határozott célkitűzést szabjon meg és programot terjesszen elő, dolgozzon ki. Márpedig Werner ilyet nem készített. Kétségkívül azonban tekintélyével hozzájárult ahhoz, hogy vádlottak illegálisan folytassák tovább a „Regnum” működését. A bíróság megítélése szerint azonban e magatartás szemben az ügyészi váddal nem a BHÖ. 1.pont /1/ bekezdésében írt szervezkedés vezetésének büntettét, hanem a BHÖ. 1.pont /2/ bekezdésében írt a népi demokratikus államrendünk megdöntésére irányuló szervezkedésben való tevékeny részvétel büntettét. Miértis a Fővárosi Bíróság szemben az ügyészi váddal e bűncselekményben állapította meg a vádlott bűnösségét.

VII.¹⁸⁵

Vádlottak származását illetően megállapítható, hogy IV.r. és V.r. vádlottak kivételével értelmiségi, alkalmazotti családból származnak, míg IV.r. vádlott polgári származású, apja kéktaxi tulajdonos volt. Míg V.r. vádlott nemesi családból származott. Vádlottak számlázásuknál fogva, hivatásuk és politikai beállítottságuknál fogva támadták társadalmi rendünket. Szervezkedésükben nagymértékben a fiatalokat használták fel és nevelték társadalmi rendünkkel szemben. Vádlottakat társadalmi rendünkkel szemben a gyűlölet vezérelte, ami különösen megállapítható III.r. Keglevich vádlottnál. Minden eszközt megragadtak arra, hogy társadalmi rendünket és azok intézményeit a csoport tagjai előtt lejárássák, bennük az ellenszenvet ébresszék fel.

A fővárosi főügyész képviselője szerint mégis különbözik más állam ellenes szervezkedéstől mégpedig az elkövetés módszerében, mert célkitűzésében semmiben sem különbözik más államellenes szervezkedéstől.

Vádlottak a vallás palástja mögé állították politikai tevékenységüket ezzel azt kívánták kifelé propagandaként felhasználni, hogy Magyarországon vallás üldözés van. Tették ezt azért, hogy sok embert társadalmi rendünkkel szembe állítsanak.

A tárgyalás adatai azonban azt bizonyítják, hogy vádlottaknak ez nem sikerült, nem sikerült hathatósan fiatalokat sem távol tartani ifjúsági szervezeteinktől és nem sikerült lejáratni eredményeinket. Sőt, azt bizonyítja a tárgyalás adatai, hogy nem egy esetben kívül állók az ő magatartásukat bírálják, hogy a vallásos tevékenységüket a nép vallási hiszékenységét politikai célok érdekében használják fel.

Mindezekre figyelemmel a bíróság a Fővárosi Főügyész helyettesének megállapításával egyetért és a fentiekre is figyelemmel azt a következtetést vonta le, hogy vádlottakkal szemben nem szükséges alkalmazni a törvény teljes szigorát.

¹⁸⁵ Az V. fejezet után következő VII. fejezet között nincsen VI-os felcímű rész.

A bíróság II.r., IV.r., és VIII.r. vádlottaknál az őszinte beismerésüket, megbánást tanúsító magatartásukat s különös figyelemmel vallomásaik feltáró jellegére, enyhítőként értékelte. Enyhítőként értékelte továbbá II.r. és VIII.r. vádlottak megromlott egészségi állapotát VIII.r. vádlott testi hibáját.

VI.r. és VII.r. vádlottaknál beismerésüket, megbánást mutató magatartásukat.

I.r. vádlottnál részbeni beismerését tárgyaláson tanúsított megbánást tanúsító magatartást megrongált egészségi állapotát, előbbre haladó korát (sic).

Míg súlyosító körülményként értékelte valamennyi vádlottnál, – kivéve VII.r. Opalény Magdolnát, – a kitarító szándékot és azt, hogy többszöri figyelmeztetés ellenére is tovább folytatták cselekményüket.

Valamennyi vádlottnál figyelembe vette a büntetlen előéletet. Opalény Magdolnánál még azt, hogy II.r. Tompa befolyása alatt követte el cselekményét, míg VIII.r. vádlottnál tárgyaláson is igazolt jó munkáját.

A fentiekre figyelemmel a bíróság II.r. Tompa Nándor IV.r. Rózsavölgyi László, VI.r. Hagyó József VII.r. Opalény Magdolna és VIII.r. Orosz Ferenc vádlottaknál az utolsó három vádlottnál még a cselekményük kisebb súlyára is figyelemmel alkalmazta a Btá. 51.§.-át.

V.r. László Gábornál a bíróság csak a cselekményének kisebb súlyára való tekintettel tette ezt.

Werner Alajos vádlottnál a bíróság épen (sic.) az egyház hivatalok előtti tekintélyét figyelembe véve és azt, hogy személye nagymértékben erősítette vádlottakban az illegális működést a Btá.51.§. alkalmazását nem találta lehetségesnek.

III.r. vádlott cselekménye ugyan semmivel sem haladja meg Tompa és Rózsavölgyi vádlottak cselekményét, de figyelemmel a konok magatartásra és arra, hogy a tárgyalás során is minden ellenséges tevékenységét helyesen sőt határozottan állította, hogy tovább is folytatná a bíróság vele szemben nem találta alkalmazhatónak a Btá. 51.§.-át.

A Fővárosi Bíróság fentiek figyelembevételével a rendelkező részben írt büntetési tételeket látta alkalmasnak arra, hogy vádlottakat hasonló bűncselekmények elkövetésétől a jövőben visszatartson. Egyben alkalmasnak találta arra, hogy VIII.r. vádlottat, aki a munkásosztályhoz tartozik és az elkövetett cselekményeivel vált a munkásosztály ellenségévé nevelhető, s a bíróság ítélete is ezt kívánja célozni, hogy annak kitöltése után a becsületes állampolgárok sorába fog helyt állni s eddig is jól végzett munkájával ezután is bizonyítani fogja, hogy a bíróság előlegezett bizalmára érdemes volt.

A vádlottak politikai bűncselekményt követtek el miértis a bíróság vádlottakat az egyes jogok gyakorlásától való eltiltásra a rendelkező részben írt időtartamra eltiltotta.

A törvényes rendelkezések értelmében a bíróság vádlottakkal szemben rész vagyoneklobzást alkalmazott.

A vádlottaktól lefoglalt, az iratokhoz csatolt broszúrákat és körlevelet, mellyel a fiatalokat és hiszékenyeket politikai állásfoglalásukban ferde irányban befolyásolták elkobozni és megsemmisíteni rendelte.

A bíróság elkobozni rendelte továbbá a rendelkező részben feltüntetett ingóságokat, mert azok a bűncselekmény eszközei voltak.

A tárgyaláson bűnügyi költség merült fel, melynek megfizetésére a bíróság egyenként kötelezte vádlottakat.

A bíróság ítélete a BHÖ. 1.pont /2/ bekezdésén, /5/ bekezdésén, a Btá. 37. §-án és 39. §-án, valamint a Bp. 244. §.-ának /1/ bekezdésén alapul.

Budapest, 1961. július hó 6. napján.

Kovács Ernő
ülnök

Dr. Fazekas Ferenc sk.
a tanács elnöke

Schnirere Ferenc sk.
ülnök.

A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága.
T.Bf.V. 32/1961/2. szám

(pecsét)
SZIGORÚAN TITKOS
1961. augusztus 29.
(kézírás:)
T.B. V. 9228. 1961

A NÉPKÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN!

A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága Budapesten, az 1961. évi augusztus hó 3. és 4. napján tartott nem nyilvános fellebbezési tárgyalás alapján meghozta a következő

ítéletet:

A népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedésben tevékeny részvétel büntette miatt dr. Werner Alajos és társai ellen indított bűnügyben a budapesti fővárosi bíróság T.B.V. 9228/1961/7. számú ítéletét annyiban változtatja meg, hogy

dr. Werner Alajos I.r. vádlott cselekményét a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés vezetésével elkövetett büntettnak minősíti, ezért őt az első fokú bíróság ítéletében kiszabott börtönbüntetésre és egyes jogoktól eltiltásra, valamint teljes vagyon elkobzásra ítéli,

dr. László Gábor V.r. vádlott börtönbüntetését 3 /három/ évre, Hagyó József VI.r. vádlott börtönbüntetését 3 /három/ év és 6 hónapra, a törvényben felsorolt egyes jogoktól való eltiltás időtartamát pedig velük szemben 5–5 /öt–öt/ évre felemeli,

Opalény Magdolna VII.r. vádlott további mellékbüntetésül 300 /háromszáz/ Ft összegű részleges vagyon elkobzásra is elítéli.

Egyebekben a fellebbezési óvást és fellebbezéseket elutasítja.

A kiszabott börtönbüntetésekbe

dr. Werner Alajos I.r. vádlottnak 1961. május 29-től,

Tompa Nándor II.r. és Keglevich István III.r. vádlottnak 1960. november 22-től,

dr. László Gábor V.r., Hagyó József VI.r. és Opalény Magdolna VII.r. vádlottaknak 1961. július 6-tól,

Orosz Ferenc VIII.r. vádlottnak 1961. február 6-tól kezdődően előzetes letartóztatásban töltött idejét teljes egészében beszámítja.

Megállapítja, hogy az ügyben a nyomozati eljárás során /Rózsavölgyi László IV.r. vádlott ügyével kapcsolatban felmerült 200 Ft költség levonása után/ 810 Ft, az elsőfokú eljárás során 320 Ft, fellebbezési eljárás során pedig 120 Ft, összesen 1250 Ft összegű bűnügyi költség merült fel. Ebből az összegből dr. Werner Alajos I.r. vádlott 200 Ft, Tompa Nándor II.r. vádlott 210 Ft, Keglevich István III.r. vádlott 200 Ft, dr. László Gábor V.r. vádlott 400 Ft, Hagyó József VI.r. vádlott 40 Ft és Orosz Ferenc VIII.r. vádlott 200 Ft összeget tartozik az államnak megfizetni.

A bűnjelekre és a lefoglalt tárgyakra vonatkozó elsőbírói rendelkezést hatályon kívül helyezi és utasítja a budapesti fővárosi bíróságot, hogy a bűnjelek és a lefoglalt tárgyak vonatkozásában újabb szabályszerű határozatot hozzon.¹⁸⁶ (...)

A cselekmény társadalmi veszélyességével, valamint a bűnösségi körülményekkel kapcsolatosan az elsőbíróság több téves és félreérthető megállapítást eszközölt, amelyeket mellőzni kellett. Ezek a következők:

Az elsőbíróság ítéletének VII. részében azt állapítja meg, hogy a vádlottak „származásuknál fogva, hivatásuk és politikai beállítottságuknál fogva támadták társadalmi rendünket”. A származás a papi hivatás azonban egyáltalában nem tekinthető önmagában olyannak, amelyből okszerűen a fennálló társadalmi rend elleni támadás következne. Ellenben helyes az az álláspont, hogy a vádlottak az ellenséges politikai beállítottságuk miatt szervezkedtek a fennálló társadalmi rend ellen.

Az elsőbíróság többek között azért nem látta indokoltnak a vádlottakkal szemben a törvény teljes szigorát alkalmazni, mert a vádlottaknak nem sikerült sok embert társadalmi rendünkkel szembeállítani, nem sikerült hathatósan a fiatalokat távoltartani ifjúsági szervezetüinktől és nem sikerült lejártni eredményeinket. Ez a megállapítás részben téves és a megállapított tényállással is ellentétben áll. A tényállásból ugyanis az tűnik ki, hogy azoknál a fiataloknál, akikkel foglalkoztak, eredményeket értek el. Ezeknél a káros hatás meg is mutatkozott. A vádlottak szervezkedése tehát már gyakorlati eredményeket is elért. Tevékenységüket éveken keresztül folytatták és a szándékuk arra irányult, hogy azt következetesen és mindinkább szélesedő irányzattal tovább végzik mindaddig, amíg az általuk óhajtott változás bekövetkezik. Cselekményüknek társadalmi veszélyessége tehát nagy. Jelentősen fokozza ezt még az a körülmény is, hogy a könnyen befolyásolható fiatalságot fertőzték és nevelték ellenséggé.

Egyebekben az elsőbíróság a bűnösségi körülményeket helyesen állapította meg.

A kiszabott büntetések közül dr. László Gábor V.r. és Hagyó József VI.r. vádlottak büntetése azonban kirívóan enyhe. Ennek a két vádlottnak a tevékenységi körét, bűnösségük fokát nézve a büntetés a vádlott-társakhoz is viszonyítva indokolatlanul is alacsony. Ezért a Legfelsőbb Bíróság a két vádlott börtönbüntetését és a törvényben felsorolt egyes jogoktól való eltiltásuk időtartamát a rendelkező rész szerint felemelte.

¹⁸⁶ Minthogy az indoklási részben „az elsőfokú bíróság által megállapított tényállás” újbóli ismertetése olvasható, s ezt a fentebb közölt dokumentum tartalmazza, a nem nyilvános fellebbezési tárgyalás nyomán megszületett ítélet további részeinek átvételétől – terjedelmi okok miatt – eltekintünk, s csak az utolsó fejezetben összefoglalt konzekvenciákat közöljük.

Az 1965-ös per

Budapesti Fővárosi Bíróság
T.B. XVI. 9824/1965–

(pecsét)
TITKOS

A NÉPKÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN!

A Budapesti Fővárosi Bíróság, Budapesten, 1965. évi április hó 29., 30., május hó 3., 4., 5., 12., 13., 14., 17., és 21. napján megtartott nem nyilvános tárgyaláson meghozta a következő

ítéletet:

Az 1964. évi december hó 8. napjától előzetes letartóztatásban levő:

I.r. Emődi László vádlott, –

aki 1919. október 8-án Budapesten született...

II.r. Keglevich István vádlott, –

aki 1929. október 27. napján Budapesten született...

III.r. Rózsavölgyi László vádlott, –

aki 1919. március 15.-én Nagylók községben született...

IV.r. Thiry István vádlott, –

aki 1933. március 6. napján Budapesten született...

V.r. Hagyó József vádlott,

aki 1932. március 18.-án Jászberényben született...

VI.r. Dr. Werner Alajos vádlott, –

aki 1905. július 14.-én Ujkécske községben született...

Az 1965. évi január 26. napjától előzetes letartóztatásban lévő:

VII.r. Somogyi Sándor vádlott,

aki 1937. február 7.-én Szegeden született...

BŰNÖS:

Összeesküvésre irányuló előkészület büntetében.

A bíróság ezért:

I.r. Emődi László vádlottat

5 /Öt/ évi szabadságvesztésre, mint főbüntetésre,

5 /Öt/ évi közügyektől eltiltásra és

5.000.– /Ötezer/ forint részleges vagyonek kobzásra

mint mellékbüntetésre,

II.r. Keglevich István vádlottat

5 /Öt/ évi szabadságvesztésre, mint főbüntetésre,

5 /Öt/ évi közügyektől eltiltásra,

4.000.– /Négyezer/ forint részleges vagyonek kobzásra

mint mellékbüntetésre,

III.r. Rózsavölgyi László vádlottat

3 /Három/ évi és 6 /Hat/ hónapi szabadságvesztésre, mint főbüntetésre,

4 /Négy/ évi közügyektől eltiltásra és

3.000 /Hármezer/ forint részleges vagyonek kobzásra

- mint mellékbüntetésre,
 IV.r. Thiry István vádlottat
 3 /Három/ évi szabadságvesztésre, mint főbüntetésre,
 4 /Négy/ évi közügyektől eltiltásra mint mellékbüntetésre,
 V.r. Hagyó József vádlottat
 4 /Négy/ évi szabadságvesztésre, mint főbüntetésre,
 5 /Öt/ évi közügyektől eltiltásra, és
 3.000 /Háromezer/ forint részleges vagyonekobzásra
 mint mellékbüntetésre,
 VI.r. Dr. Werner Alajos vádlottat
 2 /Kettő/ évi és 6 /Hat/ hónapi szabadságvesztésre, mint főbüntetésre, és
 3 /Három/ évi közügyektől eltiltásra mint mellékbüntetésre,
 VII.r. Somogyi Sándor vádlottat
 2 /Kettő/ évi és 6 /Hat/ hónapi szabadságvesztésre, mint főbüntetésre, és
 3 /Három/ évi közügyektől eltiltásra mint mellékbüntetésre –

ÍTÉLI.

(...)¹⁸⁷

A bíróság az 1963. évi 4.sz. tvr. 7. §-a alapján elrendeli az I.r. Emödi László, II.r. Keglevich István, III.r. Rózsavölgyi László, IV.r. Thiry István, V.r. Hagyó József, és VI.r. Werner Alajos vádlottakkal szemben az 1963. évi 4.sz. tvr. 1. §-a d/ pontja alapján feltételesen elengedett, még ki nem töltött szabadságvesztés végrehajtását.

A bíróság megállapítja, hogy I.r. Emödi László, II.r. Keglevich István, III.r. Rózsavölgyi László, IV.r. Thiry István, V.r. Hagyó József, VI.r. Werner Alajos vádlottak büntetésük háromnegyed részének kiállása után bocsájthatók feltételes szabadságra.

A bíróság kötelezi vádlottakat, hogy az eddig felmerült bűnügyi költséget, így:

I.r. Emödi László, II.r. Keglevich István, III.r. Rózsavölgyi László, IV.r. Thiry István, V.r. Hagyó József, VI.r. Werner Alajos és VII.r. Somogyi Sándor egyetemlegesen 17.440.– /Tizenhétezer-négyszáznegyven/ forintot, ezen felül

I.r. Emödi László

340.- forintot,

II.r. Keglevich István

1.860.- forintot,

IV.r. Thiry István

900.- forintot,

V.r. Hagyó József

40.- forintot,

VI.r. Dr. Werner Alajos vádlott 318.- forintot az államnak térítsék meg.

¹⁸⁷ A következőkben az ítélet szövegében olvashatunk arról, hogy az előzetes letartóztatásban eltöltött időt a bíróság beszámítja, majd a bűnjelként lefoglalt tárgyak, írásos anyagok jegyzéke következik. Ez a rész a jegyzőkönyvek hivatkozott részeinek ismerete nélkül pusztán „számtenger”. (A visszakereshetőség kedvéért, a kihagyott részek oldalszámait: ítélet T.B. XVI. 9824/1965- 5-6-7. 1.)

Indoklás:

Vádlottak személyi körülményei:¹⁸⁸

- I.r. Emődi László vádlott értelmiségi családból származik...
- II.r. Keglevich István vádlott értelmiségi családból származik...
- III.r. Rózsavölgyi László vádlott munkáscsaládból származik...
- IV.r. Thiry István vádlott értelmiségi családból származik...
- V.r. Hagyó József vádlott munkáscsaládból származik...
- VI.r. Dr. Werner Alajos vádlott értelmiségi családból származik...
- VII.r. Somogyi Sándor vádlott értelmiségi családból származik...

TÉNYÁLLÁS:

A második világháború során a Szovjetunió győzelme nemcsak a fasiszta Németország megsemmisítését eredményezte, hanem igen súlyos csapást mért a tőkés országokra is azzal, hogy Európa több országában létrejöttek a népi demokratikus államok, ahol a munkásosztály vette kezébe a hatalmat. A népi demokratikus államok létrejötte azonban igen súlyos csapást mért a Római Katolikus Egyházra, mert éppen azokban a Közép-európai államokban, mint Lengyelország, Csehszlovákia, Magyarország, Románia, – ahol a katolicizmus igen szilárd talajon állt, a kommunista pártok vezetésével munkás kormányok vették kezükbe a hatalmat, országuk irányítását, melyek célul tűzték ki a dolgozók materialista világnézetre való nevelését. Ezekben a népi demokratikus államokban, mint Magyarországon is a proletárdiktatúra államosította az egyházi birtokokat, az iskolákat, s ezzel kivették a papság kezéből az ifjúság nevelésének lehetőségét. Állami iskoláinkban 1948-óta a proletárdiktatúra célkitűzéseinek megfelelően materialista világnézetre neveljük az ifjúságot, amely szocialista társadalom felépítésének és megteremtésének egyik döntő feltétele.

Magyarországon különböző papi és egyházi jellegű szervezetek, egyesületek már 1848-ban, a proletárdiktatúra létrejöttének idején megkezdték a népi demokratikus államrend elleni politikai aknamunkájukat, tevékenységüket, ezért kormányzatunk 1951-ben külön rendelettel feloszlatta e szervezeteket és egyesületeket, vagyonukat pedig elkobozta az állam javára. Így került feloszlásra 1951-ben a Regnum Marianum elnevezésű papi szervezet is.

Ezek az intézkedések a Vatikán dühödt támadását váltották ki hazánk ellen és azóta is Vatikán minden eszközzel és minden formában uszít hazánk ellen, becsmérelve Pártunk és Kormányzatunk politikai és gazdasági tevékenységét, a Szovjetuniót és a Szovjetunió vezette szocialista tábort.

Népi demokratikus államunk kormányzata kétségtelenül célul tűzte ki a vallás elleni eszmei harcot, ugyanakkor azonban az Alkotmányban lefektetett elvek alapján minden magyar állampolgárnak joga a szabad vallásgyakorlás, a lelkiismereti szabadság. Minden magyar állampolgár korlátozás nélkül gyakorolhatja vallását, járhat templomba, imádkozhat, bármilyen hitbuzgalmi tevékenységet folytathat. Kormányzatunk engedélyezte, hogy az állami iskolák keretén belül az a szülő, aki azt igényli, gyermekét hittanra taníthatja. Kormányzatunk egyes katolikus rendek kezében meghagyta az egyházi iskolákat is /Piarista gimnáziumok/ a papi utánpótlás biztosítása céljából. Kormányzatunk ezen engedményei, az ilyen keretű vallásszabadság azonban a Vatikán és a magyar papság bizonyos rétegét nem elégitette ki, ezért már a proletárdiktatúra létrejöttekor szembefordultak az új társadalmi renddel és a maguk vonalán a lehetőségeket kihasználva, megindították a harcot a népi demokratikus rendszer ellen, mindig számítva a Vatikán erkölcsi és anyagi támogatására. Ezek a papi körök azt sérelmezték a legjobban, hogy kormányzatunk az ifjúság nevelését

¹⁸⁸ A személyi körülmények bírósági ismertetésétől, mint az 1961-es ítélet közlésekor, ezúttal is eltekintünk.

kivette a kezükből, ezért e rendek feloszlata és az iskolák államosítása után rögtön elhatározták, hogy illegálisan továbbra is fenntartják az állam által feloszlott szervezeteiket és az ifjúság nevelését illegálisan tovább folytatják. E papi körök célkitűzései, bármilyen néven működtek is, azonos volt:

a./ A vatikáni tanítások alapján abban bíztak, hogy a népi demokratikus államrend megszűnése bármely napon bekövetkezhet.

b./ A népi demokratikus rendszer megszűnése bekövetkezhet egy harmadik világháború nyomán, melyből elképzelésük szerint feltétlenül a tőkés államok kerülnek ki győztesen. Abban bíztak, hogy a tőkés államok katonai és gazdasági ereje arra fogja kényszeríteni a Szovjetuniót, hogy kivonja csapatait a népi demokratikus országokból – így hazánkból is – s e körülmény népi demokratikus rendszer összeomlását fogja eredményezni. Az 1956-os ellenforradalomban álmaik megvalósulását látták, melyet bizonyít az a körülmény, hogy rövid pár nap alatt kb. 29 keresztény elnevezésű párt jött létre, mely Mindszenty József hercegprímást tekintette vezéralakjának, aki 1956. november 3-ai rádiószózatában megígérte a magántulajdon alapján álló tőkés társadalmi rend visszaállítását hazánkban.

Az ellenforradalom leverése után e papi körök olyan mérvű „jobbra tolódásban” reménykedtek, melynek következtében az Egyház visszakapja az iskoláit, vagyis az ifjúság nevelését ismét kézbe veheti, az 1951-ben feloszlott szervezeteket és rendeket ismét visszaállíthatják, Mindszenty Józsefet visszaültetik hercegprímási székébe, vagyis az Egyház visszaállíthatja teljes hatalmát. Vádlottak és a hozzájuk hasonló gondolkodású papi körök célul tűzték ki, hogy a felsoroltak közül bármelyik formában bekövetkezett rendszerváltozásra fel kell készülniük, hogy az ne érje őket váratlanul, és az adott helyzetben és pillanatban azonnal akcióképesek legyenek a hatalom megragadására. A pápai enciklikák alapján – Rerum Novarum, Quad Regesimo Anno – a hatalom megragadása után feladatuk a keresztény szocialista rend létrehozása.

Ahhoz azonban, hogy az adott pillanatban a hatalom megragadása sikerrel járjon, szükség van egy olyan vezetőréteg, u.n. „elit” kinevelésre, amely magas politikai és szakmai műveltségénél fogva az ország vezetésére alkalmas. Ezen vezető réteg kinevelését már 1951-ben megkezdték a következő módszerek alapján:

a./ A hittanítás ürügye alatt minél több fiatal maguk köré gyűjteni, akiket a materialista világnézettel szemben idealista világnézetre nevelnek, hogy megbízható tagjai, oszlopai, propagandistái legyenek az eljövendő keresztény szocialista rend számára.

b./ Elhíttetni ezekkel a fiatalokkal, hogy a népi demokratikus rendszer rövid életű, megszűnése bármely pillanatban bekövetkezhet.

c./ Szembeállítani ezeket a fiatalokat társadalmi rendünkkel, a Szovjetunióval, a szocialista táborral, úgy, hogy állandóan hiányosságairól beszélni, ócsárolni, becsmérelni, ugyanakkor dicsérni, magasztalni a tőkés országok – főleg Amerika – katonai és gazdasági erejét, kultúráját és élet stílusát.

d./ Vigyázni arra, hogy a materialista világnézet ne hogy megfertőzze ezeket a fiatalokat, ezért visszatartani őket minden olyan demokratikus tömegszervezettől, amely a materializmus talaján áll. Vádlottak valamennyien az ismertetett célkitűzések megvalósítása érdekében a vásárolt módszerekkel tevékenykedtek, már 1950-óta ádáz gyűlölettel viselkedtek a népi demokratikus rendszerünkkel szemben, minden kül és belpolitikai eseménytől azt remélve, hogy a népi demokratikus rendszer, a proletárdiktatúra megszűnését fogja eredményezni.

Emödi László, dr. Werner Alajos és társai már 1951-ben létrehozták az illegális regnumi közösséget és megkezdtek az ifjúság illegális nevelését, az ismertetett módszerekkel, a már ismertetett célok megvalósítása érdekében.

A magyar katolikus papság igen jelentős része – úgy a felső vezetése, mint az alsóbb papi réteg – megértette az idők szavát, belátta, hogy az Alkotmányban biztosított

vallásszabadság papi hivatásuk gyakorlását nem gátolta, népi demokratikus rendszerünk pedig valóban a dolgozó nép érdekeit képviseli, ezért hajlandónak mutatkoztak arra, hogy társadalmi rendszerünkbe beilleszkedve, azzal együtt működve folytassák papi tevékenységüket. Vádlottak ezen papokat állandóan becsmérelték, árulóknak, megalkuvóknak, karieristáknak nevezték őket, mint ahogy a Vatikán is ezt teszi évek óta. Ugyanakkor a papi reakció vezéralakját, Mindszenty Józsefet tartják példaképüknek, mártírnak nevezik, aki pedig köztudomásúan a rendszer egyik legádázabb ellensége.

Vádlottak az ismertetett magatartásuk és tevékenységük miatt lettek 1961-ben elítélve, Somogyi Sándor vádlott kivételével, akivel szemben a hatóságok a bünvádi eljárást a Btá. 56. §-a alapján megszüntették.

Vádlottak büntetésüket 1963-telén az Országos Börtönben töltötték, ahol valamennyien a cipésműhelyben dolgoztak, így módjuk és lehetőségük nyílt arra, hogy kicseréljék gondolataikat. Vádlottak egyikére sem volt a bírói ítélet nevelő hatással, sőt valamennyien egyetértettek abban, hogy ártatlanul ítélték el őket és a bírói ítélet célja lényegében a magyarországi vallásüldözés volt. Elítélésük tehát nemhogy józan, reális gondolkodásra készítette volna őket, hanem fokozta bennük a népi demokratikus államrend elleni gyűlöletet.

Már a börtönben értesültek a közlegő politikai bűncselekményekre vonatkozó amnesztiáról, melyet nem kormányzatunk nagylelkűségéért értékelték, hanem annak jeleként magyaráztak, hogy az általuk remélt és elképzelt ún. „jobbratolódás” következménye, melynek eredményeképpen az Egyház visszakapja iskoláit, visszaállítják a szerzetes rendeket, egyszóval az egyházi hatalmat Mindszenty József vezérletével.

Vádlottakat azonban az elmúlt évek folyamán a rendszerváltozást illetően már igen sok csalódás érte, ezért a börtönben a következőkben állapodtak meg:

a./ A szabadulásuk után valamennyien tájékozódnak, hogy Magyarországon a politikai légkör valóban elképzelésük szerint változott-e.

b./ Amennyiben ezen változás nem következett be, akkor tevékenységüket ugyanabban a szellemben és módon folytatják, mint 1961-es elítélésük előtt, éppen ezért 1963. április első keddjén találkoznak Rózsavölgyi László lakásán, hogy tevékenységük további irányvonalát megvitassák.

c./ Megállapodtak abban, hogy papi beosztást csak akkor vállalnak, ha valamennyien kapnak, amennyiben azonban valamely társuk nem kap diszpozíciót, akkor a többiek sem fogadják el.

d./ Dr. Werner Alajos közölte velük, hogy előrehaladott kora miatt szívesen venné, ha a közösség új házfőnököt választana helyébe, ezért megállapodtak abban, hogy kiszabadulásuk után e tekintetben is dönteni fognak.

e./ Emódi László vádlott volt 1951-óta az illegálisan tevékenykedő regnumi szervezet ifjúsági vezetője, aki a börtönben javasolta társainak, hogy lemond az ifjúsági vezetői tisztről.

Az ismertetett témakörökkel kapcsolatban valamennyien azonos véleményen voltak Emódi László, Keglevich István, Rózsavölgyi László, dr. Werner Alajos, Hagyó József és a börtönben hozzájuk csatlakozó Thiry István is. /Nyom.ir. Hagyó vallomása III. kötet 212, 213. 214. oldal/

Abban ugyan nem volt tökéletes az összhang, hogy szabadulásuk után a régi szellemben folytassák illegális tevékenységüket, mert például Tompa Nándor már a börtönben kijelentette, hogy szabadulása után visszavonul, nem hajlandó tovább résztvenni az illegális szervezetben. Dr. Werner Alajos és Rózsavölgyi László vádlottak sem lelkesedtek a veszélyes tevékenység folytatásáért, ez kettőjük között beszédtema is volt és elképzelésük szerint valami lazább u.n. „baráti társaság” formájában gondolták a regnumi közösség további fenntartását, az ifjúsággal való foglalkozást pedig egyáltalán nem tartották szükségesnek, mert véleményük szerint „azt kifogásolta legjobban a hatóság.”

Mivel azonban a többség, így Emődi László, Keglevich István, Hagyó József és a hozzájuk csatlakozó Thiry István ragaszkodtak ahhoz, hogy tevékenységüket a régi szellemben folytassák, így Werner és Rózsavölgyi is csatlakozott a többség álláspontjához.

Thiry István vádlott az 1961-es elítélés előtt fasiszta szellemben nevelte ifjúsági csoportjait, s már a börtönben elhatározta, hogy kiszabadulása után folytatni fogja addigi illegális tevékenységét. Miután azonban a börtönben megismerkedett Emődi Lászlóval és társaival, megismerte azok illegális tevékenységét, elhatározta, hogy csatlakozik hozzájuk, mert arra gondolt, hogy a közösségben eredményesebb munkát tud kifejteni az ifjúság nevelésével kapcsolatban.

Dr. László Gábort és Thury Lajost a vádlottakhoz hasonló magatartás miatt ítélte el a Fővárosi Bíróság 1961-ben és Thury Lajos vádlottakkal együtt töltötte büntetését, míg Dr. László Gábor egy másik börtönben, így vádlottakkal nem volt módja érintkezni az Országos Börtönben.

Vádlottak– VII.r. Somogyi Sándor kivételével – 1963. március végén az 1963. évi 4. sz. tvr. 1. §. d/ pontja alapján büntetésük hátralevő részének letöltése alól feltételesen szabadultak, és 1963. április első keddjén megbeszélésük alapján találkoztak Rózsavölgyi László lakásán, ahol jelen volt Rózsavölgyi László, Emődi László, dr. Werner Alajos, Keglevich István, Thiry István, Hagyó József, és Dr. László Gábor. A találkozón megbeszélték, hogy felkeresik az egyházmegye kormányzóját, papi beosztást kérnek, ha azonban valamelyiküktől ezt megtagadják, akkor a többiek sem vállalnak diszpozíciót. Az egyházmegyei kormányzó közölte a vádlottakkal, hogy közülük csak néhányan kaphatnak diszpozíciót, mert többségüktől elítélésük miatt ezt az Állami Egyházügyi Hivatal megtagadta. Egyedül dr. Werner Alajos kapott Celldömölkre kántori beosztást. Hagyó József és Rózsavölgyi László ugyan hallomásból arról értesült, hogy az Állami Egyházügyi Hivatal nem zárkózik el attól, hogy papi beosztást kapjanak, ők azonban – a megállapodáshoz tartván magukat – többé az Egyházmegyei Kormányzónál nem jelentkeztek.

Ezt követően 1963. áprilisában húsvét után ismét találkoztak Emődi László lakásán, ahol Rózsavölgyi László és Thiry István kivételével a már felsorolt személyek vettek részt. Rózsavölgyi László kórházi kezelés alatt állt, Thiry István pedig lakás és elhelyezkedési problémáival volt elfoglalva, ezért nem tudott résztvenni az összejöveten. A találkozóan megállapodtak abban, hogy megélhetésük biztosítása érdekében minél előbb el kell helyezkedniük a termelő munkában, s amikor ez megtörtént, akkor ismét találkozni fognak, hogy megbeszéljék további tevékenységüket. Werner Alajos ismét felszólította őket, gondoskodjanak arról, hogy ki legyen az utódja a házfőnöki tisztségben, s kérte őket, ahogy idejük engedi, keressék őt fel máriaremete-i lakásán, s elgondolásaikat közöljék vele.

Ezt követően a szervezet valamennyi tagja felkereste dr. Werner Alajost, s név szerint megtették javasolataikat. Egyesek dr. László Gábort javasolták, aki azonban előrehaladott korára tekintettel nem vállalta a megbízatást, Thiry István pedig Emődi Lászlót javasolta, kinek személyével Werner nem értett egyet, éppen túlságosan elszánt, szélsőségekre hajlamos természete miatt.

1963. július végén Werner Alajos magához kérte Hagyó Józsefet, s közölte vele, hogy a többség őt jelölte utódjául a házfőnöki tisztségre.

1963. júniusában Emődi László, Hagyó József, és Thiry István találkoztak Emődi László lakásán – a kezdeményező személye ma már nem állapítható meg – ahol megállapították, hogy illegális tevékenységüket folytatni kell, ezért fel kell mérni a helyzetet, a lehetőségeket. Emődi László javasolta, a további illegális tevékenység sikeres folytatásához fel kell

dolgozniok a börtönben szerzett tapasztalatokat, valamint az állam és egyház jelenlegi viszonyát és azt közösségi összefüggésben megvitatni. Hagyó József vállalta a börtönélmények kidolgozását, Emödi javaslatára úgy álcázva és beállítva azt, mintha az események egy náci koncentrációs táborban járt német pap naplója lenne. /Fürchtet euch nicht című brossúra, nyom.ir. III. V. és IX. bűnjelcsomag./

Thiry István vállalta, hogy kidolgozza a „kereten kívüli papok” helyzetét az állam és az Egyház viszonyának tükrében. A két tanulmány elkészítését azért tartották szükségesnek, hogy a szervezet többi tagjai előtt megvilágítsák, a jelenlegi helyzetben milyen kockázatot kell vállalnia annak a papnak, aki az ifjúság illegális nevelésével szándékozik foglalkozni.

Hagyó József a közösség valamennyi tagját összehívta 1963. augusztus 22-ére a XIV. ker. Rákai Lea utca 78.sz. alatti lakására, az új házfőnök beiktatására. /Nyom.ir. Hagyó József vallomása III. kötet 156–1958 (sic.) és 216. oldal, Thiry István vallomása III. kötet, 32–36-ig és 72. 73. oldal, Rózsavölgyi László vallomása I. kötet 214–127-ig (sic), és 217. 253. oldal¹⁸⁹./

A találkozón jelen voltak: Emödi László, Rózsavölgyi László, Somogyi Sándor, Hagyó József, Thiry István, Hagemann Frigyes, Keglevich István, dr. László Gábor, Kállai Emil, Hajnal György és Tóth József.

Hagyó József vádlott a találkozón, mint az illegális szervezet új házfőnöke beszédet mondott a következő tartalommal: /Nyom.ir. Hagyó vall. III. kötet 237–243/g. oldal/

a./ A szervezet illegális tevékenységét abban a szellemben kell folytatni, ahogyan azt az 1958-ban Emödi László által elkészített „Labor Communis-”ban az illegális regnumi közösség célkitűzéseit és tevékenységének irányvonalát megszabta. Ennek alapján az illegális regnumi közösségnek továbbra is szervezett formában kell működnie és a regnumi hagyomány szellemében az ifjúság illegális nevelését továbbra is szervezeten kell folytatni, amely igen nagy veszéllyel jár, de a veszélyt valamennyiöknek vállalnia kell.

b./ Az állam által a papság részére engedélyezett keret a vallásgyakorlásra és az ifjúság nevelésére nem elegendő, ezért a regnumi közösségnek kötelessége azt túllépni, vállalva ezzel a börtönt, a szenvedést, a megpróbáltatásokat.

Hagyó József székfoglaló beszédét élénk vita követte. A résztvevők közül többen nem akarták vállalni a veszélyeket, a börtönt, a megpróbáltatást, így Kállai Emil élesen kifogásolta a tevékenység régi szellemben történő folytatását, tiltakozott az illegális ifjúsági foglalkozások ellen, a papi közösség szervezett fenntartása ellen, sőt kijelentette, hogy még a regnumi elnevezésre sincs szükség, mert annak nincs jó csengése a hívők előtt.

Egyébként Kállai Emil – miután az értekezlet végén látta, hogy nem az ő álláspontja győzedelmeskedett – többé nem jelent meg egyetlen összefüggésben sem, szakított a szervezettel. Kállai Emil véleménye egyébként szimpatikus volt Hajnal György és Somogyi Sándor előtt is, azonban a többség véleménye, így Emödi László, Keglevich István, Thiry István, dr. László Gábor és Hagyó József véleménye győzedelmeskedett, amely ragaszkodott a közösség szervezett működéséhez, az ifjúsággal való szervezett foglalkozáshoz. Ennek alapján a vita befejezése után a következőkben állapodtak meg:

a./ Ezt követően minden hónapban rendszeresen találkoznak a szervezet valamely tagjának lakásán.

b./ A következő találkozások időpontját és helyét, valamint a megvitatásra váró programot is mindig az utolsó találkozón fogják meghatározni.

¹⁸⁹ Mindkét hivatkozási szám elírás; helyesen: „156-158” és „214-217-ig” oldal-megjelöléseknek kellene szerepelniük.

c./ Konspirációs szabályokban is megállapodtak, miszerint tartják magukat a régi gyakorlathoz, és a találkozások színhelyéről nem egyszerre fognak távozni, nehogy összejöveteleik feltűnőek legyenek. Új megállapodás volt azonban közöttük a konspirációs szabály, hogy a feltűnés elkerülése végett összejöveteleiket lehetőleg névnap, születésnap, egyéb ünnepnap, vagy házszentelő alkalmával fogják tartani, ezt azonban a későbbi összejöveteleik során nem mindig tartották be.

d./ Emődi László vállalta, felméri a helyzetet, hogy elítélésük óta mi történt azokkal az ifjúsági csoportokkal, akikkel 1961-ig foglalkoztak, egyáltalán a szabadlábban maradt közösségi tagok folytatták-e az ifjúsággal való illegális foglalkozást.

e./ Megállapodtak abban, hogy 1963. szeptember 13.-án Emődi László lakásán fognak találkozni ismét, ahol Emődi László az addig elvégzett felmérése alapján az illegális ifjúsági foglalkozás gyakorlati módszereit fogják megvitatni. Emődi László ezt a felmérést 1963. szeptember 13.-áig valóban el is végezte.

Időközben dr. Werner Alajos 1963. július végén Celldömölkre költözött, ahol elfoglalta új munkahelyét, így az augusztusi összejövetelen nem tudott résztvenni, de mivel továbbra is a közösség tagja maradt, sőt addigi pályafutása, tevékenysége – ő volt az 1961-ben büntetőjogilag elbírált regnumi illegális közösség vezetője, mint házfőnök, mely tisztét 1951-óta töltötte be – folytán igen nagy tekintélynek örvendett vádlott-társai és a közösség többi tagjai előtt, ezért Hagyó József, az új házfőnök, az összejövetel után rögtön felkereste őt Celldömölkön, beszámolt az összejövetel eredményéről, és átadta Werner Alajosnak székfoglaló beszédének írásos példányát tanulmányozás céljából.

1963 szeptember 13.-án Emődi László lakásán megtartott összejövetelen a következők vettek részt:

Emődi László, Keglevich István, Hagyó József, dr. László Gábor, Rózsavölgyi László, Thiry István, Tóth József, Hajnal György, és Hagemann Frigyes.

A találkozón Emődi László beszámolt felmérésének eredményéről, majd beszédében a következő javaslatokat tette /Nyom.íratok III.k. 161–165, 216, 217, Thiry III.k.38–40, 73–75, Rózsavölgyi II.k. 218, 219, 223–255 oldal./

1./ A papság azon részétől – a béke papságtól – amely hajlandó együttműködni a kommunista rendszerrel, akik résztvesznek a rendszer által szervezett gyűléseken, rendezvényeken, méltatják a rendszer eredményeit, de közben nem látják, hogy az Egyház tevékenységét a rendszer egyre szűkebb körre szorítja vissza, teljesen el kell határolni magukat.

2./ Azoktól a vezető püspöki köröktől is el kell határolni magukat, akik az 1961-es elítélésük miatt körlevélben ítélték el államellenes magatartásukat. Hangsúlyozta, ahogyan Mindszenty József hajthatatlanul kitart elvei mellett, ugyanúgy kell nekik is ragaszkodniok az állami szervekkel szemben a közösség illegális fenntartásához, az ifjúság neveléséhez.

3./ Javasolta, hogy a kormányzat által létrehozott Állami Egyházügyi Hivatal működését ne ismerjék el, mert annak működése mélyen sérti az egyházjogot, így az Egyházmegyét nem a püspök, hanem az Állami Egyházügyi Hivatal kormányozza.

4./ Javasolta, amíg ezek az állapotok fennállanak, addig egyiküknek sem szabad papi beosztást vállalniuk.

5./ Indítványozta, ha valamelyikük az illegális tevékenység végzése közben ügyetlen módszerével ismét felhívna magára a hatóságok figyelmét, tetteik következményeiért valamennyiüknek együttesen kell vállalni a felelősséget.

6./ Váholta, hogy miután fizikai munkát kell végezniök, így helyzetük hasonlít a francia munkáspapok helyzetéhez, azzal a különbséggel, hogy míg azok egyedül sokszor eltűntek, elszürkültek, addig őket a magyarországi vallásüldözés egybe kovácsolja, ezáltal egymásra is jobban tudnak vigyázni és ezért is szükség van az illegális regnumi közösségre.

7./ Közölte, hogy börtönben létük alatt sok regnumi pap megijedt, az ifjúsági csoportok nagy-részben szétzüllöttek, de a regnumi hagyományok köteleznek, ezért az ifjúsági csoportokat újra kell szervezni és a régi szellemben tovább nevelni. Felhívta a figyelmet, hogy ez ismét azzal a veszéllyel jár, hogy börtönbe jutnak, a főpásztorok ismét pástorlevélben elítélik őket, de a cél érdekében mégis vállalniuk kell ezt a veszélyt. Nyomatékosan figyelmeztette társait, hogy az ifjúsággal való foglalkozás nemcsak rájuk veszélyes, hanem a fiatalokra is, ezért erre a veszélyre fel kell hívni a fiatalok és a szülők figyelmét.

8./ Ismét felvetette, hogy valakinek fel kell dolgoznia a börtön-tapasztalatokat és annak gyakorlati tanulságait meg kell vitatni az egyik összejövetelen. Miután Hagyó József, aki ennek feldolgozására már júniusban vállalkozott, időközben házfőnök lett, így a börtönélmények feldolgozását Keglevich István vállalta.

Abban is megállapodtak, hogy az 1963. októberi összejövetelen Keglevich István lakásán ezt a témakört fogják megvitatni.

9./ Emödi László beszéde végén bejelentette, hogy lemond ifjúságvezetői tiszteről és javasolta, hogy nála fiatalabb emberre bízzák annak betöltését.

A jelenlévők valamennyien, minden ellenvetés nélkül magukévá tették az Emödi László által elmondottakat, mert lényegében maguk is hasonlóan gondolkoztak az Emödi László által felvetett problémákkal kapcsolatban. A jelenlévők egyébként Emödi László lemondása után a távollévő Somogyi Sándort választották meg ifjúsági vezetőnek. Megállapodtak abban, hogy a közösség minden tagja megpróbálja a régi ifjúsági csoportját összeszedni, azt lehetőleg új tagokkal kibővíteni és az ifjúsági nevelő munkát folytatni. Az összejövetel utáni napokban Hagyó József felkereste Somogyi Sándort, közölte vele ifjúságvezetővé történt megválasztását, melyet Somogyi Sándor elfogadott.

A megállapodás értelmében 1963. októberében Keglevich István lakásán volt az összejövetel, melyen jelen voltak: Keglevich István, Rózsavölgyi László, Hagyó József, Emödi László, Hagemann Frigyes, dr. László Gábor, Tóth József, dr. Werner Alajos, Thury István, Somogyi Sándor. Somogyi Sándor e találkozáson a szervezet tagjai előtt kijelentette, hogy vállalja az ifjúsági vezetői tisztséget, s kérte a jelenlevőket, problémáikkal, ötleteikkel forduljanak hozzá, hogy az ifjúsággal való foglalkozás úgy tartalmában, mint módszereiben lehetőleg egységes legyen. Kérte, amennyiben meghívják őt egyes csoportok ifjúsági foglalkozásra, szívesen el fog menni, hogy az ott szerzett tapasztalatokat a csoportos foglalkozásnál kölcsönösen hasznosítani tudják. (sic.)

Hagyó József, mint házfőnök, bejelentette Thury Lajos paptársuk is szívesen bekapcsolódik az illegális regnumi szervezet munkájába, s kérte ehhez a jelenlévők hozzájárulását, akik Hagyó József javaslatát elfogadták. Egyébként Thury Lajost valamennyien ismerték, mert 1963-ban velük együtt volt az Országos Börtönben.

Ezután került a sor Keglevich Istvánnak a börtönélményekkel kapcsolatos beszámolójára, melynek Keglevich István a „Praeteritum” címet adta. Keglevich István előadását nem írta le szószerint, csak gondolatait jegyezte fel, ennek következtében előadása széteső, rendszertelen, összefüggéstelen lett. A jelenlévők ezért kb. 25 perces beszéde után arra kérték Keglevichet, hogy ne folytassa tovább előadását, azt a következő összejövetelig dolgozza ki gondosabban és lehetőleg írja le szószerint, hogy előadása gördülékenyebb legyen. Hagyó József külön elnézést kért dr. Werner Alajostól, hogy miután ritkán vesz részt összejöveteleiken, s még akkor is ilyen rosszul elkészített előadást kell hallgatnia. Ismét megállapodtak abban, hogy a következő összejövetelre 1963. novemberében Emödi lakásán kerül sor, ahol Keglevich István folytatni fogja a börtönélményekkel kapcsolatos előadását.

1963. novemberében Emödi László lakásán tartott összejövetelen a következők voltak jelen:

Keglevich István, Emődi László, Hagyó József, Rózsavölgyi László, Thiry István, Somogyi Sándor, dr. László Gábor, Hagemann Frigyes, Thury Lajos, Tóth József. Keglevich István itt folytatta a most már szószerint leírt „Prateritum” című előadásának ismertetését. /Nyom.ir. VI. k. 11–33. oldal, 10. és 46.sz bűnjelboríték./

Keglevich István előadása a regnumi illegális szervezet tagjainak a népi demokratikus rendszerrel szembeni gyűlöletét fejezte ki. Keglevich István előadásában vázolta, hogy milyen sérelmek érték őt és társait a börtönben, annak a gondolatának adott kifejezést, hogy az 1961-es elítélésüket megelőző nyomozati eljárás során igen nagy hibát követtek el, hogy a hatóságok előtt őszintén feltárták tevékenységüket, s javasolta a jelenlevőknek, hogy egy ismételt hatósági eljárás során semmit sem szabad vallaniok, hallgatniok kell. Annak a véleményének adott kifejezést, hogy az ellenük folytatott hatósági eljárás célja vallásüldözés volt.

Keglevich István Praeteritum című előadásának szövege a következő népi demokrácia ellenes kitételeket tartalmazza:

„Azt minden kívülálló egyöntetűen elismeri, hogy kifejezetten vallás üldöző agresszióban volt részünk ... Mikor tehát az elmúlt eseményeket elemezzük és átgondoljuk, csak az a célunk, ellenőrizzük, hogy mindenben helyesen jártunk-e el... Másrészt okulni akarunk az elmúltakból, hogy az elkövetzőkre az üdvös tanulságot levonjuk kint és bent is...”¹⁹⁰

A jelenlevők Keglevich István előadását tartalmában elfogadták, azt senki nem kifogásolta, csak azt hiányolták, hogy Keglevich István előadása túlságosan gyakorlati volt, nem foglalkozott a börtönélmények lelki tanulságaival, vagyis, hogy a börtönben hogyan erősítette, szilárdította meg őket tevékenységük folytatásában, hogyan kovácsolódtak még jobban egy-egy céljaik megvalósítása érdekében. Rózsavölgyi László éppen e hiányosságot pótolta, amikor is a börtönélmények lelki tanulságaival foglalkozott felszólalásában.

A beszámoló után Hagyó József bejelentette, hogy Konzili Pál és Ulmann Péter paptársuk tagja kíván lenni az illegális regnumi szervezetnek. A jelenlevők Hagyó József javaslatát a két új jelentkezővel kapcsolatban elfogadták.

Keglevich István előadása gyakorlatilag vetette fel azt a problémát, hogy valóban egy esetleges újabb hatósági eljárás esetén a szervezet tagjai hogyan viselkedjenek, el kell-e mondaniok az igazat a hatóság előtt illegális tevékenységükről. Éppen ezért megbízták Somogyi Sándort, hogy gyűjtse össze és dolgozza ki a katolikus írók és filozófusok műveiből az igazmondással kapcsolatos álláspontokat és azt egyik összejövetelel ismertesse.

1963. december 8.-án Konzili Pál lakásán találkoztak ismét, ahol szentórát tartottak, egyéb témakör megvitatása nem ismeretes a bíróság előtt.

1964. januárjában Emődi László lakásán tartották az összejövetelet, ahol már az eddig felsorolt személyek vettek részt. Somogyi Sándor ismertette az általa összegyűjtött anyagot az igazmondással kapcsolatban. /Nyom.ir. Hagyó József vallomása, III.k. 153., 220. oldal, Rózsavölgyi vallomása II.k. 256., 257. oldal./

Somogyi Sándor beszámolóját vita követte, több hozzászólás hangzott el, amelyekben lényegében a következő álláspontok jutottak kifejezésre:

1./ Nem érdemes tagadni azt, amit már úgyis tud a hatóság, de ezenkívül semmi újat nem szabad vallani.

2./ Mindenki csak saját tevékenységéről tegyen vallomást, – amiről a hatóság már úgyis tud –, vádlottársaik tevékenységéről még akkor sem szabad vallomást tenni, ha ez a hatóság előtt ismeretes.

¹⁹⁰ Az előadás idézetét rövidítettük.

3./ Egyáltalán semmiről sem szabad vallomást tenni – még arról sem, amiről a hatóság már tud – egyszerűen hallgatni kell, a kérdésekre nem kell válaszolni.

Vádlottak úgy a nyomozati eljárás során, mint a tárgyalás folyamán vallomásaik megtételénél valóban e megállapodáshoz tartották magukat, mert például Thiry István, Rózsavölgyi László, Hagyó József tevékenységükből csak annyit voltak hajlandók beismereni, amelyről a hatóság már úgymond tudomással bírt, Emődi László csak saját tevékenységéről volt hajlandó nyilatkozni, Keglevich István pedig egyáltalán nem nyilatkozott a feltett kérdésekre. Dr. Werner Alajos sajátos módszerhez folyamodott, általában nem emlékezett semmire.

A vitát követően a jelenlévők megbízták Hagyó Józsefet, hogy a következő összejövétel megbeszélésre kerülő témaköre az állam és az Egyház viszonya legyen. Hagyó József, Thiry Istvánt bízta meg a témakör kidolgozásával és az előadás megtartásával.

A következő összejövetelekre 1964. februárjában Rózsavölgyi László lakásán került sor, ahol Thiry István megtartotta előadását az állam és az Egyház viszonyáról. Vádlottak sem a nyomozati eljárás során, sem a tárgyaláson „nem emlékeztek” az előadás tartalmára. Thiry István mindössze arra emlékezett, hogy előadása kb. 15 percig tartott, történelmi visszapillantást adott különböző társadalmakban az állam és az Egyház viszonyáról, valamint jelenleg az állam és a kereten kívüli papok helyzetéről. Előadásának mondanivalója lényegében az volt, hogy minden problémára kompromisszumos megoldást kell találni.

A következő hónapokban tartott összejövetelek megvitatásra kerülő témaköre a bíróság előtt nem ismeretes, vádlottak nyilatkozata szerint csak szentórát tartottak. Az 1964. áprilisában tartott összejöveteleken résztvett dr. Werner Alajos is.

A következő jelentősebb összejövetelekre 1964. júniusában Rózsavölgyi László lakásán került sor, ahol Rózsavölgyi László a megállapodás alapján előadást tartott a modern lelkipásztori tevékenységről, melynek témaanyagát egy francia szerző művéből ismertette. Tartalmára a vádlottak már nem emlékeztek.

Rózsavölgyi László előadása után Somogyi Sándor beszámolt ifjúságvezetői tevékenységéről, az elmúlt év ifjúsággal való foglalkozásának tapasztalatairól. Beszámolójában megállapította, hogy sem az ő vezetői tevékenysége, sem az ifjúsággal való foglalkozás nem volt kielégítő, mert a szervezet egyetlen tagja sem fordult hozzá tanácsért és nem hívták őt meg a csoportos ifjúsági foglalkozásokra. Javasolta, hogy az ifjúsági munka megjavítása érdekében egy egységes tananyagot kell kidolgozni. Indítványozta, hogy az ifjúsággal foglalkozók önképzése érdekében egységes imakönyvet kell összeállítaniuk. Emődi László hozzászólásában közölte, hogy azért az elmúlt év is eredményes volt az ifjúsági munka vonatkozásában, de egyetértett Somogyi azon álláspontjával, hogy e munkán javítani kell, egységes tananyagot kell kidolgozni.

A következő két hónapban vádlottak nem tartottak összejöveteleket, arra 1964. szeptemberében került sor Emődi László lakásán, melyen jelen volt: Emődi László, Keglevich István, Rózsavölgyi László, Hagyó József, Thiry István, Somogyi Sándor, Hagemann Frigyes, Tóth József, Thury Lajos, Konzili Pál.

A jelenlévők Hagyó József javaslata alapján megbízták Rózsavölgyi Lászlót, hogy gyűjtse össze a második Vatikáni Zsinat anyagát, és a következő összejöveteleken ismertesse azt a szervezet tagjai előtt. Somogyi Sándor javaslatot tett egy minden ifjúsági csoportban felhasználható egységes témaanyag kidolgozására, javasolta, hogy a második Vatikáni Zsinat alapján a szentmisét dolgozzák fel négy részre bontva, u.n. dogmatika, liturgia, történelem és filozófia. A jelenlévők Somogyi Sándor javaslatát elfogadták és az egyes témakörök kidolgozását egymás között szétosztották. Ugyanakkor Thiry István javasolta, hogy amíg a Somogyi Sándor által javasolt anyag kidolgozásra kerül, addig az ifjúsággal való foglalkozáshoz segédanyagként dolgozzák ki a Hagyó József által már javasolt 12 tételből álló témaszervezetet. Emődi László, Hagyó József, Thiry István és Konzili Pál vállalkoztak e segédanyag kidolgozására, melynek előkészítésére 1965. február 15.-ét határozták meg.

/Nyom.ir. Thiry István vallomása, III.k. 82. oldal, Hagyó József vallomása III.k. 169. oldal, VI. bűnjelcsomag./

Ezt követően a szervezet tagjai 1964. október, november és december hónapokban találkoztak ismét Emődi László, Rózsavölgyi László és Hagyó József lakásán, az összejövetelek megvitatásra kerülő témaköre azonban a bíróság előtt nem ismeretes. Vádlottak nyilatkozata szerint szentórát tartottak, egyéb beszélgetéseikre nem emlékeznek. Az 1964. novemberében Rózsavölgyi László lakásán megtartott összejöveteleken dr. Werner Alajos is résztvett, ahol jelen volt még Emődi László, Rózsavölgyi László, Hagyó József és Keglevich István.

A nyomozati eljárás során a szervezet tagjaitól, – vádlottaktól és a tanúként szereplő társaiktól, valamint egy-két ifjúsági csoporttagoktól – igen sok vallásos jellegű írásos anyagot foglaltak le. Ezen anyagok nagyrésztében a népi demokratikus államrend ellen gyűlöletkeltésre alkalmas kitételek is szerepelnek. Vádlottak birtokában igen sok olyan írásos anyag maradt, amely még az 1961-es elítélésük alkalmával nem került hatósági lefoglalásra. Kiszabadulásuk után 1963-ban már az első összejövetelek alkalmával megállapodtak abban, hogy akinek birtokában van őket érdeklő és tevékenységükkel összefüggő írásos anyag, azt át kell adni egymásnak elolvasás céljából, vagy lehetőleg sokszorosítani kell, hogy az anyaghoz valamennyien hozzájussanak. Ezenkívül igen sok írásos anyagot kaptak a nyugati államokból, így Ausztriából, nyugat-Németországból (sic), és Olaszországból, a Vatikántól. Igen sok olyan anyag került lefoglalásra vádlottaktól, amely a nyugati államokból érkezett, több példányban. Ezen írásos anyagokra azért volt szükség, hogy az illegális ifjúsági munkához a Vatikán által a nyugati államokban kiadott különböző írásos anyagokkal sajátmagukat képezzék.

Emődi László igen sok írásos anyagot kapott Bécsből Paulai Imre nevű ismerősétől, aki Ausztriában nyomdatulajdonos. Emődi László vádlottársainak is megadta Paulai Imre bécsi címét, s felhívta figyelmüket, hogy Paulaihoz bizalommal fordulhatnak kérésükkel.

Rózsavölgyi László volt a szervezet propagandistája, aki vagy saját írógépén, vagy Jungbluth Karolina nevű nőismerősével sokszorosította a különböző anyagot, amelyet azután minden találkozó (sic.) elvittek és ott a jelenlevők között szétosztották. Rózsavölgyi László csak a gépelés munkadíját kérte a szervezet tagjaitól.

Az alább felsorolt jelentősebb írásos anyag lett lefoglalva vádlottaktól és a velük együtt tevékenykedő tanúktól:

1./ Kovács a kenyérben. Goddin abbé francia pap műve, amelynek tartalma a következő: Idealista világnézetre nevelni az ifjúságot, kiválasztani közülük a legértelmesebbeket, akik vezetőnek alkalmasak, hatni tudnak a környezetükre, eszmeileg magukkal tudják ragadni őket. A több mint száz oldalas brossúra igen apró részleteiben írja le az ifjúsággal való foglalkozás gyakorlati módszereit. Mondanivalója lényegében az, hogy mint Kovács a kenyérben, a katolikus világnézetten nevelt ifjak oly erjedést tudnak előidézni a társadalomban, amely a keresztény eszmék győzelmének eredményével jár. E brossúra lefoglalásra került Rózsavölgyi Lászlótól, Gerlei Máriától, Thury Lajostól, és Csermely Lászlótól. A bíróság előtt nem ismeretes, hogy milyen formában került fent nevezettek birtokába.

2./ Az Egyház apostoli bevetésben. A gépelt brossúra tartalma a következő: Az Egyház harca azokban az államokban, ahol az Egyház tevékenysége valamely formában korlátozva van. A brossúra Gerlei Mária és dr. Szabó László birtokából lett lefoglalva.

3./ XII. Pius több körlevele. közöttük az 1956-os körlevél, – Luctuosissimi Eventus enciklika – melyben a pápa a magyarországi ellenforradalmat dicsóítja. A körlevelek lefoglalásra kerültek Emődi Lászlótól, Rózsavölgyi Lászlótól, Csermely Lászlótól, Hagemann Frigyesztől és Thury Lajostól. A bíróság előtt nem ismeretes, hogy a körlevelek milyen formában kerültek fent nevezettek birtokába.

4./ Az NDK püspöki karának 1960-as pásztorlevele, melyben a püspöki kar az állammal szembeni ellenállásra szólítja fel az NDK lakosságát. A gépelt brosúra Rózsavölgyi Lászlótól és Gerlei Máriától került lefoglalásra, nem ismeretes milyen módon került birtokukba.

5./ Ilyen atheista voltam, című gépelt brosúra Emődi László, Rózsavölgyi László, Csermely László, Hagemann Frigyes birtokából lett lefoglalva.

6./ Max Pribilla: Fürchtet auch nicht, című brosúra egy nyugatnémet pap börtönélményeinek leírását tartalmazza. A gépelt brosúra Emődi László, Rózsavölgyi László és Hagyó Józseftől lett lefoglalva.

7./ Mater et Magistra: 1960-as pápai enciklika, amely a Rerum Novarum és a Quagramesimo Anno pápai enciklikák folytatása, a társadalomban végbemenő fejlődések és a tudomány fejlődésének tükrében. Lefoglalásra került Emődi László, Rózsavölgyi László, Szuchy Béla és Thury Lajostól.

8./ A francia püspöki kar beszámolója a francia Egyház helyzetéről. A gépelt brosúra Keglevich István, Rózsavölgyi László, Thiry István, Hagemann Frigyes és Tóth Józseftől lett lefoglalva.

9./ Constitutio Labor Communis című brosúrát 1958-ban Emődi László készítette, amely az illegálisan tevékenykedő Regnum Marianum szervezet alapokmánya, melyben Emődi László leírta az illegális szervezet célkitűzéseit, annak gyakorlati módszereit.

10./ Emődi László részére 1964. tavaszán Rómából postán érkezett a Vatikán által kiadott „Katholikus Szemle” című folyóirat, 1964. évi februári száma, amely a következőket tartalmazza:

„Nyilatkozat európai fölelkészeinek az Egyház otthoni helyzetéről” című cikkében annak írója azt írja, hogy Mindszenty (sic.) József az Egyházért és annak szabadságáért ma is töretlenül áll hivatása súlyos keresztje alatt, az egyház alapvető jogaiért, az igazságért tette fel életét. Ezt azonban sokan félremagyarázzák és még egyes nyugati személyek is hajlamosak arra, hogy „a Mindszenty probléma” megoldásának akadályát egyedül Mindszenty Józsefben lássák. Éppen ezért a cikk írója a továbbiakban 10 pontba foglalva sorakoztatja fel érveit amellet, hogy a „Mindszenty probléma” megoldása nem Mindszenty hercegprímason, hanem a magyar népi demokratikus rendszer kormányán múlik. Felsorakoztatott érvei között szerepel többek között; az állam nem ismeri el az Egyház jogait, a kormányzat nem járult hozzá a Vatikán által kinevezett püspökök gyakorlati tevékenységéhez, az Állami Egyházügyi Hivatal végzi gyakorlatilag az egyházmegyék vezető püspökeinek tevékenységét, csak papíron engedélyezik a hitoktatást, a valóságban minden eszközzel gátolja azt, az egyetemi felvételeknél a vallásos meggyőződés akadálya az egyetemi felvételnek, a magán házakban történő hitoktatást államellenes összeesküvésnek minősítik, állami és rendőrségi nyomással létrehozták az u.n. papi békemozgalmat, ezáltal aláásva az Egyház fegyelmét, megbontva annak sorait, az Egyház különböző szerzetesrendjeit, egyesületeit koholt vádak alapján feloszlatta és tagjait börtönbe vetette.

2./ „Tárgyalások az Egyház és az állam között” című cikk tartalma lényegében a következő:

„A magyar kormány olyan híreket terjeszt nyugaton, hogy Washington, a Vatikán és Budapest már régóta megoldotta volna a Mindszenty kérdést, ha a bíboros nem lenne annyira hajlíthatatlan. Ez a kommunista propaganda azonban tarthatatlan, melyet bizonyít a bécsi König bíboros Amerikában tett több nyilatkozata, miszerint Mindszenty (sic.) József hajlandó elhagyni Magyarország területét, ha a magyar kormány visszaadja az Egyház jogait, s biztosítja szabad működését. Sajnálkozva állapítja meg azonban a cikk, hogy ugyanakkor, amikor valóban valami eredményt lehetne elérni a magyar kormány és a Vatikán között folyó tárgyalásokban, a megtévedt békepapok résztvesznek a Hazafias Népfront II. kongresszusán, amelyen még Várkonyi Imre kalocsai káptalani helynök is megjelent és beszédet mondott. A

cikk a továbbiakban azzal foglalkozik, hogy a magyar katolikus békepapok magukat egyszerű turistáknak álcázva a céllal mentek Rómába, hogy kieszközöljék, a pápa fogadja őket, s ezzel lényegében a Vatikán elismerné a magyar békepapság létét és jogait. A Vatikán azonban nagyon is jól ismeri a magyar békepapok tevékenységét, így a pápa nem volt hajlandó velük szóbaállni. A cikk írója végül azzal foglalkozik, hogy Beresztóczy érsek az Országos Béketanács Katolikus Bizottsága előtt fenyegető beszédet mondott, melynek az lesz a következménye, hogy a hatóságok erőszakkal fogják kényszeríteni a papokat a békegyűlések látogatására, „vagyis visszatérnek a sztálini egyházpolitika módszereihez”.

Egyébként a Katolikus Szemléből ismertetett kitételek mindenben megegyeznek vádlottak gondolkodásmódjával az abban foglaltak híven tükrözik vádlottak ellenséges beállítottságát, mert ők így ilyen irányú beszélgetést folytattak illegális összejöveleiken, ilyen tartalmú volt Emődi László 1963. szeptemberi beszéde, valamint Keglevich István Praeteritum című előadása.

Rózsavölgyi László, a szervezet propagandistája a következő brossúrákat sokszorosította és terjesztette a szervezet tagjai között:

Ilyen atheista voltam /II.F./, XII. Pius 1956-os magyar ellenforradalommal foglalkozó enciklikája, A „Tett” című brossúra, Lányok nevelése és előkészítése a házasságra. A házasság szentsége. Max Pribilla: Fürchtet auch nicht. Pap a társadalomban. A Katolikus Szemle 1964. évi 2. sz. római kiadása. Ilyen Atheista voltam. Elmélkedés az élet értelméről. A családi élet kathekizmusa.”

Hagemann Frigyes tanú lakásán is igen sok írásos anyagot foglaltak le a hatóságok, aki ugyancsak segített Rózsavölgyi Lászlónak a különböző brossúrák beszerzésében és azok sokszorosításában. Hagemann Frigyes írógépén készültek a következő brossúrák:

„A keskeny úton. Ilyen atheista voltam. Ephiphania. Szent lélek szentsége. A papság mai helyzete.”

Vádlottak az illegális ifjúsági foglalkozás formáját 1963-ban a régi módszer szerint alakították ki. Eszerint voltak csoportos ifjúsági foglalkozások, egy-egy csoportban 5–6 fiatal korosztály és a végzett iskolai tanulmányaik szerint. Az ifjúsággal való foglalkozásnak ez volt a fő módszere. A másik forma az ún. legális keret, amikor énekkari vagy ministráns csoportokat hoztak létre, s ennek keretében fejtették ki illegális tevékenységüket. A csoportos foglalkozási forma alapján végezte ifjúsági tevékenységét 1963. szeptemberétől Emődi László, Thiry István és Keglevich István.

Énekkari és ministráns csoportokkal foglalkoztak Hagyó József, Tóth József, Somogyi Sándor és dr. Werner Alajos.

Tekintettel arra, hogy vádlottak az összejöveleiken megállapodtak abban, hogy esetleg újabb hatósági eljárás esetén milyen vallomást tegyenek, így a bíróság előtt nem ismeretes az ifjúsággal folytatott illegális munka tartalma. A kihallgatott tanúk is valamennyien azt vallották, hogy csak hittan tanítás folyt összejöveleiken, csak valláserkölcsi tanításban részesültek, a katolikus világnézetre nevelték őket, ebből arra lehet következtetni, hogy vádlottak az ifjúsági csoportok tagjait is kioktatták, hogy esetleges hatósági kihallgatás esetén milyen vallomást tegyenek.

Azt azonban valamennyien elismerték, hogy a szervezet tagjainak egyöntetű álláspontja volt, miszerint keresztény ember – az ifjúsági csoportok tagjai sem – nem lehetnek tagjai semmiféle olyan népi demokratikus tömegszervezetnek, amely a materializmus talaján áll.

Ugyanakkor azonban vádlottak gyűlölték a békepapokat is, valamint a püspöki kar azon tagjait, akik hajlandók együttműködni népi demokratikus rendszerünkkel, holott a papság ezen rétege nem áll a materializmus talaján, sőt vádlottakhoz hasonló katolikus világnézetet vallja a magáénak. Mindebből világosan látszik, hogy neveltjeik szempontjából sem az volt a cél, hogy katolikus embert meg ne fertőzzön a materializmus, hanem azt akarták elérni, hogy ők maguk és neveltjeik ne ismerjék el a népi demokratikus rendszer eredményeit és

semmiféle formában ne támogassák és ne működjenek közre a rendszer célkitűzéseinek a megvalósításában.

Azokról az 1961-előtti módszerekről, amellyel akkor a fiatalokat szembeállították a népi demokratikus rendszerrel, most nem nyilatkoztak abból az elgondolásból kiindulva, hogy az 1960-as eljárás során a hatóságok a vallási tevékenységüket illetően nem kértek tőlük nyilatkozatot, csak politikai tevékenységüket illetően. Vádlottak a mostani eljárás során ennek tükrében csak hitbuzgalmi, vallási jellegű tevékenységükről nyilatkoztak, a politikai tevékenységükről pedig a megállapodás szerint hallgattak. Ugyanakkor azonban a tárgyalás folyamán vádlottak valamennyien hangoztatták, hogy az állam által engedélyezett iskolai hitoktatás őket sem tartalmában, sem keretében, sem módszerében nem elégíti ki, ezért papi hivatásuknál fogva kötelességük az ifjúság illegális nevelése. Valamennyi vádlott azon véleményének adott hangot a tárgyaláson, hogy a népi demokratikus államrend az alkotmányban lefektetett vallás és lelkiismereti szabadságot sérti meg azáltal, hogy szerintük az iskolákban monopolizálja az ifjúságnak a materialista világnézetre való nevelést.

Nem ismeretes tehát a bíróság előtt, hogy vádlottak a hitbuzgalmi nevelésen kívül, milyen egyéb nevelésben részesítették a fiatalokat, de következtetni lehet abból, ahogyan a tanúként kihallgatott fiatalok a bíróság előtt viselkedtek. Magatartásukkal, vallomásaikkal kinyilvánították a bíróság előtt a népi demokratikus rendszerrel való szembenállásukat és álnokságukat, hazugsággal igyekeztek mentegetni vádlottak tevékenységét.¹⁹¹ Vádlottak tehát 1963. áprilisa után is igen romboló munkát végeztek az ifjúság illegális nevelése keretében, mert ezeket a fiatalokat sikerült ismét szembeállítani a népi demokratikus rendszerünkkel.

Ezt az eredményt azonban csak hittanítással nem tudták volna elérni, hiszen igen sok ember él hazánkban, aki vallásos, aki nem áll a materializmus talaján, de elismeri népi demokratikus rendszerünk eredményeit és magáévá teszi annak célkitűzéseit. De ezen túlmenően el sem képzelhető, hogy vádlottak, akik maguk sem titkolják a népi demokratikus államrendünkkel való szembeállásukat, ellenszenvüket, csak hittanra tanították a befolyásuk alá kerülő fiatalokat. Mindez azonban természetesen csak logikai következtetés, tényállásbelileg azonban a bíróság csak annyit állapíthat meg vádlottak nyilatkozatai és a kihallgatott tanúk vallomása alapján, hogy vádlottak csupán hittanra tanították a befolyásuk alá vont fiatalokat.

Az ifjúsággal való illegális foglalkozás módszereinél azonban teljes egészében visszatértek az 1961 előtti gyakorlathoz:

- a./ Több ifjúsági csoportot hoztak létre 16-tól 22 éves korig.
- b./ Mindig valamely csoporttag lakásán találkoztak, rendszeresen 2-3 hetenként.
- c./ Kioktatták a fiatalokat, hogy összejöveteleiket tartsák titokban, arról senkinek ne beszéljenek és az összejövetelekről mindig úgy távoztak, hogy az ne legyen feltűnő.
- d./ Igyekeztek az ifjúsági csoportok tagjait a nyári vakáció idején foglalkoztatni, nehogy esetleg a KISZ. vagy egyéb materialista tömegszervezettel töltsék el a nyári vakációjukat. Ennek érdekében a nyári hónapokban csoportos kirándulásokat, túrákat szerveztek, ahol a sport és egyéb szórakozások mellett szellemi vetélkedőket is tartottak a fiatalok számára.

Emődi László, Keglevich István és Thiry István közölték az ifjúsági csoportuk tagjaival, hogy a velük való foglalkozás veszélyes, mert a rendszer ezt államellenes bűncselekményként értékeli. Elmondták nekik, hogy az 1961-es elítélésük kifejezetten vallásüldözés volt, s felhívták a figyelmüket, hogy a jelenlegi csoportos foglalkozás is veszéllyel jár nemcsak rájuk nézve, hanem a csoport tagjaira is, mert amennyiben ez a hatóságok tudomására jut, akkor igen komoly hátrány érheti őket az élet bármely területén. A vádlottak ezen magatartása eredményezte tehát azt, hogy a kihallgatott tanúk a bíróság előtt a már ismertetett

¹⁹¹ Az ítélet gépelt szövegében tollal aláhúzott részek.

magatartást tanúsították. Vádlottak 1963. szeptemberétől, 1964. decemberéig kb. 100–120 fiatal-t vontak be ifjúsági csoportjaikba. /Nyom.ir. Hagyó József vallomása III.k. 222. oldal./

I.r. Emódi László tevékenysége:

Az illegális szervezet vezér alakja, vádlottársaik közül a legelszántabb, aki az összejöveteleken a hangadó volt, akinek elképzelései mindig érvényesültek. Már a börtönben az ő elgondolása diadalmaskodott, amikor megállapodtak abban, hogy szabadulásuk után a régi szellemben folytatják illegális tevékenységüket. Kiszabadulásuk után az ő akarata érvényesült, a szervezet illegális tevékenysége és a csoportos ifjúsági foglalkozás illegális vitelét illetően. Emódi László ötlete volt a börtönélmények feldolgozása, s annak gyakorlati hasznosítása, az illegális tevékenység folytatásában és az esetleg bekövetkező újabb letartóztatás utáni magatartásban. Vádlott valamennyi összejöveteleken résztvett. A legtöbb nyugatról származó írásos anyag tőle lett lefoglalva, melyet a szervezet a többi tagjainak is rendelkezésére bocsájtott. /Nyom.ir. Emódi László vallomása I. kötet 57.–72. oldal./ Emódi László adta meg társainak Paulai Imre bécsi lakos címét, ahonnan sok írásos anyag érkezett. Vádlott gépeltette le dr. Palugyai Ernőné ismerősével az „Acta Martirum” című brossúrát több példányban. Emódi László vádlott részére érkezett 1964. tavaszán a Katholikus Szemle 1964. februári száma, melyből Rózsavölgyi László a tényállásban már ismertetett cikkeket legépeltette két példányban, majd az eredeti példányt 1964. novemberében átadta dr. Werner Alajosnak.

Emódi László kapta nyugatról a Max Pribilla-féle brossúrát is, melyet ugyancsak Rózsavölgyi László sokszorosított.

1964. augusztusában Szuchy Béla tanú európai turista útlevelet kapott, s kimenetele előtt Emódi László megkérte őt, hogy keresse fel Bécsben Paulai Imrét, érdeklődjön meg tőle, milyen keretek között lehetséges különböző nyomtatványok elkészítése. Megkérte Szuchy Bélát, kutassa fel Ausztriában Török Jenő volt Piarista papot, s kérje meg, hogy részére különböző írásos anyagot küldjön. Szuchy Béla Bécsben eleget tett Emódi László kérésének, felkereste Paulai Imrét, Törököt azonban nem tudta felkutatni. Hazatérése után beszámolt Emódi Lászlónak a megbízatások teljesítéséről.

Törös Róbert Kálmán fizikus, a Műszaki Egyetem tanársegéde 1964. májusában ugyancsak nyugatra szóló turista útlevelet kapott, s kimenetele előtt őt is megkérte Emódi László, hogy a nyugati államokban keresse fel az általa megnevezett ismerőseit, s kérje meg azokat, hogy számára különböző újságokat, folyóiratokat és a Katholikus Egyház által kiadott könyveket küldjenek, Törös Róbert Kálmánnak azt tanácsolta, hogy ne térjen vissza Magyarországra. Törös Róbert Kálmán hazajövele után szintén beszámolt Emódi Lászlónak a megbízatás teljesítéséről, akivel Emódi László közölte, hogy jelenleg is foglalkozik az ifjúságnak a régi regnumi cserkészszellemben való nevelésében.

Vádlott letartóztatásáig több ifjúsági csoporttal foglalkozott, melynek létszámát megállapítani nem lehet, vádlott ugyanis nem volt arról hajlandó vallomást tenni, sőt arról sem, hogy a csoportos összejöveteleken milyen témakört vitattak meg.

Vádlott már 1961-es elítélése előtt foglalkozott Vigyázó László csoportjával, akinek tagjai voltak Kelemen Béla, Kerényi Pál, Vigyázó Miklós, Vigyázó László, Vigyázó Mária, Vigyázó Gabriella, Major Judit, Kelemen Éva, Fornai Péter, Sipőcz Vilmos, Sólyomvári Károly. Emódi László 1961-ben történő elítélése után Vigyázó László csoportját továbbra is együtt tartotta és 1963. áprilisában, miután Emódi László kiszabadult, Vigyázó László felkereste őt és vádlott tovább folytatta a fent ismertetett csoporttal az illegális foglalkozást. Az első összejövetelekre 1963. szeptemberében került sor Vigyázó László lakásán, amikor is vádlott közölte velük, hogy 1961-es elítélésük vallásellenes üldözés volt és a további összejöveteleik is veszélyesek, mert a hatóságok ezt államellenes tevékenységnek minősítik.

1963. októberében Emódi László egy csoportos összejövetelre magával vitte Thiry István vádlottársát és a csoport tagjai előtt bejelentette, hogy a továbbiakban Thiry István fog velük foglalkozni. Ezt követően a Vigyázó László-féle csoporttal egészen letartóztatásáig Thiry István foglalkozott.

1963. nyarán a Kelenföldi plébánián hozta létre Bajcsy Lajos volt neveltje segítségével az egyik ifjúsági csoportot, melynek tagjai voltak Boldis László, Körtvélyessy Jenő, Körtvélyessy András, Magó Gábor, Juhász János és még 3 ismeretlen nevű fiatalember, akikkel szintén rendszeresen két hetenként találkozott valamelyik csoport lakásán. Emódi László vádlott 1964. októberében Rózsavölgyi Lászlónak is átadott egy ifjúsági csoportot.

Vádlott 1964. nyarán különböző túrákat, kirándulásokat szervezett az ifjúsági csoportok számára, így 1964. augusztus végén ő szervezte a virágosnyergesi túrát, ahol kb. 80 személy vett részt, köztük Thiry István és Keglevich István ifjúsági csoportja is. Vádlottól a nyomozati eljárás során több olyan írásos anyag került lefoglalásra, – különböző nevek, foglalkozási feljegyzések, tematika, túraesemények – amely bizonyítja, hogy vádlott illegálisan foglalkozott az ifjúság nevelésével.

II.r. Keglevich István tevékenysége:

Vádlott Emódi Lászlóhoz hasonlóan a szervezet egyik legelszántabb tagja, aki már 1949-óta a népi demokratikus államrend létrejötte óta szemben áll rendszerünkkel. Mindenben Emódi László elgondolásait támogatta az illegális szervezet tevékenységét illetően. Vádlott minden összejövetelen résztvett, ő volt a Praeterium című írásos anyag előkészítője és előadója. A Vatikán magyar nyelvű előadásait magnetofonra vette és az 1964. szeptemberi összejövetelen a jelenlevők előtt lejátszotta, melynek tartalma a lengyel katolikus egyház helyzetéről adott információt, a lengyel népköztársaság elleni gyűlöletkeltésre alkalmas módon. /Nyom.ir. Keglevich Istvántól lefoglalt II. sz. bűnjelcsomagban levő magnetofon tekercsek./

Keglevich István vádlott készítette a lakásán lefoglalt „Quare Simul” című írásos anyagot, amely a népi demokratikus államrend elleni gyűlölet keltésre alkalmas módon foglalkozik azzal, hogy miért kell a regnumi közösségnek illegális tevékenységet folytatnia.

Idézetek a Quare Simul szövegéből:

„Nyilvánvaló, hogy nem együttlétünk a rossz és hibás a bajt okozó, hanem csak akik ellenünk törnek... És meggyőződésünkéből keresztény létünkéből ki akarnak forgatni... A bajt ők hozzák ránk jogtalanul, önkényesen, lábbal tiporva minden emberi jogot és törvényt, még azt is, amit elismernek, sőt azokat a törvényeket is, amiket maguk állítottak fel.”

Arra sem pazarolunk fáradságot, hogy a vallásos mázba bűjtatott reakció megbélyegzés ellen tiltakozzunk, mivel az egész emberiség előtt nyilvánvaló, hogy itt törvényesen, mázba bűjtatott egyházüldözés folyik... azt pedig, hogy az Egyház szerves életét a vallásellenes propaganda, állandó beavatkozásai ellen önkénytelen védekezést államellenes szervezkedésnek nyilvánítják, egyszerűen minden csodálkozás nélkül tudomásul vesszük, hisz minden diktatórikus rendszerben így bántak el velünk.”

Vádlott lakásán igen sok nyugatról származó írásos anyagot foglaltak le a hatóságok, melyeknek egy része 1961. előtt meg volt, másik részét pedig 1963. áprilisa után vagy a közösségtől, vagy nyugatról kapta. A japán gyártmányú magnetofonnal vette fel a nyugati rádiók magyar nyelvű adásait.

Vádlott több ifjúsági csoporttal foglalkozott, azok létszáma azonban és a foglalkozás tárgya a bíróság előtt nem vált ismeretessé, mert vádlott sem a nyomozati eljárás során, sem a tárgyaláson nem volt hajlandó vallomást tenni. Egyik ifjúsági csoportja ismeretes a bíróság előtt, melynek tagjai voltak: Juhász János, Pálfy György, Turcsik István, Nagy László, Tamás

Imre, Mészáros László és még két ismeretlen fiú. A csoport tagjai 18–22 évesek, rendszeresen két hetenként találkoztak, minden alkalommal más csoporttag lakásán jöttek össze. 1964. őszétől azonban állandóan régi ismerőse Fürj János lakásán találkoztak. Keglevich István vádlott és a kihallgatott tanúk vallomásai szerint az összejöveteleken csak hittantanítás folyt. Keglevich István közölte a csoport tagjaival, hogy az 1961-es elítélésük vallásüldözés volt, s felhívta a csoport tagjainak a figyelmét, hogy a jelenlegi összejöveteleik is veszélyesek, mert a hatóságok államellenes szervezkedésként értékelik.

Vádlott csoportjaival 1964. őszén résztvett az Emődi László által szervezett virágosnyergesi kiránduláson. A vádlott lakásán a nyomozati eljárás során lefoglalt írásos anyagból világosan megállapítható, hogy az ifjúsági csoportokkal foglalkozott.

III.r. Rózsavölgyi László vádlott tevékenysége:

Vádlott – társaihoz hasonlóan – már 1951-óta (sic.) szembenáll népi demokratikus rendszerünkkel. Minden összejövetelen résztvett és az összejöveteleken megvitattott több témának ő volt a kidolgozója és előadója. Nem mindenben értett ugyan egyet Emődi Lászlóval és társaival, így például a maga részéről nem tartotta szükségesnek a szervezet illegális tevékenységét, e véleményét azonban az összejöveteleken társai előtt soha nem hangoztatta, s mindenben alávetette magát a többség akaratának.

Ő volt a szervezet propagandistája, aki az írásos anyagokat sokszorosította és az összejöveteleken szétosztotta. 1964. októberében átvette Emődi László egyik ifjúsági csoportját, melynek tagjai voltak: Bódis László, Büki Tamás, Bányász Ákos, a Körtvélyesi testvérek és három ismeretlen fiú, valamennyien 18–22 évesek. A csoport tagjaival 1964. november 28.-án Bódis László lakásán találkozott, ahol vádlott és a kihallgatott tanúk vallomásai szerint csupán arról volt szó, hogy mi legyen az összejövetel témája, az oktatás anyaga.

Rózsavölgyi László 1963. decemberében Emődi Lászlóval együtt meglátogatta dr. Werner Alajost Celldömölkön.

IV.r. Thiry István vádlott tevékenysége:

Vádlott is 1950-óta szemben áll a népi demokratikus rendszerünkkel, minden jelentősebb összejövetelen résztvett, az ott elhangzottakkal egyetértett, és 1964. februárjában az egyik megvitatásra kerülő témakörnek ő volt az előadója.

1963. októberében átvette Emődi Lászlótól a Vigyázó-László-féle (sic.) ifjúsági csoportot, akikkel letartóztatásáig foglalkozott. 1963. októberében a Pacsirta-telepen, mint kisegítő plébános tevékenykedett, s itt hozott ő létre egy ifjúsági csoportot, melynek tagjai voltak: Tóth György, Szabó Péter, Dankó Teréz, Dankó Antal, Szabó Géza, Tóth Erzsébet. Vádlott közölte a csoport tagjaival, hogy 1961-es elítélésük vallásüldözés volt, s figyelmeztette őket, jelenlegi összejöveteleik is veszélyesek, arról senkinek ne beszéljenek.

Rendszeresen három hetenként találkozott csoportjának tagjaival, Tóth György lakásán utoljára 1964. december 6-án. Vádlott nyilatkozata s a kihallgatott tanúk vallomásai szerint a csoportos összejöveteleken kizárólag csak hittantanítással foglalkoztak.

V.r. Hagyó József vádlott tevékenysége:

Vádlott – társaihoz hasonlóan – már létrejötte óta szemben áll a népi demokratikus rendszerünkkel. 1963. augusztusa óta dr. Werner Alajos utódjaként az illegális szervezet „házfőnöke”, vezetője. Feladata volt a szervezet összetartása, ő állította össze a

megbeszélések programját, ő maga is több témakör megvitatását kezdeményezte és dolgozta ki. Egyénileg látogatta a szervezet tagjait és gyakorlati tanácsokkal látta el Somogyi Sándort, mint ifjúsági vezetőt munkája végzésében. Az írásos anyagok bekötését ő végeztette, s azok nagyrészt ő juttatta el az összejövetelek színhelyére.

Vádlott írta a „Világ egyik legijesztőbb olvasmánya” című anyagot, melyet 1963. szeptemberi összejöveteleken a jelenlevőkkel ismertetett. /Nyom.ir. Hagyó József vallomása III. kötet 225. oldal./ Az anyag többek között a következőket tartalmazza:

„Ami napjainkban történik, okulásunkra és javulásunkra történik. A keleti blokk állami totalitással, mely a szuper természetes egyházat eltűri, ha az az ő jónak vélt természetes céljait előmozdítja. Mint készséges, simulékony, szeszélyeihez alkalmazkodó cselédet eltűri, sőt ennyiben és ezért támogatja is. Nem egyszer ígértük és erősen fogadtuk, hogy ezután sok minden másként lesz, mert beláttuk, hogy jól van úgy, ahogy van. Talán nem egy gyónásunk illusztrációja lehetett 1956? Nagy talpraszökkenés! Aztán mi maradt belőle? A déli harangszó a rádióban, meg az uralkodó párt új neve, mert szégyenli magát néven nevezni. Szép lassan minden visszafordult.”

Vádlott rendszeresen tájékoztatta Dr. Werner Alajost az illegális szervezet tevékenységéről. Amikor Kállai Emil közölte vele és dr. Werner Alajossal, hogy Kádár János miniszterelnökhöz fordult azért, hogy kapjanak az Állami Egyházügyi Hivataltól diszpozíciót, Wernerrel együtt kifogásolták e magatartását. Werner közölte Kállaival, hogy igen helytelen volt attól a rendszertől segítséget kérni, ahol vallásüldözés folyik, s a bátor, becsületes papokat börtönbe juttatják.

Vádlott 1964. őszén megbízta Keglevich István vádlottársát, hogy a nyugati rádiók magyar nyelvű adásait vegye magnetofon szalagra és azt az összejöveteleken ismertesse. Erre azonban már letartóztatásuk miatt sor nem került.

Hagyó József vádlott az Örökimádás templomban maga is foglalkozott énekekkel és ministráns fiatalokkal, a foglalkozás tartalma azonban – a hittantanításon kívül – a bíróság előtt nem ismeretes.

VI.r. Dr. Werner Alajos vádlott tevékenysége:

Vádlott már 1951-óta vezetője volt az illegális regnumi szervezetnek és 1961-ben a Legfelsőbb Bíróság vádlott bűnösségét a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés vezetésének büntetőjében állapította meg. Előrehaladott kora és celldömölki kinevezése folytán 1963. júliusában lemondott házfőnöki tisztségéről, mert Budapesten tevékenykedő szervezetet Celldömölkről nem lett volna képes irányítani. Tagja maradt azonban továbbra is az illegális szervezetnek, melynek célkitűzéseivel, tevékenységeivel tökéletesen egyetértett.

Hagyó József – az utódja – mindenről tájékoztatta őt, így az illegális szervezet tevékenységéről és a megvitatásra kerülő témákról. Vádlott maga is résztvett 3-4 alkalommal az összejöveteleken, így többek között 1963. októberében Keglevich István lakásán a „Praeteritum” első előadásán, utoljára pedig 1964. novemberében Rózsavölgyi lakásán.

Vádlottól is több nyugati írásos anyag került lefoglalásra a nyomozati eljárás során, melynek eredetét megjelölni nem tudta. Tőle került lefoglalásra a Katolikus Szemle eredeti példánya, /nyom.ir. IV. bűnjelcsomag./ Vádlott a celldömölki plébánián énekkar oktatásával foglalkozott, ennek egyéb tartalma a bíróság előtt nem ismeretes.

1963. júliusában vádlott Rómából Mester István nevű rom.kath. paptól egy levelet és egy 100 dolláros IKKA. utalványt kapott mint a pápa ajándékát. Werner 1963. szeptember 20-ai keltezésű levelében köszönte meg Mester Istvánnak az ajándékot, s egyben a következőket

írta: „Hátha megengeded és talán tudsz valamit elérni, íme itt küldök hat címet, akik velem együtt voltak a „szanatóriumban”, most pedig melóznak, ami annyit jelent, hogy vérük veritékével keresik kenyerüket, mert az egyházi cím számukra most nem érvényes, annak ellenére, hogy bizony sok az aratás és kevés a napszamos. Tehát: Emődi László, Rózsavölgyi László, Tompa Nándor, Keglevich István, Hagyó József, Thiry István /valamennyi név után feltüntetve a pontos lakcím!/ Bizony szeretnék most mint Szent János veled szemtől-szembe beszélni. Mert vannak egyesek, akik ha mindjárt a világ csúcsára is sikerült eljutniuk, az igazságot némelykor fátyolba borítják és burkolják. No de reméljük a szent lelket még nem „nyírták” ki. Én nagyszerűen vagyok, bár a „Szanatóriumi” beutalás, mint hurok állandóan a nyakamon van. A „falakat” csókolom, a lakókat üdvözlöm, stb. stb. /Nyom.ir. dr. Werner Alajos vallomása IV.k. 79–83. oldal./

1964-ben Kőműves János nevű volt paptársától, nyugat-Németországból (sic.) kért és kapott 56 dolláros IKKA. utalványt. 1964-ben Kölnben, nyugat-Németországban élő volt paptársától, Nemes Bélától kért és kapott ruha és fehérneműt. Ugyancsak 1964-ben Paulai Imre bécsi lakostól kért segílyt zongorája megjavításához, majd 1964-ben Csikós Ferenc paptársától Párizsból kapott különböző, a II. Zsinattal foglalkozó írásos anyagot.

Dr. Werner Alajos vádottársaitól – főleg Hagyó Józseftől – de magától Emődi Lászlótól is tudomással bírt arról, hogy a szervezet tagjai illegális ifjúsági foglalkozást folytatnak, melynek célja és módszere az 1961-es elítélésüket megelőző időkből előtte is ismeretes volt. Arról azonban nem volt tudomása, hogy a szervezet hány ifjúsági csoporttal foglalkozott.

VII.r. Somogyi Sándor vádlott tevékenysége:

Vádlott 1950-ben került a regnumi közösségbe és annak feloszlata után az illegális szervezetnek is tagja maradt. Vádlottat 1960-ban szentelték pappá. Az 1960–1961-ben lefolytatott hatósági eljárás során Somogyi Sándor vádlottat is terhelte nyilvánították a többi vádlottársával együtt, vele szemben azonban az eljárást a Btá. 56. §-a alapján megszüntették. Ez a nevelő jellegű intézkedés azonban nem eredményezett vádlottnál változást, mert miután vádlottársai 1963. tavaszán szabadlábra kerültek, ő kereste velük az érintkezést és ismét tagja lett az illegális szervezetnek.

1963. augusztusában résztvett Hagyó József házfőnöki beiktatásán, egyetértett Hagyó József beszámolójával, az illegális szervezet célkitűzéseivel. Az 1963. szeptemberében Emődi László lakásán megtartott összejövetel kivételével, valamennyi összejövetelen résztvett. Elvállalta az illegális szervezetben az ifjúságvezetői tisztséget. Vádlott dolgozta ki az igazmondással kapcsolatos témakört és ismertette az összejövetelen. Tudomással bírt arról, hogy Emődi László, Keglevich István, Thiry István csoportos ifjúsági foglalkozást folytatnak, sőt az 1964. júniusi összejövetelen kifogásolta, hogy e csoportos foglalkozásra őt nem hívták meg, nem fordultak hozzá tanácsért. Az 1964. szeptemberi összejövetelen javaslatot tett egy egységes hittankönyv kidolgozására a szervezet azon tagjai számára, akik az ifjúsági neveléssel foglalkoztak.

Vádlottak védekezése, a bizonyítékok mérlegelése:

Vádlottak úgy a nyomozati eljárás során, mint a tárgyaláson a vád tárgyává tett bűncselekményben bűnösségüket nem ismerték el, s védekezésüket a következőkben terjesztették elő:

1./ A vád tárgyává tett magatartásukkal csak papi hivatásukat teljesítették, melyhez joguk van, egyébként tevékenységüknek semmiféle politikai jellege nem volt, nem volt szándékukban a népi demokratikus állam társadalmi rendjének aláásása és gyengítése.

2./ Azokat a fiatalokat, akikkel foglalkoztak, csak hittanra tanították, katolikus valláserkölcsre, a materialista világnézettel szemben a katolikus világnézetre, ezt pedig nem tartják bűncselekménynek.

A védelem álláspontja vádlottak tevékenységével kapcsolatban a következő volt:

1./ Vádlottak a regnumi közösséget kiszabadulásuk után csak mint baráti társaságot, mint papi, lelki közösséget hozták létre, annak semmiféle politikai jellege nem volt.

2./ A Regnum Marianum papi közösséget 1951-ben kormányzatunk nem szüntette meg, mert az nem volt papi szervezet.

3./ Vádlottak tevékenységének nincs politikai tartalma, annak csak sokszoros áttétellel van politikai kihatása, így tevékenységükkel nem gyengítették az állam társadalmi rendjét, mert ezen az alapon a lopás, sikkasztás, vagy bármely köztörvényi bűncselekmény is gyengíti a társadalom rendjét.

A bíróság vádlottak védekezését és a védelem álláspontját nem tette magáévá a következő indokok alapján:

1./ Vádlottak valamennyien ellenségesen szembenállnak a népi demokratikus rendszerünkkel, már annak létrejötte óta, s 1950-től 1961-ig állandóan bűncselekményt követtek el a rendszer ellen, melyet úgy a Fővárosi Bíróság, mint a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága 1961-ben ítéletében megállapított.

2./ Ezen ellenséges magatartásuk a börtönben sem változott, mert elítélésüket vallásüldözésnek tekintették, melyet szerintük a népi demokratikus rendszer folytat az Egyház ellen. Ezen álláspontjukat úgy a nyomozati eljárás során, mint a tárgyaláson is hangoztatták.

3./ Már a börtönben abban állapodtak meg, hogy amennyiben az állam és az Egyház viszonyában nem következett be az általuk remélt „jobbrtolódás” akkor illegális tevékenységüket ugyanabban a szellemben és módszerrel, ugyanott folytatják, ahol az 1961-es elítélésük előtt abbahagyták.

4./ Szabadulásuk után, miután látták, hogy az általuk remélt „jobbrtolódás” nem következett be, ismét létrehozták illegális szervezetüket, ahol pontosan meghatározták és kidolgozták a szervezet célkitűzéseit, tevékenységüket és módszereiket.

5./ Vádlottak összejöveteleiken oly irányú megbeszéléseket folytattak, melyben nyíltan a népi demokratikus államrenddel való szembehelyezkedésüket szögezték le, s amely egyúttal meghatározta további illegális tevékenységük irányvonalát, amely ugyancsak alkalmas a népi demokratikus állam társadalmi rendjének aláásására és gyengítésére. Vádlottak tehát már az illegális szervezet létrehozásával és a rendszeres összejöveteleken folytatott tevékenységükkel a népi demokratikus államrend ellen tevékenykedtek. Így például:

a./ Megállapodtak abban, hogy a békepapoktól és a püspöki kar azon tagjaitól elhatárolják magukat, akik együttműködnek a népi demokratikus rendszerrel.

b./ Nem ismerik el felettes szervként az Állami Egyházügyi Hivatalt, mint kormányzatunk egyik szervét.

c./ Emödi László 1963. szeptemberi beszéde, Keglevich István „Praeterituma,” Hagyó Józsefnek a „Világ egyik legijesztőbb olvasmánya” című írása, Keglevich István „Quare Simul” írása nyílt állásfoglalás a népi demokratikus rendszerrel szemben.

d./ A vádlottaktól lefoglalt igen nagy mennyiségű nyugatról származó írásos anyagoknak a népi demokratikus államrend ellen gyűlöletkeltésre alkalmas tartalma,

e./ az 1964. évi Rómában kiadott Katolikus Szemle népi demokrácia ellen uszító cikkei, amelyek vádlottak felfogását tükrözte.

A kifejtett indokok mindazt bizonyítják, hogy vádlottak nem „baráti társaságot”, nem „lelki papi közösséget” hoztak létre, hanem illegális szervezetet az államrend ellen és a fent vázolt tevékenységük kétséget kizáróan igenis politikai tartalmú. Vádlottak államellenes tevékenységét bizonyítja az a további magatartásuk is, hogy ismét létrehoztak illegális

ifjúsági csoportokat, akiket az 1961-es elítélésüket megelőző módon ismét a népi demokratikus államrend ellen kívántak nevelni.

Vádlottak úgy a nyomozati eljárás során, mint a tárgyaláson maguk is elismerték, tisztában voltak azzal, hogy tevékenységük veszélyes, azt a hatóságok ismét kifogásolni fogják. Vallomásuk szerint fel is készültek az újabb hatósági eljárásra, éppen ezért állapodtak meg abban, hogy újabb eljárás során milyen vallomást tegyenek a hatóságok előtt, sőt az ifjúsági csoport tagjait is kioktatták, hogy esetleges kihallgatásuk alkalmával csak hittantanításról tegyenek vallomást.

A Regnum Marianum papi közösséget kormányzatunk 1951. márciusában jogszabályilag szüntette meg, a többi papi közösségekkel együtt, mint pld. Piarista, Ciszter, stb. rendeket, sőt székházait állami kezelésbe vették, a közösség tagjait pedig különböző egyházi intézményekben helyezték el. Ezen rendelet megjelenése után Magyarországon csak olyan egyházi intézmények maradhattak fenn és tevékenykedhettek, melyeknek működését kormányzatunk engedélyezte, s annak tevékenységét napjainkig módjában van ellenőrizni.

A továbbiakban valamennyi védő védőbeszédében olyan tényekkel foglalkozott, amelyeket a Fővárosi Főügyész vádiratában nem tett vád tárgyává. Mégis a bíróság foglalkozni kíván ezen védői álláspontokkal, mert egyrészt azokat a tárgyalás anyaga megcáfolta, másrészt ezen védői álláspontok politikai tartalmukban kifogásolhatók.

Ilyen védői álláspontok voltak a következők:

1./ Vádlottak ifjúsági csoportjaik részére csak hittant tanítottak, azt pedig semmiféle jogszabály nem tiltja. Ugyanúgy tanulhat magánúton bárki hittant, mint pld. számtant, földrajzot, vagy idegen nyelvet.

2./ Alkotmányunk biztosítja minden állampolgár számára a vallás- és lelkiismereti szabadságot, ennek alapján a vallás gyakorlása és a hittantanítás nem képezheti bűncselekmény tárgyát.

3/ Az állami iskolákban engedélyezett hittantanítás keretében, valamint az egyházi szemináriumokon az ifjúságot szintén a materialista világnézet ellen nevelik, mégsem tekintjük e magatartást bűncselekménynek.

4./ Vádlottak ideológiai álláspontja, az általuk folytatott ideológiai harc nem gyengíti a társadalom rendjét, egyébként a politika méltatlan a hitoktatáshoz.

A bíróság nem tette magáévá a védelem felsorolt álláspontját a következő indokok alapján:

1./ A bíróság a tényállás megállapításánál azt a vádlotti nyilatkozatot fogadta el, hogy az ifjúsági csoportokkal csak hittant tanítottak, mert a foglalkozás egyéb tartalmára vallomások nem hagzottak el. A Legfőbb Ügyész képviselőjének álláspontja szerint, amennyiben e vonatkozásban további értékelhető vallomások hangzottak volna el, úgy könnyen lehetséges, hogy vádlottakkal szemben a Fővárosi Főügyész nem a Btk. 118. §-ában foglalt törvényi tényállás alapján, hanem a Btk. 116. §-ában meghatározott bűncselekmények miatt emelt volna vádat. A bíróság ezt az ügyészi álláspontot magáévá tette.

2./ De elég élesen cáfolja a védelem álláspontját a kihallgatott tanúknak a tárgyaláson tanúsított magatartása, mellyel a bíróság a tényállás megállapításánál részletesen foglalkozott.

3 / A népi demokratikus államrendünkkel szemben szolidáris, azzal együtt működő püspöki kar és békepapság is a katolikus világnézet talaján áll, épp úgy mint vádlottak, s mégis azokat árulóknak, megalkuvóknak, karieristáknak nevezik vádlottak, csak azért, mert hajlandók együttműködni a népi demokratikus rendszerrel. Ha csak ideológiai ellentét van vádlottak és a népi demokratikus rendszer között, akkor miért gyűlölik őket is és a Vatikán is a velük azonos ideológiai alapon álló békepapságot.

4/ Ha csak ideológiai ellentét van vádlottak és az állam között, akkor miért nem hajlandók elismerni vádlottak az Állami Egyházügyi Hivatalt, mint kormányzatunk egyik hivatalos szervét, s miért kötik feltételekhez papi hivatásuk hivatalos gyakorlását.

Vádlottak tevékenysége tehát azért gyengíti a társadalmi rendet, mert vádlottak nemcsak ideológiai harcot folytatnak a Vatikánnal együtt, hanem a materialista világnézet talaján álló népi demokratikus rendszer ellen harcolnak. Vádlottak a rendszer elleni gyűlöletükben elvakultak, s ennek eredménye Emődi Lászlónak pld. az az 1963. szeptemberi összejövetelel elhangzott kijelentése, hogy „a békepapok csak azt látják, hogy a rendszer hány óvodát és bölcsődét épít, de azt nem látják, hogy a rendszer az Egyházat egyre szűkebb területre szorítja vissza és a vallást ki akarja irtani.”

A rendszer elleni gyűlöletüket juttatták kifejezésre az 1963. novemberi összejövetelel, amikor Keglevich István Praeteritum című előadásában hazugnak, aljasnak, jellemtelennek nevezte a rendszer képviselőit. Ezek az ismertetett vádlotti magatartások tehát semmiképpen nem értékelhetők, csak ideológiai harcként, s éppen a felsorakoztatott tények bizonyítják azt a körülményt, hogy vádlottak a rendszer elleni határtalan gyűlöletükben nemcsak hittant tanítottak a befolyásuk alá vont fiatalokkal.

Hazánkban igenis vallás és lelkiismereti szabadság van, melynek gyakorlását alkotmányunk minden állampolgár számára biztosítja. Aki akar járhat templomba, imádkozhat, ahogyan és amikor akar, sőt ha kívánja, gyermekét hittanra taníttathatja az államilag engedélyezett kereteken belül. De kormányzatunk nem tűrheti azt, hogy vallásgyakorlás, hittanítás ürügye alatt a Vatikán uszítására hazánkban a népi demokrácia ellenségei az ifjúságot a rendszer ellen neveljék.

III.r. Rózsavölgyi László védőjének álláspontja szerint vádlottak nem foglalkoztak szervezeten az ifjúsággal. A bíróság a védelem álláspontját nem tette magáévá a következő indokok alapján:

1./ Vádlottak több ifjúsági csoportot hoztak létre, melynek létszáma kb. 60 fő volt, ezenkívül még kb. 60 fővel egyéb módon foglalkoztak.

2.1 A csoportokat rendszeresen kéthetenként összehívták, mindig más lakásán, ahol kioktatták őket, hogy a velük való foglalkozás a hatóságok előtt bűncselekmény.

3./ Az illegális szervezetnek ifjúsági vezetője volt, kinek feladata volt a csoportos foglalkozás összehangolása, eredményesebbé tétele.

4./ Az ifjúsági csoportokkal a régi módszer szerint a nyári szünidőben túrákat, kirándulásokat szerveztek.

5./ VII. Somogyi Sándor védője hangoztatta, hogy Keglevich István Praeteritum című előadásának tartalmától a többi vádlottak elhatárolták magukat, azzal nem értettek egyet. A bíróság a védelem ezen álláspontját sem tette magáévá a következő indokok alapján:

1./ 1963. októberében a Keglevich István lakásán megtartott beszámoló első részének elhangzásakor senki sem kifogásolta annak tartalmát, csak az előadás rendszertelen, szétfolyó módját tették szóvá, s éppen azt kérték Keglevichtől, hogy a novemberi összejövetelel előadását rendszerezze. Amennyiben valóban az előadás tartalmát kifogásolták volna, úgy már októberben fel kellett volna hívniok Keglevich figyelmét, hogy előadásának tartalmát is változtassa meg a novemberi összejövetelel.

2./ Ez azonban nem történt meg, mert Emődi László lakásán novemberben Keglevich István ugyanazzal a tartalommal folytatta előadását, mint októberben, csak most már jobb felkészültséggel.

3./ A szervezet tagjai tehát nem az előadás tartalmát kifogásolták, hanem hiányolták, hogy Keglevich nem foglalkozott a börtönelményeknek lelki szilárdságra kiható eredményeivel, és ezt a hiányosságot pótolta Rózsavölgyi László hozzászólása.

4./ Vádlottak igenis valamennyien egyetértettek a Praeteritum tartalmával melyet bizonyít az a körülmény, hogy éppen Keglevich előadása vetette fel azt a számukra igen fontos

problémát, hogy esetleges ismételt hatósági eljárás esetén kötelesek-e igazat vallani, s éppen ezért tartottak az igazmondásról egy vitaestet.

A bíróság a tényállás megállapításánál Hagyó József vádlott nyomozati vallomását teljes egészében elfogadta, s minden ettől eltérő egyéb vádlotti vallomással szemben Hagyó József vallomását fogadta el elsődlegesen. A tárgyalás folyamán Hagyó József vádlott kisebb módosításokat eszközölt nyomozati vallomásán, mivel azonban e módosításait elfogadhatóan nem tudta megindokolni, így a bíróság teljes egészében a nyomozati vallomását fogadta el.

IV.r. Thiry István vádlott a tárgyalás folyamán nyomozati vallomását több vonatkozásban megváltoztatta, mivel azonban e változtatásokat elfogadhatóan nem tudta megindokolni, ezért a bíróság a tényállás megállapításánál vádlott nyomozati vallomását fogadta el.

III.r. Rózsavölgyi László, I.r. Emödi László, és VI.r. Dr. Werner Alajos vádlottak egyöntetűen azzal védekeztek, hogy a börtönben nem történt olyan irányú megállapodás, miszerint szabadlábra kerülésük után a régi szellemben és a régi módon folytatták illegális tevékenységüket. A bíróság vádlottak védekezését nem fogadta el és e vonatkozásban is V.r. Hagyó József vádlott nyomozati vallomását tette magáévá a tényállás megállapításánál. Egyebekben III.r. Rózsavölgyi László nyomozati vallomását a tényállás megállapításánál elfogadta.

I.r. Emödi László nyomozati és a tárgyaláson elhangzott vallomását Hagyó József, Thiry István és Rózsavölgyi László vádlottak nyomozati vallomásával kiegészítve fogadta el.

II.r. Keglevich István vádlott sem a nyomozati eljárás során, sem a tárgyaláson nem volt hajlandó tevékenykedésével kapcsolatban nyilatkozni, így a bíróság vádlott magatartását illetően is az ismertetett dokumentumok, vádlottársai nyilatkozatai, valamint a kihallgatott tanúk vallomásai alapján állapította meg.

VI.r. Dr. Werner Alajos vádlott a tárgyaláson azzal védekezett, nem tudta, milyen ifjúsági nevelő munkát folytat az illegális szervezet, nem tudta, hol, mikor tartott összejevetelt az illegális szervezet, s azokon milyen témaköröket vitattak meg. A bíróság vádlott védekezését nem fogadta el, melyet cáfolt mindenek előtt V.r. Hagyó József vallomása, miszerint az illegális szervezet tevékenységéről mindig tájékoztatta dr. Werner Alajos vádlottat. Vádlott védekezését cáfolja az a körülmény is, hogy kb. 3-4 alkalommal maga is résztvett az illegális összejeveteleken, sőt vádlottársai többször meglátogatták őt celldömölki lakásán.

VII.r. Somogyi Sándor vádlott a tárgyalás folyamán azzal védekezett, hogy a maga részéről nem értett egyet a regnumi közösség szervezett működésével és az ifjúsági csoportokkal való illegális foglalkozásokkal. Védekezése szerint mint ifjúsági vezető semmit nem tett.

A bíróság vádlott védekezését nem tette magáévá mindenek előtt azért, mert Somogyi Sándor az összejeveteleken soha nem tiltakozott az illegális szervezet léte és annak célkitűzései ellen, s vállalta az ifjúsági vezetői tisztséget is. Egyébként a bíróság vádlott védekezésével szemben Hagyó József, Thiry István és Rózsavölgyi László nyomozati vallomását fogadta el a tényállás megállapításánál.

A bíróság a tárgyalás folyamán tanúként hallgatta ki az alább felsorolt személyeket:

Hagemann Frigyes, Hajnal György, Kállai Emil, Szuchy Béla, Tóth József, dr. László Gábor, Konzili Pál, Thury Lajos, Törös Róbert Kálmán, Balázs Mária, Sebestyén Ferenc, Bajcsy Lajos, Major Csaba, Vigyázó László, Bányász Ákos, Pálfi György, Balázs Béla, Blahó László, Juhász János, Fűrj János, Csermely László, dr. Bajnok István, Gerlei Mária, Tóth György, Szabó Péter, Tóth Jenő és Pintér László.

A kihallgatott tanúk egy része vádlottakkal együtt volt elítélve 1961-ben, egy másik részével szemben 1961-ben a bűnvádi eljárást a Btá. 56. §-a alapján megszüntették. A tanúk harmadik része pedig vagy 1961 előtt, vagy 1963. áprilisa után vádlottak valamely ifjúsági csoportjának voltak tagjai.

A felsorolt tanúk a nyomozati eljárás során tett vallomásaikat a tárgyaláson valamennyien többé-kevésbé megváltoztatták a vádlottak érdekében, ezen változtatást azonban elfogadhatóan megindokolni nem tudták, ezért a bíróság a tényállás megállapításánál a nyomozás során tett vallomásaikat tette magáévá.

A bíróság a tárgyaláson ismertetett írásos dokumentumokat, az igazságügyi elme és orvos-szakértők írásban benyújtott és a tárgyaláson szóban előterjesztett szakértői véleményüket a tényállás megállapításánál maradéktalanul elfogadta.

Vádlottak cselekményének jogi értékelése:

A bíróság valamennyi vádlott bűnösségét a vádirattal egyezően a Btk. 118. §-ában foglalt összeesküvésre irányuló előkészület büntetében állapította meg.

Vádlottak e bűncselekményt a következő magatartásukkal valósították meg:

1./ Már a börtönben megállapodtak abban, hogy kiszabadulásuk után a régi szellemben és módon tovább folytatják államellenes, illegális tevékenységüket, s kiszabadulásuk után ezen illegális szervezetet létre is hozták.

2./ A szervezetnek tagja volt: Emődi László, Keglevich István, Rózsavölgyi László, Thiry István, Hagyó József, dr. Werner Alajos, Somogyi Sándor vádlottak, dr. László Gábor, Hagemann Frigyes, Tóth József, Hajnal György, majd 1963. novemberétől Konzili Pál, és Thury Lajos tanúk.

3./ A szervezet rendszeresen és havonta tartotta összejöveteleit, mindig előre megállapított időben és helyen, előre meghatározott program szerint.

4./ A szervezet célja a népi demokratikus állam társadalmi rendjének gyengítése és aláásása volt, mert:

a./ Az összejöveteleken a tényállásban rögzített olyan álláspontokat foglaltak el, amely népi demokratikus rendszerünk állami és társadalmi rendje ellen irányul. Nem voltak hajlandók a rendszerrel együttműködni, s a papság azon rétegét, mely erre hajlandónak mutatkozott árulóknak, megalkuvóknak, karrieristáknak nevezték.

Az Állami Egyházügyi Hivatalt nem ismerték el mint felettes szervet, s az állam törvényeivel szemben a Vatikán törvényeit tartották elsődlegesnek és követendőnek.

b./ Összejöveteleiken szóban és írásban becsmérelték a népi demokratikus rendszert, s oly nyugati írásos anyagokat tartottak birtokukban, melyekben a népi demokratikus államrend ellen gyűlöletkeltésre alkalmas kitételek szerepelnek.

c./ Ifjúsági csoportokat hoztak létre illegálisan, az 1961-es elítélésük előtti formában, azzal a céllal, hogy azokat a régi módszer szerint a népi demokratikus rendszer ellen neveljék.

A védelem álláspontja szerint vádlottak csak a Btk. 207. §-ában foglalt egyesülési joggal való visszaélés büntetést követték el. A bíróság a védelem jogi álláspontját nem tette magáévá, mert ellentmondás van a vádlottak tevékenységével kapcsolatos védelmi álláspont és a védelem jogi minősítése között. Ha ugyanis vádlottak csak baráti társaságot, csak papi lelki közösséget hoztak létre, akkor nem lehet szó semmiféle egyesülésről, így nem követhették el az egyesülési joggal való visszaélés büntetést. Amennyiben pedig az a védelmi álláspont lenne helytálló, hogy a regnumi közösséget kormányzatunk 1951-ben nem szüntette meg, úgyszintén nem követték el vádlottak az egyesülési joggal való visszaélés büntetést.

A bíróság megítélése szerint a védelem jogi álláspontja azért is téves, mert a Btk. 118. §-ában foglalt összeesküvésre irányuló előkészület büntetével a Btk. IX. fejezete foglalkozik, mely fejezetben az állam elleni bűncselekmények vannak felsorolva. A Btk. 207. §-ában foglalt egyesülési joggal való visszaélés büntetével pedig a Btk. XII. fejezete foglalkozik, amely a közrend és a közbiztonság ellen elkövetett bűncselekményeket foglalja magában. A

népi demokratikus államrend ellen létrehozott illegális szervezet csak államellenes bűncselekményt valósíthat meg.

Vádlottak illegális szervezetének sem alapszabálya, sem elnöke, titkára, szertárosa, gondnoka, pénztárosa stb. nem volt, így egyesületnek sem lehet tekinteni, márpedig a Btk. 207. §-ában foglalt bűncselekményt ilyen egyesület jogtalan létrehozásával lehet elkövetni, melynek működéséhez hiányzik az állam hozzájárulása.

A büntetés mértékének megállapítása:

A bíróság a büntetés mértékének megállapításánál mindenek előtt a vádlottak személyében rejlő fokozott társadalom veszélyességet tette vizsgálat tárgyává. Vádlottak népi demokratikus állam rendünknek ellenségei, s a proletárdiktatúra létrejötte óta nemhogy szolidárisak nem voltak társadalmi rendünkkel szemben, hanem állandóan bűncselekményeket követtek el a rendszer gyengítése céljából.

I.r. Emődi László vádlottal szemben a bíróság súlyosbító körülményként értékelte a bűncselekmény elkövetésénél konok, elszánt magatartását, az illegális szervezeten belül betöltött hangadó szerepét és büntetett előéletét. Enyhítő körülményt a bíróság nem észlelt.

II.r. Keglevich István vádlottal szemben a bíróság súlyosító körülményként értékelte a bűncselekmény elkövetésénél konok, elszánt magatartását, büntetett előéletét, míg enyhítő körülményt nem észlelt.

III.r. Rózsavölgyi László vádlottal szemben súlyosbító körülményként értékelte a bűncselekmény elkövetésénél konok, elszánt magatartását, büntetett előéletét, míg enyhítő körülményt nem észlelt.

IV.r. Thiry István vádlottal szemben a bíróság súlyosbító körülményként értékelte a bűncselekmény elkövetésénél megnyilvánuló konok, elszánt magatartását, büntetett előéletét, míg enyhítő körülményt nem észlelt.

V.r. Hagyó József vádlottal szemben a bíróság súlyosbító körülményként értékelte a bűncselekmény elkövetésénél megnyilvánuló konok, elszánt magatartását, büntetett előéletét, valamint azt a körülményt, hogy ő volt az illegális szervezet adminisztratív vezetője, enyhítő körülményt nem észlelt.

VI.r. Dr. Werner Alajos vádlottal szemben súlyosbító körülményként értékelte a bűncselekmény elkövetésénél megnyilvánuló konok, elszánt magatartását, büntetett előéletét, míg enyhítő körülményként értékelte idős korát és igazolt betegségét.

VII.r. Somogyi Sándor vádlottal szemben a bíróság súlyosbító körülményként értékelte a bűncselekmény elkövetésénél megnyilvánuló konok, elszánt magatartását, míg enyhítő körülményként értékelte büntetlen előéletét, valamint azt a körülményt, hogy idősebb vádlottársai befolyásolása alatt követte el a terhére rótt bűncselekményt.

A bíróság valamennyi vádlottat a Btk. 48. 49. és 50. §-ai alapján a rendelkező részben meghatározott időre a közügyek gyakorlásától eltiltotta.

A bíróság a Btk. 55. §-a b./ alapján, a Btk. 134. §-ára figyelemmel I.r. Emődi László, II.r. Keglevich István, III.r. Rózsavölgyi László, és V.r. Hagyó József vádlottakkal szemben a rendelkező részben meghatározott összeg erejéig részleges vagyonek Kobzás kimondását látta indokoltnak.

A bíróság a vádlottaktól, a rendelkező részben felsorolt tanúktól bűnjelként lefoglalt írásos anyagokat a Btk. 63. §. /1/ bekezdése, a./ pontja alapján elkobozni rendelte. Vádlottak ugyanis azért szereztek be nyugatról és egyéb helyekről a bűnjelként lefoglalt írásos anyagokat, hogy illegális tevékenységükhöz azokat felhasználják.

A bíróság megállapította, hogy I.r. Emődi László, II.r. Keglevich István, III.r. Rózsavölgyi László, IV.r. Thiry István, V.r. Hagyó József, VI.r. Dr. Werner Alajos vádlottak szándékos büntetett miatt egy ízben már szabadságvesztésre voltak ítéelve, s ennek kiállításától az

újabb büntett elkövetéséig 10 év még nem telt el, mert vádlottak már a börtönben, kiszabadulásuk előtt, s közvetlen azután újabb bűncselekmény végrehajtását kezdték el, ezért a Btk. 39. §. /2/ bekezdés alapján büntetésük háromnegyed részének kiállása után bocsájthatók feltételes szabadságra.

A bíróság megállapította, hogy I.r. Emődi László, II.r. Keglevich István, III.r. Rózsavölgyi László, IV.r. Thiry István, V.r. Hagyó József, VI.r. Dr. Werner Alajos vádlottak 1963. évi március hó végén az 1963. évi 4.sz. tvr. 1 §. d/ pontja alapján feltételesen szabadultak szabadságvesztésük hátralevő részének végrehajtása alól.

Mivel vádlottak szabadulásuk után rögtön újabb szándékos bűncselekmény elkövetését kezdték meg, ezért az 1963. évi 4.sz. tvr. 7. §-a alapján a bíróság elrendelte a feltételesen elengedett szabadságvesztés végrehajtását.

Budapest, 1965. május hó 21.-én.

Schnirer Ferenc s.k.
ülnök

dr. Bimbó István s.k.
a tanács elnöke

Kovács Ernő s.k.
ülnök.

A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága
T.Bf.IV. 6/1965/10. szám.

(pecsét)
SZIGORÚAN TITKOS
1966. január 14.
(kézírás:)
T.B. XVI. 9824/1965/46

A NÉPKÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN!

A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága Budapesten, az 1965. év október hó 11. és november hó 1. napján tartott nem nyilvános fellebbezési tárgyaláson meghozta és 1965. év november 2. napján kihirdette a következő

ítéletet:

Összeesküvésre irányuló előkészület miatt Emödi László és társai ellen indított bűnügyben a Budapesti Fővárosi Bíróság T.B. XVI. 9824/1965/12. számú ítéletét annyiban változtatja meg, hogy a vádlottak cselekményét összeesküvésben való részvételnek minősíti és ezért

Emödi László I.r., Keglevich István II.r., Rózsavölgyi László III.r., Thiry István IV.r., Hagyó József V.r., és Somogyi Sándor VII.r. vádlottakat az elsőfokú ítéletben kiszabott büntetésekre,

dr. Werner Alajos VI.r. vádlottat pedig 1 /egy/ évi és 6 /hat/ hónapi szabadságvesztésre, valamint 3 /három/ évre a közügyektől eltiltásra ítéli. Egyebekben a fellebbezéseket elutasítja.

A vádlottak által az elsőfokú ítélet keltétől továbbfolyóan a mai napig előzetes letartóztatásban töltött időt a szabadságvesztésbe teljes egészében beszámítja. Utasítja az elsőfokú bíróságot, hogy az összbüntetésbe foglalás iránt intézkedjék.

Indoklás.

I.

A Budapesti Fővárosi Bíróság a T.B. 9824/1965/12. számú, 1965. május hó 21. napján hozott ítéletével Emödi László és társai vádlottakat összeesküvésre irányuló előkészület miatt ítélte el és pedig Emödi László vádlottat 5 évi szabadságvesztésre, 5 évi közügyektől eltiltásra és 5000 Ft részleges vagyonekobjzásra; Keglevich István II.r. vádlottat 5 évi szabadságvesztésre, 5 évre a közügyektől eltiltásra és 4000 Ft részleges vagyonekobjzásra; Rózsavölgyi László III.r. vádlottat 3 évi és 6 hónapi szabadságvesztésre, 4 évre a közügyektől eltiltásra és 3000 Ft részleges vagyonekobjzásra; Thiry István IV.r. vádlottat 3 évi szabadságvesztésre, és 4 évre a közügyektől eltiltásra; Hagyó József V.r. vádlottat 4 évi szabadságvesztésre, 5 évre a közügyektől eltiltásra, és 3000 Ft részleges vagyonekobjzásra; dr. Werner Alajos VI.r. vádlottat 2 évi és 6 hónapi szabadságvesztésre és 3 évre a közügyektől eltiltásra;

Somogyi Sándor VII.r. vádlottat 2 évi és 6 hónapi szabadságvesztésre és 3 évre a közügyektől eltiltásra ítélte.

Az ítéletet az ügyész tudomásul vette.

Emödi László, Keglevich István és Somogyi Sándor vádlottak, valamint védőik enyhítésért; Rózsavölgyi László és dr. Werner Alajos vádlottak, valamint védőik a tényállás

téves megállapítása és a bűnösség miatt, Thiry István, Hagyó József vádlottak, valamint védőik a tényállás téves megállapítása és a bűnösség miatt enyhítésért fellebbeztek.

II.

Az első fokú ítélet a tényállás egységét megbontja. A vádlottak büntettet megvalósító magatartásától elkülönülten, részben a személyi körülményeiknél, részben az ügyre nem tartozó általános politikai fejtegetés körében állapít meg hiányos tényállást összeesküvésük előző – már jogerősen elbírált – szakaszáról. Másrészt a vádlottak összeesküvői tevékenységét a közös tevékenységükből indokolatlanul kiragadta és mint az egyes vádlottak tevékenységét ismertette. Ugyanakkor mind a közös tevékenység, mind az egyes vádlottak tevékenysége megállapításánál hosszasan foglalkozik olyan tények részletes elemzésével, melyek a bűncselekmény lényegére közömbösek, végül egyes tények megállapítása vagy meg nem állapítása kérdésében önellentmondásba keveredik. Ezen szerkezeti és logikai hibák mellett az elsőfokú bíróság ítéletében a vádlottak korábbi, a most elbírált cselekményüket megelőző magatartását illetően a vádlottak személyi körülményeinek ismertetésénél tényként állapította meg, hogy a vádlottakat 1961 évben a népi demokratikus államrend elleni szervezkedés miatt milyen hosszabb tartamú szabadságvesztésre ítélték, kivéve Somogyi Sándor vádlottat, akivel szemben az e cselekménye miatt indult büntető eljárást a Bt. 56. §-a alapján megszüntették.

Az ítéleti ténymegállapítás szerint a vádlottak elleni korábbi büntető eljárás, illetve elítélésük alapja a következő tevékenység volt:

A vádlottak, Thiry István vádlott kivételével a hatóság részéről 1951 évben felosztatott „Regnum Marianum” nevű papi szervezetet illegálisan továbbra is fenntartották. Ennek keretében maguk köré gyűjtöttek fiatalokat, akiket idealista világnézetre neveltek és szembeállították őket a népi demokratikus társadalmi renddel. Mindezt annak érdekében tették, hogy e fiatalok a vádlottak által remélt rendszerváltozás esetén az új társadalmi rend vezető rétegét alkothassák.

A Legfelsőbb Bíróság a vádlottak korábbi bűnös magatartására vonatkozó ítéleti tényállásrészlet az elsőfokú bírósági tárgyaláson ismertetett, a Budapesti Fővárosi Bíróság 1961. évi július hó 6-án kelt T.B. V. 9828/1961/2. számú és a Legfelsőbb Bíróság T. Bf. V. 32/1961/2. számú ítélete, továbbá a Budapesti Fővárosi Bíróság 1961. június 19-én kelt T.B. XVI. 9220/1961/4. számú ítélete, valamint a fellebbezési tárgyaláson ismertetett, a Budapesti Fővárosi Bíróság 1961. július 18-án kelt T.B. XVI. 9232/1961/5. számú ítélete alapján a Be. 255. § /1/ bekezdésére figyelemmel a következőkkel egészíti ki:

A regnumi szervezet fő célját képező ifjúsági nevelő munkát a vádlottak akként folytatták, hogy kiválasztottak olyan fiatalokat, akiket céljaik eléréséhez alkalmasnak találtak és azokat csoportokba szervezve idealista világnézetre és vallásoktatás leple alatt a népi demokratikus állam elleni szembeállásra nevelték. Hangsúlyozták e fiatalok előtt, hogy a népi demokratikus államrend átmeneti jellegű. Eltiltották a fiatalokat a demokratikus tömegszervezetekhez való tartozástól, nehogy az ott uralkodó materialista világszemlélet megfertőzze őket. Hirdették előttük, hogy keresztény ember ne vállaljon olyan hivatást /mint pl. pedagógus/, ahol feltétel nélkül ki kell szolgálnia a fennálló társadalmi rendet. A békepapoktól elhatárolták magukat, mivel azok az állammal együtt működnek. Az általuk vezetett ifjúsági csoportoknál szellemi olimpiászokat rendeztek, melyeknek célja a fiatalokban már egyébként is elültetett nacionalista, irredenta nézetek elmélyítése volt. A fiatalok részére csoportos kirándulásokat, túrákat és táborozásokat rendeztek, hogy ezzel is

elvonják őket a KISZ és az úttörő szervezetekben rendezett hasonló megmozdulásoktól és a fiatalokat minél szorosabban maguk mellé állítsák.

E tevékenységükkel olyan megbízható elit csoport, törzsgárda kinevelése volt a céljuk, amely adott alkalommal a népi demokratikus államrendnek általuk remélt megdöntése után alkalmas legyen a hatalom megragadására és a kialakítandó új, keresztény-burzsoá társadalmi rendben a vezető állások betöltésére.

Thiry István vádlott korábban nem volt a regnumi szervezet tagja. Ő külön szervezett egy 10 főből álló ifjúsági csoportot, amelyet fasiszta szellemben és a népi demokratikus államrend elleni szembehelyezkedésre nevelt.

Emődi László vádlott pedig a regnumi szervezeten kívül még a „Keresztény Front” elnevezésű illegális állam ellenes szervezkedéshez is kapcsolódott.

Az elsőfokú bíróság ítéletében a vádlottak elítélésük után kifejtett cselekményeik vonatkozásában tényállásként lényegében a következőket állapította meg.¹⁹²

A vádlottak, Somogyi vádlott kivételével a börtönben, ahol szabadságvesztésüket együtt töltötték, 1963 év tavaszán arról értesültek, hogy közkegyelem várható, melynek folytán szabadlábba kerülhetnek. Ekkor a vádlottak abban reménykedtek, hogy ez bizonyos jobbra tolódást jelent, ami esetleg a szerzetes rendek és egyéb papi szervezetek, valamint az egyházi iskolák működésének engedélyezését is eredményezheti. Megállapodtak azonban abban is, hogy amennyiben nem ez történik meg, akkor a korábbi elítélésük alapját képező tevékenységüket ugyanabban a szellemben és módon, az általuk illegálisan fenntartott „Regnum Marianum” szervezet keretén belül fogják tovább folytatni...

A vádlottaknál tartott házkutatás során sok írásos anyag került lefoglalásra. Annak nagy része a népi demokratikus államrend elleni gyűlölet felkeltésére alkalmas kitételeket tartalmaz. Az anyag nagyrésze nyugati országokból származó könyvekből, brossúrákból áll, valamint az ezekből készített sokszorosított anyagból. A vádlottaknak erre az anyagra az illegális munkájukhoz volt szükségük. A sokszorosítást Rózsavölgyi László vádlott végezte.

A Legfelsőbb Bíróság mindazokat a fejtegetéseket és ténymegállapításokat, amelyek a fentebb vázolt tevékenységhez nem kapcsolódnak (pl. hogy ki kapott IKKA csomagot), a tényállásból kirekesztette.

Végül az elsőfokú ítélet tényállása tartalmaz egy alapvető ellentmondást: az illegális ifjúsági csoporton belül folytatott tevékenységről azt állapította meg egyrészt, hogy a vádlottak csupán hittanra tanították a befolyásuk alá vont fiatalokat (ít. 40. old.), másrészt arra hivatkozik, hogy az ítéletben „felsorakoztatott tények bizonyítják azt a körülményt, hogy a vádlottak a rendszer elleni határtalan gyűlöletükben nemcsak hittant tanítottak a befolyásuk alá vont fiatalokkal”. (Ítélet 55. old.)

Az elsőfokú ítélet indokolásának ez az ellentmondása a később kifejtendőkre figyelemmel sem a vádlottak bűnösségének megállapítására, sem a cselekmény minősítésére, sem pedig a büntetés kiszabására lényeges kihatással nincs, s ezért az hatályon kívül helyezési okot nem képez.

— — — —

¹⁹² A következő részben szinte szó szerinti átvételek vannak az előbb ismertetett, május 21-én kelt ítéletből, ezért csak azokat a részeket vesszük át, amelyek új információkat adnak.

A védelem a tényállást több irányban támadta. E támadás azonban részben a bizonyítékok bírói mérlegelése ellen irányult, részben pedig olyan ténymegállapításra vonatkozott, amelyeket a Legfelsőbb Bíróság a fentiek szerint a tényállásból kirekesztett. A tényállást a bizonyítékok mérlegelése, illetve a kirekesztett tényállásrészek vonatkozásában támadó fellebbezések alaptalanok, illetve tárgyaltalanok.

Hagyó József vádlott és védője mint iratelleneset támadták azt az ítéleti ténymegállapítást, mely szerint e vádlott, mint a regnumi szervezet házfőnöke gyakorlati útmutatást adott Somogyi Sándor vádlottnak, hogyan végezze ifjúsági vezető munkáját.

Ez a támadás alaptalan, mert Hagyó József vádlott az elsőfokú bíróság által elfogadott nyomozati vallomásában (Nyom.ir. III. kötet 152–153. old.) részletesen előadta, hogy Somogyi Sándor vádlottnak, mint ifjúsági vezetőnek feladatául mit jelölt meg.

Rózsavölgyi László, Thiry István, Hagyó József és dr. Werner Alajos vádlottak védői mint iratelleneset támadták azt az ítéleti ténymegállapítást, mely szerint vádlottak szabadulásuk előtt a börtönben megállapodtak abban, hogy szabadulásuk esetén az illegális regnumi szervezetet továbbra is fenntartják és annak keretében az elítélésük előtti szellemben és módon fogják folytatni tevékenységüket.

Ez a támadás sem alapos.

Hagyó József vádlott a nyomozás során (nyom.ir. III. kötet 213. old.) vallotta: „Elhatároztuk, hogy szabadulásunk után sem hagyjuk abba a munkát, hanem abban a szellemben folytatjuk, mint eddig”. Hagyó József e vallomását nem vonta vissza, hanem a későbbi kihallgatásainál annak tartalmát igyekezett tompítani, félremagyarázni. Az elsőfokú bíróság azonban Hagyó József vádlott nyomozati vallomását összevetette a megállapított tényekkel és az ezekkel történt együttes értékelés alapján megállapította tényként, hogy a vádlottak börtönbeli megállapodása az elítélésük előtti tevékenységüknek a régi szellemben és módon való folytatására irányult.

A Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint is az elsőfokú bíróság mérlegelésének helyességét az egyéb megállapított tények és a vádlottak szabadulásuk utáni tevékenysége alátámasztja.

Így Thiry István vádlott, aki korábban nem volt a regnumi szervezet tagja, hanem különállóan nevelt egy ifjúsági csoportot fasiszta szellemben, a börtönben kérte vádlott-társait, hogy szabadulásuk után ő is tagja lehessen a regnumi szervezetnek és ekként ő is ennek keretében szervezeten folytathassa az ifjúsági „nevelő” munkát. E körülmény is mutatja, hogy nem a regnumi szervezetnek korábbi, a hatóság részéről történt 1951. évi feloszlata előtti szellemben történő tevékenységnek, hanem az 1961. évi elítélésük alapját képező tevékenységnek ugyanabban a szellemben való folytatásáról volt szó. A vádlottak szabadulásuk után ennek megfelelően is jártak el.

A vádlottak szabadulása után Emődi László vádlott vállalta: utána néz, hogy az elítélésük után a regnumi szervezet szabadon maradt tagjai tevékenykedtek-e továbbra is, és fennmaradtak-e az ifjúsági csoportok. Megállapította, hogy a regnumi szervezet szabadon maradt tagjai a vádlottak elítélése miatt megijedtek és a régi csoportok nagyrészt szétszűllöttek.

Ezután a vádlottak megkezdték az 1961. évi elítélésükig kézben tartott ifjúsági csoportok újjászervezését, valamint új csoportok létrehozását. Ez nyilván mutatja, hogy a vádlottak a börtönben a regnumi munkának az 1961. évi keretben és szellemben való tovább folytatásában állapodtak meg és tevékenységüket ennek megfelelően folytatták.

Hagyó József vádlott védője továbbá mint iratelleneset támadta azt az ítéleti ténymegállapítást, mely szerint Hagyó József vádlott „A világ legijesztőbb olvasmánya” című izgatató tartalmú írását az egyik regnumi összejegyzetben felolvasta.

Ez a támadás sem alapos.

Hagyó József vádlott a vitatott tényt a nyomozás során beismerte. (Nyom.ir. III.kötet. 222. old.) Az elsőfokú bíróság e vallomását elfogadta.

Végül sérelmezte Hagyó József vádlott védője azt a ténymegállapítást, mely szerint a regnumi szervezet tevékenységéről dr. Werner Alajos vádlottat rendszeresen tájékoztatta.

Ez a támadás alapos. Csak arra van adat, hogy dr. Werner Alajos vádlottat Hagyó József vádlott egy ízben Celldömölkön meglátogatta és tájékoztatta. De, hogy ez a tájékoztatás rendszeres lett volna, erre adat nincs. Ezért a Legfelsőbb Bíróság az általa helyesbített és összefoglalt tényállásban ezt tényként nem is rögzítette.

III.

Az elsőfokú bíróság a Legfelsőbb Bíróság által helyesbített tényállás alapulvételével helyesen következtetett a vádlottak bűnösségére.

Az irányadó tényállás szerint a vádlottak az illegális regnumi szervezetben folytatott állam ellenes tevékenységük miatt a velük szemben kiszabott szabadságvesztés töltésének ideje alatt a börtönben megállapodtak, hogy szabadulásuk után az elítélésük alapját képező tevékenységet folytatni fogják. Szabadulásuk után a megállapodásuknak megfelelően újraszervezték a regnumi szervezetet és ennek keretében a régi ifjúsági csoportok közül egyeseket újraszerveztek, valamint újakat is létrehoztak. A vádlottak az általuk kiválasztott fiatalokat a régi szellemben és módon, konspiráltan vallásoktatás leple alatt idealista világnézetre tanították abból a célból, hogy az általuk remélt rendszerváltozás esetén egy olyan elit csoport álljon rendelkezésükre, mely az új keresztény – kapitalista társadalmi rendben vezető pozíciók betöltésére alkalmas legyen.

A vádlottaknak ez az illegális tevékenysége államellenes bűntettet valósít meg.

A bűnösség megállapítása miatt bejelentett fellebbezések tehát alaptalanok.

IV.

A vádlottak cselekményének minősítésénél tévedett azonban az elsőfokú bíróság, amikor azt a Btk. 118. §-ában meghatározott összeesküvésre irányuló előkészületnek minősítette.

A vádlottak tevékenysége nem összeesküvésre irányuló előkészület. A vádlottak a regnumi szervezet keretében elkövetett, a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés miatt velük szemben kiszabott szabadságvesztést a börtönben együtt töltötték.

Az államrend megdöntésére irányuló erőcsoportosulás, az összeesküvés nem szűnik meg azáltal, hogy annak tagjai, vagy azok közül egyesek lelepleződnek, bírói eljárás indul ellenük és szabadságvesztésre ítélik őket.

A vádlottak elítélése folytán sem szűnt meg az összeesküvésük. A vádlottak a börtönben nem valamely új összeesküvés létrehozásában állapodtak meg, hanem szándékuk az elítélésük folytán szünetelő, de meg nem szűnt összeesküvés folytatására, a régi összeesküvés felújítására irányult. A vádlottak szabadulásuk után ennek megfelelően jártak el. Első dolguk tájékozódás volt abban az irányban, mit csináltak a regnumi szervezet szabadon maradt tagjai. Miután ennek során megállapították, hogy szabadságvesztésük ideje alatt az illegális regnumi szervezet által szervezett ifjúsági csoportok nagyrészt szétzüllöttek, nyomban hozzáfogtak a még fennmaradt régi ifjúsági csoportok újjászervezéséhez, valamint újak megszervezéséhez.

A vádlottak az ifjúsági csoportokat az 1961. évi elítélésüket megelőző módszer szerint és ugyanabban a szellemben nevelték.

A vádlottaknak az illegális regnumi szervezeten belüli erőcsoportosulása és konspirált szervezett tevékenysége – minthogy a vádlottak az általuk kiválasztott és csoportokba szervezett fiatalokat rendszerváltozásra számítva olyan szellemben nevelték, hogy az új keresztény-kapitalista társadalmi rendben a vezetői helyeket betölthessék – a népi demokratikus állami és társadalmi rend aláásására, gyengítésére irányult, összeesküvést valósít meg.

Téves az elsőfokú bíróságnak az az álláspontja, hogy a vádlottak tevékenysége azért minősül csupán összeesküvésre irányuló előkészületnek, mert nem nyert bizonyítást, hogy a vádlottak az ifjúsági csoportokban katolikus hitoktatás és erkölcsstan tanításán kívül a fiatalokat a népi demokratikus államrenddel való szembehelyezkedésre is nevelték.

A vádlottak erőcsoportosulásuk célját – rendszerváltozás esetére elit gárda kinevelését – elérhetőnek találhatták volna azáltal is, hogy az általuk kiválasztott fiatalokat egyenlőre (sic.) vallásosságra és szilárd idealista világnézetre nevelik anélkül, hogy őket ebben az időpontban nyíltan a népi demokratikus államrend elleni szembehelyezkedésre szólítanák fel, sőt anélkül is, hogy a fiatalok előtt már felfednék, hogy a nevelésüknél milyen cél vezeti őket. A vádlottak eme államellenes céljaik megvalósítása érdekében kifejtett összehangolt tevékenysége tehát nem az erőcsoportosulás létrehozására, hanem államellenes céljaik megvalósítására irányult s mint ilyen, nem az összeesküvés előkészületeként, hanem csupán összeesküvői tevékenységként értékelhető.

A vádlottak azonban az általuk szervezett ifjúsági csoportokban a fiatalokat a tényállás szerint nemcsak hittanra tanították, hanem közölték velük, hogy az 1961 évi elítélésük „vallásüldözés” volt, továbbá, hogy az ifjúsági csoportok létezését a hatóság tiltja és a csoportok munkájában való részvétel nagy veszélyt rejt magában. A befolyásuk alá vont vallásos érzelmű fiataloknak az államrenddel szembe fordítását megkezdték. A vádlottak kirándulásokat, túrákat, táborozásokat szerveztek a fiatalokkal, mindezt abból a célból, hogy őket a demokratikus ifjúsági szervezetek által rendezett ilyen megmozdulásoktól visszatartsák és minél szorosabban befolyásuk alá vonják őket. Az a körülmény, hogy a vádlottak meghatározott céljuk elérésében, az elit-gárda kinevelésében meddig jutottak el, sem a bűnösség, sem a cselekmény minősítése, sem pedig a büntetés kiszabására lényeges kihatással nincs. Ezért az elsőfokú ítélet 40. és 55. oldalán észlelt alapvető ellentmondás kiküszöbölése végett az ítéletet céltalan lett volna hatályon kívül helyezni.

A kifejtettekre tekintettel a Legfelsőbb Bíróság a Be. 258. §-a alapján megváltoztatta az elsőfokú bíróság ítéletét és a vádlottak cselekményét a Btk. 117. §-ában meghatározott összeesküvésben való részvételnek minősítette.

V.

A változott minősítés folytán új büntetés kiszabása vált szükségessé. Minthogy a vádlottak terhére súlyosítás végett fellebbezési óvás bejelentve nincs, a büntetések súlyosításának helye nem lehet.

Az elsőfokú bíróság helyesen értékelte a vádlottak terhére – Somogyi Sándor vádlott kivételével – súlyosító körülményként, hogy speciális visszaesők, akik államellenes cselekmény miatt már hosszabb tartamú szabadságvesztésre voltak ítéelve. Továbbá azt a körülményt, hogy bár közkegyelem folytán kerültek szabadlábba, ennek ellenére bűnös magatartásukon nem változtattak.

Somogyi Sándor vádlottnál pedig az elsőfokú bíróság helyesen értékelte súlyosítóként, hogy vele szemben államellenes bűncselekmény miatt folyamatban volt korábbi büntető eljárást a Bt. 56. §-a alapján megszüntették.

Emödi László, Keglevich István és Thiry István vádlottak esetében az elsőfokú bíróság helyesen értékelte súlyosító körülményként e vádlottaknak a cselekmény elkövetésében

tanúsított konok, elszánt magatartását. Tévedett azonban amikor Rózsavölgyi László, Hagyó József, dr. Werner Alajos és Somogyi Sándor vádlottaknál is konok, elszánt magatartást súlyosítóként értékelt. E vádlottak a fent nevezett vádlott-társaikhoz viszonyítva nem mutattak olyan konok elszántságot. Ezért a Legfelsőbb Bíróság az említett vádlottak vonatkozásában e körülmény súlyosítókénti értékelését mellőzte.

Az elsőfokú bíróság helyesen értékelté enyhítő körülményként dr. Werner Alajos vádlottnál idős korát és igazolt betegségét, úgyszintén Somogyi Sándor vádlottnál, hogy a cselekményt vádlott-társai befolyása alatt követte el.

Tévedett az elsőfokú bíróság, amikor Hagyó József vádlottnál enyhítő körülményt nem észlelt. A Legfelsőbb Bíróság ilyenként értékelté a beismerő vallomását.

A Legfelsőbb Bíróság dr. Werner Alajos vádlottnál a cselekménye szűkebb körére és vádlott-társaihoz viszonyítottan annak kisebb tárgyi súlyára, valamint a nyomatékos enyhítő körülményekre tekintettel a Btk. 117. § (1) bekezdése alapján a Btk. 68. § (2) bek. c/ pontjának alkalmazásával szabta ki a büntetését.

A többi vádlottak büntetését a cselekményük tárgyi súlyára és a bűnösségi körülményekre tekintettel a Legfelsőbb Bíróság a Btk. 117. § /1/ bekezdése alapján az elsőfokú ítéletben megállapított tartamban szabta ki.

Megjegyzi a Legfelsőbb Bíróság, hogy Thiry István vádlott büntetése a vádlott-társai büntetéséhez viszonyítva törvénysértően enyhének látszik.

A vádlottak a fellebbezési tárgyaláson a bűnügyi költségekben való egyetemleges marasztalást sérelmezték, figyelemmel az írásszakértői vizsgálattal felmerült költségekre.

Ez a fellebbezési panasz alaptalan, mert az izgató tartalmú iratok készítése és sokszorosítása az összeesküvés érdekében történt és ekként az írásszakértői vizsgálattal felmerült költséget az összeesküvés résztvevőinek egyetemlegesén kell viselniük.

A vádlottak előzetes letartóztatásban töltött idejének a szabadságvesztésbe történt beszámítása a Btk. 77. § /1/ bekezdésének rendelkezésén, az alaptalannak talált fellebbezések elutasítása pedig a Be. 261. § /1/ bekezdésén alapul.

A vádlottaknak – Somogyi Sándor vádlott kivételével – a korábban velük szemben kiszabott szabadságvesztés még ki nem töltött részét a jelen ügyben kiszabott szabadságvesztéssel egyhuzamban kell kitölteniük, s ezért a Legfelsőbb Bíróság a Be. 283. § /2/ bekezdése alapján felhívta az elsőfokú bíróságot az összbüntetésbe foglalás iránti intézkedésre.

Budapest, 1965. évi november hó 2. napján.

Dr. Vida Ferenc s.k. a tanács elnöke, dr. Fehérváry Árpád s.k. előadó bíró, dr. Tordai Gyula s.k. bíró.

A kiadvány hitelélül:
Deszpótné (?) irodavezető

A „robbantósok” pere

Némileg eltérve a *Mellékletben* eddig közölt dokumentumok stílusától, alább egy rövid összefoglalást adunk a könyvünk *Kint és bent* című fejezetében felidézett „robbantós ügyről”. Mivel a Regnum Marianum története szempontjából itt csak egy kisebb – bár a maga idején nem kis nehézséget okozó – epizódról van szó, ezúttal nem is az eredeti forrásanyagokat idézzük, hanem a tárgyaláson résztvevők jegyzetei, illetve az 1971-es, harmadik regnumi per ítéletében foglaltak alapján állítottunk össze egy rövid „jegyzőkönyvet”.

Az 1970. november 26-i „robbantós ügyben” résztvevőket külön bírósági tárgyalás keretében ítélték el.¹⁹³ A négy vádlott regnumi fiút a BTK. 219. paragrafusának első és második bekezdésére hivatkozva „együttesen és folytatólagosan elkövetett garázdaság büntette” miatt vonták felelősségre. Az első ülésre 1971. február 10-én került sor. (Az ügy nagyságrendjéhez képest tehát igen hosszúra nyúlt a vizsgálati fogság ideje.)

A vádlottak és a tanúk elmondásai alapján a következő kép rajzolódott ki a „bűntény” körülményeiről: Már az 1970 augusztusi zempléni, majd a novemberi nagybörzsönyi kiránduláson is robbantgatott az elsőrendű Langer György vádlott az általa összekevert magnézium, foszfor, glicerinnel töltött segélyszállal. A vádlott véleménye egyébként az volt, hogy városban nem kísérletezget ilyenekkel, de társai unszolására november 26-án ezt mégis megtette. (Idézet a jegyzőkönyvből: „Tegyük emlékeztetéssé ezt a napot a Hagemannék letartóztatása elleni tiltakozásul.”)

Az első robbantásra az este 9 órakor befejeződött közösségi összejövetel után, a Losonci utca sarkán került sor. Gépkocsiforgalom, járókelők nem lévén a környéken, meggyújtották az első töltetet. Nyolc másodperc múlva következett be a robbanás, de csak egy ember nézett ki a közeli ház nyitott ablakán. Látva, hogy nem okozott nagyobb riadalmat az akció, a fiúk fölbátorodtak, s a Futó utcában, majd másutt is folytatták a játékot. Így érkeztek el a Margit hídig.

A szigeti lejárótól körülbelül 100 méterre volt az a személtáda, amelybe az újabb töltetet elhelyezték. Időközben járókelők jelentek meg a színen, de ekkor már késő volt, a robbanást nem lehetett megakadályozni... Az éppen arra jövők között két önkéntes rendőr is volt. Utóbbiak a bíróságon elmondták, hogy az MSZMP-rendezvény miatt megerősített szolgálatot rendeltek el. A robbantástól 15-50 méterre lehettek, amikor a durranás elhangzott; azt gondolták, defektet kapott egy autó. A bíróság elé tanúként megidézték önkéntes rendőrök közül az egyik megjegyezte: ha a romok környékén, a szálló közelében történt volna az eset, biztosan szitává lőtték volna az elkövetőket...

Az ismertett környezettanulmányokból kiderült, hogy többnyire „sokgyermekes, szegénysorsú, becsületes dolgozók gyerekei” voltak az elkövetők, akiket mindenki segítőkész, udvarias fiúknak ismert. Szerettek olvasni, filmet nézni, zenét hallgatni; nem éltek kicsapongóan. Az orvosi vélemény csupán az első- és másodrendű vádlottak esetében mutatott ki „pubertáskori, diszharmónikus fejlődést, zavart lelkiállapotot”.

A február 11-i tárgyaláson kapott szót a szakértő. Elmondásából kiderült, hogy a vizsgált anyag nem robbanó-, hanem villanószer, amelynek hatását a foszfor fokozta. A felhasznált alapanyagok bárki számára beszerezhetőek, tilalmi listán nem szereplnek. Nagyobb mennyiségben és kellőképpen lefojtva alkalmasak vagyontárgyak megromlására, megsemmisítésére is; ilyen volt a lefoglalt töltetek egyike, mely 77 grammot nyomott.

¹⁹³ Lásd: Pesti Központi Kerületi Bíróság 10.B.20.095/1971.-10. számú ítélete.

A második tárgyalási nap délutánján hangzottak el a perbeszédék. A sort az ügyész vádbeszéde nyitotta, aki kifejtette: Nem szokványos garázdaság történt, hiszen az elkövetők nem mondhatók huligán elemeknek. De nem enyhébb az eset, mint a szokványos garázdaság, mert: „A vádlottak szervezett csoportot alkottak, amely szoros, kapcsolatot tartott Hagemann államellenes összeesküvésével. Távol áll azonban tőlem, hogy ezeket a szálakat bogozzam – mondta az ügyész –, erre nem kaptam..., ez nem célom.” (Az elszólás, a nyelvbotlás sokat elárult az ügy háttéréről.)

A szervezettség bizonyítékának tekintette a vádló, hogy az egyik új tag belépésekor mindenki véleményét nyilvánította a felvétel ügyében. Maga a robbantás is kollektív elhatározás gyümölcse volt, kimerítette a „bűnszövetkezet” fogalmát, és az sem vitatható, hogy a cselekmény elkövetése nem egyszeri, hanem folyamatos volt. A minősítésnél figyelembe kell venni azt a tényt – érvelt az ügyész –, hogy a vádlottak magatartása nemcsak riadalmat keltett, hanem megbotránkozást, amit az is bizonyít, hogy az eset után intézkedő önkéntes rendőr megbotránkozásában ütlegelni kezdte a másodrendű vádlott Lelkes Tamást. „A tanúnak ez a magatartása azt is bizonyítja, hogy vádlottak cselekménye közös elkövetés eredménye volt, mivel a tanú tudatában az egész társaság, mint elkövető szerepelt, s nem az elsőrendű vádlottat kezdte ütni, aki a robbantást tulajdonképpen végrehajtotta.”

Súlyosbító körülményként értékelte az ügyész, hogy bár nem érte el a vádlottak magatartása a BTK-ban megállapított „különösen nagy riadalmat kiváltó garázdaság” mértékét, de ez csupán a véletlenül múltott. Ha történetesen néhány száz méterrel odébb történik az eset, különösen nagy riadalmat válthatott volna ki.

A vádbeszéd végén elhangzott a kérés, hogy a bűncselekményt a bíróság ne minősítse úgy, mintha csak gyerekes csínytevésről lenne szó, hanem értékelve annak társadalmi veszélyességét, a vádlottakat büntetésvégrehajtási munkahelyen letöltendő szabadságvesztésre ítélje.

A védelmet ellátó dr. Bárándy ügyvéd nyelvészeti elemzéssel kezdte meg beszédét: „A riadalom, riadás, riadó szavaink nemcsak egyszerű ijedséget tartalmaznak, hanem valami aktív, a veszély elhárítására irányuló magatartást is, például: menekülés, összefogás, fütykös ragadása stb. Jelen esetben erről nem beszélhetünk; a tanúk, bár kisebb-nagyobb fény- és hanghatásról számoltak be, de egyöntetűen nyilatkoztak arról, hogy aktív magatartásra nem került sor. A járókelők, a lakók legfeljebb csak megnézték, mi lehetett a durranás, aztán látva, hogy veszély nincs, dolguk után láttak.”

A robbanás mértékéről szólva az ügyvéd kifejtette, hogy volt aki az aszfaltfúróhoz, berobbanó kipuffogócső zajához hasonlította a hangot; két kocsit megállt, vezetőik a gumikat nézték. Márpedig, ha defektnek hallható a robbanás, az riadalmat, félelmet nem kelthet. „A tanú magatartása nem utal megbotránkozásra, mert annak millió indítéka lehet; ez inkább egy helytelen, pimasz magatartásnak ítélné meg, mert jól néznénk ki, ha rendőreink azzal kezdenék a gyanúsítottak letartóztatását, hogy jól összeverik őket” – érvelt, kicsit szurkálkodva is a hatóságokkal a nagyszerű védőügyvéd.

Az együttes elkövetést is árnyaltabban kell nézni: miféle garázda csoport az, amellyel egyetlen ember derékszíjjal szembe mer szállni, ütlegelni meri a tagokat. Nem tekinthető szervezettnek egy olyan baráti kör, ahol – mielőtt beválnának valakit – megbeszélik a tagfelvételt. Egyébként felvételi kérelem és szavazás sem volt. A pukkantás hasonlóképpen nem kollektív megegyezés eredménye volt, hanem az egyik a másikat oldalba bökte: „na, próbáljuk már ki”, míg a többiek talán oda se figyeltek.

Érdekes szópárbajjal zárult a tárgyalás. A védőügyvéd kérte, fogadja el a bíróság a hosszú vizsgálati fogságot büntetésnek, s ne szakítsa ki családi környezetükből a vádlottakat, hisz – amint azt az ügyész is elismerte – nem huligán, lump fiatalokról van szó. Az ügyész – szembefordulva a védőügyvéddel – hangsúlyozta: „a családi környezet, amelyből a kiemelését javasoltam, nem annyira alkalmas nevelésre, amint azt az ügyvéd feltüntette. A szülők

gyerekeiket hittanra járatták, amibe én nem kívánok belekötni, hiszen ez mindenkinek alkotmányos joga, de igenis belekötök abba, hogy Hagemann Frigyeshez járatták gyermekeiket, aki nem is pap, és jelenleg összeesküvés vádjával van letartóztatva.”

Talán a tárgyalásról fölidézett néhány sor is érzékelteti, hogyan munkálkodtak az illetékesek azon, hogy a Regnumot, ahol csak lehet, sározni próbálják a szerencsétlen „robbantós ügy” kapcsán.

Az 1971-es per

Budapesti Fővárosi Bíróság
T..B. XVI. 9270/1971/5. szám

(pecsét)
SZIGORÚAN TITKOS

A NÉPKÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN!¹⁹⁴

A Budapesti Fővárosi Bíróság Budapesten, 1971. évi április hó 26., 27., 28., május hó 3., 4., 5., 6., 10., 11., 12., 13., 17., 18., 20., 21., és 31. napjain a nyilvánosság kizárásával megtartott zárt tárgyaláson meghozta a következő

ítéletet:

Az 1970. szeptember hó 9. napjától előzetes letartóztatásban lévő:

I.r., HAGEMANN FRIGYES vádlott:

/: aki 1932. május hó 27-én Budapesten született.../”¹⁹⁵

Az 1970. évi szeptember hó 9. napjától előzetes letartóztatásban lévő:

II.r., TURY LAJOS vádlott:

/: aki 1914. július hó 14.-én Ipolyságon született.../

Az 1970. évi szeptember hó 11. napjától előzetes letartóztatásban lévő:

III.r., SOMOGYI SÁNDOR vádlott:

/: aki 1937. február hó 7.-én Szegeden született.../

A szabadlábon lévő:

IV.r., *KATONA ISTVÁN* vádlott:

/: aki 1940. szeptember hó 8.-án Sáregresen született.../

BŰNÖSÖK:

Összeesküvésben való részvétel büntetében.

Az 1970. évi szeptember hó 12.-étől 1970. évi szeptember hó 13. napjáig előzetes letartóztatásban, azóta szabadlábon lévő:

V.r., DOSKÁR BALÁZS vádlott:

/: aki 1946. június hó 18.-án Budapesten született.../

Az 1970. évi szeptember hó 10. napjától 1970. évi szeptember hó 13. napjáig előzetes letartóztatásban, azóta szabadlábon lévő:

VI.r., HEGYI VERONIKA vádlott:

/: aki 1945. június hó 26.-án Balatonszárszón született.../

BŰNÖSÖK:

egyesületi joggal való visszaélés büntetében.

¹⁹⁴ Az e perben született ítéleteket – a 61-es és 65-ös anyagok közlésével ellentétben – több helyen is rövidítettük. Ennek oka, hogy a 68 + 11 oldalnyi dokumentumban jelentős mennyiséget tesznek ki a korábbi ítéletek ismertetései, illetve olyan részletek, amelyeket már bemutattunk (pl. a „robbantós-ügy”). A nyomozati anyagok hivatkozási oldalszámait ezúttal nem vettük be a szövegbe, ugyanis a források ismerete nélkül új információt nem hordoznak.

¹⁹⁵ A személyi adatok átvételét elhagyjuk.

A bíróság ezért:

I.r., HAGEMANN FRIGYES vádlottat:

5 /:Öt:/ évi szabadságvesztésre, mint főbüntetésre, 5 /:Öt:/ évi közügyektől eltiltásra, és 5000.- /:Ötezer:/ Forint részleges vagyonekobjásra, mint mellékbüntetésre,

II.r., TURY LAJOS vádlottat:

3 /:Három:/ évi és 6 /:Hat:/ hónapi szabadságvesztésre, mint főbüntetésre, 4 /:Négy:/ évi közügyektől eltiltásra, és 4000.- /:Négyezer:/ Forint részleges vagyonekobjásra, mint mellékbüntetésre,

III.r., SOMOGYI SÁNDOR vádlottat:

4 /:Négy:/ évi szabadságvesztésre, mint főbüntetésre, 4 /:Négy:/ évi közügyektől eltiltásra, és 4000.- /:Négyezer:/ Forint részleges vagyonekobjásra, mint mellékbüntetésre,

IV.r., KATONA ISTVÁN vádlottat:

2 /:Kettő:/ évi és 6 /:Hat:/ hónapi szabadságvesztésre, mint főbüntetésre, 3 /:Három:/ évi közügyektől eltiltásra mint mellékbüntetésre,

V.r., DOSKÁR BALÁZS vádlottat:

10 /:Tíz:/ hónapi szabadságvesztésre, mint főbüntetésre, és 1 /:Egy:/ évi évi közügyektől eltiltásra mint mellékbüntetésre,

VI.r., HEGYI VERONIKA vádlottat:

6 /:Hat:/ hónapi szabadságvesztésre, mint főbüntetésre, és 2000.- /Kettőezer:/ Forint pénzbüntetésre, mint mellékbüntetésre

ítéli.

A bíróság a VI.r. Hegyi Veronika vádlottal szemben kiszabott szabadságvesztés végrehajtását 3 /:Három:/ évi próbaidőre felfüggeszteni rendeli.

A VI.r. Hegyi Veronika vádlottal szemben kiszabott pénzmellékbüntetés meg nem fizetése esetén, 25 /:Huszonöt:/ Forintonként 1 /:Egy:/ napi, összesen 80 /:Nyolcvan:/ napi szabadságvesztésre kell átváltoztatni.

Az I.r., Hagemann Frigyes, II.r., Tury Lajos, III.r., Somogyi Sándor és IV.r., Katona István vádlottakkal szemben kiszabott szabadságvesztést, szigorított börtönben kell végrehajtani.

Az V.r., Duskár Balázs vádlottal szemben kiszabott szabadságvesztést és a VI.r. Hegyi Veronika vádlottal szemben kiszabott szabadságvesztést, – végrehajtás esetén, – szigorított büntetésvégrehajtási munkahelyen kell végrehajtani. (...) ¹⁹⁶

Tényállás:

Hazánkban 1948-ban, a proletárdiktatúra létrejöttkor, különböző egyházi jellegű szervezetek, egyesületek, megkezdték politikai aknamunkájukat a népi demokratikus államrend ellen.

Kormányzatunk ennek megakadályozása végett 1951-ben külön rendelettel feloszlatta ezeket az egyesületeket. Így került feloszlásra a Regnum Marianum elnevezésű papi egyesület, melynek a feloszlásáig fő tevékenységi köre az ifjúság nevelése volt.

Tagjai a feloszlás után illegálisan tovább folytatták a népi demokratikus államrend elleni tevékenységüket. Ennek volt a következménye, hogy 1961-ben a Fővárosi Bíróság... ¹⁹⁷ a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés vezetése,

¹⁹⁶ A következőkben az ítélet rendelkezik az előzetes letartóztatásban eltöltött idő beszámításáról, s több oldalon keresztül sorolja a lefoglalt – *elkobozni és megsemmisíteni rendelt* – iratok, tárgyak jegyzékét. Ugyancsak eltekintünk az indoklási részben a „Vádlottak személyi körülményei” fejezetcím alatt közöltek átvételétől.

¹⁹⁷ Hivatkozási számok, illetve a vádlottak felsorolása.

illetve a szervezkedésben való tevékeny részvétel büntette miatt hosszabb-rövidebb tartamú szabadságvesztésre ítélte...¹⁹⁸

I.r., Hagemann Frigyes, II.r., Tury Lajos és III.r., Somogyi Sándor vádlottakat, mint rk. papokat egyébként az Állami Egyházügyi Hivatal és a hivatalos egyházi vezetőség kizárta a római katolikus papi keretből, papi működésüket a plébániákon megtiltotta. Így Hagemann Frigyes, Tury Lajos és Somogyi Sándor a Solidaritas HTSZ-nél helyezkedtek el, különböző beosztásokban. Tury Lajos ugyanakkor 1965-ben átvette Hagyó Józseftől az örökimádó templomban működő énekkar vezetését. Somogyi Sándor másodállásban a Budakalászi plébánián kántorként tevékenykedett 1966 év decemberétől – ahol egyúttal a ministránsok „oktatását” is elvállalta Makk Ferenc plébánostól.

1966 év őszén Hagemann Frigyes vádlott úgy látta, hogy az 1965-ös bünvádi eljárásnak és az azt követő ítéletnek a hullámai elcsendesedtek, az illegális szervezet szabadlábban maradt tagjainak tevékenységét a hatóságok már nem kísérik annyira figyelemmel, ezért 1966 őszén meghívta lakására Tury Lajost, Dr. Werner Alajost, és Konzili Pált, akikkel megállapodott abban, hogy tovább folytatják a Regnum Marianum szervezet illegális tevékenységét. Létrehozzák az illegális szervezet tevékenységét irányító atyagyűlést, ismét felveszik a kapcsolatot a korábban bevont fiatalokkal, és újabb ifjúsági csoportokat hoznak létre.

III.r., Somogyi Sándor vádlott 1966 decemberében szabadult, majd miután elhelyezkedett, 1968 év elején felkereste a lakásán Hagemann Frigyeset, aki tájékoztatta őt arról, hogy az illegális Regnum Marianum tevékenységét tovább folytatva létre kívánják hozni az atyagyűlést. Hagemann Frigyes felszólítására Somogyi Sándor tagja lett az atyagyűlésnek, és ezt követően minden atyagyűlésen részt vett.

Hagyó József 1968 májusában szabadult, rögtön felkereste Hagemann Frigyeset a lakásán és annak tájékoztatása alapján tagja lett az atyagyűlésnek. Hagyó József azonban csak öt-hat alkalommal vett részt az atyagyűléseken.

1967 őszén, 1968 elején Hagemann Frigyes vádlottnak megjelent egy írása a *theologia* (sic.) c. folyóiratban, amely papi körökben igen élénk érdeklődést keltett.

A cikk hatására 1968-ban Hagemann Frigyeset felkereste lakásán IV.r., Katona István vádlott és Sulyok Gábor rk. papok, akiket Hagemann Frigyes tájékoztatott az illegális Regnum Marianum tevékenységéről, majd mindkettőjüket bevonta az atyagyűlésbe. Katona István vádlott ezt követően minden atyagyűlésen részt vett.

Balázs Béla, Bajcsy Lajos, Györgydeák Márton, és Sulyok László rk. papok, akik 1958-óta ifjúsági csoportvezetökként tevékenykedtek az illegálisan működő Regnum Marianum szervezetben, Hagemann Frigyes kezdeményezésére 1968 eleje óta rendszeresen részt vettek az atyagyűlésen, mint az atyagyűlés tagjai.

1968 tavaszán tehát Hagemann Frigyes vádlott kezdeményezése és szervezése alapján az alább felsorolt személyek voltak tagjai a Regnum Marianum illegális szervezet tevékenységét irányító atyagyűlésnek:

Hagemann Frigyes, Tury Lajos, Somogyi Sándor, Katona István, Hagyó József, Konzili Pál, Dr. László Gábor, Bajcsy Lajos, Györgydeák Márton, Balázs Béla, Sulyok László, Sulyok Gábor.

¹⁹⁸ A korábbi ítéletek ténymegállapításait rögzítő részt – a már említett megfontolásokból – nem idézzük. A személyiségi jogok védelme úgy kívánja, hogy kihagyjuk azon névsor ismertetését is, mely az itt következő lapokon olvasható, s amely a következő bevezető szöveg után áll: „Már az 1961-es, de az 1965-ös bünvádi eljárás során szerepelt több olyan személy, a vádlottak által kiképzett un. »ELIT«, akik a jelenlegi bünvádi eljárásban is szerepelnek, vagy személyesen, vagy a testvéreik, vagy már a gyermekeik léptek elő »ELIT«-té.”

1968 májusától az atyagyűlés felsorolt tagjai Hagemann Frigyes irányítása alatt minden hónap második szerdáján rendszeresen összejöttek Hagemann Frigyes lakásán 1970 szeptemberéig, ahol megállapodtak abban, hogy a Regnum Marianum illegális szervezet tevékenységét tovább folytatják ugyanazzal a célkitűzéssel, mint ahogyan 1961 és 1965 előtt működtek.

Az atyagyűléseken 1968 tavaszától – 1970 szeptemberéig az alább felsorolt témákat vitatták meg, fogadták el tevékenységük alapjául, és megvalósítandó feladatuk:

1./ Megállapodtak abban, hogy az 1961-es és az 1965-ös bűnvádi eljárás vallásüldözés, tevékenységük, az ifjúsággal való csoportos foglalkozás tehát törvénybe ütköző cselekmény, de ennek ellenére folytatják cselekményüket, vállalva annak minden következményeit.

2./ Olyan álláspontot foglaltak el, hogy rk. papi működésüket csak az Állami Egyházügyi Hivatal vonta meg, a katolikus egyház vezetőség nem, ugyanakkor a Regnum Marianum papi egyesületet csak a Magyar Kormányzat szüntette meg, egyházjogilag nem szüntették meg, rájuk pedig az állam törvényeivel szemben elsődlegesen az egyház törvényei az irányadók, így az egyház törvényei szerint kötelességük az ifjúsággal való foglalkozás, az ifjúság nevelése, így tevékenységüket folytatniuk kell. Az Állami Egyházügyi Hivatalt nem ismerték el felettes szervüknek, így annak rendelkezéseit nem tekintették magukra nézve kötelezőnek.

3./ Arra a következtetésre jutottak, hogy az ifjúság nevelése vonatkozásában is vallásüldözés van Magyarországon, mert az Állam az ifjúság nevelésénél csak a materialista nevelést engedélyezi hivatalosan, monopolizálja az ifjúság nevelésének jogát, ugyanakkor a hivatalosan engedélyezett hitoktatást mindenütt akadályozzák. A kereten belül működő rk. papok még azt a lehetőséget sem használják ki, amit az Állam és Egyház közötti megállapodás lehetővé tesz, ezért ezen hiányosságot nekik kell illegális tevékenységükkel pótolniuk. Elhatározták, hogy az 1965-ös bűnvádi eljárás során vezető nélkül maradt ifjúsági csoportok tagjaival felveszik a kapcsolatot, azokat tovább képezik, és új ifjúsági csoportokat hoznak létre, változatlan célkitűzéssel.

4./ Az ifjúság csoportos nevelésének célját az 1965-előtti tevékenységükkel teljesen azonosan, az „ELIT” nevelésben határozták meg. Olyan keresztény „elit” gárdát kell kinevelni, akik helyt állnak az élet minden területén, hatással legyenek környezetükre, jó szakmai felkészültségükkel elismerést vívjanak ki, és mint a kovász a kenyérben keresztényi magatartásukkal, – értve alatta világnézetüket – minél több embert megnyerni a maguk számára, átformálni saját világnézetük, felfogásuk szerint.

Ennek érdekében az 1969 novemberében tartott atyagyűlésen megvitatták a „Hiányok és szükségletek a magyar katolikusság egyházi és vallási életében” c. 21. oldalas írógépen sokszorosított anyagot, amely útmutatást ad az ifjúsággal való foglalkozás célját, módszerét, feladatát illetően.

5./ Megállapodtak azokban a feltételekben, hogyan lehet valaki, valamely általuk vezetett ifjúsági csoport tagja. Ezek a feltételek a következők voltak:

a/ Az otthoni környezet vallásos legyen,

b/ megbízható legyen, tehát nem fecsegi el, hogy hová jár, kik a barátai, kik és miről foglalkoznak vele,

c/ fegyelmezett legyen, vagyis minden összejöveten pontosan megjelenjen, az előadásokat odaadóan hallgassa, az azt követő vitákban aktívan részt vegyen, a csoportvezető utasításait maradéktalanul végrehajtsa,

d/ tanulmányi eredményei kiválóak legyenek,

e/ aki a csoportba ajánlotta az is megbízható személy legyen.

6./ Megvitatták az ifjúsági csoportok nevelési módszereit, átadták egymásnak tapasztalataikat. Végsősoron az volt az elfogadott módszer, hogy csak jól kiválasztott fiatalokkal és nem tömeggel kell foglalkozni. A kiválasztott fiatalokat un. „Kupac”-okba kell

szervezni, hogy öt-hat fiatal legyen csak egy „Kupac”-ban, mert így sokkal intenzívebbé, eredményesebbé tehető a képzésük, emellett a hatóságok előtt nem olyan feltűnő a tevékenységük.

7./ Miután az atyagyűlés tagjai között voltak olyanok, akik koruknál fogva nem ismerték a régi Regnum Marianum történetét, így az atyagyűlés döntése alapján Somogyi Sándor felkereste Dr. Darvas Pált, az 1945 előtti Regnum Marianum egyik világi vezetőjét, hogy tartson az atyagyűlés tagjai számára előadást a Regnum Marianum történetéről, szerepéről, tevékenységéről. Dr. Darvas Pál a meghívást elfogadta és 1969 év őszén az egyik atyagyűlésen Hagemann Frigyes lakásán megtartotta előadását. Az előadáson az atyagyűlés tagjai Tury Lajos kivételével valamennyien részt vettek.

Az előadás után az atyagyűlés tagjai megvitatták, hogy szükség van-e még a Regnum Marianum elnevezésre, ezen kívül a fiatalok csoportos nevelésénél szükség van-e az Emődi László által bevezetett kemény, fegyelmezett un. katonás módszerekre, amikoris a csoportvezetőknek, de az atyagyűlés tagjainak is jelentéstétel adási kötelezettségük volt.

Végülis abban állapodtak meg, hogy nem a név a fontos, hanem az, hogy a fiatalokkal a régi szellemben foglalkozzanak, de a katonás fegyelem helyett inkább lazább, barátságos légkört kell kialakítani az ifjúsági csoportok tagjaival, mert így közelebb lehet jutni hozzájuk, családiasabb légkört lehet velük létrehozni. Az ifjúsági csoportok tagjainak nevelési célját, a foglalkozások tartalmát illetően, azonban semmiféle változás nem történt, azt a régi szellemben folytatták tovább, sőt a „Regnum Marianum” nevet is megtartották változatlanul.

8./ Megállapodtak abban, hogy az ifjúsági csoportokkal ugyanolyan formában kell foglalkozni, mint régen, vagyis rendszeresen hetenként – kéthetenként összejevetelt, foglalkozásokat kell tartani valamely csoporttag lakásán. A nyári szünetekben is foglalkoztatni kell a fiatalokat, ezért túrákat, táborozásokat, kirándulásokat kell számukra szervezni. A fiatalok részére ezen kívül közös szórakozásokat kell biztosítani valamely csoporttag lakásán felváltva és a Szilveszteri szórakozásokat is közösen kell megoldani. A túrákkal, táborozásokkal, rendezvényekkel az volt a céljuk, hogy a fiatalokat elvonják a demokratikus ifjúsági szervezetek által rendezett ilyen megmozdulásoktól, és minél szorosabban befolyásuk alá vonják őket.

9./ 1969 őszén az egyik atyagyűlésen megtárgyalták az un. békepapok tevékenységét, amikoris a békepapi mozgalomtól való elhatárolás mellett döntöttek, mert a békepapi mozgalom együttműködést jelent az Állammal, ők pedig nem hajlandók az Állammal együttműködni.

10./ Több atyagyűlésen téma volt, hogy az ifjúsági csoportok tagjai nem léphetnek be demokratikus tömegszervezetekbe, mint pl. a KISZ-be.

11./ 1964-ben Emődi László elkészítette a „Szeptemberi helyzetkép” című írásos anyagát, melyben pontokba szedve rögzítette a Regnum Marianum illegális szervezet államellenes tevékenységének irányelveit, szembenállásukat az Állam, a társadalom törvényeivel. Az atyagyűlés tagjai ennek szellemében tevékenykedtek és a brossúrában levő előírásokat megvitatták az atyagyűléseken. A brossúra tartalmát egyébként az atyagyűlésnek szinte valamennyi tagja ismerte, még 1964-ből, amikor Emődi László az akkori atyagyűlésen azt ismertette.

12./ Amikor 1969-ben az ifjúsági csoportok létszáma már elérte a 150 – 160 főt, így az atyagyűlés tagjai már nem voltak képesek maguk foglalkozni a csoportokkal, a csoportok azon tagjai közül, akik már elérték az un. „Elit” szintet, vagyis alkalmasak voltak arra, hogy az ifjúsági csoportokat maguk vezessék, az atyagyűlés ezekből a személyekből csoportvezetőket jelölt ki. Ezt követően az atyagyűlés tagjainak egyik feladata volt a csoportvezetők tovább képzése, irányítása. Az atyagyűlés e feladat ellátásával IV.r., Katona István vádlottat bízta meg.

13./ Az atyagyűléseken abban is megállapodtak, hogy a nagyobb létszámú ifjúsági csoportokat, kisebb csoportokra, un. „Kupac”-okra kell bontani, mert a nagy csoportok feltűnést keltenek. 1969-ben az egyik ifjúsági túrán ugyanis a hatóságok igazoltatták a nagy létszám miatt a túra résztvevőit. Ennek elkerülése végett javasolta Hagemann Frigyes az atyagyűlés előtt a kisebb csoportok létrehozását.

Az ismertetett témákat több atyagyűlésen megvitatták és a hozott döntésekkel valamennyi atyagyűlési tag egyetértett, ennek szellemében nevelték az ifjúságot. Azt ma már pontosan megállapítani nem lehetett, hogy egy-egy témakört hányszor, mikor, melyik atyagyűlésen vitatták meg, és azokon pontosan kik voltak jelen, de az tény, hogy a felsorolt témákat többször megvitatták és az atyagyűlés tagjai, Hagyó József kivételével, általában mindig jelen voltak az atyagyűlésen.

I.r., Hagemann Frigyes vádlott 1966 és 1970 szeptembere közötti időben több ifjúsági csoportot hozott létre. 1967-ben csatlakozott az egyik ifjúsági csoportjához V.r. Duskár Balázs vádlott, akiből Hagemann Frigyes igen hamar csoportvezetőt nevelt. Hagemann tájékoztatta Duskár Balázst a Regnum Marianum szervezett illegális működéséről, annak célkitűzéseiről, az 1961-es, és 1965-ös bűnvádi eljárásokról, az illegálisan működő regnumi vezetők elítéléséről. Tájékoztatta őt az atyagyűlés tevékenységéről, annak irányító szerepéről...¹⁹⁹

... Hagemann Frigyes és Duskár Balázs vádlottak többször figyelmeztették a csoport tagjait, hogy összejöveteleiket az Állam nem nézi jó szemmel, ezért a csoportos foglalkozásokról, az ott elhangzottakról, a túrákról, a kirándulásokról senki idegennek nem szabad beszélniük, mert abból úgy a csoport tagjainak, mint a velük foglalkozó papoknak igen komoly kellemetlensége származhat. Közölték a csoport tagjaival, hogy az ifjúsággal való ilyen csoportos foglalkozásért a bíróságok már több papot elítéltek. A csoport tagjainak is kellemetlensége származhat ebből, mert a rendőrség kihallgathatja, vagy eltávolíthatják őket az iskolából.

A figyelmeztetés következménye volt az a kialakult gyakorlat, hogy az összejövetelekre egyesével, vagy kettesével érkeztek és távoztak, a feltűnés elkerülése végett.

Több csoport összejövetelen megkérdezte egyik-másik fiatal, hogy beléphetnek-e valamely demokratikus tömegszervezetbe, mint pl. a KISZ-be. Hagemann Frigyes és Duskár Balázs vádlottak soha nem adtak a kérdésre olyan kategorikus választ, amely egyenesen tilalmat jelentett volna, de nyomatékosan felhívták a csoport tagjainak figyelmét, hogy „két urat szolgálni nem lehet”, aki kereszténynek vallja magát, az nem vehet részt olyan szervezetben, ahol a materializmust tanítják, az ateizmust hirdetik. Ettől függetlenül mindenki lelkiismerete szerint döntse el, hogy hová akar tartozni.

Vádlottak tehát – okulva az 1961 -es és 1965-ös bűnvádi eljárás tapasztalatain – nyíltan nem tiltották a fiataloknak, hogy demokratikus tömegszervezeteknek tagjai legyenek, – jól lehet az atyagyűlésen határozottan leszögezték, hogy nem – de nevelési módszereikkel választás elé állították a fiatalokat, hogy a rendszer alapját képező materialista világnézettel, amelyre az iskoláinkban, a demokratikus tömegszervezeteinkben az ifjúságot neveljük, szembehelyezkedve, vádlottak idealista világnézetét tegyék magukévá.

A vádlottak nevelési eredményeként az általuk nevelt fiatalok valamennyien szembe fordultak a népi demokratikus rendszer materialista nevelési politikájával, ugyanakkor a népi

¹⁹⁹ A különféle csoportok tagnévsorát, illetve az összejövetel kronologikus áttekintését tartalmazó részeket rövidítettük. (Visszakereshetők az ítélet 23–25. lapjain.)

demokratikus rendszerrel is. Ezt bizonyította a tanúként kihallgatott ifjúsági csoportok tagjainak a tárgyaláson tanúsított magatartása...²⁰⁰

Hagemann Frigyesről és társaitól, valamint az ügyben szereplő tanúktól is igen nagy számú írásos anyagot foglaltak le a bűnvádi eljárás során a hatóságok, mely írásos anyagokat a vádlottak és az illegális szervezetben tevékenykedő személyek részben saját továbbképzésükre, részben az ifjúsági csoportok tagjainak képzésére, nevelésére használták fel...

Az alább felsorolt írásos anyagokban a Szovjetunió, a népi demokratikus rendszer ellen gyűlöletkeltésre alkalmas, a kommunizmust, a materializmust kigúnyoló, becsmérő, elvtelenül támadó kitételek találhatók, vagy pedig az anyag tartalmában az „ELIT” nevelés célját szolgálta:

A „Kommunista egyházpolitika a SZU-ban” c. 12. oldalas gépelt írásos anyagot Hagemann Frigyesről foglalták le a hatóságok, amely durva becsmérő kitételeket tartalmaz a Szovjetunió ellen...²⁰¹

„Az Egyház és az Állam viszonyának alakulása a II. Világháború után Magyarországon” c. anyagot Hagemann Frigyesről és Vigyázó Máriától foglalták le a hatóságok. Az anyag súlyosan izgató kitételeket tartalmaz a Szovjetunió, és az alakuló népi demokratikus rendszerrel szemben..

„... nagy adag optimizmusra van szükség, hogy valaha is sikerülni fog a kommunista rezsimit rábírní arra, hogy megadja a magyar népnek... a vallás szabadságát, és az egyháznak a működési szabadságát...”

„A NYOLCADIK SZENTSÉG” ... Az anyag a nyolcadik szentségnek nevezi azt, ha valakit a vallásos meggyőződése miatt börtönbüntetésre ítélik... Hagemann Frigyes és társai e brossúrával kívánták megszilárdítani az illegális szervezet tagjaiban a meggyőződést, a kitartást, tevékenységük folytatásához, mert ha a tevékenységüket a hatóságok felfedezik és ezért őket börtönbüntetésre ítélik, az tulajdonképpen „szentség”, vagyis „üdvösséget” jelent. Az anyagot a felsorolt személyek Hagemann Frigyes lakásáról az asztalról vitték el.

„PÁRBESZÉDEK KERESZTÉNYEK ÉS MARXISTÁK KÖZÖTT” c. írásos anyagot Hagemann Frigyesről és Somogyi Sándortól foglalták le a hatóságok. Az anyag a kommunista társadalmi rendszerek ellen aggitál (sic.) és izgató kitételeket tartalmaz...

„AZ NDK. PÜSPÖKI KARÁNAK KÖRLEVELE” c. anyagot, 1969-ben IV.r., Katona István vádlott öt példányban legépeltette, egy példányt megtartott magának, a többi pedig átadta Hagemann Frigyesnek. A nyomozati eljárás során a hatóságok Hagemann Frigyesről két példányt, Katona Istvántól pedig egy példányt foglaltak le. Az anyag éles kirohanás az NDK. Kormánya ellen, a lakosságot ellenállásra szólítja fel a népi demokratikus rendszerrel szemben. Ezen anyagot már az 1965-ös bűnvádi eljárás során is lefoglalta a hatóság Emödi László és társai birtokából.

²⁰⁰ Könyvünk „Kint és bent” című fejezetében részletesen írtunk az 1969–1970 közötti táborokról, valamint a „robbantós ügyről”. Az ítélet további részeiben ezen események áttekintése következik. (A kihagyott részek: ítélet, 26–33. 1.)

²⁰¹ A következőkben az ítéletbe átvett idézeteknek – terjedelmi okok miatt – csak rövidített változatát adjuk.

Hagemann Frigyes és társai ugyanúgy mint elődeik, a körlevélben foglaltakkal teljes mértékben egyetértettek, azt a magyarországi viszonylatokra is követendő példának ítélték meg és aszerint gondolkodtak és tevékenykedtek.

Az NDK. Püspöki Kar körlevelének tartalma:

... A keresztény hívő számára itt a legsúlyosabb tehertétel, hogy a szocializmus világnézeti alapja, a dialektikus materializmus, a keresztény hittel összeegyeztethetetlen. A dialektikus materializmus elvszerűen elutasít minden vallást, mert ezek állítólag ellenkeznek az »igazi tudományossággal« és állítólag akadályozzák a társadalmi haladást. De ezen túl, különösen az újabb időkben, egyre erőszakosabb az a törekvés, hogy a dialektikus materializmus világnézetével átjárassák az egész társadalom életét, sőt az egyes emberek magánéletét is. Az a jelszó járja, hogy mindenkinek szocialista módra kell élnie. Éppen ennek a szocialista életnek a követelése állítja a hívő keresztény lelkiismeretét nap mint nap kínzó problémák és döntések elé.

Had (sic.) említsünk itt néhány ilyen kínzó kérdést:

Szabad-e hallgatnotok, ha rágalommal illetik az egyházat, a keresztény hitet az iskolákban, üzemekben, gyűléseken? Szabad-e szülőknek tétlenül nézniök, ha gyermekeiket az iskolában hitük miatt gúnyolják vagy hátrányosan minősítik? Résztvehetek-e szocialista »szertartásokon«, mint pl. a szocialista névadás, szocialista esküvő, stb, csak azért, hogy súlyos hátrányokat elkerüljete?... Tűrhetitek-e, hogy némely, magát kereszténynek nevező politikai csoport Egyházatok főpásztorai ellen uszítson titeket?

Tagadjatok meg minden közösséget a szocializmus ateista világnézetével... Az Istenben való hit és az istentelenség, hitvallása között nincs kompromisszum...

Szálljatok síkra mindig a vallás és a jog érdekében, ha csak tehetitek és sohase hallgassatok emberi tekintetből!

Ne működjete közre közvetlenül és kifejezetten oly ténykedéseknél, amelyek ellenkeznek a keresztény lelkiismerettel...

„JOSEF HÖFFNER MÜNSTERI PLÉBÁNOS HOZZÁSZÓLÁSA” c. anyagot Hagemann Frigyesről foglalták le. Az anyag becsmérő kitételeket tartalmaz a kommunista társadalmi rendszer ellen.

Idézetek az anyagból:

„... Ha egy állam teljes gazdasági életén egy kis klikk uralkodik, akkor nemcsak gazdasági diktatúra valósult meg, hanem a vallás területén való diktatúra is stb. A kommunizmus nemcsak harcos ateizmusával mond ellent az Egyház tanításának, hanem mint gazdasági szisztéma is...”

„A MAGYAR EGYHÁZ NEHÉZ ÉVEI” c. anyagot Duskár Balázstól és Vigyázó Máriától foglalták le a hatóságok. Az anyagban a népi demokratikus rendszer ellen izgató tartalmú kitételek vannak.

Foglalkozik az egyház helyzetével 1945-1956 évek között, a népi demokratikus rendszert becsmérő formában, majd az utolsó három lapon Mindszenty (sic.) bíborosnak az 1956-os ellenforradalom alatt tartott beszédének rövid kivonatát rögzíti.

„...A SZEPTEMBERI HELYZETKÉP” c. anyagot. Vigyázó Máriától foglalta le a hatóság.

Az anyag Vigyázó Mária kézírásával egy kockás füzetben van rögzítve, amiből arra lehet következtetni, hogy azt Vigyázó Mária 1964-ben Emődi László előadása alkalmával készítette. Emődi László ugyanis ebben rögzítette az illegális regnumi szervezet feladatait. Az anyagot rövidített formában Duskár Balázstól is lefoglalta a hatóság. Hagemann Frigyes

és az atyagyűlés tagjai abban a szellemben folytatták illegális tevékenységüket, ahogy azt Emődi László a „Szeptemberi Helyzetkép” c. írásban rögzítette, az abban foglaltakkal valamennyien egyetértettek.

Idézetek az anyagból:

„... Semmi közünk sem volt és nem is lesz politikai kérdésekhez. Nem foglalkozunk ezzel sem nyíltan, sem titokban. Eddig is így volt. Ha azonban valami hatalom, miként nálunk is, keresztényüldözést rendez, illetéktelenül saját jogkörébe von minden vallási, egyházi kérdést, hirdeti, hogy minden létezés, minden élet, minden mozgás, csupán azáltal, hogy van, politikum, mi nem mondhatjuk, hogy ráhagyunk mindent, amit illetéktelenül a kezébe vett. A vallásszabadsághoz, vagyis a vallásos élet államtól való teljes függetlenséghez ragaszkodunk és ehhez ragaszkodnunk is kell...”

„... Határozottan meg akarom húzni először a választóvonalat, azután elkezdem megvilágítani az egészből kivágott kört, ami mi vagyunk. Nem baj, ha az elválasztó vonalat negatív, kizáró jelleggel rajzolom... nem tartoznak és nem is tartozhatnak közénk azok, akik:

a/ a minket most körülvevő világot jónak tartják és úgy vélik, hogy ezzel a világgal együttműködhetünk. Ezek a kollaborálás hívei.

b/ akik úgy vélik, hogy nincsen keresztény üldözés, sőt a vallás és az egyház szabadsága biztosítva van.

c/ akik azt mondják: alkalmazkodnunk kell ehhez az ateista világhoz olyan módon, ahogyan ennek a világnak tetszik.

d/ akik azt mondják: revidiálnunk kell múltbeli gondolkodásunkat és viselkedésünk alapvonásait és Mindszenty (sic.) kardinális úr meg nem alkuvó álláspontját hibásnak tartják.

e/ akik azt mondják: mi vagyunk a hibásak abban, hogy üldöztek minket és a katolikus hit terjesztése miatt bebörtönzött civilek és papok nem a jót tették.

f/ akik oly módon akarnak alkudni a múltból, hogy a fennálló veszedelmek miatt nem tesznek valamit, ami Isten parancsolata szerint kötelességük volna.

g/ akik úgy gondolják: nincs jogunk veszedelemnek kitenni magunkat és másokat, és akik nem fogadják el, hogy üldözés idején a börtön, a papi élet egyik természetes formája.

h/ akik azt tartják: a magyar katolikusok szeparálódhatnak a Világegyháztól és Rómától, s úgy gondolják: mi magunk itt élők Rómától és a világ katolikusaitól függetlenül eldönthetjük, miként kell itt vélekednünk és élnünk...”

„HIÁNYOK ÉS SZÜKSÉGLETEK A MAGYAR KATOLIKUSSÁG EGYHÁZI ÉS VALLÁSI ÉLETÉBEN” c. anyagot Tury Lajostól, és Katona Istvántól foglalták le a hatóságok. Az anyag az „ELIT”-nevelés Regnumi módszereit, és szükségszerűségét tartalmazza, melynek témáját az atyagyűlésen többször megvitatták, és tevékenységüket ennek szellemében folytatták.

Idézetek az anyag 5., 9., 12., 13., 20., 21. oldalairól:

„... A történelemformáló ember sohasem a múlt, hanem a jövő embertípusa, az emberformálás pedig jellegzetesen egyházi hivatás. Ezért az Egyházban kellene annak kiérnie a modern keresztény emberideálnak, amilyenné formálni igyekszünk az embereket, hogy azok majd képesek legyenek a jövőt formálni, bármilyen körülmények közé kerüljenek is...”

„... A hivatalos Egyháznak kell az embereket olyanokká nevelni, hogy képesek legyenek a kereszténység minden téren való megvalósítására.”

„... 20 évvel ezelőtt még lehetségesnek tűnt, hogy az ateista tömegmozgalmakkal szemben tömeg munkával lehessen felvenni a harcot... tévút a ker. nevelést pusztán tömegfeladatnak fogni fel /:a tömeg még nem közösség:/. Minőségi embereket semmilyen életfeladatra nemhogy kereszténységre nem lehet tömegben nevelni. Egyetlen kiút mutatkozik: kisebb közösségbe való tartozás, ahol rendszeresen, célszerűen, – ... műveltségének feladatkörének megfelelően, – ... keresztény életalakításra nevelődnek emberek...”

Hagemann Frigyes vádlottól foglalta le a hatóság a statisztikai kérdőívet, melyet Hagemann Frigyes készített abból a célból, hogy azok segítségével felmérést készítsen, az általuk bevont fiatalok családi és egyéb körülményeiről.

A „MATER ET MAGISTRA” c. Pápai enciklikát Tury Lajostól foglalta le a hatóság. Az anyag útmutatást ad a világi apostolkodás, a világi apostolok egyesületeinek feladataihoz, miszerint a keresztény szociális nevelésnek érvényesülnie kell a társadalom gazdasági és egyéb ténykedésében.

„AZ AKÁCVIRÁGOK” c. verseskötetet Martin László írta, melyben egyes versek alkalmasak a népi demokratikus társadalmi rend elleni gyűlöletkeltésre. Az anyagot Doskár Balázstól, Katona Istvántól és Hajba Erzsébettől foglalták le a hatóságok...

A „MUNKAKÖNYV” c. anyagot Tury Lajostól foglalta le a hatóság. Az anyag a Szovjetunió ellen gyűlöletkeltésre alkalmas kitételeket tartalmaz...

A „VÉGSŐ KÉRDÉSEK” c. anyagot Tury Lajostól foglalták le. Az anyag tartalmában kigúnyolja a materializmust és annak követőit.

Idézetek az anyag 37., 38., 48., 49. oldalairól:

„...Ezt a materializmust – amint már említettük a modern természettudomány /:fizika, biológia:/, amelyre támaszkodni akar, már rég túlhaladtak. Amit u.i. az érzékeinkkel felfoghatunk, az még nem az egész világ. Az anyaggal egymagában nem tudjuk a világot megmagyarázni.”

„A materializmus egy gyermek filozófiája, aki még nem tud kilépni, kiemelkedni érzéki elképzeléseiből. Ezért talál annyi követőre a félművelt és műveletlen tömegek körében...”

A „TANULJUNK ELLENSÉGEINKTŐL” c. anyagot Tury Lajostól foglalták le. Az anyag a népi demokratikus rendszerrel szemben gyűlöletkeltésre alkalmas kitételeket tartalmaz.

Idézetek az anyagból:

„... A kommunisták majmolták /:akárcsak a sátán az Istent:/ az E. kegyelemközlés lélekemelő szertartásait is. A kommunista névadás, például a kereszténységet majmolja, az ifjúavatás a bérnialást, a bizalmas beszélgetés és tanácskérés viszont a gyónást szeretné pótolni, mint ahogyan a kommunista házasságkötéssel egyházi házasságot szeretnék feledtetni, a temetési cirkusszal /:zene, énekek, nagy beszéd:/ pedig az egyházi szertartás hiányát szeretnék kitölni, /:Legyen neked könnyű a föld:/...”

A „MIATYÁNK” c. írásos anyagot Tury Lajostól foglalták le. Az anyag a termelősövetkezetekről készített gúnyszöveg, melynek tartalma a következő:

„... Mi Atyánk ki vagy a mennyekben... mi itt vagyunk a TÉESZ-ben, Fiatalok az irodában, az öregek kint a határban... Vezetők a kocsmába, rokonok a raktárba. TSZ vagyon drága kincs, aki nem lop annak nincs. És bocsásd meg bűneinket, de nagyobbra varrjuk zsebeinket. Ami kint van a határba, azzal gyerünk csak a kosárba. S ne félt minket a kísértéstől, de szabadíts meg a TSZCS-től. Ámen.”

A „VIRRADAT” c. anyagból a „Válaszúton” c. részt Katona Istvántól, Doskár Balázstól, Hajba Erzsébettől foglalták le a hatóságok. Az anyagot Hagemann Frigyes magnetofon szalagra is rögzítette és azt az ifjúsági csoportok előtt lejátszotta. Az anyag színdarab formájában rögzített történetet, amely azt a célt szolgálta, hogy a hallgatókban, vagy a színdarab olvasójában ellenérzéseket váltson ki a magukat hitetleneknek, vallástalanoknak, illetve marxistáknak valló személyek ellen. Ugyanakkor a fiatalokat megerősítse vallásos meggyőződésükben.

AZ „ILYEN ATEISTA VOLTAM” c. anyagot Hagemann Frigyes-től és Doskár Balázstól foglalták le a hatóságok. Az anyag egy francia fiatalember életútját ismerteti a kereszténységtől az ateizmusig és az ateizmustól a kereszténységig. Az írásmű tehát propaganda az ateizmus ellen.

A „BALLRÓL ÉS JOBBRÓL” (sic.) c. két lapból álló gépelt anyagot Doskár Balázs vádlottól foglalták le, aki azt Hagemann Frigyes-től kapta. Az anyagban két német katonának a templomban történő elfogása, és egy szovjet tiszt által a helyszínen való kivégzése van leírva.

A „SZEMELVÉNYEK DON CAMILLÓ ÉLETÉBŐL” c. anyag egy olaszországi pap és egy párttitkár vitáit tárgyalja humoros formában, amikor a párttitkár mindig nevetségessé válik. Az anyagot Hegyi Veronikától és Horváth Évától foglalták le, de Tury Lajos is ismertette azt, az ifjúsági csoportja előtt szórakoztatás céljából.

A „SZABAD MŰVÉSZETEK” c. anyagot és a „SZELLEMI OLIMPIA” c. anyagot Vigyázó Máriától foglalták le. Az anyagok túrák, táborozások alkalmával készültek, amikor a túra résztvevői szellemi vetélkedőn vettek részt. Az illegális Regnum Marianum szervezet ugyanis már több éven keresztül rendezett szellemi vetélkedőket az ifjúsági csoportok tagjai részére, amely egyik elfogadott és bevált ifjúságnevelő módszerük volt.

A „MŰSORFÜZET” c. anyagból a „MUNKA 16. §-a” c. gúnyvers, a munkát gúnyolja ki. Az anyagot Hegyi Veronikától foglalták le.

A gúnyvers tartalma:

„1/ Aki dolgozik, azt kényszerítik, 2/ A lustaság fél egészség, 3/ Pihenés után édes a nyugalom, 4/ Hol a munka, hadd kerüljem el, 5/ Amit ma megtehetsz, megteheted holnap is, ha pedig akkor sem tudod, úgy egyáltalán nem érdemes megtenni, 6/ Amit nem tudsz, azzal nincs baj, 7/ Amelyik munka 30 nap alatt nem intézi el saját magát, az nem érdemli meg, hogy foglalkozzanak fele, 8/ Az elveszett munkakedvet ne keresd, 9/ Ne zavard mások álmát, hogy téged is hagyjanak aludni, 10/ Aki nem dolgozik, annak nem lehet hibát találni a munkájában, 11/ Az, hogy más dolgozik, még nem ok a munkára, 12/ A munkához úgy kell hozzáállni, hogy más is hozzáférjen, 13/ A munkahely elvégre nem kocsmá, hogy az ember egész nap benne üljön, 14/ Amíg minket csak fizetgetnek, addig mi is csak dolgoztatunk, 15/ Aki dolgozik, nem ér rá pénzt keresni, 16/ A munka nemesít, de a szocializmusban nincsen szükség nemesekre.”

A Doskár Balázs vádlottól lefoglalt zsebkönyvben a „MENTSÉTEK MEG AZ EMBERISÉGET” címszó alatt levő feljegyzések a kommunizmust, mint az egyént elsekélyesítő, jövőtlen társadalmi rendszert mutatja be.

Az „ÍGY ÉLNI JÓ” c. könyvet Hegyi Veronikától, Vigyázó Máriától, Deák Istvántól és Horváth Évától foglalták le a hatóságok... Hegyi Veronika a könyvet az ifjúsági csoportja nevelésénél használta fel. A könyv Nyugaton jelent meg.

A „REGÉCI PONTOK”-at Hajba Erzsébettől és Vidákovics Mihálytól foglalták le a hatóságok.

A „GONDOLATOK” c. anyagot Tury Lajos készítette, amely a népi demokratikus rendszer ellen gyűlöletkeltésre alkalmas kitételeket tartalmaz...

A „POLOSKA” c. anyagot Hagemann Frigyes készítette és adta át Tury Lajosnak. Az anyagot a hatóságok Hagemann Frigyesről, Tury Lajostól és Somogyi Sándortól foglalták le. Az anyag egy történet elmondásával kigúnyolja a materializmust, az ateista nézeteket.

A „KOVÁSZ A KENYÉRBEN” c. anyagot Hagemann Frigyesről foglalták le. Az anyag Goddin Abbé francia pap műve, melynek tartalma a következő: idealista világnézetre nevelni az ifjúságot, kiválasztani közülük a legértelmesebbeket, akik vezetőknek alkalmasak, hatni tudnak a környezetükre, eszmeileg magukkal tudják ragadni őket. A több mint 100 oldalas brosúra, igen apró részleteiben írja le az ifjúsággal való foglalkozás gyakorlati módszereit. Mondanivalója lényegében az, hogy mint kovász a kenyérben a katolikus világnézetre nevelt ifjak olyan erjedést tudnak előidézni a társadalomban, amely a keresztény eszmék győzelmének eredményével járnak.

Az anyag tehát az ELIT nevelés kézikönyve, amely 1951 óta minden illegális szervezetnél megtalálható, amely ifjúsági csoportok nevelésével foglalkozik. Emödi László és társai ezt a könyvet 1951 és 1965 között oly nagy mértékben sokszorosították, hogy a szervezet minden tagja kapott belőle, így került az Hagemann Frigyes vádlotthoz is.

A „KEDVES FIÚK ÉS LÁNYOK” c. anyagot Vigyázó Máriától foglalták le. Az anyagot Hagemann Frigyes készítette, amely az 1964–1965-ös illegális regnumi tevékenységet értékeli.

Az anyag tartalma a következő:

„... Kedves Fiúk és Lányok!

Örömmel állapítjuk meg, hogy az 1964–1965-ös munkaévet sikerrel befejezhettük. Deo gratias! Örömünket nem csökkentheti az sem, hogy az év folyamán a vezető Atyák nagy részét kiemelték népeink éléről és így fizikailag távol kerültek tőlünk...”

„... 1964 szeptemberében elkezdett és erre az évre beütemezett programjainkat a rajtunk kívülálló okok miatt nem tudtuk befejezni. Azonban a most bezáruló évre visszapillantva mégis megnyugodva vehetjük tudomásul, hogy mindent megtettünk, ami rajtunk múlt, s így népünk nemcsak megmaradt az úton, melyen elindult, de előbbre is jutott...”

Az elmondottakból tehát megállapítható, hogy a hatóságok Hagemann Frigyes vádlottól foglalták le, vagy ő készítette az alább felsorolt írásos anyagokat:

„Kommunista egyházpolitika a Szovjetunióban”, „Az Egyház és az Állam viszonyának alakulása, a II. világháború után Magyarországon”, „Nyolcadik szentség”, „Párbeszéd a keresztények és marxisták között”, „Az NDK Püspöki Karának körlevele”, „Josef Höffner Münster-i plébános hozzászólása”, „A Magyar egyház nehéz éve”, „Ilyen ateista voltam”, „Kovács a kenyérben”.

A felsorolt anyagok a már ismertetett módon a Szovjetunió, a népi demokratikus rendszer, a kommunizmus ellen gyűlöletkeltésre alkalmas kitételeket tartalmaz. (sic)

Hagemann Frigyes vádlott lakásán viszont különböző gépelt és egyéb írásos anyagok, a vádlott társai és a tanúk nyomozati vallomásai szerint, mindenki által elérhető módon, állandóan szabadon heverték az íróasztalán, így ezen izgató tartalmú írásos anyagokat is bárki elvihette, elolvashatta, vagyis bárki részére hozzáférhetőek voltak.²⁰²

... Hagemann Frigyes vádlott 1965 után az általa és társai által folytatott Regnum Marianum szervezet illegális tevékenységében, az „elit” képzésben, az ifjúsággal való foglalkozásban, egy egészen új módszert vezetett be.

Vádlott oly mérvű pszichológiai ismeretekkel és gyakorlattal rendelkezik, mint egy jól képzett pszichológus. Jól ismeri a személyiség faktorait és wektorait (sic), érti azok működési mechanizmusait.

Vádlott az ifjúsági csoportok tagjain különböző TESZT-vizsgálatokat végzett, annak érdekében, hogy a személyiség vizsgálaton keresztül alaposan megismerje a vizsgált személyt, egyrészt abból a szempontból, hogy vezetésre alkalmas személyeket válogasson ki, másrészt azért, hogy a vizsgált személyeket a megfelelő irányban tudja alakítani, nevelni... Vádlott igen magas színvonalú szakképzettségét bizonyítja, hogy pl. szinte kivétel nélkül tíz profilos Szondi tesztet alkalmazott, amelyen keresztül a vizsgált személyeknél még az irány feszültség is jól megmutatkozott.²⁰³

Vádlottak védekezése, a bizonyítékok mérlegelése

Hagemann Frigyes vádlott sem a nyomozati eljárás során, sem a tárgyaláson nem ismerte el bűnösségét. A nyomozati eljárás során saját tevékenységét illetően részben beismerő vallomást tett, a beismerő vallomását kisebb módosításokkal a tárgyaláson fenntartotta. Vádlott-társai tevékenységével kapcsolatban sem a nyomozati eljárás során, sem a tárgyaláson nem volt hajlandó vallomást tenni. Nyomozati vallomásának részbeni megváltoztatását elfogadhatóan megindokolni nem tudta, így a bíróság a tényállás megállapításainál vádlott azon nyomozati, és a tárgyaláson ezzel egyező vallomásait fogadta el, amelyek a tényállásban megjelölést kaptak.

Vádlott a tárgyaláson védekezését a következőkben terjesztette elő:

²⁰² A következőkben közölt, a lefoglalt tárgyakról, írásokról készült lajstromot – a rövidítés szándéka miatt – kénytelenek vagyunk ezúttal kihagyni.

²⁰³ Az ítélet ezután ismerteti a vizsgálat során alkalmazott egyéb módszereket, a BAUM-féle tesztet, a fa- és a falurajz tesztet valamint a szabad asszociációs vizsgálati módszert, illetve közli a személyiségvizsgálatban résztvevők névsorát.

a./ Tevékenységük nem folytatása az 1961-es és 1965-ös bűnvádi eljárásban rögzített Regnum Marianum illegális szervezet tevékenységének, a Regnum szót soha nem használták.

b./ Tury Lajos mindössze egy-két alkalommal vett részt atyagyűlésen, amely helytelen kifejezés és csak a hatóságok nevezik atyagyűlésnek, amely valójában csak egy „baráti társaság” volt.

c./ Semmiféle ifjúsági csoportokat nem hoztak létre, csak fiatalokból alakult „baráti társaságok” úgynevezett „KUPAC”-ok alakultak.

d./ Nem volt szó semmiféle „ELIT”-nevelésről, a fiatalokból csak igaz keresztényeket kívántak nevelni, mert a hivatalos hitoktatás, a kereten belüli papok erre nem képesek.

e./ Valamennyien tisztában voltak azzal, hogy az ifjúsági csoporttal való foglalkozás az Állam törvényeibe ütközik, de miután a hivatalos egyházi vezetők és a kereten belüli papság az ifjúság vallási-erkölcsi nevelésében még az Állam és az Egyház közötti megállapodás adta lehetőségeket sem használják ki, ezért kénytelenek ők foglalkozni az ifjúság vallás-erkölcsi nevelésével.

f. / Semmiféle csoportvezetőkről és azok képzéséről nem volt tudomása.

g./ Semmiféle illegális tevékenységet nem folytatott, mert papi tevékenységét csak az Állami Egyházügyi Hivatal vonta meg, a Római Katolikus Egyház nem, így papi hivatásánál fogva joga, sőt kötelessége az ifjúság vallás-erkölcsi nevelése.

h./ A Regnum Marianum elnevezésű papi szervezetet csak az állami intézkedés szüntette meg, az Egyház nem.

i./ Semmiféle bűncselekményt nem követett el, mert a tevékenységét még az Állam törvényei szerint sem tartotta bűncselekménynek, a fiatalokat nem nevelték a népi demokratikus államrend ellen, azokat kizárólag csak vallás-erkölcsre nevelték, így tevékenységük teljesen politikamentes volt.

j./ Amennyiben magatartásukat a hatóságok bűncselekménynek ítélik, akkor is kötelességük volt az ifjúság vallás-erkölcsi nevelése, mert a felszentelt pap számára az Állam törvényeivel szemben mindig az Egyház törvényei az irányadók elsődlegesen.

k./ A TESZT vizsgálatokat nem az „ELIT”-képzés érdekében végezte, hanem a vizsgált személyek kérésére, pusztán segítő szándékból, a problémáik megoldása érdekében...

Tury Lajos vádlott a tárgyaláson védekezését a következőkben terjesztette elő:

Nem követett el semmiféle bűncselekményt, tevékenységét nem tartja bűncselekménynek, mert az Állam törvényeivel szemben is folytatnia kell papi tevékenységét, ezen keresztül az ifjúság nevelését. Egyebekben vádlott tartalmában ugyanazokat a védekezéseket terjesztette elő, mint Hagemann Frigyes vádlott.

Somogyi Sándor vádlott sem a nyomozati eljárás során, sem a tárgyaláson nem ismerte el bűnösségét és védekezését a következőkben terjesztette elő:

a./ Semmiféle bűncselekményt nem követett el, mert az ifjúság által történő csoportos nevelése nem bűncselekmény és ezen tevékenységének szabadságát az Alkotmány biztosítja.

b./ Semmiféle Regnum Marianum nevű illegális szervezetről nincs tudomása, ilyen szervezetnek tagja nem volt, és annak keretében tevékenységet nem fejtett ki.

c./ Nincs tudomása atyagyűlésről, így annak tagja nem volt, csak barátaival találkozott Hagemann Frigyes lakásán. Vádlott egyebekben tartalmában ugyanazokat a védekezéseket terjesztette elő, mint Hagemann Frigyes vádlott.

IV.r., Katona István vádlott a nyomozati eljárás során bűnösségére is kiterjedő ténybeli beismerő vallomást tett. Vádlott a tárgyaláson tagadta bűnösségét, és beismerő nyomozati

vallomásait visszavonta azzal az indokolással, hogy nyomozati vallomásai megtételekor mindig fáradt volt. A bíróság nem fogadta el vádlott ezen indokait...

Katona István vádlott a tárgyaláson védekezését a következőkben terjesztette elő.

a./ Nem volt tagja illegálisan működő Regnum-i közösségnek, sem atyagyűlésnek, csak egy papi baráti társaságnak.

b./ Semmiféle államellenes tevékenységet nem folytattak. A baráti társaság célja az önképzés volt, és miután a plébánián nincs lehetőség a hitoktatás keretében az ifjúság valláserkölcsei nevelésére, így e baráti társaságban látta azt megvalósíthatónak. Vádlott egyébként tartalmában ugyanazokat a szempontokat jelölte meg védekezésül, mint Hagemann Frigyes vádlott.

A bíróság vádlottak védekezését nem fogadta el az alább felsorolt indokok alapján:²⁰⁴

1./ Az 1961-es és 1965-ös bírósági ítéletek tényként megállapították az illegálisan működő Regnum Marianum szervezet célkitűzéseit, tevékenységének formáit, módszereit. Ezen jogerős ítéletekkel elbírált bűnügyekben a jelenlegi bűnügy szereplőinek kb. 70 %-a már szerepelt, vagy vádlottként, vagy mint valamely ifjúsági csoport, vagyis az illegális szervezet tagjaként.

2./ Jelen ügyben a vádlottak és a kihallgatott tanúk egy része lényegében ugyanazt a tevékenységet folytatták tovább, mint amit az 1961-es és 1965-ös jogerős bírói ítéletek tényként rögzítettek...

3./ Az igen nagyszámú izgató tartalmú írásos anyagokkal is a népi demokratikus rendszer ellen nevelték a fiatalokat, ugyanúgy mint az eddigi bűnügyekben. A fiatalokkal igyekeztek elhíttetni, hogy a kommunista társadalmi rend „jövőtlen” nem maradhat fenn.

4./ Éppen a szilárd „elit”-képzést szolgálták, a Hagemann Frigyes által a tényállásban rögzített módon és mértékben végzett tesztvizsgálatok.

5./ A kihallgatott tanúk tárgyalási magatartása bizonyította a legmeggyőzőbben, mennyire sikerült vádlottaknak az általuk nevelt fiatalokat szembeállítani a népi demokratikus rendszerrel.²⁰⁵

... A bíróság tagjainak kérdéseire, vagy egyszerűen nem válaszoltak, vagy oda nem illő válaszokat adtak, legtöbb esetben igazmondás kötelezettségükre történő törvényes figyelmeztetés után a valóságtól eltérő nyilatkozatokat tettek. A nyomozati vallomásaikat valamennyien visszavonták azzal a semmitmondó és elfogadhatatlan indokkal, hogy fáradtak voltak a nyomozati vallomásaik megtételekor.

Az ismertetett tárgyalási magatartásukkal az államrend elleni összeesküvéssel vádolt vádlottakat kívánták védeni, bűnös tevékenységük részleteinek tényként való megállapításait akarták megakadályozni.

Az ismertetett személyi és tartalmi összefüggések, azonosságok bizonyítják, hogy a vádlottak az 1961-es és 1965-ös jogerős bírói ítéletekben rögzített, a Regnum Marianum illegális szervezet tevékenységét folytatták a tényállásban megállapított formában és módon.

7./²⁰⁶ Vádlottak a nyomozati eljárás során beismerték, közölték az ifjúsági csoportok tagjaival, hogy tevékenységük bűncselekmény, ezért arról idegenek előtt ne beszéljenek. A csoport összejöveteleken, konspirációs szabályokat vezettek be azért, hogy tevékenységüket a hatóságok előtt eltitkolják.

²⁰⁴ Az indoklást rövidítve közöljük.

²⁰⁵ A kihallgatott tanúk nevének, munkahelyének felsorolását nem közöljük.

²⁰⁶ A szövegben nincsen 6. pont.

8./ Hagemann Frigyes és Somogyi Sándor vádlottak nem voltak hajlandók nyilatkozni vádlott-társaik tevékenységéről, nem fogadták el, de meg sem cáfolták egyes vádlott-társaik, vagy egyes tanúk őket terhelő vallomásait, éppen azért, mert ezzel a magatartásukkal is bűnös tevékenységüket kívánták leplezni.

9./ Az elmondottakon kívül Tury Lajos, Katona István, és részben Hagemann Frigyes vádlottak nyomozati vallomásaik is bizonyítják, hogy a Regnum Marianum illegális szervezet tevékenységét folytatták: az 1968-ban megalakult atyagyűlés irányításával.

IV.r., Katona István vádlott az atyagyűlés tagjaitól és Hagemann Frigyes vádlott-társától tájékozódott az 1961-es, és 1965-ös bűnvádi eljárás tárgyát képező Regnum Marianum illegális szervezet tevékenységéről. Vádlott-társaival együtt teljesen egyetértett annak folytatásával és célkitűzéseivel, majd a tényállásban rögzített módon abban maga is tevékenyen közreműködött. Vádlott védekezését cáfolja tehát mindenk előtt saját beismerő nyomozati vallomása, Tury Lajos, Doskár Balázs, és Hegyi Veronika vádlottak nyomozati vallomásai, valamint a kihallgatott tanúk nyomozati vallomásai.

V.r., Doskár Balázs vádlott a nyomozati eljárás során ténybeli beismerő vallomást tett, bűnösségét csak részben ismerte el. A tárgyalás során nyomozati vallomásait visszavonta, azt azonban elfogadhatóan megindokolni nem tudta, így a bíróság a tényállás megállapításánál vádlott nyomozati vallomását fogadta el.

Vádlott a tárgyaláson védekezését a következőkben terjesztette elő:

a./ Nem volt tudomása illegális Regnum Marianum szervezetről, atyagyűlésről, így semmiféle illegális tevékenységet nem folytatott, b./ Nem volt csoportvezető és nem ismert csoportvezetőket. c./ Az ifjúsági csoport tagjait csak valláserkölcsre nevelte.

A bíróság vádlott védekezését nem fogadta el, melyet cáfol mindenekelőtt vádlott nyomozati vallomása, Katona István és Hegyi Veronika vádlottak nyomozati vallomásai és a kihallgatott tanúknak a vádlottat érintő nyomozati vallomásai.

VI.r., Hegyi Veronika vádlott a nyomozati eljárás során bűnösségére is kiterjedő, ténybeli beismerő vallomást tett. Vádlott a nyomozati vallomását a tárgyaláson visszavonta, ezt azonban elfogadhatóan megindokolni nem tudta, így a bíróság a tényállás megállapításánál vádlott nyomozati vallomásait fogadta el.

Vádlott a tárgyaláson védekezését a következőkben terjesztette elő.

Nem volt tudomása illegálisan működő Regnum Marianum szervezetről, így annak nem is lehetett a tagja. Nem volt csoportvezető, nem ismert csoportvezetőket és nem hallgatott csoportvezetői előadásokat. Semmiféle törvényellenes tevékenységet nem folytatott.

A bíróság vádlott védekezését nem fogadta el, melyet cáfol mindenekelőtt saját nyomozati vallomása, Tury Lajos, Doskár Balázs és Katona István nyomozati vallomásai, valamint a kihallgatott tanúk vádlottat érintő nyomozati vallomásai...²⁰⁷

... A felsorolt tanúk a tárgyaláson valamennyien visszavonták nyomozati vallomásaikat, azt azonban elfogadhatóan megindokolni nem tudták, így a bíróság a felsorolt tanúk nyomozati vallomásait fogadta el a tényállás megállapításánál.

²⁰⁷ A tanúk nevének felsorolását elhagyjuk.

Tanúk közül többen megtagadták a vallomástételt a tárgyaláson, mint pl. Vidákovics Mária, akivel szemben a bíróság a Be. 71. §. /1/ bekezdése alapján 500,- Forint pénzbírságot szabott ki...

VÁDLOTTAK CSELEKMÉNYEINEK JOGI ÉRTÉKELÉSE:

A bíróság a Fővárosi Főügyész vádirati minősítésével egyezően:

I.r. Hagemann Frigyes,

II.r. Tury Lajos

III.r. Somogyi Sándor és

IV.r. Katona István vádlottak bűnösségét a Btk. 117. §. /1/ bekezdésében foglalt összeesküvésben való részvétel büntetében állapította meg.

A vádlottak a tényállásban rögzített magatartásukkal megvalósították az összeesküvésben való részvétel büntetést, mert az illegálisan működő Regnum Marianum elnevezésű szervezet fenntartásával, az annak keretében kifejtett ifjúsági csoportok nevelésével, a nevelés eredményeként az ifjúsági csoportok tagjainak a népi demokratikus államrenddel való szembeállításával tevékenységük alkalmas volt arra, hogy a Magyar Népköztársaság társadalmi rendjét gyengítsék.

Vádlottak az atyagyűléseken a tényállásban rögzített módon olyan álláspontot képviseltek, amelyek a népi demokratikus társadalmi rendszer ellen irányultak. Soha nem akartak a rendszerrel együttműködni, és a papság azon rétegét, akik erre hajlandók, megalkuvóknak, karrieristáknak nevezték. A Kormányzatot azzal vádolták, hogy Magyarországon vallásüldözés van. Az Állami Egyházügyi Hivatal működését nem ismerték el, így annak rendeleteit magukra nézve nem tartották kötelezőnek.

Olyan írásos anyagokat sokszorosítottak, terjesztettek és tartottak birtokukban, amelyekben a Szovjetunió, a népi demokratikus államrend ellen gyűlöletkeltésre alkalmas kitételek szerepelnek. Vádlottak az illegálisan működő Regnum Marianum szervezeten belül igen jelentős, kb. 200 fős erőcsoportosulást hoztak létre, az ifjúsági csoportok és főleg a csoportvezetői gárda kialakításával.

V.r. Doskár Balázs és VI.r. Hegyi Veronika vádlottak bűnösségét a Btk. 207. § ában foglalt egyesületi joggal való visszaélés büntetében állapította meg.

Vádlottak mindketten tudatosan részt vettek az illegálisan működő Regnum Marianum szervezésében, mint aktív csoportvezetők, akik ifjúsági csoportokat irányítottak, vezettek, ezáltal megvalósították az egyesületi joggal való visszaélés büntetést.

A BÜNTETÉS MÉRTÉKÉNEK MEGÁLLAPÍTÁSA:

A büntetés mértékének megállapításánál a bíróság mindenekelőtt a vádlottak személyében és tevékenységében rejlő rendkívüli nagyfokú társadalomveszélyességet tette vizsgálat tárgyává. Vádlottak hosszú éveken keresztül szívós makacssággal, állandóan újabb és újabb bűncselekményeket követtek el a népi demokratikus rendszer gyengítése céljából, mint a rendszer következetes ellenségei, akik gyűlölik a nép államát. E gyűlöletük onnan ered, hogy a kormányzat kivette kezükből az ifjúság nevelésének lehetőségét, és mert szocializmust építő, marxista talajon álló társadalmi rendszerünk egyre erősödik, gyarapodik, és amely körülmény egyre jobban elkeseríti a vádlottakat és a népi demokratikus rendszernek a hozzájuk hasonló ellenségeit.

Ugyanakkor vádlottak hosszú éveken keresztül fertőzték ifjúságunkat, mérhetetlen károkat okozva azok szellemi életében, erkölcsi felfogásában, a népi demokratikus rendszer társadalmat formáló célkitűzéseinek helyes felismerésében, megítélésében. Kétszínűségre

nevelték az ifjúságot, sőt Hagemann Frigyes mint lélekkufár a pszichológia tudományának segítségével igyekezett befolyásolni azokat a fiatalokat, akiket alkalmasnak vélt felhasználni céljaik elérése érdekében.

A bíróság I.r., Hagemann Frigyes vádlottal szemben súlyosító körülményként értékelte a hosszú éveken át tartó, a bűncselekmények elkövetésénél tanúsított konok, kitartó magatartását, a társaival szembeni irányító szerepét, és azt a körülményt, hogy 1961-ben már gyanúsítottként szerepelt az akkori bünvádi eljárásban. Enyhítő körülményként értékelte igazolt betegségét.

II.r., Tury Lajos vádlottal szemben súlyosító körülményként értékelte a hosszú éveken át tartó, a bűncselekmény elkövetésénél tanúsított konok, kitartó magatartását, valamint azt a körülményt, hogy speciális visszaeső. Enyhítő körülményként értékelte idősebb korát.

III.r., Somogyi Sándor vádlottal szemben súlyosító körülményként értékelte a hosszú éveken át tartó, a bűncselekmény elkövetésénél tanúsított konok, kitartó magatartását, valamint azt a körülményt, hogy speciális visszaeső. Enyhítő körülményt nem észlelt.

IV.r., Katona István vádlottal szemben súlyosító körülményként értékelte a bűncselekmény elkövetésénél, a konok, kitartó magatartását, enyhítő körülményként értékelte büntetlen előéletét.

V.r., Duskár Balázs vádlottal szemben súlyosító körülményként értékelte a bűncselekmény elkövetésénél a konok, kitartó magatartását, enyhítő körülményként értékelte büntetlen előéletét.

VI.r., Hegyi Veronika vádlottal szemben súlyosító körülményként értékelte a bűncselekmény elkövetésénél a konok, kitartó magatartását, míg enyhítő körülményként értékelte büntetlen előéletét, és Tury Lajos vádlott ráhatását.

A bíróság a VI.r. Hegyi Veronika vádlottal szemben kiszabott szabadságvesztés végrehajtását a Btk. 70. §. /1/ és /3/ bekezdése alapján három évi próbaidőre felfüggesztette.

Az I.r., Hagemann Frigyes, II.r., Tury Lajos, III.r., Somogyi Sándor és IV.r., Katona István vádlottakkal szemben kiszabott szabadságvesztést a Btk. 38 /A.§.d./ pontja alapján, szigorított börtönben kell végrehajtani.

Az V.r., Duskár Balázs és VI.r. Hegyi Veronika vádlottakkal szemben kiszabott szabadságvesztést, – végrehajtás esetén, – a Btk. 38/C.§-a alapján szigorított büntetésvégrehajtási munkahelyen kell végrehajtani.

A bíróság a Btk. 48. §. 49. §. és 50. §.-ai alapján I.r., Hagemann Frigyes, II.r., Tury Lajos, III r., Somogyi Sándor, IV.r., Katona István, és V.r., Duskár Balázs vádlottakat a közügyek gyakorlásától a rendelkező részben meghatározott időre eltiltotta, mert az elkövetett bűncselekményeiken keresztül a közügyekben való részvételre méltatlanná váltak.

A bíróság a Btk. 134. §-ára figyelemmel, a Btk. 55. §. b./ pont és 56. §. /1/ bekezdése alapján I.r., Hagemann Frigyes, II.r., Tury Lajos és III.r., Somogyi Sándor vádlottakkal szemben, a rendelkező részben meghatározott összeg erejéig részleges vagyonekőzbást alkalmazott.

II.r., Tury Lajos és III.r., Somogyi Sándor vádlottak, a Btk. 39. § /2/ bekezdése alapján a büntetésük háromnegyed részének letöltése után bocsáthatók feltételes szabadságra, mert szándékos büntett elkövetése miatt egyszer már elítélték őket, és büntetésük letöltésétől az újabb büntett elkövetéséig tíz év még nem telt el.

A bíróság VI.r., Hegyi Veronika vádlottal szemben a Btk. 46. §. b./ pontja alapján, a rendelkező részben meghatározott összeg erejéig pénzmellékbüntetést szabott ki, melyet meg nem fizetés esetén, a Btk. 47. §. /1/ és /2/ bekezdése alapján rendelt szabadságvesztésre átváltoztatni.

A bíróság az I.r., Hagemann Frigyes, II.r., Tury Lajos, III.r., Somogyi Sándor, V.r., Doskár Balázs és VI.r., Hegyi Veronika vádlottak által előzetes letartóztatásban eltöltött időt, a Btk. 77. §. /1/ bekezdése alapján a szabadságvesztésbe beszámítani rendelte.

A bíróság a vádlottaktól és egyes tanúktól, bűnjelként lefoglalt, a rendelkező részben tételesen felsorolt írásos anyagokat, a Btk. 63. §. /1/ bekezdés, a./ pontja és az /5/ bekezdése alapján, elkobozni és megsemmisíteni rendelte.

Az egyéb bűnjelként lefoglalt írásos anyagokat, a Be. 150. §. /1/ bekezdése alapján, tulajdonosaiknak kiadni rendelte.

A rendelkező részben felsorolt lefoglalt írásos anyagokat a bíróság azért rendelte elkobozni, mert azok részben gyűlöletkeltésre alkalmas kifejezést tartalmaznak, részben pedig vádlottak az „ELIT”-nevelésnél használták fel.

A bíróság a Be. 316. §. /1/ és /3/ bekezdése alapján kötelezte vádlottakat a bűnügyi költségek megtérítésére.

A bíróság elutasította a Fővárosi Főügyész képviselőjének azon indítványát, hogy II.r., Tury Lajos vádlottal szemben mondja ki, hogy az 1963: 4. sz. Tvr. 8. §-a szerint, a vele szemben alkalmazott közkegyelmi rendelkezés hatályát veszítette.

III.r., Somogyi Sándor vádlottal szemben pedig a Btk. 40. §. /4/ bekezdése alapján rendelje el a korábban alkalmazott feltételes szabadság megszüntetését.

A bíróság azt állapította meg tényként, hogy II.r., Tury Lajos vádlott tevékenysége 1967-ben kezdődött. Arra ugyanis semmiféle adat nem állt a bíróság rendelkezésére, és erre bizonyítást sem vett fel a bíróság, hogy vádlott milyen tevékenységet fejtett ki 1963 év márciusa és 1967 év között.

III.r., Somogyi Sándor vádlott vonatkozásában azt állapította meg a bíróság tényként, hogy bűnös tevékenysége 1968 év elején kezdődött, az 1966 év december, és 1968 eleje közötti időben vádlott tevékenységével kapcsolatban adat nem állt a bíróság rendelkezésére, így a feltételes szabadság megszüntetésére jogalap hiányában sor nem kerülhetett.

Budapest, 1971. évi május hó 31. napján.

Kretschmer Béla sk.
népi ülnök

Dr. Bimbó István sk.
a tanács elnöke

Jánosi István Béla sk.
népi ülnök

„Végzés”

Az ítélet VI.r. Hegyi Veronika vádlottal szemben jogerős, és a mellékbüntetés vonatkozásában végrehajtható!

Budapest, 1971. június 7. napján.

Dr. Bimbó István sk.
a tanács elnöke

A kiadmány hitelül:
T. Iroda vezetője

(kézírás) „Az ítélet – a Legfelsőbb Bíróság TBf. V.5/1971/6. sz. ítélete szerinti változtatással – 1972. év január hó 19. napján jogerőre emelkedett.”

Bp. 1972. április 28.

(olvashatatlan aláírás)
t. elnöke

A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG LEGFELSŐBB BÍRÓSÁGA
T.Bf.V. 5/1971/6. szám.

(pecsét)
SZIGORÚAN TITKOS
1972. ápr. 25.
(kézírás)
T.B.XVI.9270/1971/38.

A NÉPKÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN!

A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága Budapesten, az 1972. év január hó 18. és 19. napján tartott nem nyilvános fellebbezési tárgyaláson meghozta a következő ítéletet:

Az összeesküvésben való részvétel és más bűntett miatt Hágemann Frigyes és társai ellen indított bűnügyben a Budapesti Fővárosi Bíróság T.B. XVI. 9270/1971/5. számú ítéletét megváltoztatja annyiban, hogy

Hágemann Frigyes I.r. vádlott cselekményét szervezkedés kezdeményezése,

Tury Lajos II.r., Somogyi Sándor III.r. és Katona István IV.r. vádlottak cselekményét szervezkedésben való részvétel büntették,

Doskár Balázs V.r. vádlott cselekményét pedig egyesülési joggal való visszaélés vétségének minősíti,

és a vádlottakat e bűncselekményért ítéli el az elsőfokú bíróság által kiszabott fő- és mellékbüntetésekre.

Megállapítja, hogy a szabadságvesztést Hágemann Frigyes I.r., Tury Lajos II.r., Somogyi Sándor III.r., és Katona István IV.r. vádlottakkal szemben *fegyházban*, Doskár Balázs V.r. vádlottal szemben *fogházban* kell végrehajtani.

Az elsőfokú ítélet más rendelkezéseit nem érinti és a fellebbezéseket egyben elutasítja.(...) ²⁰⁸

...Az ítélet ellen Hágemann Frigyes I.r. vádlott és védője a minősítés miatt, enyhítés végett, Tury Lajos és védője enyhítés végett, Somogyi Sándor III.r. vádlott és védője a tényállás téves megállapítása, a minősítés miatt, enyhítés végett, Katona István IV.r. vádlott és védője a tényállás téves megállapítása, a bűnösség megállapítása, a minősítés miatt, enyhítés végett, és végül Doskár Balázs V.r. vádlott és védője enyhítés végett jelentettek be fellebbezést.

— — —

Hágemann Frigyes I.r. vádlott és védője azért támadta az elsőfokú bíróság által megállapított tényállást, mert a bíróság megállapította, hogy amikor Hágemann Frigyes I.r. vádlott 1966. év őszén meghívta lakására Tury Lajost és Konzili Pált, akikkel megállapodott abban, hogy tovább folytatják a Regnum Marianum szervezet illegális tevékenységét, dr. Werner Alajos is jelen volt. A fellebbezési előadás szerint ebben az időpontban dr. Werner Alajos más ügyből kifolyóan szabadságvesztését töltötte, így ezen az összezejövetelen nem vehetett részt.

²⁰⁸ A következőkben részletesen ismertetik az elsőfokú ítélet megállapításait.

Támadta Hágemann Frigyes I.r. vádlott és védője azt az ítéleti megállapítását is, hogy az I.r. vádlott az ifjúsági csoportok tagjain azért végzett különböző tesztvizsgálatokat, hogy megállapítsa, alkalmasak-e a vizsgált személyek vezetésre és a vizsgálatok alapján tudta őket megfelelő irányba alakítani, nevelni.

Végül támadta az I.r. vádlott és védője az elsőfokú bíróság ítéleti tényállásának azt a megállapítását is, hogy a vádlottak, tiltották a fiataloknak a KISZ-be való belépést.

Tury Lajos II.r. vádlott és védője a fellebbezési előadásuk kapcsán támadták azt az elsőbírői ítéleti megállapítást, mely szerint a II.r. vádlott is olyan írásos anyagokat terjesztett, amely írásos anyagok nagyrésztében a népi demokratikus államrend, a Szovjetunió, a szocialista tábor országaival kapcsolatosan becsmérlő, izgató tartalmú kitételek voltak találhatóak.

Somogyi Sándor III.r. vádlott és védője azért támadták az elsőfokú bíróság által rögzített ítéleti tényállást, mert a bíróság tényként állapította meg, hogy Somogyi Sándor III.r. vádlott tagja volt az atyagyülésnek és az izgató tartalmú irományok terjesztésében lényeges szerepe volt.²⁰⁹

Katona István IV.r. vádlott és védője a tényállást támadó fellebbezési előadásukban sérelmezték, hogy az elsőfokú bíróság tényként állapította meg, miszerint Katona István IV.r. vádlott tagja volt az atyagyülésnek, és a vádlottak tudomása volt arról, hogy Hágemann Frigyes I.r. vádlott által megszervezett egyesület politikai célkitűzést kívánt megvalósítani.

A Legfelsőbb Bíróság a tényállás támadó védelmi fellebbezések közül alaposnak találta Hágemann Frigyes I.r. vádlott és védőjének dr. Werner Alajossal kapcsolatosan tett előadásukat... Ezért a Legfelsőbb Bíróság az elsőfokú ítélet tényállásából az említett megállapítást kirekesztette.

A vádlottak és védők által előterjesztett és az elsőfokú bíróság által megállapított ítéleti tényállást támadó egyéb fellebbezéseket azonban nem találta alaposnak...

A cselekmények minősítésénél az I-IV.r. vádlottak és védők indítványozták – az elsőfokú ítéletben meghatározott minősítéstől eltérően – a cselekmények egyesületi joggal való visszaélés vétségében történő megállapítását.

A Legfelsőbb Bíróság ezt az indítványt nem találta alaposnak.

A Btk. 207. §-ában meghatározott egyesületi joggal való visszaélés vétségét az követi el, aki olyan egyesület vezetésében, vagy szervezésében vesz részt, amelynek működését az illetékes felügyeleti szerv nem vette tudomásul... A törvényi tényállásban megjelölt elkövetési magatartás semmivel sem több, mint az illetékes felügyeleti szerv által tudomásul nem vett egyesület szervezése, illetve vezetése.

A minősítés vonatkozásában előterjesztett védelmi indítvány elbírálása során tehát annak az eldöntése volt elsődleges, hogy a vádlottak tényállásban megállapított cselekvősége csupán a fentebb megjelölt törvényi tényállási elemeket merítette ki, vagy ennél többet, vagy más bűncselekményre írt törvényi tényállási elemeket valósítottak meg.

Az ítéleti tényállásból nyilvánvaló, hogy a vádlottak szervezett tevékenységükkel olyan ellenforradalmi erőcsoportosulást hoztak létre, amelynek célja és tevékenysége már konkrétan az állami és társadalmi rend gyengítésére, aláásására irányult, tevékenységük tehát messze túlment az egyesületi joggal való visszaélés bűncselekményének a megvalósításán.

A rendelkezésre álló adatok szerint a vádlottak által szervezett erőcsoportosulás nem tűzte maga elé feladatnak az államrend megdöntését. Számolva azonban ennek más erők által történő későbbi megvalósításával, igyekeztek az ifjúság egy részét (sic.) megnyerni, az általuk

²⁰⁹ Látható, hogy a bíróság a politikai és vallási elit elkülönítésére vonatkozó okfejtést egyáltalán nem tette mérlegelés tárgyává.

megszövegezett célokra és feladatokra, az ellenséges beállítottságú vagy azzá nevelt személyek körét tervszerűen is bővítették és olyanokká akarták fejleszteni az arra kiszemelt egyének képességeit, hogy alkalmasak legyenek az általuk remélt ellenforradalmi jellegű támadás, illetve változás bekövetkeztekor irányító szerep viselésére.

A Btk. módosításáról és kiegészítéséről szóló 1971. évi 28. sz. tvr. 34. §-a és 35. §-a a Btk. 116. § /1/ bekezdésébe foglalt összeesküvés büntetének törvényi tényállását újólag szövegezte. A Btk. 116. §-a körében hagyta azokat az erőcsoportosulásokat, amelyek programja és tevékenységének iránya az állami, társadalmi vagy gazdasági rend megdöntése. Ugyanakkor külön törvényi tényállást alkotva a Btk. 119/A. § bevezetésével „szervezkedés” büntetteként szabályozta azokat az eseteket, amikor az erőcsoportosulás az állami, társadalmi vagy gazdasági rendnek az aláásására vagy gyengítésére irányul.

Az ítéleti tényállásból a fentebb leírt értékelésből kitűnően a vádlottaknak az ellenforradalmi beállítottságú személyek nevelésében, szervezésében, ezek vezető állásokba való bejutásának programba vételében kifejezésre jutó törekvésük és konkrét tevékenységük közvetlenül a Magyar Népköztársaság állami és társadalmi rendjének az aláásását és gyengítését célozta. Magatartásuk, illetve cselekményük ezért a Btk. 119/A. §-ban írt szervezkedés törvényi tényállásának az elemeit merítette ki.(...)

A megváltozott minősítés mellett új büntetés kiszabása vált szükségessé.

Az elsőfokú bíróság a büntetés kiszabása során értékelhető bűnösségi körülményeket a lényegét illetően helyesen állapította meg és azokat kellő súllyal is értékelte. Hágemann Frigyes I.r. vádlott esetében mellőzte az irányító szerepnek súlyosítókénti megállapítását, minthogy e tény a vádlott cselekményének minősítésénél értékelést nyert. Egyébként a bíróság a cselekmény társadalmi veszélyességére helyesen mutatott rá és a vádlottak cselekményeinek egyenkénti értékelése alapján is kellően differenciált, amikor a büntetéseket kiszabta. A Legfelsőbb Bíróság a változott minősítés ellenére sem látott kellő alapot az elsőfokú bíróság által kiszabott büntetések enyhítésére egyik vádlott esetében sem. A vádlottak mindegyikénél megállapítható volt a konok kitartó magatartás, az a szívós makacosság, hogy az előző bűnvádi eljárások ellenére újabb és újabb bűncselekmény elkövetésével törekedtek bűnös céljaik elérésére. Velük szemben szigorú büntetések szükségesek ahhoz, hogy őket a jövőben hasonló és más bűncselekmények elkövetésétől hathatósan vissza lehessen tartani.

A szabadságvesztés végrehajtási fokozatának megállapítása Hágemann Frigyes I.r., – Tury Lajos II.r., – Somogyi Sándor III.r., és Katona István IV.r. vádlottak vonatkozásában a Btk. 38/A. § e/ pontján; Duskár Balázs V.r. vádlott esetében pedig a Btk. 38/D. § b/ pontján alapszik.

A Legfelsőbb Bíróság a fellebbezéseket a Be. 261. §-a alapján utasította el.

Budapest, 1972. évi január hó 19. napján.

Dr. Vágó Tibor s.k. a tanács elnöke, dr. Pék Sándor s.k. előadó bíró, dr. Simándi György s.k. bíró.

Végzés.

Az ítélet jogerős és végrehajtható.

Kmf.

Dr. Vágó Tibor s.k. a tanács elnöke.

A kiadvány hitelül:
Deszpótné (?)
irodavezető

Irodalom

1. Nyisztor Zoltán: Ötven esztendő (Bécs, 1962. Verl. Opus Mystici Corpores) 184. 1.
2. Emődi László: Regnum Marianum I. kötet 5. l. A kéziratban levő visszaemlékezést írásunk kiindulási alapjának tekintettük. Helyenkénti pontatlanságait más forrásokkal összevetve korrigáltuk. (Időközben az írást – igen korlátozott példányszámban – kiadta a bécsi székhelyű Magyar Egyházzociológiai Intézet.) E forrás felhasználási módjáról bővebben szólunk könyvünk bevezető fejezetében.
3. Sinkó Ferenc cikke Izsóf Alajosról: Egy pap drámája a századfordulón; Vigilia 1972/9. 582–583. l.
Az alapítás idejéről, körülményeiről fellelhető információtöredékek között meg kell említeni még Halász Pál levelét, mely 1925-ben keletkezett (megjelent: Zászlónk, XVII. évf. 3. sz. 15. l.); és Dr. Szántó Konrád O.F.M. A Katolikus Egyház története” című művének néhány sorát (Budapest, 1987. II. kötet, 307. és 504. l.), ahol viszont nem az 1896-os dátum szerepel az alapítás éveként, hanem az 1898-as.
4. Tiefenthaler József, Kanter Károly életrajzírója úgy véli, hogy Kanter atya alapítója volt a Regnumnak (T. J.: Kanter Károly /1853–1920/ a modern pap eszményképe; Papi lelkiség sorozat 1942/43. szám 44. l.). Más források viszont csak erkölcsi és anyagi támogatásáról vallanak (Emődi L.: i. m. I. kötet 13. l.). Valószínű, hogy Kanter nem élt a Damjanich utcai házban, hiszen a várbeli koronázó templom plébánosa volt.
5. Emődi L.: i.m. II. kötet 235. l.
6. Jelentés a Regnum Marianum Egyesület működéséről 1903–1906, 13. l. (Stephaneum Rt. 1907.) A következőkben csak a „Jelentés” címszót adjuk meg az éves beszámolóik idézésekor, ezen kívül az aktuális évszámot és a kiadás időpontját tüntetjük föl hivatkozásainkban.
7. Jelentés: 1903–1906., i.m. 1. l.
8. Tevékeny szeretet – Kivonat a R.M.E. által kiadott Mária Kongregáció Vezérkönyvéből (Brassó, 1920.)
9. Emődi L.: i.m. I. kötet 21. l.
10. Jelentés: 1903–1906., i.m. 2–8. l.
11. Jelentés: 1903–1906., i.m. 8. l.
12. Emődi L.: i.m. I. kötet 47. l.
13. Emődi L.: i.m. I. kötet 11., 2. l.
14. Emődi L.: i.m. I. kötet 49. l.
15. Jelentés: 1903–1906., i.m. 6., 9–10. l.
16. A Regnum Marianum Fiúnevelő-intézete (Stephaneum Nyomda Rt., 1905.)
17. Jelentés: 1903–1906., i.m. 11–12. l., Jelentés: 1907. augusztus 1. – 1908. július 31., 10. l. (Stephaneum, 1909.)
18. Jelentés: 1906. július 1. – 1907. július 31., 6. l. (Stephaneum 1908.)
19. Jelentés: 1907–1908., i.m. 9. l.
20. Emődi L.: i.m. I. kötet 8., 22., 46–47. l.
21. Jelentés: 1906–1907., i.m. 8. l.; Jelentés: 1903–1906., i.m. 8–9. l.
22. Sinkó Ferenc: i.m. 583. l.
23. Sinkó Ferenc: i.m. 584. l.
24. Prohászka-sorozatok 20. kötet 211. l. (szerk.: Schütz Antal; Budapest, 1928.)
25. Az *Élet* Kiadó működéséről szóló elemzésnél felhasználtuk: Sinkó Ferenc: i.m. 586. l.
26. Jelentés: 1913. január 1. – 1913. december 31. 10. l. (*Élet* Irodalmi és Nyomda Részvénytársaság, 1914.)

27. „Katolikus iskoláink nevelőmunkája 1920–1948 között” címmel jelentetett meg egy tanulmányt Mészáros István. Ebből kölcsönöztünk – a szerző hozzájárulásával – néhány gondolatot e hivatkozási szám alatt. (In. Iskolatörténeti kaleidoszkóp; Artemis, Budapest, 1989. II. kötet 127–137. l.)
28. Jelentés: 1913. január 1. – 1913. december 31.: i.m. 10. l.
29. Jelentés: 1912. január 1. – 1912. december 31. (Élet, 1913.) 3. l.
30. Bodnár Gábor: A magyarországi cserkészlet története (New Brunswick, 1980.)
31. Sík Sándor: A cserkészlet (Magyar Szemle Társaság, 1930.) /Idézi Emődi: i.m. I. kötet 32–34. l./;
- Sík Sándornak több könyve is megjelent e témakörben; ízelítőül: „A cserkészlet nevelő értéke” (Magyar Középköznevelés, 1916. év. 1. sz.; „A piarista cserkész kis kátéja” (1915.); „Magyar cserkészvezetők könyve” (1922., 1925., 1934. és további kiadásai);
Lásd e fejezethez még: Gergely Ferenc „A magyar cserkészlet története 1910–1948” című összefoglaló könyvét (Göncöl Kiadó, 1989.)
32. 3. sz. Regnum Marianum cserkészcsapatainak szervezeti és szolgálati szabályzata (Kézirat, Bp. 1939. – Országos Széchényi Könyvtár)
33. Bodnár Gábor: i.m.
34. Izsóf Alajos cikke a *Zászlónk* 1914. szeptemberi számában jelent meg.
35. Jelentés: 1914. január 1. – 1917. július 31. (Élet, 1918.) 3. l.
36. uo.
37. Erről egy diák visszaemlékezéséből értesülünk, aki ezt az 1937-ben megjelent egyesületi beszámolóban közli. Jelentés a R.M.E. működéséről 1937. (Élet) 9. l.
38. Emődi L.: i. m. I. kötet 18–19., 50. l.
39. Jelentés: 1939–1940., 14. l.
40. László Gábor közlése: 1991. január 31., Nagybörzsöny.; Emődi L.: i.m. I. kötet 50., 53–54. l.
41. uo.
42. Emődi L.: i.m. I. kötet 59–65. l.
43. Horusitzky Henrik: A Városligetben épülő „R.M.” plébániatemplom környékének hidrogeológiai viszonyai; Földtani Közöny 1926. LVI., különlenyomat: Bp. 1927.
44. Emődi László: i.m. I. kötet 59–65. l.
45. Házigyűlések jegyzőkönyve (A következő említésekben: *Hgyj*) 1929. október 22. [Itt jegyezzük meg, hogy a házigyűlések jegyzőkönyve kutatói munkánk során a Budapest, Bécsi úti Segítő Szűz lelkészség raktárából került elő, Kosztolányi István és Szép Zoltán regnumista atyák hagyatékából. A következőkben ezt tekintettük írásunk fő forrásának, mivel ez a dokumentum bizonyult a leghitelesebbnek. A jegyzőkönyvről egyébként megtalálásáig mindenki azt hitte, hogy az idők folyamán megsemmisült.]
A házigyűlések jegyzőkönyveinek (*Hgyj.*) idézésénél az ott leírt dátumozási formát alkalmaztuk irodalmi hivatkozásainkban.
46. *Hgyj.* 1929. szept. 6.
47. *Hgyj.* 1931. febr. 18.
48. Witz Béla: *Hgyj.* 1930. márc, 19.
49. *Hgyj.* 1931. febr. 24.; *Hgyj.* 1937. XI. 30.
50. *Hgyj.* 1937. XI. 16.
51. *Hgyj.* 1938. IV. 26.
52. Az események leírását az 1935. XI. 19-i házigyűlés jegyzőkönyve tartalmazza.
53. *Hgyj.* 1931. november 24.; *Hgyj.* 1932. január 12.
54. *Hgyj.* 1936. nov. 10.; *Hgyj.* 1937. II. 16.
55. Módosított alapszabályzat – Megtalálható a Regnum Marianum Egyesület 1937. évi működéséről szóló jelentésben: i.m. 17–22. l.

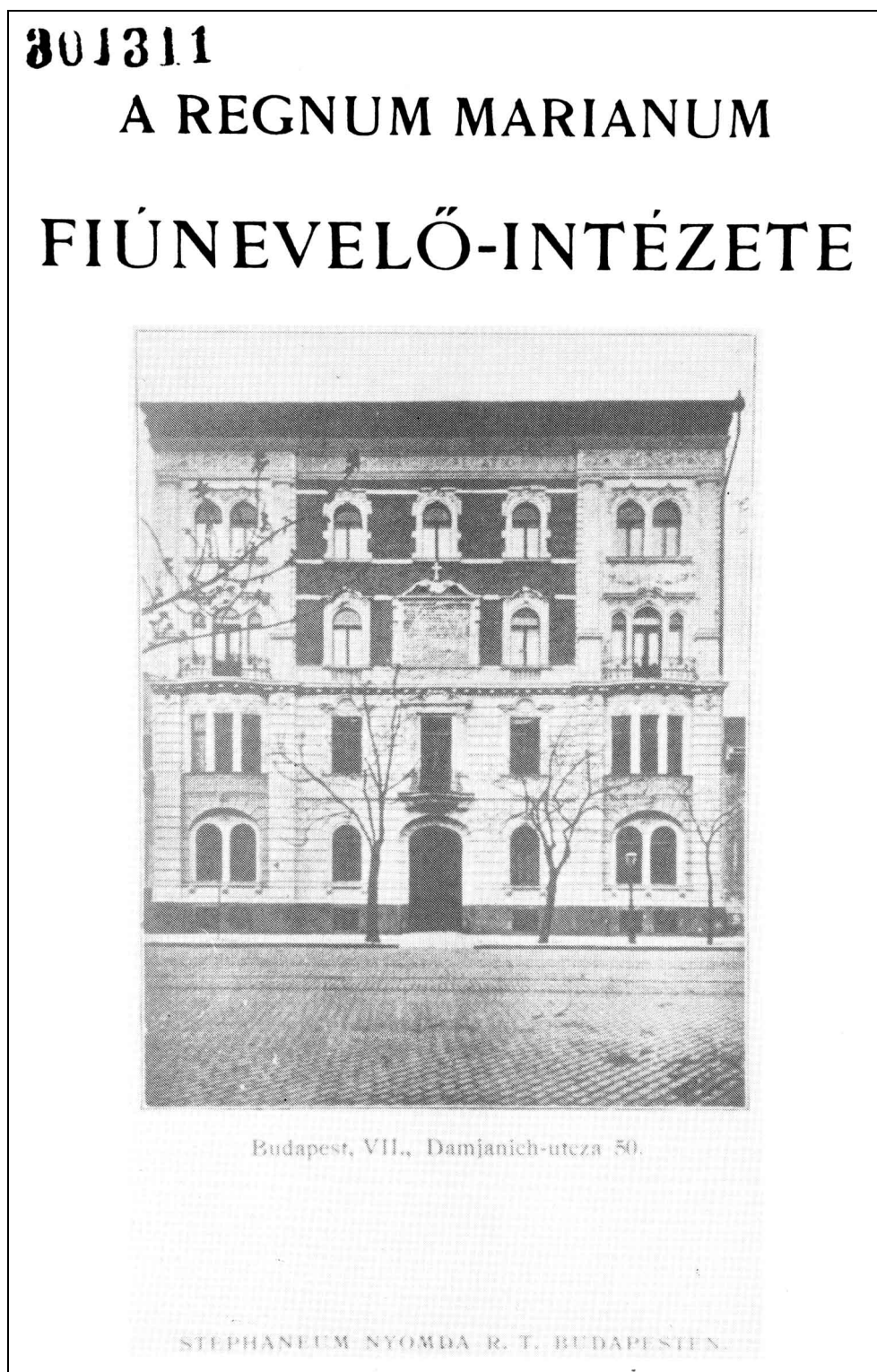
56. Jelentés: 1938–1939., 12–13. l.
57. A munkacsoportokról lásd: Üzen a Regnum – Beszámoló a Regnum Marianum Egyesület életéről (Budapest, 1941. kézirat gyanánt, OSZK).
58. uo. 3–4. l.
59. Jelentés: 1938–1939., i.m. 13. l.; Hgyj. 1939. dec. 5.
60. Hgyj. 1937. IX. 7.
61. Jelentés: 1937., i.m. 6. l.; Emódi L.: i.m. I. kötet 93. l.
62. Bodnár G.: i.m. 38. l.
63. Hgyj. 1933. IX. 26.
64. Hgyj. 1936. IX. 28.
65. 3. sz. Regnum Marianum Cserkészcsapatának szervezeti és szolgálati szabályzata: i.m.
66. Hgyj. 1932. okt. 4.
67. Emódi L.: i.m. I. kötet 85–89. l.
68. uo.
69. Hgyj. 1929. szept. 10.
70. Hgyj. 1932. január 12.
71. Hgyj. 1934. IX. 25.
72. A Regnum Marianumról szóló jelentés részletét itt Gergely Ferencnek a Világosság 1980/4. számában megjelent cikkéből idézzük, mivel kutatómunkánk során e regnumi jelentést nem sikerült fellelnünk.
73. Utalás olvasható erre a házigyűlések 1947. IX. 23-i jegyzőkönyvében.
74. Hgyj. 1941. szept. 16.; Hgyj. 1943. okt. 5.
75. Hgyj. 1941. november 18.
76. Hgyj. 1945. szept. 11.
77. Hgyj. 1947. III. 12.
78. Hgyj. 1947. IV. 16.
79. Hgyj. 1947. jan. 16.
80. A tervezet kidolgozói: Emódi László, László Gábor és Tompa Nándor voltak. Lásd erről még: Hgyj. 1947. IX. 9.; Hgyj. 1948. jan. 28.
81. Üzen a Regnum: i.m. 3. l.; Hgyj. 1936. II. 11.
82. Jelentés: 1941–1942., i.m. 5. l.
83. Jelentés: 1942–1943., i.m. 13. l.
84. Hgyj. 1947. IV. 16.; Hgyj. 1947. X. 22.
85. Jelentés: 1939–1940., 15. l.
Ehelyütt kellene megemlékeznünk azokról a különféle sportkörökről, melyek a házban működtek. Úgy éreztük azonban, túlságosan szétfeszítené krónikánk kereteit, ha erről is részletesen szólnánk. Így csak címszavakban említjük meg: a cserkészlet tömegsportjának megvalósításán kívül, a Regnum több sportcsapata is szép pályát futott be. Kosárlabdázói például az NB I.-be (Nemzeti Bajnokság I. osztályába) is bejutottak, míg az asztaliteniszezők az NB II.-ben szerepeltek eredményesen a negyvenes évek második felében. A sportsikerek említésekor szólni kellene még az evezőscsapatról és a többi sportágban elért eredményekről, de ezek feldolgozása még várat magára. (Ács Károly, a Regnum egykori sporttisztje írt ezzel kapcsolatban egy rövid visszaemlékezést. A ma még kéziratban lévő tanulmány bővítésre és kiadásra vár.)
86. Előadások: Jandik József házfőnök: *A regnumi kápolna és családi otthon*, Hudyma Emil (a Collegium Medicum igazgatója): *Család és otthon*, Krywald Ottó prelátus, volt házfőnök: *Mit várunk a kongregistáktól?*, Martonyi János nyugalmazott egyetemi tanár: *Erdélyi tapasztalatok*. (Jelentés: 1940–1941., i.m.).
87. Jelentés: 1939–1940., i.m. 11–12. l.
88. Hgyj. 1942. ápr. 21.; Hgyj. 1943. január 26.

89. Jelentés: 1939–1940., i.m. 10–14. l.; Jelentés: 1940–1942., i.m. 5. l.
90. Nemeshegyi Péter: „Egy öreg Sas visszanéz”; *Zászlónk* XVII. évf. 11. sz. 12. l.
91. Hgyj. 1945. szept. 11.
92. uo.
93. Emödi L.: i.m. II. kötet 58–59. l.
94. Szombathelyi Egyházmegye hivatalos közleménye, 1979.; idézi Emödi L.: i.m. I. kötet 107. l.
95. A Werner atya szellemességére vonatkozó példát, majd az azt követő fejtegetést Emödi Lászlótól idézem. Lásd. Emödi L.: i.m. I. kötet 107–113. l.
96. Mivel következő fejezeteinket jórészt a regnumi atyák segítségével, illetve a forrásként használt Emödi László-féle írás felhasználásával készítettük el, a gyakori hivatkozásokat megelőzendő, csak a szó szerinti idézetek esetén utalunk a továbbiakban a pontos forrásra.
97. „Sztálin-szobor a templom romjain” címmel jelent meg a Világ 1989. június 29-i számában Emödi László visszaemlékezésének „1951. december 14.-e” című fejezete. Az ott közzétett szöveghű közléstől eltérően itt most némileg átfogalmazott, munkánk irányvonalához jobban alkalmazkodó szerkesztéssel írjuk le a házból való kiköltöztetés történetét.
98. Hgyj. 1950. szept. 13.
99. Hgyj. 1950. okt. 18.
100. Hgyj. 1951. ápr. 25.
101. Hgyj. 1951. május 30. (Meg kell említeni, hogy a jegyzőkönyvi dátumozás itt minden bizonnyal téves, ugyanis e megbeszélés írásos dokumentumának fejlécére 1950. május 30-át írta Móder Mihály. Tekintve, hogy a korábbi jegyzőkönyvek már 1951-es keltezésűek, így csakis írnoki hibára gyanakodhatunk.)
102. Az esetleírásnál szóbeli közlésekre hagyatkoztunk.
103. Jandik József Krywald Ottónak (A levél eredetije megtalálható Krywald Ottó levelezésében, dr. Sólyomváry Károly tulajdonában.). Idézi: Emödi L.: i.m. I. kötet 145–147. l.
104. Mailáth püspök földi maradványainak átviteléről írt és közölt verset az egyik regnumi civil vezető, „Akác”, a *Zászlónk* 1990. márciusi számában. Az alapítóhoz címzett vers címe: Fohász. Ebből idézünk egy versszakot: „Házából néped elmenekült, / s mint Fótisz atya népe / – ahogy írja Kazantzakis, újjörög író – / menekülve a kősvatagban / nem enni- s innivalót cipelt végkimerülésig / zsákban a vállán, hanem ősei csontjait, / azonképpen mentették először csontjaidat a regnumiak, / s csak azután bográcsot, könyvet, sátraikat.”
105. Emödi L.: i.m. II. kötet 44–45. l.
106. Az Érseki Helytartóság levelét Emödi László közli (i.m. II. kötet 46–47. l.), de megjegyzi, hogy az abban közölt dátum nem helyes, ugyanis Rózsavölgyi László csak 1956. december 24-én kapta kézhez az iratot.
107. „A szükségképolna története” rész Emödi László könyvében olvasható; i.m. II. kötet 49. l.
108. A börtönaplós visszaemlékezés idézetei megtalálhatók Emödi László írásának II. kötetében a 72. laptól kezdődően a könyv végéig. Jelen közlésünk a 73–75. lapokról származik.
109. uo. 81–82. l.; Kodály Zoltán levele a periratok között található meg 1962. október 20-i dátummal, 431-es számon.
110. A Magyar Katolikus Püspöki Kar 700. számú tájékoztatója a papság részére. 1961. március 15. Budapest.
111. Új Ember 1961. június 18.

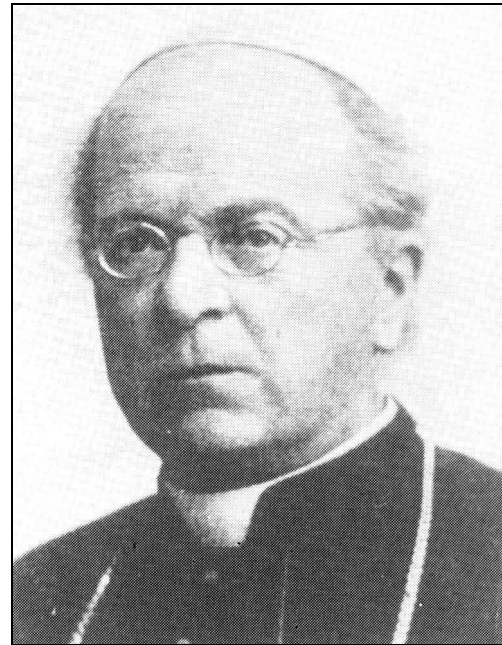
112. Az ítélet itt közölt indoklását lásd az Új Ember 1961. június 25. számában (az MTI híre); vö. még Gergely Jenő: A katolikus egyház Magyarországon 1944–1971, Kossuth 1985. 170–171. l.
113. Az ítéletek *Mellékletben* közölt hiteles szövegei az illetékes bírósági irattárakból származnak. Közülük eddig csak egy publikáltatott A „*Regnum Marianum*” – *per ítélete* címmel a Jel 1990/6. számában (II. évf. 6. szám; 46–47. l.), de ez csupán egy tendenciózusan szemelvényezett változata az eredeti 1961-es ítéletnek, melyben egyes részek fölcserélve jelentek meg. Az ehelyütt közölt idézetek pontos feltalálási helye az 1961/2., 1961/7. sz. ítéletekben kereshető vissza.
„Konceptációs perek 1961-ben – A hittanóra államellenes összeesküvés” címmel jelent meg Havass Géza visszaemlékezése az Új Ember 1991. április 21. számában (2. l.).
Részletes leírást olvashatunk itt is arról, hogyan kapcsolták össze a szerzetes és regnumi vádlottak ügyét a hatóságok.
114. A Rabélet és közös szabadulás c. fejezetek megtalálhatók Emődi L.: i.m. II. kötet 106–123. l.
115. uo. 164–172. l.
116. Magyar Rendőr: Bomlasztás reverendában, 1965. május 6., XIX. évf. 19. sz. 7. l.
117. Saád Béla: Leobeni levél, Új Ember 1965. szeptember 5., XXI. évf. 36.
118. Magyar Rendőr, i.h.
119. Besúgás és lejárata, 168 óra II. évf. 41. sz. 1990. október 16.
120. A következőkben többször is idézünk Somogyi Sándor 14 oldalas visszaemlékezéséből, amelyben a regnumi atya feljegyzett néhány fontos eseményt, emléket az 1965–1975 közötti időszakból. (Kézirat)
121. Emődi L.: i.m. II. kötet 176. l.
122. Vö., mint fentebb; Magyar Rendőr: i.m.; Ítélet 1965. május 21. (T.B. XVI. 9824/1965)
123. Saád Béla: Leobeni levél, i.h.
124. A Regnum-név elmosásáról szóló részeknél, s a hatvanas évek közepének történései rögzítésénél több írásos és szóbeli információ alapján dolgoztunk. Ide kívánczik Hagemann Frigyes kiegészítése. A közösség akkori vezetője – aki a hetvenes években pápai engedéllyel elhagyta a papi köteléket –, ma úgy emlékszik vissza akkori elgondolásaira, hogy szándéka a papok és fiatalok baráti közösségének fenntartása volt, minden „cégjelzés” nélkül, lehetőleg minél kevesebb formai kötöttséggel. „A BM-es urak persze szándékaiknak megfelelően nem hitték el nekem, hogy nem »Regnumot« akartam csinálni, vagyis folytatni; kicsit mintha ők vitték volna még a tagok tudatába is, hogy ez csak csel volt, kissé ügyefogyott ravaszkodás.”
125. Somogyi S. visszaemlékezése.
126. Lásd erről: Titkos papszentelés – a pápa áldásával, Zimányi Ágnes interjúja Tabódy Istvánnal; Új Ember 1990. október 7.
127. Emődi L.: i.m. 215. l.
128. Somogyi S. visszaemlékezése; Emődi: II. 213., 231. l.
129. A Btk. módosításáról és kiegészítéséről szóló 1971. évi 28. sz. tvr. 34. §-a és 35. §-a a Btk. 116. § /1/ bekezdésébe foglalt *összeesküvés büntetvény* törvényi kritériumait újrafogalmazta. A Btk. 116. § a körében hagyta azokat az eseteket, amelyekben a bűncselekmény célja az állami, társadalmi vagy gazdasági rend megdöntése. Ugyanakkor a Btk. 119/A. §-a megalkotásával bevezette a „szervezkedés” fogalmát. Minden olyan esetet ezzel minősít, melynek során az „erőcsoportosulás” működése az állami, társadalmi vagy gazdasági rend *aláásására, gyengítésére irányul.* (Azóta már törölték a jogszabályok sorából.)
130. Deme Tamás: Ifjúságnevelő ország, avagy ki rehabilitálja a papot; Hitel, 1989. II. évf. 16. sz., 1989. aug. 9. 54. l.

131. A hetvenes évektől kezdődő regnumi történéseket nem őrzi egységes mű. Emődi László úgy fogalmazott: „túlságosan is szereplőjévé lettem az eseményeknek ahhoz, hogy folytathatnám a Regnum Marianum történetével foglalkozó, szűkre szabott írást. De minden készen áll, hogy kétezerig folytassuk azt. Az elém gördülő kérdésekből úgy vélem, a munkát tőlem várjátok. Erről nem lehet szó! Viszont el sem maradhat a munka!” A művet Emődi atya már nem akarta, de nem is tudta befejezni. 1988. december 24-én bekövetkezett halálával nem csak a Regnum vezetősége lett szegényebb, de a nagy krónikás is eltávozott a közösségből. Örökül hagyta viszont, hogy a történetet folytatni kell, „tárgyilagosan, de mégsem minden érzelem nélkül”. („Galamb”, a R.M. tájékoztatója, 1989. február, 3. sz.)
Horváth Árpád egykori regnumista, jelenleg filozófiaprofesszor a teológiai karon Luzernben, az Egyházforum 1989/1. számában írt méltató sorokat Emődi László munkásságáról. (Magyarul megjelent: „Galamb”, a R.M. tájékoztatója, 1989. július)
„Emődi László és a regnumi papok magatartása élesen szemléltetik azt az abszurd drámát, ami a hivatalos és a földalatti egyház között negyven éven keresztül lejátszódott” – írja cikkében Horváth Árpád.
132. Részlet a Regnum Marianum 1957-ben megfogalmazott konstitúciójának „Vita spiritualis nembrorum” fejezetének bevezetéséből (kézirat).
133. A regnumi perek elítélteit csak 1991-ben rehabilitálták. Előbb az 1961-es és 1965-ös koncepciók pereket nyilvánította törvénysértőnek a Legfelsőbb Bíróság (1991. január 14-én), majd – a Somogyi Sándor által benyújtott törvényességi óvás nyomán – az 1971-ben meghozott ítéleteket is hatályon kívül helyezte (1991. május 9).

Képek

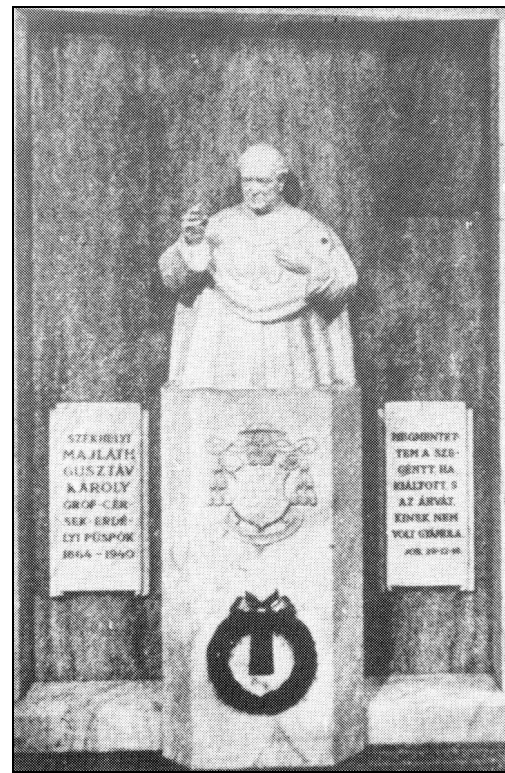
A regnumi ház képe az 1905-ben megjelent intézeti kiadvány címlapján

Az alapító Mailáth Gusztáv gyermekkorában és püspökként

*Lisieuxi Kis Szent Teréz szobra
a kápolnából*

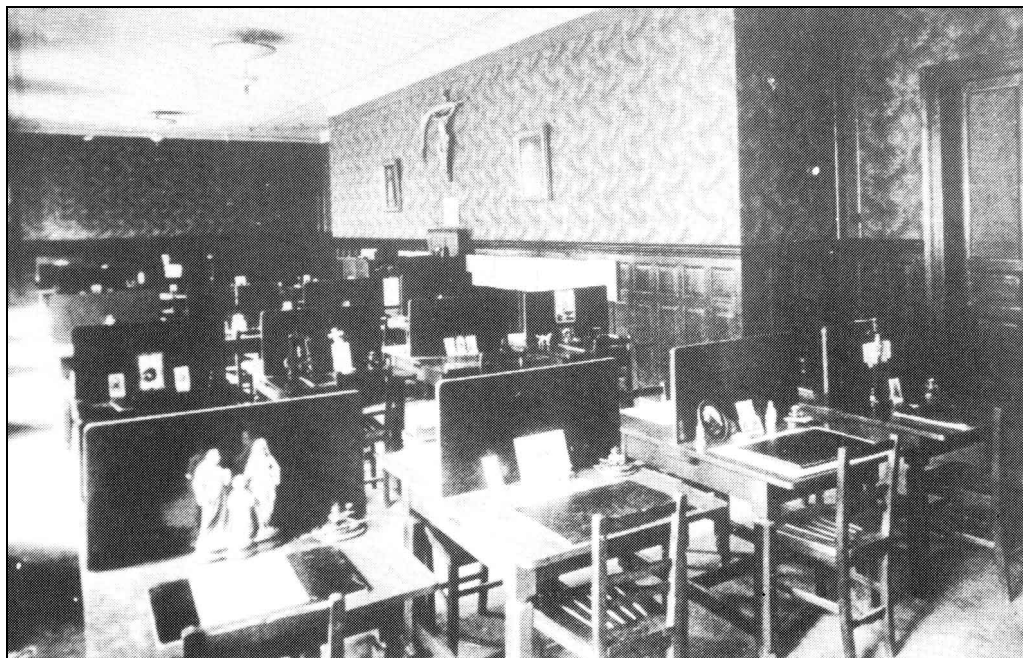
Mailáth püspök síremléke

A Zászlónk első számának címlapja

A ház udvara a századforduló éveiben

A tanulóterem

A megcsonkult internátusi anyakönyv

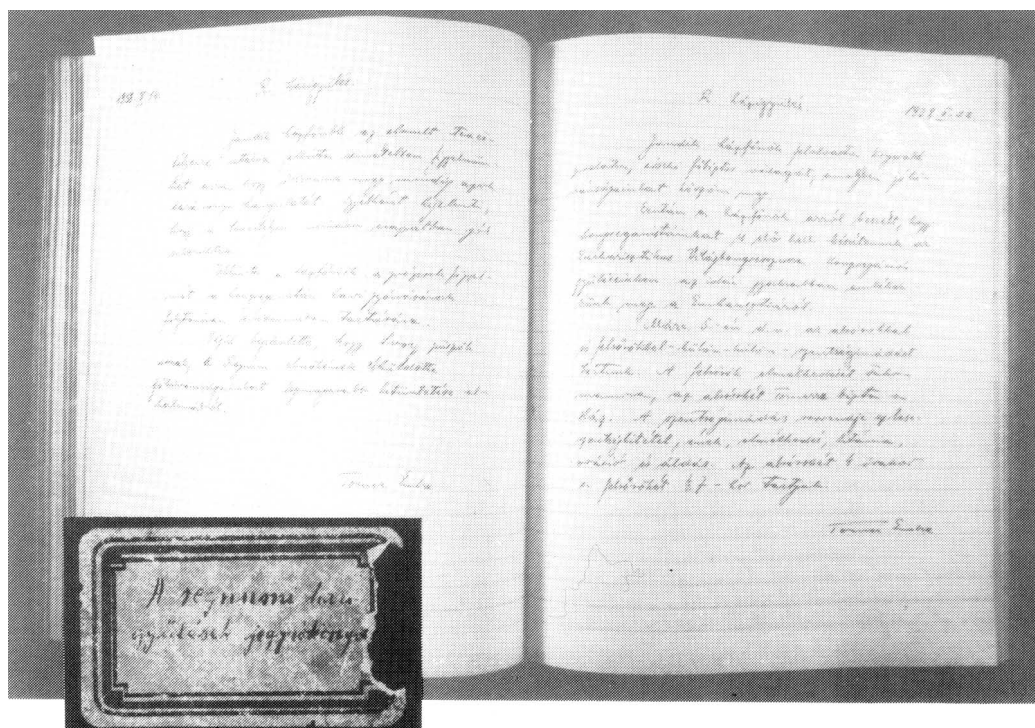
A Regnum Marianum atyái a negyvenes években

Álló sor (balról jobbra): 1. Kosztolányi István, 2. Szép Zoltán, 3. Móder Mihály, 4. Tompa Nándor, 5. László Gábor, 6. Emődi László, 7. Körmendi István, 8. Nagy János

Ülő sor (balról jobbra): 1. Szuchy Béla, 2. Jaszenák Győző, 3. Werner Alajos, 4. Jandik József, 5. Shvoy Lajos, 6. Bárdos István, 7. Fuhrmann Ernő

A közösség kápolnája a kezdetekkor

A megkerült házigyűlési jegyzőkönyv címkéje és egyik oldala

A közösség kápolnája a negyvenes években

Az Esztergomi Főegyházmegyei Főhatóságtól.

4153/957. Dn. 1147.

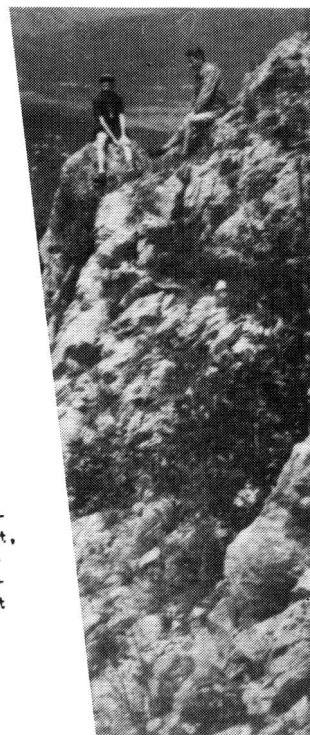
Nagyontisztelendő Házfőnök Ur!

As Állami Egyházügyi Hivatal ma közölt rendelkezése értelmében a Damjanich-utca 50. számú ház alatt a bentlakó atyák a házon belül semmiféle pasztorációs tevékenységet nem folytathatnak, e helyen őket világiak összejövetele, megbeszélés, stb. címen nem látogathatják. Beosztásuk szerinti lelkeszi szolgálatukat a házon kívüleső lekipásztori helyeken a végleges diszpozícióig teljesíthetik. A háznak szigorúan magánlakás jellege addig is gondosan megőrzendő, sőt még ezen túlmenőleg is meg kell szüntetni minden olyan érintkezést a házon belül, mely ifjúsági, vagy felnőtt lekipásztori működés jellegű.

As atyák házon kívüli pasztorális beosztásáról a budapesti helynökségre azonnal jelentés teendő, ahonnan az Állami Egyházügyi Hivatalhoz kimutatás küldendő erről, annak jelzése mellett, hogy a további diszpozíciókig az atyák a fenti értelemben a Damjanich-utca 50. csupán lakás céljaira való használatát egyszóval előre engedélystem és annak feltételeire nézve az érdekelteknek a kívánt költséget megvettem.

Összinté szeretettel maradok
Budapest, 1951. augusztus 1-én

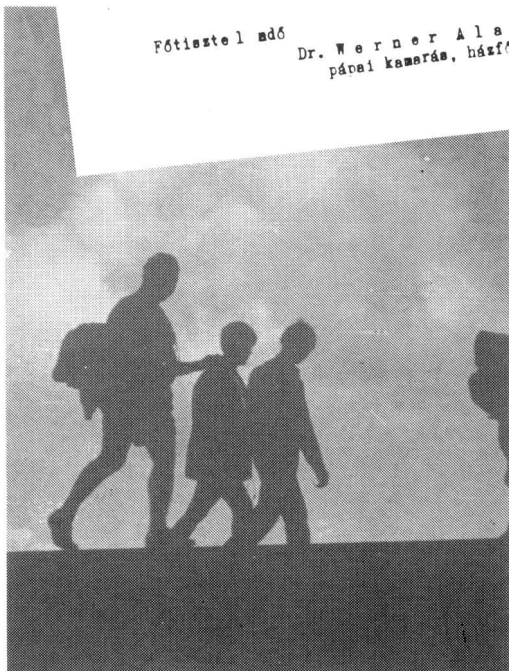
érszki általános helytartó.

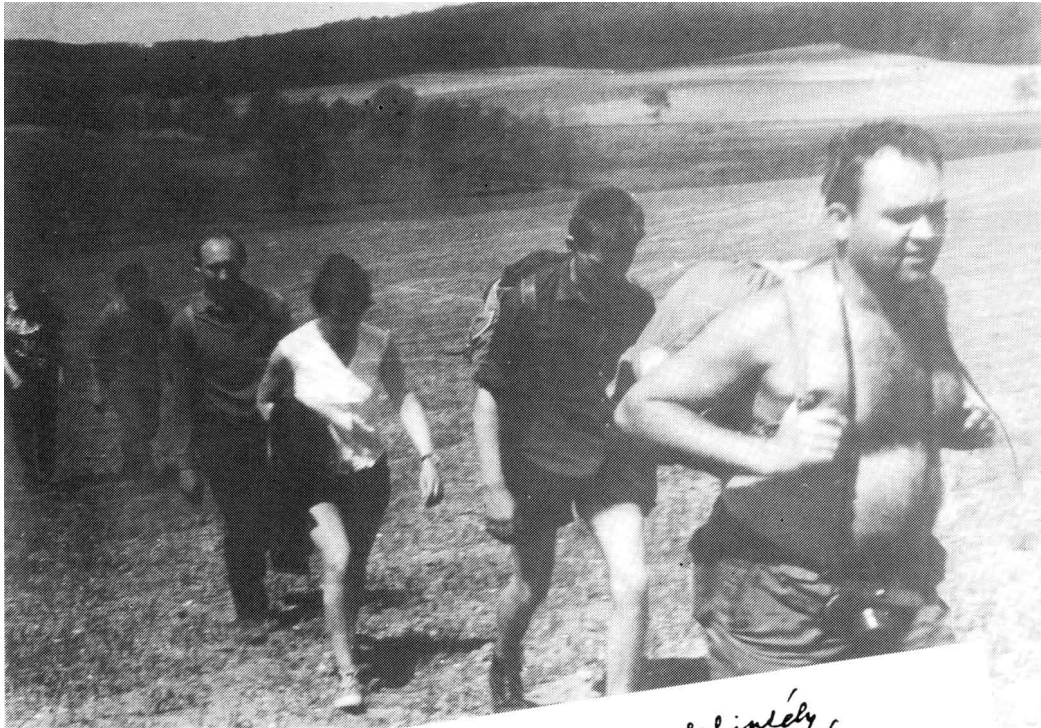

Főtisztel adó

Dr. Werner Alajos urnak,
pápai kamerás, házfőnök

Budapest,
VII. Damjanich-u 50.

Werner Hufos székelyjében
 nemzetközi Kongresszusokon
 Magyarországot. Minthogy
 képtelen volna zongorát
 jogosnak és méltányosnak találok
 európai képviselő,
 sikerrel képviselő
 kitabadulása után
 szeretni, a kórház

W. H. Hufos
 Loltán

